Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Steffens, Henrich.; Henrik Steffens ; oversat af Frederik Schaldemose
Titel | Title:	Hvad jeg oplevede.; nedskrevet efter Hukommelsen
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 1-2
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : C. Steen, 1840-1845
Fysiske størrelse | Physical extent:	1-10 i 5 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

ex 1
46. - 114. - 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130014530275

Hvad jeg oplevede.

Nedskrevet efter Hukommelsen

af

Henrich Steffens.

Oversat

af

Frederik Schaldemose.

Første Deel.

Kjøbenhavn, 1840.

Trykt paa Bog- og Papirhandler C. Steens Forlag,
hos F. Schneider & M. C. Werner.

1533

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Mit aandigt eensomme

Drenge- og første Ungdomsliv.

Herkomst.

Min yngste Broder levede imod Slutningen af det forrige Aarhundrede som Fændrik i Fæstningen Rensburg. Officiererne af Garnisonen, i det mindste de Yngre, horde den Tid i det Hele taget ikke til de meest Dannede i en Armee, der ved en halvfjerdsindstyveaarig Fred var hensjunken i en vis stiv Ubevægelighed. Men min Broder, der med levende Interesse, saavidt hans Dannelse og Forhold tillode det, tog Deel i den Tids aandige Bevægelse og især beskjæftigede sig med de videnskabelige Dele af sit Fag, levede meget eensom tilbageholdende. Skjæbnen havde henkastet en ung fransk Emigrant af en af de historiskt meest betydelige Familier, som Officier, til denne afsidesliggende Garnison. Jeg erindrer ikke mere med Sikkerhed hans

Navn. Han maatte finde mere Underholdning i min Broders Omgang, end i de øvrige Officierers i Garnisonen, thi han sluttede sig til ham og min Broder benyttede gjærne denne Leilighed til at øve sig i det franske Sprog. Denne unge Mand underholdt sin Ven usædvanligt med Fortællinger om sin Families store Bedrivter, høie Anseelse og betydelige Rigdom. Mange Emigranter, ligesom han, nærede den Gang det Haab snart at vende seierrige tilbage til deres Fædreneland, og da de indskrænkede Forhold, i hvilke min Broder den Tid levede, ikke kunde, blive ham skjulte, gjorde han ham vel opmærksom paa, hvor mange Fordele hans Bekjendtskab kunde bringe ham som en ung kundskabsrig Officier, der ogsaa kunde finde en Plads i Frankrig og tilbød ham derfor sin Protection for den forventede Fremtid.

Min Broder, der hverken delede hans Anskuelser, eller hans Forhaabninger, lyttede med velvillig Opmærksomhed til hans Fortælling. Efter nogen Tids Forløb ønskede den unge Emigrant, at hans Ven, som han i det mindste betragtede som en ung Adelsmand, om end ikke af nogen betydelig Familie, vilde meddele ham noget om sin Familie. Min Broder lovede det, men opsatte Opfyldelsen af det Lovte fra

den ene Tid til den Anden, indtil Vennen blev utaalmodig. Endelig bragde han ham en Blikdaase, i hvilken der befandt sig et gammelt Dokument skrevet paa Pergament. Neden under var et blaat Silkebaand, gjennemvirket med Solv, trukket gjennem det og dette Baand bar en Æske med et Vorsegl. Her er mit Adelsdiplom, sagde han, og Emigranten forsikkrede, at hans fornemme Families Dokumenter næppe saae saa sirlige ud. Han tog det hjem med og min Broder overlod det til ham at forklare sig Dokumentet. Emigranten var altfor uvidende i det tyske Sprog, og efter nogle Dages Forløb bragde han min Broder det tilbage, i det han forsikkrede, at han ikke kunde blive klog paa det, og bad ham om at oversætte det. Min Broder oversatte altsaa Dokumentet, der var af følgende Indhold:

„Vi Ældste og samtlige Medlemmer af Chirurgiæ og Barbeer-Lauget i Staden Wilster, i Fyrstendømmet Holstein, gjøre vitterligt for Alle og Enhver, hvem dette vort aabne Brev kommer for Øine, at for os har fremstillet sig personligt den ærbare og kunstferarne Mester, Nicolaus Zimmermann, vort Amts Medbroder, som troværdigt Vidne om hvorlunde Henrich Steffens, afgangne Ærlige og Velagtbare Henrich Steffens, Bor-

ger og Brændeviinsbrænder her i Staden, hans ægtefødte Søn, fuldkommen har udstaaet sine tre Læreaar og forholdt sig mod sin Mester og Alle og Enhver, som det en from, flittig og ærbar Læredreng vel anstaaer og tilkommer; og derpaa med sin Mesters gode Villie taget sin Afsked, saa at han, Mesteren, vil med velberaad Hu og god Villie ham have meddelt og communiceret dette Beviis, som hans rette og bestandige Lærebrev. Saaledes udgaaer derfor til Alle og Enhver, som dette vort aabne Brev kommer for Øie, vor til Enhver efter hans Stand tjenstlige og flittige Bøn, at de ikke alene ville skjænke alt dette fuldkommen Tiltro, men ogsaa lade ovenmeldte Henrich Steffens, formedelst hans gode Forhold og udstaaede Læretid, vederfares al muelig Velvillie og Befordring, hvilket vi igjen ere villige og redebonne til som det bør sig at gjengjælde. Til Sandhedens Stadfæstelse have vi bekræftet dette Brev med vort Amtssegl. Givet i Wilster i Aaret efter Christi, vor eneste Frelsers og Saliggjørers naaderige Fødsel Eet Tusinde, Syv Hundrede, Eet og Tredsindstyve, den Syv og Tyvende Dag i Junii Maaned."

En ædel Familie! raabde Emigranten og det er vel mueligt, at en saa overraskende Opdagelse har vir-

ket forstyrrende paa deres hidtilværende fortrolige Omgang. Min Broder kom kort derefter som Lieutenant til Kjøbenhavn og jeg har intet hørt om nogen fjærnere Forbindelse mellem ham og Emigranten. Dette Familie-Dokument besidder jeg endnu og det er det Eneste. Det er en naturlig Følelse, at man søger at holde sin Familie i Ære, og om end min Bedstefaders Haandtering ikke synes mig den ønskværdigste, maa man dog ikke glemme, at man paa hans Tid, næppe ahnede de rigtigtnok frygtelige Følger af denne Haandtering, der først siden have udviklet sig, og saaledes tør jeg altid betragte ham som en redelig og agtbar Borger i den velhavende Stad Wilster, i den holsteenske Mark, og holde hans Minde i Ære.

Hans Levnetsløb var heller ikke saa ganske simpelt. Min Oldefader var en rig Kjøbmand i samme Stad, der havde den Ulykke at spille Fallit. Min Fader kjendte ham ikke — thi han synes at være død førend han blev født — men fortalde, som et Familiesagn, om de Kurve, fulde af Sølvtøi, der efter hans Bankerot bleve baarne ud af Huset. Familien havde uden al Tvivl Slægtninger i Holland og i de hollandske Colonier i Sydamerika, en Formodning, som ogsaa min Fader yttrede, og som siden er bleven hoist sand-

synligt. Den tilkommende Borger i Wilster, som, eneste Barn af den fallerede Kjøbmand, tog derfor sin Tilflugt til sine sydamerikanske Slægtninger i Surinam, blev Factor hos en Coloni-Besidder i Berbice, ægtede der en Hollænderinde fra Leuwen, blev sandsynligviis, understøttet af Slægtninger, selv Colonibesidder, og der er min Fader Henrich Steffens født den 11te Februar 1744. Hans Moder døde, og dette Dødsfald, saavelsom Længsel efter Fædrenelandet har vel bevæget min Fader, endnu førend det var lykkedes ham at erhverve mig nogen betydelig Formue, til at vende tilbage til sin Fødeby. At min Fader valgde Chirurgien, var just ikke besynderligt hos et ungt Menneske, der stræbte i Veiret. Den, der besad Lyst, Iver og Talent, kunde den Tid arbeide sig op fra en tilsyneladende ringe og kummerlig Begyndelse til en meget anstændig Stilling, og To af de meest udmærkede Skribenter, der i Videnskaben have erhvervet sig en varig Berømmelse, Callisen og Herholdt, vare Holstenere, ligesom min Fader, og begyndte som han. Han drog som Compagni-Chirurgus med de danske Tropper til Mecklenburg, da den skjæbnesvangre Krig med Rusland truede at bryde ud, en Krig, der hvis den virkelig fandt Sted, ikke lovede

noget lykkeligt Udfald for Danmark. Freden blev sluttet, uden at det var kommet til noget fjendtligt Angreb. Min Fader gik, for sin videnskabelige Uddannelses Skyld, til Kjøbenhavn. Hans sandsynligviis ikke betydelige Formue blev anvendt paa hans Studeringer, og at han ikke blot udvidede disse paa sit Fag, beviser hans Bekjendtskab med den tyske Literatur paa den Tid, med Digtere, Naturforskere og de saakaldte Philosopher. Hans ikke uanseelige Bibliothek, der indeholdt alle hans Tids klassiske Værker, og som blev mig meget vigtigt i min Ungdom, bestod af Digtere, Physikere, og Philosopher, tilligemed klassiske Skrivter i Medicinen og Chirurgien. Men de naaede ikke ud over 1780. Fra denne Tid afbrød huuslige Sorger hans Studier, og forhindrede ham i at forøge hans Bogsamling. Han var en meget levende, selskabelig og aandrig Mand, og da han var ansat som Districtschirurg, med Rettighed til at udøve Lægekunsten, i Odsherred, en afsidesliggende, men frugtbar Provinds i det nordøstlige Sjælland, blev han yndet af Datteren af en velhavende Godseier Bang, af en af de anseeligste Familier i Landet. Han var bortfjærnet fra sin Fødeegn, hans Fader var død, og han var eneste Barn. Fra nu af forsvandt al hans Families Indflydelse, og

hvad vi Børn hørde om denne og dens tidligere Skjæbne klang os som fremmet og selsomt. Desto mægtigere var den Families Indflydelse, i hvilken han var indlemmet, paa vor Barndom og tidligere Ungdom.

Vel syntes det, som om denne Indflydelse ogsaa skulde forsvinde, thi et Par Aar efter hans Giftermaal blev han forsat til Stavanger i Norge. Han erholdt det Hverv at oprette et Hospital for dem, der lede af Radesygen — en medicinisk mærkværdig Sygdom blandt de norske Kystbeboere, der ligner Udslæt, — og at anstille Jagttagelser over denne forvikkede Sygdom. Et saa ærefuldt Hverv beviser hvilken Tillid man satte til hans Indsigt; han reisde med Kone og et i Odsherred født Barn, min ældste Broder, — en ældre Datter var død kort efter Fødselen, — og nogle Maaneder efter Ankomsten blev jeg født i Stavanger. Efter et Ophold af tre eller fire Aar drog han som Regimentschirurg til Trondhjem. Fra den Tid forblev han i denne Stilling, men blev forsat, først til Helsingør, derpaa til Roeskilde, saa til Kjøbenhavn, hvor min Moder døde, og endelig til Rensburg, hvor han levede til sin Død. Man tillade mig et kort Overblik over min Families Skjæbne indtil den Tid.

Vi vare ser Søskende, fire Sønner og to Døttre,

den Ene kun eet Aar efter den Anden. Ogsaa den afdøde Søster var kun eet Aar ældre, end min ældre Broder. Saa hyppige Barselsenge, der fulgde saa hurtigt paa hinanden, forstyrrede den før saa livslystige og muntre Moders Sundhed. Jeg har kun kjendt hende som syg og næsten altid sengeliggende. Blandt mine Søskende havde min ældste Broder og min yngste Søster den simpleste Skjæbne; den Første har aldrig forladt sit Fædreneland. Han var Major i Ingenieurcorpset, Medlem af Videnskabernes Academi i Kjøbenhavn, og Professor ved Artilleri og Landcadet-Academiet, da han døde i Aaret 1817 og efterlod en Søn og een Datter. Min yngste Søster blev, efter Moderens Død opdraget i en Onkels Huus i Odense, ægtede der en Præst, har en Mængde Børn, dog kun een Søn, og lever endnu. Min ældste Broder er begravet i Kjøbenhavn tilligemed sin Moder. Min Fader hviler i Rendsburg. Jeg er den anden Søn, den Tredie, der fulgde efter mig, var Regimentschirurg i Trondhjem, ligesom hans Fader og døde, i 1807, paa en Reise til Kiel, hvor han havde opsøgt Landets daværende Regent, Kronprindsen, pludseligt i Hadersleb, hvor han ligger begravet. Den derpaa følgende ældre Søster er gift i Trondhjem med Borgermesteren, og lever

endnu med en Mængde Døttre og een Søn. Min yngste Broder endelig døde, efter et høist bevæget Liv, som Major og Gouverneur over de danske Besiddelser i Afrika, i Aaret 1821.

Saaledes synes et adspredende Element fra Begyndelsen af at have forfulgt Medlemmerne af min Familie. Saaledes seer med en stille Vemod paa Resten af de Levende og paa de Afdødes langt fra hverandre liggende Grave, den fra sit Fædreneland adskilte, men tilbageblevne Broder, i en Alder, som hverken mine Brødre, eller min Fader, eller, saavidt jeg kan formode, min Bedstefader opnaaede. Mine tre Brødre have alle udmærket sig i de Kredse, som de levede i; de have alle tiltrukket sig Landets Konges Opmærksomhed. Jeg og to af mine Brødre vare gifte, og af disse tre Ægteskaber udsprang der kun een Søn, der skal forplante Navnet. Han blev opdraget i mit Huus fra sit syvende Aar, og lever nu som Læge i Norge, hvor han fornylig har givtet sig.

Simpelt og upyntet har jeg villet give dette Omrids.

Stavanger.

Der er jeg født den 2 Mai 1773. I samme Maaned omtrent tre Uger sildigere, blev min Ven Ludvig Tieck født i Berlin, og paa samme Dag, Hardenberg (Novalis), som jeg i de sidste Aar af hans Liv traad nærmere, i Weissenfels. I mit tredie Aar forlode mine Forældre Stavanger, og jeg gjorde i denne tidlige Alder min første Soreise langs det vestlige Norges raae Kyster. Min yngste Broder var næppe eet Aar gammel. I Aaret 1764, da jeg atter saae Norge paa en Reise til Bergen, maatte Skibet søge et Tilflugtsted i den sydvestligste Havn Sirivaag. Vi bleve opholdte af Modvind i otte Dage i denne eensomme Havn; Stavanger er kun ser Mile borte derfra. Men lurende paa Fløiet, turde vi ikke forlade Havnen. Jeg kom siden efter aldrig min Fødeby saa nær.

Det er en egen Følelse, der har ledsaget mig mit hele Liv igjennem, kun at kjende et Sted, der angik mig saa nær, af Andres Meddelelser. Man kan ikke opgive den Tanke, at der midt i disse Meddelelser dog vil slumre et Spor af egne Erindringer. Det er,

som om et Drømmebillede, en dyb Mythe af vort eget Liv træder os imøde fra en fuldkommen ubekjendt og dog tillige bekjendt Verden. Den Havbugt, ved hvis Bred Stavanger ligger imellem nogne Klipper, de nærliggende Øer, bleve mig i senere Aar bekjendte, som Skuepladser for nordiske Heltes betydelige Bedrifter. Snorro Sturleson, Nordens Herodot, fører os øste, og i Rigets betydeligste Tider, til denne Egn. Kirken er en af de Ældste i Norden. Nu har Staden vistnok en anden Betydning. Ligesom man paa Universitæterne hvert Halvaar lurer paa de Studerendes vorende Antal, som i Badene paa Badegjæsterne, saaledes lure Indbyggerne af min Fødeby paa Sildestimerne. Staden er hele Sommeren igjennem i et levende Samqvem med Hull; Dampbaade med Ladninger af friske Lax og Hummer gaae til rige England; Engelændere ile hid, for selv at angle en Net Lax for deres yppige Bord; men mig svæve Huse, nogne Klipper og Havet i en taageagtig Blanding for Sjælen, og jeg veed ikke at adskille hvad der har vedligeholdt sig af egen Erindring, hvad jeg erfarede ved tidligere Meddelelser af min Familie, og hvad jeg har senere erhvervede Kundskaber at takke for.

Man vil sige, at jeg skal berolige mig derover:

en saa tidlig Erindring finder slet ikke Sted og fra sit tredie Aar veed intet Menneske at erindre sig Noget. Dette Spørgsmaal er ikke uden psychologisk Interesse. Naar Barnet henlever sine tidligste Aar paa det samme Sted, naar Begivenhederne indenfor Familiens snævre Kreds, Lege og Underviisning, vedblive at danne sig roligt lidt efter lidt, da bliver vist nok det Tidligere tildækket af det Sildigere; Erindringen, der strider tilbage i sin Continuitæt, finder altid mere ubestemte Omrids af det Skeete, det Oplevede, det Tænkte. Anderledes er det, hvis denne genetiske Sammenhæng bliver afbrudt, naar vi blive hensatte i en anden, ny og fremmed Verden. Skulde da ikke den senere Erindring fasthylde det tidligere Oplevede med en større Intensitæt? Skulde ikke et psychisk Instinct, en Sjælens Frygt for at tabe sin Fortid, kunne meddele Erindringen en Magt, som den, indvugget i en rolig Fremstridens Sikkerhed, ikke formaaer at erholde? Jeg i det mindste er overbeviist om, at nogle Billeder fra min Tid, der uudslettelige forfølge mig, ere oprindelige, og ikke af en afledet Art.

Hvad jeg oplevede i mit eet og tyvende Aar kan tjene til at bestyrke denne Formodning. Faa Dage efter min Ankomst til Bergen gik jeg med nogle Ven-

ner til Fano, et Forlystelsessted i Nærheden af Staden. Da vi rede hen gjennem Haven bag ved Huset, var det mig, som om en gammel Erindring pludseligt traadt frem. Der, raabde jeg, og pegede paa det Fjærne, vil en Allee lobe til Venstre ned til Strandbredden. Mine Venner spurgde forbausede hvor jeg havde denne Efterretning fra? Og nu fortalde jeg dem hvorledes mine Forældre, i mit tredie Aar, lagde an, paa en Reise, ved Bergen, hvorledes en gammel Pige ofte havde fortalt os om en Allee, i hvilken pyntede Herrer og Damer spadserede, der, forbausede over de fire Børn, som vare saa forskjellige i Alder, at de næsten saae ud som Fiirlinger, havde beskjæftiget sig meget med os. Paa mig havde denne Fortælling, jeg veed ikke hvorved, i de tidligere Aar giort et stærkt Indtryk. Alleen med de pyntede Mænd og Koner svævede mig for Øinene, uden at jeg vidste at adskille om det var en umiddelbar Erindring, eller et Phantasibillede, der var blevet fremkaldt ved Pigens Fortælling. Nu, vedblev jeg, er dette Billede igjen oplevet, som det foresvævede mig saa bestemt. Fortællingen har vedligeholdt det, ikke avlet det.

Trondhjem.

Erindringen om Trondhjem, om denne i den norske Historie saa vigtige Stad, fremtræder allerede mere bestemt. Da mine Forældre forlode Staden, var jeg i mit syvende Aar. Vist nok dvæler Barnet mere ved almindelige Indtryk, Hukommelsen beholder kun almindelige Ruiner af den hensvundne Tid, der ligge raae og usammenhængende ved Siden af hverandre. Henflyttet blot til et andet, mildere Land, formaaer Barnet ikke at beholde Begivenhederne fra en tidligere Tid og i en Omgivelse, der bestandigt bliver ham mere og mere fremmet, i deres Sammenhæng.

Dog ere Omridsene af Staden blevne mig i Minde. Mine Forældre boede, i det mindste i de sidste Aar af deres Ophold der, i en Række Huse, der ligger aabent ved en klippeagtig Havbugt. Lige overfor os laa Klippeøen Munkholmen, paa hvis Spidse der var en Fæstning, som ofte blev benyttet til Statsfanger. Der døde, hen imod Enden af det syttende Aarhundrede, en af den danske Histories betydeligste Mænd, Griffenfeld, en fattig Student, Schumacher, der blev adlet og

erholdt dette Navn; den nu levende berømte Astronom Schumacher skal nedstamme fra denne samme Familie. Han var en af disse Historiens klassiske Gestalter, der i saadanne bestemte, sikkre Omrids i den nyere Tid maae overraske i Europa, og han vilde, som en Saadan, vække en almindelig Beundring, dersom ikke Danmarks andre og noiere historiske Forhold vare blevne endog de beromteste Historiegrandskere ubekjendte. Han blev nemlig, efter Indførelsen af Souverainitæten i det 17de Aarhundrede, den danske Lovgiver. Hans Lovbog kunde, skjøndt baseret paa tidligere retslige Tilstande, dog kaldes en Ny, der fremtræder i skarp Eiendommelighed. Den var kort, simpel, alle hine forstyrrende Udviklinger fra forrige Tider vare afviiste og undgaaede. Det lille Lands simplere Forhold, men især den Nødvendighed at losrive de retslige Forhold fra dets dybeste Rødder, en overmodig, nu styrtet Adels Magt, selv den retslige Culturtilstands raae Fodfold, maae have bidraget til at frembringe en saa aldeles original Skabning. Mærkværdig og beundringsværdig er den i ethvert Tilfælde. Den udfordrede en mægtig, Mennesket og Forhold vældigt beherskende Aand, en energist Skarpsindighed, en heltemodig Bestemthed. Griffenfeld er forsaavidt en antik Gestalt, og for at begribe Dan-

marks indre Historie, maa man forstaae en saadan Mands eiendommelige Tilværelse. De Bestyldninger, der traf ham, og som gave Anledning til hans livsvarige Fængsel, have stor Lighed med dem, som man bebreidede den store Baco af Verulam. Hvor meget Nid og Bagvadskelse bidrog til at styrte den mægtigste Mand i Landet næst Kongen, er saa meget vanskeligere at afgjøre, da vi, efter hans Indspærrelse, kun kjende hans Modstanders Vidnesbyrd.

Min Fader fortalde os Børn meget om denne berømte Fange, og jeg erindrer meget vel hvorledes jeg som Barn slet ikke kunde opgive den Tanke, at han endnu maatte være der. Den raae Fæstning, der bedækkede den hele Top af den nøgne Klippe, ofte indhyllet i Taage, omskyllet af brusende Bølger, forbandt sig saa inderligt med den store Fanges Tilværelse, at jeg, naar jeg nu tilbagekalder mig hine min Barndoms Forestillinger, troer at forstaae hvorledes hiin Ansluelse af de Dødes Aanders Fastmanelse til bestemte Steder har kunnet uddanne sig.

Men Trondhjems historiske Betydning rækker dybere. Hakon Jarl herskede der, Oluf Tryggveson overvandt ham her og indførde Christendommen. Domkirken i Throndhiem, Olufskirken, er den største, historisk

vigtigste i Landet; architectonisk en af de mærkværdigste i Europa. Herhid blev Oluf den Helliges Lig bragt. Her bleve de gamle norske Konger kronede. Den nuværende Konge af Norge fornyede den ældgamle, i 500 Aar fortrængte Skik. Jeg erindrer ikke, at jeg nogensinde som Dreng saae det Indvendige af denne Kirke; men de store Mure med deres dunkle Vinduer, de ode Rum inden i den halv forfaldne Kirke svæve klart for min Sjæl. Kun Choret er endnu fuldkommen vedligeholdt og bliver benyttet. Jeg erindrer aldeles ikke at have hørt noget om denne Bygnings Betydning medens jeg levede i Trondhjem, men siden dukkede dette Billede fra min Barndom mægtigt frem — da jeg blev bekjendt med den langsomt seirende Christendoms Kampe og med Oluf den Helliges mærkværdige Liv.

At en omhyggelig dansk Moder, der vel næppe nogensinde blev fortrolig med den raae Egn, vogtede sine Børn med Ængstlighed, er naturligt; saaledes forlode vi vel aldrig vore Forældres Huus uden Ledsagelse. Alle Børn ere Poeter. Ere vi losrevne fra det tidligere Liv, driver Phantasien et frit Spil med Begivenheder og Omgivelser. Og just fordi det, der bliver i Erindringen, er opstaaet frit, bliver det vedvarende en Gjenstand for vilkaarlig Digtning. Jeg

omtaler derfor ikke en Reise med mine Forældre til Hitteren, en stor Ø, hvor en Onkel var Præst, men et Phænomeen, der var sjældent, er blevet tilbage i min Erindring. Skarer af vandrende Dyr, der have nogen Lighed med Murmeldyr, Lemmingerne, viisde sig i den Egn, i Nærheden af hvilken vi opholdt os, opfyldte Lader, Gaard og Mark og satte os i stor Skræk, men Hærtoget, der sandsynligviis kun var en Afdeling af et Større, forsvandt efter nogle Timers Forløb.

Saaledes staaer Trondhjem ogsaa isoleret og næsten æventyrlig i min Erindring.

I Aaret 1779 blev min Fader forsat til Helsingør. Mine Forældre gjorde i December med de to ældste Drenge Reisen tværs igjennem Norge. Pigen, som, da mine Forældre ægtede hinanden, traad i Tjeneste hos dem, som, da min Fader døde, trykte hans Øine til, og i en høi Alder døde i min yngste Søsters Huus, havde et ægte dansk Navn (Maren) og fortjener vel at blive nævnet; hun blev tilbage i Trondhjem, for der at indrette Alt, og om Sommeren at bringe de øvrige Børn til Søes til Helsingør. Jeg erindrer ikke

meget af denne Landreise. Jeg sad i samme Slæde som en Apotheker Bull, der gjorde Reisen med. Han var Bedstefader til Violinisten Ole Bull, der nu er bleven saa berømt. Indpakket, som jeg sad, maa jeg kun have lagt Mærke til Lidet. Til de Erindringer, som Drengen mest har beholdt, hørde den Omstændighed at Slæden væltede flere Gange. Engang væltede den saaledes i Mørke. Vi laae i Sneen, jeg maa have sovet, vaagnede op og raabde lystigt: „Femte Gang!“ Jeg har siden efter ofte nok hørt hvor nær det var med at det havde været den sidste Gang. Vi reisde nemlig gjennem Drivdalen, en mørk Dal i det høie Dovrefjeld. Veien gik forbi en Afgrund, en Flod skummede i Dybet, Veien heldede hen ad Afgrunden og var spærret paa den anden Side af en høi Klippevæg. Her væltede Slæden, og var den ikke falden imod en af de vidt fra hinanden staaende Pæle af et raadnet Rækværk, havde der ligesaalidt været Tale om Ole Bull, som om mig.

En anden Scene er bleven levende i min Hukommelse. Vi vare en Aften stegne af i en Kro, hvor Bønderne fra Omegnen vare forsamlede til Ting. Ved Skiftet af Heste, som Bønderne i Egnen ere forpligtede til, maa der være forefaldet Stridigheder.

Min Fader var en hidsig Mand; Hr. Bull maa nok heller ikke have hørt til de Taalmodigste. Der opstod en hæftig Strid i den med Mennesker overfyldte, sparsomt oplyste Stue; Drengene skreg, Mændene trættedes, dog syntes nogle af Bønderne at antage sig de Reisendes Sag. Da nu Striden just tog den farligste Vending, stillede Bønderne de skrigende Drenge i Vinduet og gik, efterat de havde udført denne velvillige Handling, truende imod vor Fader. Han havde trukket en Hirschfænger; paa een Gang hørde man et giennemtrængende Skrig. I en Krog af Stuen sad den arme, i tykke Klæder og Pelsværk indhyllede Moder; udmattet af Reisen, forskrækket ved det truende Optrin, var hun nær ved en Afmagt, og da hun saae min Faders Staal glindse, skreg hun høit. Pludseligt opstod der en Stilhed i Stuen; man løsde den besværlige Indhyldning, min Moder laa i en dyb Afmagt. Ved den Tilstand, hvori en sygelig, hjælpeløs Kone befandt sig, vare de trættekiære, sandsynligviis, ved nogle overlagte Yttringer af de Reisende, forbittrede Bønders Stivsind brudt. Striden var forbi og det hele truende Optrin endte pludseligt som det var begyndt. Min Moder kom igien til sig selv og vi kiørde videre.

Helsingør.

Og her begynder nu først mit Livs sammenhængende Historie. Drengen i de tidligste Aar lever vedvarende i en meget snæver Omgivelse. Den store Skueplads, der slutter sig til den snævre Omgivelse, hensvømmer i en dunkel Ubestemthed. Klart ligger for mig mine Forældres første Bolig i Helsingør. En lille Bigade løb ned til Sundet; det var det sidste Huus ved Stranden; en høi Trappe førde til det første Stokværk; i det øde Rum indrettede mine Forældre sig saa godt de kunde; Møbler bleve anskaffede lidt efter lidt og fordeelte i de tomme Stuer. Vinteren hengik høist sørgeligt; Sorger for deres Indretning plagede mine Forældre. Der vilde ingen tilstrækkelig Praxis vise sig for min Fader; Sorgerne for det Nærværende forøgedes ved den ængstlige Længsel, med hvilken Forældrenes Sind og Gemyt hang ved de saa langt bortfjærnede fire Børn. Fader var utaalmodig, endog gnaven, Moder syntes at sørgaae i stille Sørgmodighed. Det var først her, at jeg med min hele Sjæl sluttede mig til hende. De to Drenge bleve satte i en

offentlig Skole, der baade blev besøgt af Drenge og af Piger. Jeg var et tidligt modent Barn og allerede i mit fjerde Aar kunde jeg læse, men det var mod den Tids Skik og imod mine Forældres Vane at lade Drengen paa nogen Maade mærke, at denne Færdighed gav ham et Fortrin. Lykkeligviis blev dette Fortrin heller ikke omtaelt i Skolen paa nogen for mig bemærkelig Maade. I en stor Stue sad Drengene og Pigerne fordeelte. En lille tor Mandsling lod Børnene bogstavere og læse; jeg sad iblandt dem, der vare langt tilbage for mig, og lod mig det ret vel behage, thi jeg havde just ikke meget at gjøre.

Da der i denne Skole var Børn af alle Stænder, maatte de ankommende Drenge vise den lille tørre Mandsling, og Pigerne den større, bydende Kone, deres Hænder, om de ogsaa vare vadskede. Var dette ikke Tilfældet, bleve de smaa Fingre sammenpræssede og paa en omfindtlig Maade slaaede med Linealen. Denne Operation syntes næsten at være Hovedsagen; thi foruden Læreren og hans Kone havde undersøgt omtrent halvtredsindstyve Børn, roest, dadlet og straffet, hvorved der ingen Mangel var paa udførlige Formaninger, var næsten Halvdelen af Skoletiden forløben. Mig har denne Skole været meget skadelig, kun i den sidste

Tid lærde jeg en Smule at declinere. Vinteren gik hen, Foraaret kom; min Modsrs Angst for de fraværende Born havde naaet sin høieste Spids; men vi Born nød, slupne ud af Stuen, det Nærværende. Foran Huset ud imod Stranden var der en stor Fiskerplads. Garn vare udspændte, Baade laa ved Bredden, Fiskerfamilier, Mænd, Qvinder, Born, der beboede de smaa Huse i Nærheden, dreve omkring der; Mændene bestege Baadene, roede, seilede langt bort, forsvandt for vore Øine, og kom tilbage belæssede med Fisk. De vilde Fiskerdrenge bleve vore Legekammerater. Vor Moder onskede det vel ikke, men hun kunde ikke forhindre det; Fader syntes det just at være tilpas. Det var en Tid, da den strænge udvortes Opdragelse gialdt noget. Livet i den frie Luft, den tidlige Baden og Svømmen, Drengenes alvorlige Bryden mellem hverandre, ja selv Bornenes demokratiske Tilboielighed til ikke at erkjende Forskjællen mellem Stænderne, begyndte at blive herskende; en friere Anskuelse vilde i det mindste uddanne sig i Familiens snævre Kreds. Min Fader beundrede Rousseau, hvis Emil ogsaa begyndte at gjøre Opsigt i Danmark. Han var af en trodsig Natur. Hans Stilling i Livet, den finantsielle Nød, som han havde at kjæmpe med, de selskabelige Adspredelser, i hvilke han

levede, nærede en Trods og Utilfredshed med hans Forhold, der tiltog mere og mere. Drengene, paastod han, maatte hjælpe sig selv, afgjøre deres Stridigheder mellem sig selv. En Klage, over legemlig Mishandling blev meget sjeldent antaget, og kun da, naar en meget ældre havde angrebet en langt yngre, eller flere Een. Moderen ængstede sig vel ved dette Slags Opdragelse, og beelde paa ingen Maade sin Mands Anskuelser, men hun var sygelig, meest sengeliggende, hun led bestandigt af Følgerne af en lang Vinterreise igjennem en raa Egn, desuden var hun allerede vant til at give efter for den hæftige Mand i meget, og Følgerne af en saadan Opdragelse vilde have været langt farligere, hvis ikke en uendelig Kjærlighed til Konen havde formildet det hele Forhold.

Min Moder nedstammede, som ovenfor er sagt, fra en af de anseeligste Familier i Landet. Hun besad i sin Ungdom en udmærket Skjønhed og var sine Forældres kjæreste Barn. Men hendes Tilbøielighed til en Mand uden Formue, uden betydelige Udsigter, og som kun gjorde sig bemærkelig ved nogle personlige Fortrin, men kun altfor ofte ved sine hæftige Charakteer stødte dem, han stod i nærmere Forbindelse med, fik sig, forbittrede hendes Ungdom, medens de hyppige,

paa hinanden følgende Barselsenge undergravede hendes Sundhed. Følgerne deraf var en Tæring, af hvilken hun aldrig kom sig, endskjøndt hun først døde, da jeg var femten Aar gammel. Saa vidt mine Erindringer fra min Barndom naae, kjendte jeg hende kun som en bleg, mager, svagelig Kone, men de fineste qvindelige Træk, jeg nogensinde saae, de stille smertefulde endnu ikke udslukkede Øine, fulde af Mildhed og Taalmodighed svæve mig endnu for Sjælen, som hellige Ungdomsdromme. Min Fader var som Læge næsten den hele Dag beskjæftiget; den syge, meest sengeliggende Moder kunde ikke besørge Børnenes Opdragelse, — ja ofte maatte den larmende Sværm bortfjærnes fra Sygeleiet. Saaledes vare vi betroede til Pigens Opsyn, mod hvis Bud de opvorende Drenge mere og mere satte sig. Moderens Sygdom, Faderens bestandigt forvirrede Forfatning kastede et sørgelig Skjær paa alle vort huuslige Livs indre Forhold, endskjøndt vi ikke lede egentlig Mangel. Dog var det stille Liv ikke uden Nydelse. Tvangløse drev Drengene omkring i Skov og Mark og her i den tidligste Tid især ved Strandbredden. Vi bleve snart fortroelige med Fiskerdrengene. Den amerikanske Fader var en udmærket Svømmer, og han badede sig ofte i det koldeste Vand,

os Drenge stillede han ofte i et Orehoved under en Pomp, og allerede i April eller Mai styrtede en Strøm af det koldeste Vand over de skrigende nøgne Børn. Vi maatte om Vinteren tage Snebade. Naar Sneen laa høit i vor Gaard, klædte vi os af, væltede os i Sneen og ilede ind i den varme Stue. Min Fader kastede os som fireaars Drenge i Havet, og vi maatte svømme, hvis vi ikke vilde synke. Jeg lærde derfor næsten lige saa tidligt at svømme, som at gaae. Ved denne Opdragelse var det naturligt, at Fiskerne toge os med i deres Baade og et Stormvejr, naar den ene Kant af den seilende Baad næsten syntes at dukke i Vandet, medens de skummende Bølger slog rasende over Baaden, var just det, der lokkede os mest. Den tidlige Vane havde fortrængt al Frygt; thi hele Sommeren igjennem tilbragde vi mange Timer i Baadene eller svømmede, dukkede, legede i Havet. Den nu herskende Vane at beskjæftige Børn den hele Dag med at skrive og læse, og derved at slovgjøre dem for al levende Læren, var endnu ikke bleven herskende; vi Drenge førde et virkeligt amphibiskt Liv og vare ligesaa fortrolige med Havets Dyb, med Fiske, Muslinger og Mollusker, som artige Børn i dannede Familier med Hunde og

Katte. Artige Born i den almindelige Forstand var vi nu paa ingen Maade. Vor Fader havde ikke Tid til at straffe os, Pigen var det paalagt at lægge noie Mærke til de Uartigheder, der fortjente legemlig Revselse; naar nu disse havde tilstrækkeligt opdynget sig, traad en General-Dommedag ind; de straf værdige Forseelser bleve os foreholdte og den smerte ligste Tugtelse fandt Sted. Men dette ophørde imid lertid fuldkommen med det syvende, eller aattende Aar, og jeg erindrer, at mine lykkeligste Timer vare de, naar Tugtelsen lykkelig var forbi; den syntes mig en Na turnødvendighed. Eftersom Forseelserne havde op dynget sig, følde jeg allerede Straffen, omtrent som man føler en stigende Inflammation, og jeg kunde læn ges efter Tugtelsesdagen, som efter Suppurationens Krise.

Stridigheder fandt vel ogsaa Sted mellem os selv men de bleve afgjorte paa den letteste og naturligste Maade. Ogsaa med Fiskerdrengene af vor Alder gaves der allehaande Trætter, som dog, saavidt jeg kan min des, aldrig udartede til Haandgribeligheder. Langt snarere bleve vi forkjælede af dem og deres Forældre. Dette ydre, noget vilde Liv fandt et stille Foreningspunkt

i Familien selv. Naar den syge Moder engang blev helbredet for en kort Tid, naar hun kunde forlade Huset og tage Deel i et Landparti, var det en Festdag for Familien. De vilde Drenge nærmede sig til hende med en rolig Ømhed og den mildeste Irettesættelse virkede stærkere, end de haardeste Straffe af Faderen. En Forstyrelse fandt vel ogsaa Sted i det stille huslige Forhold; ofte troede min Fader sig tilsidesat eller forsømt af sin Kones ansvete Familie; Misforstaaelser avlede Klager, der, som jeg siden efter erfarede, ikke altid vare retfærdige. For os kunde saadanne Forhold, naar den hæftige Fader beklagede sig høit, ikke altid blive skjulte. Vi opfattede dem mere bestemt, men ogsaa mere eensidigt, jo ældre vi bleve, og de frembragde en selvstændig, vel ogsaa egensindig Trods, som den, der vel altid pleier at opstaae under saadanne Omstændigheder, ligesoverfor Rigdom og Magt. I en saadan forbigaaende ophidset Stemning kunde vor Fader vel ogsaa krænke vor Moder, dog blev det herskende kiærlige Forhold snart oprettet igien; men hun var bestandigt Middelpunktet for hele Familiens Kjærlighed og Omsorg. Jeg erindrer aldrig at have hørt en hæftig Ytring, en bydende Fordring af hende; og dog skal hun, da Ung-

dom, Skjønhed og Sundhed endnu opmuntrede hendes Liv, have været meget hæftig.

Jeg hørde, som jeg allerede har sagt, til de tidligt modne Drenge; jeg begyndte meget tidligt at forfærdige smaa Digte, og havde ingen ringe Tanker om mig selv; dog traf flere Ting sammen, der tjende til at dæmpe Drengens fremspirende Forfængelighed. Mine Brødre gjaldt for smukkere Drenge, og endskjøndt jeg udenfor Huset tog Deel i de vildeste Lege og Foretagender, ja endog opfordrede til disse, viisde der sig dog igjennem min tidligste Barndom en Tilbøielighed til et tilbageholdent, drømmerisk Liv. Hiin levende indre og ydre Bevægelighed, der siden faldt mine Landsmænd i Øinene, og som har vedligeholdt sig indtil nu, — denne Kilde til saa mange Glæder og Lidelser i mit hele brogede Liv, der var Enhver, der traad i Forbindelse med mig, bekjendt, ikke sjældent besværlig, — var mig ikke egen i mine tidligste Drengeaar; tværtimod trak jeg mig, næsten til mit tolvte Aar, stille og grubblende tilbage; i de mere stille Lege i Huset tog jeg kun sjældent Deel. Man saae mig sidde i en Krog, ofte, som man har paastaaet, under Bordet med en Bog i Haanden. Mine Brødre vare ikke alene-

smukkere, men ogsaa behændigere, og ofte lagde man aldeles ikke Mærke til den sorgmodige Dreng. Hvad der bestjæftigede mig i saadanne Timer, kan jeg næppe sige; det var en ubestemt Længsel, der var saa meget mere naturlig, som det, jeg lærde i Skolen, umuligt kunde tilfredsstille mig. Jeg blev kun i kort Tid i Borgerskolen. Jeg og min eet Aar ældre Broder besøgte den lærde Skole, og ventede meget af Indtrædelsen i denne. Læreren i den nederste Classe vidste ogsaa at vinde min Tilbøielighed. Det var ikke saameget Pligtfølelse, som en forunderlig Ahnelse om at der maatte være noget skjult bag det, der blev mig meddeelt og som jeg lærde, der drev mig til en usædvanlig Flid. Jeg var i enhver Henseende den flittigste Discipel i Klassen, men hvor lidet min Forventning blev opfyldt, kan Enhver let indsee. Der blev her i Klassen ikke drevet Andet, end latinsk Grammatik; Eutropius' Udtog af Florus romerske Historie blev oversat. En latinsk Oversættelse af Luthers Katechismus maatte vi lære udenad; ogsaa noget Græsk blev der, hvis jeg ikke husker Feil, drevet, dog lærde vi næppe meer, end at kjende det græske Alphabet. Historie blev der slet ikke lært; kun Hübners bibelske Historier bleve

betroede til Hukommelsen paa samme Maade, som Luthers Katechismus. Noget Slags Foredrag eller Oplysning fandt slet ikke Sted. Hvad Børnene vilde begynde paa med det, de lærde var overladt til dem selv. Imidlertid havde Læreren vundet min varmeste Kjærlighed, han var mig dyrebar og jeg veed vel, at de halvandet Aar, jeg tilbragde i hans Klasse, høre til de Gladeste i min Barndom. Anderledes forholdt det sig i den anden, høiere Klasse, som jeg nu traad ind i. Læreren var et tørt, tilbageholdent Menneske, og ligesom han var mig ubehagelig, syntes han ogsaa at yttre en bestemt Modbydelighed for mig. I den forrige Klasse erfarede jeg aldeles ingen legemlig Tugtelse. Selv naar jeg havde forsømt de mig opgivne Pensa, var en kort Erindring af den elskede Lærer tilstrækkelig til at anspore min Flid. Her var det anderledes. Jeg erindrer nøie, hvorledes jeg en Morgen traad ind i Klassen, rigtignok uden at have lært det mindste af det, jeg skulde kunne. Da Raden kom til mig, vilde jeg anvende den fortrolige Maade, som før var bleven mig til en Vane. Jeg havde allerede været i nogle Uger i Klassen, bestandigt flittig og opmærksom, og om Læreren end ikke opmuntrede mig, kunde han dog heller ikke dadle mig. Jeg tilstod denne

Gang aabenhjertet, at jeg havde forsømt mit Pensum og lovede at indhente det den næste Morgen. Læreren lang og vendte sig til min Nabo. Og saaledes hengik tre Skoletimer, uden at der forefaldt noget. Indretningen af Skolestuens Lokale havde noget Selsomt. En stor kjælderagtig lav Hvælving blev i Midten baaren af en kort plump Søile. Ved denne Søile var Hvælvingen delt i fire Dele; man gik nogle Trin ned fra Pladsen udenfor Huset; en mork lille ligeledes hvælvet Forhal viisde til Høire til Trappen til det øverste Stokværk, og førde ligefrem til Skolen. Blev Døren aabnet, stod til Venstre parallelt og noget fra hinanden to brunmalede Borde, paa begge Sider besatte med Bænke, og i Midten en Stoel for Læreren. Paa høire Side af Søilen fandt den samme Indretning Sted for den anden Klasse, og til Venstre bag Søilen for den Tredie. Til Høire, ligeover for denne Klasse, var Pladsen tom, en stor Kakkelovn udfyldte den kun tildeels. Skolen begyndte Klokken ni og varede til Klokken tolv. Klokken ti traad en Dreng af den tredie Klasse — den Nederste blev kaldt den Første, — hen til Søilen og raabde høit: hora decima sonat; det Samme blev gjentaget Klokken elleve og man kan tænke sig med hvilken Længsel vi Drenge lurede paa

det sidste Udraab. De to Timer fra ni til elleve bleve brugte til at overhøre vore Pensa, til at corrigere Stilesevelser, kort sagt, til den egentlige Undervisning. I den sidste halve Time erholdt Enhver sin Opgave for den næste Dag. Nu havde Læreren i den anden Klasse der altid foresvævede mig, som et meget forunderligt Menneske, den Vane, skjøndt ingen Dag hengik uden Tugtelse, først mod Enden af Timen at lade en Discipel hente Riset fra sin Bolig i det første Stokværk. At saadanne Pedanter, der ikke forstaae at behandle Børn, heller ikke kunne gjennemskue deres List, viisde sig her. Han lod ikke alene Tugtelsesinstrumentet hente ned, men ogsaa forfærdige af en betroet Discipel. Dette bestod nu af et Bundt Qviste, der indtil Enden var omviklet med Seilgarn. Ved Forfærdigelsen af Samme fandt der en formelig Raadslagning Sted. Man havde udfundet, at, naar de enkelte Qviste vare spaltede, kunde de bindes fast sammen, uden at erholde nogen betydelig Haardhed, og at Slagene dermed klassere særdeles høit. Men Børnene øvede sig tillige i at taale Haandtag; i Fritimerne benyttede de haardt sammendreiede Lommetørklæder og sloge hverandre stærkt og uden Skaansel. Saaledes var det lykkedes denne

forunderlige Lærer, der udentvivl handlede efter bestemte Grundsætninger, at forvandle Straffen selv til en morende Leeg for Børnene. Hvorledes nu Forstillelsens Kunsten blev næret herved paa en sørgelig Maade, indseer Enhver let. Børnene anstillede sig som om de vare fulde af Angst, bad, græd, skreg og den hele Farce blev derpaa en Gjenstand for en morende Spot, naar Timen var til Ende. Jeg havde hidindtil ikke taget Deel i dette Væsen. Men paa denne Dag opfordrede Læreren mig, da Timen var forbi, til at gaae med og hente det ulykkelige Riis. Den, der fik denne Bestilling, turde forudsætte, at ingen Straf vilde træffe ham. Endskjøndt det altsaa gjorde mig forlegen og overraskede mig, fulgte jeg dog uden Betænkning. Men da jeg kom ned med Riset, var jeg den Første, der blev straffet. Det var den første Gang, siden jeg kom i Skolen, at en legemlig Tugtelse traf mig. Det var første Gang, at en grændseløs Bitterhed plantede sig i mit Gemyt. Dette Menneskes Daarskab har lagt Øren ved Roden af en kjærlig Hengivenhed, der ingen Grændser kjendte. Dette Riis pirskede mig ud af min Barndoms Paradiis, og berøvede mig en ubetinget Tillids Ufhyld. Fra dette Øieblik af, forenede jeg mig med

de øvrige Disciples, kun forskjellig fra dem deri, at jeg havde besluttet at hævne mig paa Læreren. Fra nu af beskjæftigede jeg mig aldrig med de Opgaver, der vare mig foresatte. Læreren var nødt til, dagligt at gjentage og forøge Revselsen. Jeg stod trodsig lige over for ham; hverken Bønner, Formaninger eller Straf formaaede det ringeste over mig. Læreren beklagede sig over mig hos min Fader; denne begreb ikke Klagen; han havde hidindtil kun hørt mig roses, og jeg havde hjemme aldrig været mere flittig, end netop nu. Men jeg vidste hvad jeg gjorde. Naar jeg syntes adspredt; hørde jeg opmærksomt til, og havde den betydelige Fordeel, at jeg nu i mit ellevte Aar lærde at behandle Skoleopgaverne selvstændigt, uafhængigt af Skoletimerne. I den anden Klasse blev Cornelius Nepos læst og nogle Bøger af Justinus. Det selvstændige Arbeide gjorde mig opmærksom paa Indholdet. Det begyndte nu først at interessere mig levende. Den Maade, hvorpaa det Græske blev drevet, var selv paa denne Maade frugteløs for mig. Golii Grammatica, en slet Chrestomathi, Schrevelii Lexicon, som Hjælpemiddel, og det græske nye Testament bestjæftigede os. Det blev Grammatikalske gjorde Fordring paa hele vor Opmærksomhed.

Saaledes havde jeg desværre til Skade for mit Sinds Reenhed, ved en Lærers Behandling, den Forbeel at blive dreven til eget Studium; men Lærerens Forbittrelse steeg til det Høieste. Den øverste Klasse, i hvilken Rectoren underviiste, var afsondret fra de Andre, og denne gav Signalet til at ende Skoletiden, naar han aabnede Døren og gik igjennem de andre Klasser. Det var den siden som philosophisk Skribent bekjendte Treskow. Han maa engang have sluttet usædvanligt tidligt. Lærerens Forbittrelse imod mig havde naaet sin høieste Spids, og Rectoren aabnede just Døren for at være Vidne til en oprørende Scene. Læreren havde grebet mig i Haarene, kastet mig til Jorden og sparkede mig med Foden. Rectoren blev forbauset staaende. Min Herre! sagde han og vinkede ad den forskrækkede Lærer. Denne var nødt til at følge ham i den største Forvirring og Disciplerne feirede en beskjenkelig Triumph. Dette var ingenlunde Tilfældet med mig; det Overraskende, aldeles Usædvanlige ved dette Optrin i Skolen, havde for mig noget Ængstligt og Skjæbnesvangert. For første Gang forvandlede min Modbydelighed for Læreren sig til en ængstlig Deeltagelse. Min Samvittighed bebreidede mig, at jeg

havde drevet min Halsstarrighed til det Yderste. Mit Gemyts naturlige Blødhed fik Overhaand, jeg svømmede i Taarer og sneg mig hjem.

At der fandt en Undersøgelse Sted, Forhandlinger mellem Rector, min Fader og Læreren, mærkede jeg vel, men jeg erfarede slet intet derom. Jeg forundrede mig ikke lidet over at Alt gik saa stiltiende af. Jeg havde ventet en haard Tugtelse og en alvorlig Irrettesættelse af min Fader, ja paa en beskjæmmende offentlig Maade af Rectoren; ogsaa Nogle af mine Meddiscipler, der havde mig kjær, saae en saadan truende Begivenhed imøde og beklagede mig. Jeg har flere Aar efter taelt med min Fader om en Begivenhed, der for mig var saa vigtig. Han har tilstaaet mig, at han havde raadet til at vælge en fuldkommen Tausshed, og først at prove, hvilken Indflydelse den hele Begivenhed vilde have paa mig. Han havde erfaret, at jeg var kommen hjem hæftigt bevæget og badet i Taarer, og var forstandig nok til at indsee, at det var bedst, at overlade mig til min straffende Samvittighed; og han havde Ret. Fra nu af var jeg den flittigste Discipel i den Klasse. Læreren blev næsten forskrækket, da han opdagede med hvilken Flid jeg maatte have

arbeidet. Efter nogle Dages Forløb blev jeg flyttet op i den første Afdeling af Klassen. Det kunde see ud som om den sidste haarde Revselse havde bøiet mit Sind og jeg lod stiltiende dette gjælde, endskjønt Læreren selv maatte indsee, at dette ingenlunde var Tilfældet. Efter eet Aars Forløb blev jeg flyttet op i den høiere Klasse og erholdt, efter den offentlige Prøve, der gik forud for denne Forflyttelse, en offentlig Belønning. Denne bestod, som sædvanligt i Skolen, i en Bog. Jeg maa herved fortælle en lille Historie, der endnu altid morer mig, naar jeg tænker paa den. Jeg har siden, da jeg lærde at kjende Treskow personligt, erindret ham derom. At jeg skulde erholde Belønningen, var mig bekjendt. Nogen Tid gik hen; jeg erholdt den endnu ikke, og min Utaalmodighed steeg til det Høieste; jeg troede, at man havde glemt mig. Rectoren var i Disciplernes Øine af de lavere Klasser et næsten mystisk Væsen. Jeg havde altid betragtet ham blot langtfra og med den meest grændseløse Ærbødighed; kun i de høitidelige Timer ved den offentlige Prøve, som han personligt foretog, var han traadt mig nærmere; i den Sidste havde han udmærket mig med Roes. Min Utaalmodighed lod mig ingen Ro; endskjønt i høieste Grad ænstlig, vovede jeg dog at

ringe paa den lukkede Dør i det øverste Stokværk af den klosterlige Skolebygning. Jeg blev ført for Rec- toren, der betragtede mig med Forbauselse, da jeg i min Angst fremstammede trodsigt og plumpt mit Spørge- maal: Hvor den belovede Belønning blev af? Han klappede mig paa Kinden, efterat han havde spurgt om mit Navn, trøstede mig og gav mig Tilladelse til undertiden at besøge ham. Denne Tilladelse kunde have blevet mig meget vigtig, men jeg kunde kun lidet be- nytte den. Jeg erindrer, at jeg har besøgt ham een eller to Gange, og denne virkelig dybsindige Mand der siden, selv i sin høie Alder, vidste at gjøre sig be- kjendt, ja endog fortrolig med den speculative Retning i Tyskland, forstod at nedlade sig til den elleve eller tolv Aar gamle Dreng. Det var første Gang her, at Noget, der lignede en levende Aand, traad mig imøde af Historien. Det var vel saaledes, som det blev mig meddeelt, mere skikket til at forurolige, end til at fremme mig. Men selv denne Uro indeholdt Kiim til Udvikling, der ikke gik under.

Faa Dage efter det første Besøg erholdt jeg, som en Belønning for Flid, et Skrivt af en Professor Hor- nemann i Kjøbenhavn, en exegetisk Undersøgelse, om jeg ikke tager feil, over Propheterne Habakuk og Mich

og over Pauli Brev til Ephesserne. Jeg har aldrig læst denne Bog, men den voldte mig stor Glæde. Mig henrykte det smukke Læderbind og Guldbogstavetne, der sagde, at det var en Belønning for Flid. En Saadan havde den Tid en Værdi, fordi den høist sjeldent blev udeelt, og jeg erindrer i det høieste tre Exempler derpaa, saalænge jeg besøgte Skolen. Det Hensigtsstridige i at vælge et Skrift af det Slags, og, som jeg siden erfarede, et meget middelmaadigt, til Præmie for Drenge, hvis Bestemmelse endnu ikke var afgjort, er indlysende. Ogsaa de andre Drenge, der erholdt Præmie, fik denne Bog. Valget lader sig kun forklare deraf, at man mere har tænkt paa Forfatter og Forlægger, end paa Disciplerne. Skrivter af den Art kunne kun gjøre Regning paa en meget lille Afsætning i dette lille Land. Saaledes blev da sandsynligviis dette Skrivt, ved en Begunstigelse af Vedkommende, solgt til Landets Skoler, og spillet Børnene i Hænderne uden Hensyn paa deres tilkommende Dannelse. Dette, saavelsom saa meget Andet, som man tildeels kan udlede af det jeg allerede har fortalt, beviser, hvormeget den Tids Skoler bleve forsømte.

Jeg blev opflyttet i en høiere Klasse, men kan

kun fortælle lidet om denne, thi faa Uger efter forlet min Fader Helsingør og blev forsat til Roeskilde.

Jeg vender tilbage til Familiens stille Liv. De første Glæde, der mødte os i Helsingør, var Pigens Ankomst med mine yngre Søskende. Jeg erindrer endnu meget levende den Jubel og hvorledes min Mo der paa en overraskende Maade kom sig af sin Syg dom. Denne glade Tid blev benyttet til mange Slag Udfarter i Omegnen, og jeg lærde at kjende de skjønn Egne ved Frederiksborg, Hammermøllen, Hornbek o. s. En lille Begivenhed maa jeg endnu fortælle; det var den første dybtfolte Smerte, som traf os Børn. Th hvad der piinde vore Forældre, blev skjult for os. De var en Hund i Familien som var ældre end jeg; v modtoge den næsten med samme Jubel, som vore Søs skende, da den kom fra Norge. Den var, ligesom Pi gen, en væsentlig Deel af Familien; det var en stø Hønsehund, der tog den meest levende Deel i alle vor Lege. Men nu blev den, sandsynligviis som en Følge a den slette Næring under den lange Søreise, overfalde af en modbydelig Sygdom, der ikke alene gjorde den Nærværelse i Huset og blandt Familen ækel, men end ogsaa farlig. Min Fader fandt det nødvendigt,

dræbe den; til Skarpretteren vilde han ikke overgive den, og der blev besluttet, at den skulde druknes. Min Fader besluttede at ledsage Fiskerne, for at være Vidne til at intet blev forsømt for at fremskynde dens Død. Jeg seer det endnu hvorledes Hunden lystigt fulgde min Fader, og sprang i Baaden, i det den loggrede med Halen; thi den pleiede ellers at ledsage ham paa Reiser. Min Moder, Pigen, Børnene bleve ængstlige og grædende tilbage og ventede paa min Faders Hjemkomst. Den syge Moder, Faderens Forhold, den stille Enighedsaand der besjælede alle Familiens Lemmer, gjorde ethvert levende Væsen, der hørde til den snævre Kreds, vigtigt og dyrebart for Alle. Der gives maaskee Forhold, under hvilke et Menneske, naar det dør, vækker mindre Deeltagelse, end denne Hund. Vi sade stille tilsammen, Ingen taelde og da min Fader kom grædende tilbage, udbrød vi Alle i Taarer. Jeg undseer mig ikke for at nævne denne Tildragelse; det var den første fælleds Sorg, der traf os.

Endnu maa jeg omtale det, der i ethvert Tilfælde er at betragte som det Vigtigste under mit Ophold i Helsingør. Det var den prægtige Omgivelse. I den ovennævnte Bolig var den Kreds, i hvilken vi bevæ-

gede os, deels ved Drengenes ringere Alder, deels ved Husets Beskaffenhed, snævrere og mere indskrænket. Alt det, der var længere borte, bevægede sig som i en dunkel Taage. Men mine Forældre drog ind i en anden Bolig, der havde en høist gunstig Beliggenhed. Vi Drenge bleve ældre og lidt efter lidt aabnede sig altid mere betydningsfuldt Egnens naturlige og historiske Rigdom for os.

Naar man kommer fra Kjøbenhavn, opdager man ikke Helsingør førend ganske i Nærheden, og man seer da Husene nedenunder sig, næsten som svømmende i Havet. Tagene ere, tæt sammentrængte, hentrukne i Længden, thi to Hovedgader, der løbe paralel med Strandbredden og med hinanden (Strandgaden og Steengaden) trække sig næsten fra den ene Ende af den egentlige Stad til den Anden, fra Syd til Nord. Fra den nordlige Ende af den førstnævnte Gade rager Broen ud i Havet. Her boier Bredden af Sjælland sig pludseligt mod Vesten, endog med en Boining mod Syden og danner en spids Vinkel. Bredden, der her seer ind i det vilde Kattegat, er her, som allevegne omkring Helsingør, meget flad, og en lang Gade danner Forstaden Lappen. Den er at ansee som en Fiskerby, og

den mig ubekjendte ny Havn er anlagt der*). Ved Enden af denne Forstad ligger en stor Have med det kongelige Lystslot Marienlyst. Dette yndige Slot er anlagt tæt ved en steilt nedstigende Høi, der omgiver Helsingør ind imod Landet. En bred Landevei forer ned fra denne Høi til det andet Stokværk af Lystslottet**) og vakde vi Børns Beundring. Da Slottet laa meget langt fra os (vi boede nemlig i den modsatte Ende af Staden), saae vi det kun sjældent. Et Par Gange bleve Værelserne aabnede for os, og den kongelige Pragt traad os Børn, der kun vare vante til at færdes i sædvanlige, om og munire borgerlige Værelser, phantastisk, drømmeagtigt, som et Digt, imøde. En Gang i mine tidligere Drengeaar — (jeg besøgte endnu Borgerskolen) blev Enkedronningen, Landets daværende Regentinde, ventet. Skolelæreren førde os, som de, med Hensyn til Standen, fornemste Børn, selv derud.

Stadens Indvaanere opfyldte Haven i en broget

*) Dette er urigtigt; den nye Havn er blot en Udvidelse af den Gamle. Overs.

**) Dasaa unøiagtigt, i det mindste nu; Landeveien gaaer forbi Havemuren og kun en Gang i Haven forer ned af Skrænten til Slottet. Overs.

Brimmel. Det begyndte at mørknes; den sammen-
trængte Menneskehob blev utaalmodig; endelig heed det:
Hun kommer! Alle styrtede op ad Terrasserne, thi
Dronningen kjørde just frem for Slottet, og steg af i
Salen, der aabnede sig i det andet Stokværk. Lærerer
blev med os nedenfor og vovede sig ikke ind i Trængs-
selen. Vi stode tilligemed nogle faa Tilbageblevne
udenfor Slottets Portal og lurede om vi maaskee kunde
opdage noget af den ophøiede Person. Jeg var i den
største Spænding. Mig forekom Dronningen som et
vinunderligt gaadefuldt Væsen, aldeles forskjelligt fra
andre Mennesker. En ubestemt Taageskikkelse, der inde-
holdt Alt i sig, hvad den barnlige Phantasi tænkte sig
som det Værdigste og meest Ophøiede, svævede for
mig — Billedet af Majestæten. Hun maatte, tænkte
jeg, være større, skjønnere, mere glindsende, end alle
Mennesker, som jeg havde seet. Paa een Gang heed
det: Dronningen er der! Sandsynligviis vilde hun
endnu benytte Tusmørket for at gjøre en Spadseretour i
Haven, og saaledes traad hun tidligere, end man ventede,
ud af Slottet. Den største Folkehob drev endnu omkring
paa Terrasserne. Damer traad frem af Paladset, men
jeg saae hen over dem, for at opdage den underfulde
Skikkelse, som jeg ventede skulde vise sig. I drenge-

agtig Utaalmodighed havde jeg revet mig los fra min Lærer, og styrtede, som i et Slags Bedøvelse, hen imod Damerne. Derved skeede det og, at jeg netop løb mod den Første, i det jeg bestandigt raabde: Hvor er Dronningen? Damen fjærnede mig sagte fra sig, løftede mit Hoved i Veiret, betragtede og klappede mig, der, endog efter min Alder, kun var lille, og sagde: „Se paa mig, Dreng! jeg er Dronningen!“ Jeg veed ikke om det var Skræk eller Opdagelsen af min Vildfarelse der gjorde, at jeg stod som om jeg var lammet. Det var den første Gang i mit Liv, at jeg erfarede hvorledes den digtende Phantasi bliver oplyst af Virkeligheden. Min Lærer, der i en ringe Afstand var Vidne til det hele Optrin, blev hæftigt forskrækket. Med keitede, dybe Buk kom han frem, for at rive mig til sig; men Dronningen holdt mig fast, forespurgde sig om mit Navn og mine Forældre, talede opmuntrende til Læreren og lod mig gaae. Af Læreren erfarede jeg nu, at Dronningen, da jeg rendte imod hende, havde seet meget vred ud, saa at han sittrede, men at hun derpaa havde fattet sig og viist sig nedladende imod mig.

Jeg blev nu misundt ikke alene af mine Sodskende, men af alle Drengene i Skolen; men for mig

var denne Begivenhed meget vigtig. En Drengs Phantasi er meget bevægelig. Den første Vildfarelse forsvandt snart, og Majestætens Glands udgjod sig nu over en virkelig bestemt Gestalt; men denne Begivenhed var tillige prophetisk. Paa denne frimodige, nie plumpe Maade traad jeg ofte i de senere Aar hoie Hoveder imode, og erindrer endnu i min Alder med Taknemmelighed hvorledes jeg blev modtaget venligt af dem og i min Art taalt, i Særdeleshed af den ene mig Dyrebareste.

Den nordlige Deel af Staden er, som den imponanteste, forbleven i min Hukommelse. Det vilde Kattegat laa for os med sine brusende Bover; i Nærheden af Landet saae man kun Fiskerbaade. Og netop denne os uvante Tomhed, Stilheden i Nærheden af Landet, medens den umaadelige bevægede Vandflade laa for os, Skibene, der viisde sig i det fjærne Norden, endelig ganske i det taagede Fjærne Kullen, hiint svenske Bjærg, der fremspringer langt ud i Kattegattet, alle disse Forhold fremviste en stille, eensom Storhed, der paafaldende adskiller sig fra den rige Fylde af den mere indskrænkede Egn af Sundet selv. Men endog ved Land syntes den nordlige Deel af Staden, der sjældnere blev besøgt af Bornene, mere fremmed og fornem

Nogle Landhuse, der ligge i Alleen, omgivne af Haver, forekom mig næsten som Paladser; ved Broen laa den anseelige Toldkammerbygning. Her residerede Toldæmbedsmændene, der fordre Afgivter af alle de Skibe, der gaae igjennem Sundet, en Indkomst, der udgjør en betydelig Deel af Statsindtægten; her endelig paa en bristigt i Kattegat fremspringende Landtunge ligger Fæstningen og Slottet Kronborg; det Sidste midt imellem Fæstningsværkerne med sine faste graae Mure og Taarne. Kun een eller to Gange førde min Fader os Drenge derhen. Voldene, det truende Skyts, de smalle Broer, der førde over Gravene, havde noget Bydende og Hemmelighedsfuldt. Men især svæver den regelmæssige firkantede, af Slottets morke Mure indesluttede Gaard for mig. I Staden selv var Modsætningen af de to parallellobende Gader mig paasaldende; Strandgaden med sin Handelsvirksomhed, Baller, der bleve udlossede af Baadene, Handelsvarer, der laae opdyngede ved Husene, Handelsbetjente, der traad beskjæftigede ud af Husene, med Pennen bag Øret, betragtende Ballerne og samtalende med Arbeiderne; langt borte Skibe, medens Broen selv var eensom, kun oplivet ved Baade, der lagde til og fra. Thi intet Skib kan her nærme sig til Staden. Ganske anderledes saae Steengaden ud.

Her viisde sig det meest levende Samqvem med Boderne, især henimod den sydlige Ende af Staden. Dagligt gik jeg igjennem denne Gade. Husene syntes mig anseelige, som et Torv udbreder den sig imod Norden. Den ofte betydelige Vrimmel paa Gaden havde for mig noget meget Tillokkende og de forskjellige Retninger af det daglige Liv, der viisde sig i begge Gader, have afpræget sig i mig næsten som staaende Sindbilleder for mit hele Liv.

Min Faders nye Bolig havde en ganske anden Charakteer. Man gik ud af Staden, gjennem en usel Forstad (Svingelen). En Landevei langs med Havbredden, kun lidet oplivet, lob forbi to anseelige Bygninger. Det var Sukkerraffinaderier, der den Tid vare i stærk Gang. Mellem Begge laa der et Huus, der udvendigt ikke saae meget anseeligt ud. En Række Vinduer ved Jorden dannede den nederste Deel af Huset og en Qvistetage hvilede paa denne. Huset bestod af Bindingsværk, men var smukt malet; gjennem de reenlige Vinduer saae man ind i stirlige og muntre Værelser. Neden under gik en Sal gjennem hele Huset, smykket med Lysekroner. Denne forblev sædvanligt lukket for os, og blev kun aabnet, klart oplyst og benyttet, naar der samlede sig anseelige Selskaber.

Min Faders Stilling havde betydeligt forandret sig; han var den meest beskjæftigede Læge i den velhavende Stad og yttrede uden Indskrænkning sin naturlige selskabelige Tilbøielighed. I hans gjæstfrie Huus forsamledes ikke sjældent de anseeligste Indvaanere af Staden. Kunstnere lode sig høre i Salen. Men vi Børn nød kun disse selskabelige Glæder langt fra. Det var den Tid endnu ikke Skik at lade Børn tage Deel i Selskaber. Fra Gaarden saae vi nysgjærrige gjennem Vinduerne ind i den oplyste Sal, saae Spilleborde, om hvilke det brogede Selskab sad fordeelt, saae enkelte Personer, Mandfolk og Fruentimmer, gaae i fortroelige Samtaler frem og tilbage mellem Bordene og Stolene, og i min Sjæl dannede sig en underlig phantastisk Drøm om Betydningen af saadanne Samtaler. Thi en Tilbøielighed, der tidligt yttrede sig, og trods mangehaande Erfaringer næppe forsvandt endog i min høiere Alder, lod mig især i de høiere Klassers Forbindelse, naar jeg betragtede dem langt fra, altid ahne noget Dybt, Betydningsfuldt og Hemmelighedsfuldt. Skjøndt ofte bedraget, trængde denne Tilbøielighed sig altid frem igjen, og jeg tør ikke beklage mig derover, thi den gav mit Liv, ja selv Videnskaben et altid fornyet Indhold, naar det, som jeg kunde gjennemskue, begribe, fatte, ikke

sjældent forekom mig tomt og magert. Den har for-
hindret mig i at hensynke i den Slovhed, i det klodsede
Væsen, ved hvilket Livet viser sig tort, kjedsommelig
og uden Ynde for den saakaldte Erfarne. Jeg beklager
de Mennesker, hvis Tilværelse ikke bliver baaret af
noget Høiere. Dette er Livets evig friske, sunde, frem-
bringende Urgrund, og den, der har mistet den, om
ham maa man sige, at han gaaer om som et hvidt
Spogelse; hans Verden er død, den er bleven hans
Grav; der slaaer intet Hjerte i hans Bryst. For mig
som Barn, var Verden en venlig Gaade, en munter
Drom, i hvilken jeg gjærne hensank, som jeg altid
sogde igjen til Forfriskning, naar Bestemtheden af de
Begrebne, selv hvor dets Klarhed glædede mig, dog
forekom mig som noget Fængslende. Det Hemmelig-
hedsfulde gjorde mig fri og jeg aandede friskere i det
Uudgrundeliges klare Æther.

Men i hele Huset var Drengenes lyse, munt
Stue det Sted, der indeholdt det barnlige Livs betyde
ligste Nydelser. Over Gaarden saae vi ind i den simpl
Kjøkkenhave, der gik ned til Sundet, og for os la
nu Sundet selv, ikke sjældent bedækket med flere hun
drede Fregatter, Koffardiskibe, Brigger, Galeaser fr
alle Jordens Egne.

Helsingør havde den Tid ingen Havn; alle Skibe maatte ankre paa den aabne Rhed. Gjennem Strædet ved Middelhavet gaaer der maaskee et langt større Antal Skibe, men Gibraltar og Ceuta ligge fire Mile fra hinanden, og de gjennemgaaende Skibe tabe sig i dette vide Rum. Sundet er kun en halv Miil bredt, mod Sverrig saa grundt, at de gjennemgaaende Skibe ere nødte til at holde sig nærmere til den sjællandske Kyst. Her ligge de ikke tæt sammentrængte, som i de store Havne ved Bourdeaux og Marseille, eller paa Themsen ved London, paa Elben ved Hamburg, men tværtimod ankrende i det frie Rum. Paa hiin Side hæver sig den høie svenske Kyst. Henimod Sydvest ligger frit og stolt Øen Hveen, den udødelige Tycho Brahes berømte Sæde, med Ruinerne af Slottet og Observatoriet Uranienborg.

En smuk rolig Sommerdag skjænkede os en fortryllende Udsigt fra vore Vinduer. Solen hævede sig om Morgenen over de svenske Høie; Helsingborg laa da, skjøndt Husene vare kjendelige, endnu i Mørke. Solen spillede paa de letbevægede Bølger; lige for os ankrede i majestætisk Rolighed den kongelige Fregat, som Vagtskib; Masterne ragede stolt i Veiret; den lange smalle Vimpel hang ned fra den midterste og største

Mast; det danske Flag faldt i Folder om Stangen. Vi kunde kjende Matroserne, der bevægede sig paa Dækket. Rundt om dette Vagtskib laa der Skibe af enhver Størrelse og af alle Nationer, ligesaa rolige paa den kun lidet bevægede Havflade; den gjennemsigtige Morgenduft kastede et let Slør over det Hele. Lidt efter lidt rørde Mandskabet sig paa alle Skibene; der var en Stilhed, en betydningsfuld Rolighed, der som en Troldom fastholdt og bandt det mangfoldigste Liv. Derpaa tonede Morgenklokken fra alle Skibene, og midt i alt dette lod Kanontordenen fra den kongelige Fregat sig høre som Morgenhilsen. Vi saae Lynet tidligere end vi hørde Skuddet; Røgen trængde sig frem, bøiede sig tildeels i kredsformige Ringe, der ofte forlængede og krummede sig, uden at skilles ad, i det de blev drevne afsted i Luften. Det var noget saa Stort og dog saa Behageligt, noget saa Stille og dog saa mangfoldig Bevæget, en saadan Eenhed og dog tillige en saadan Fylde; det var som en Folkenes Morgen, der randt op og drev et muntert Spil paa de af Solen forgyldte Bølger. Hver Gang, naar jeg senere saae Solen staae muntert op, bag Høie over en flad Egn, fra høie Bjærge over hele Landskaber, var det mig som om jeg optagede Skibene med deres Master

Morgentaagen, jeg troede at høre Klokker, jeg lyttede efter Skuddene.

Hele Dagen var Alt paa Skibene bevægeligt, Baade kom og gik, og naar vi, ved at gaae fra Skolen, vandrede igjennem Byen, saae vi fremmede Reisende, Franskmænd, Engelskmænd, Russer, Spanier, Portugisere, Nord- og Syd-Amerikanere, der, medens Skibene ved Forbiseilingen dvælede paa Rheden, besøgte Staden paa en kort Tid. Paa Rheden kom og gik Skibene, eftersom den herskende Vind tillod det. Drevne af en lempelig Kuling, ganske bedækkede med bugnende Seil, traad Skibene frem ved Hveen, og nærmede sig mere og mere Sundet, medens andre Skibe lettede Anker — ikke sjeldent hørde vi Mandskabets taktfulde Skrigen, — Seilene bleve udspændte, Skibene satte sig i Bevægelse og forsvandt i Kattegattet. Nogle Gange, om endog ikke hyppigt, gik mægtigt store Krigsskibe forbi; smaae Eskadrer, russiske, svenske, danske, engelske, meget sjeldent franske. Den kongelige Fregat, der imponerede os som Vagtskib, syntes da ubetydelig og lille ved Siden af de mægtige To- og Tredækkere. Naar de kom fra Kattegattet, eller seilede forbi Fæstningen Nord paa, bleb denne hilset med Kanonskud; og Fæstningen svarede paa samme Maade. Saaledes bevægede Folkene

sig ved værdige Repræsentanter for vore Dine, og vilde sig handelsdrivende, sjældent krigerske.

Henimod Aften, naar Solen dalede, glindsede Hver i det klare Solskin. Den svenske Kyst laa for os; vi kunde kjende Husene i det tæt ved Havbredden lig gende Helsingborg, og med maadelige Kiggerter tæl Vinduerne; Solen forgyldte Spidserne af Master og medens den sank, lode Aftenklokkerne sig høre paa Skibene; et Kanonskud til Aftenhilsen lod fra den kon gelige Fregat; Rogen hvirvlede over Havfladen og A hensank i Mørke og Ro. Det skeede undertiden, at flere hundrede Skibe sammendyngedes, naar Vinden var ugunstig, og holdt længe ved. Men naar den nu forandrede sig og blev gunstig, opstod der en levende Bevægelse paa alle disse Skibe. Efter nogle Øieblikkes Forløb vare tusinde Master bevyrdede med svulmende Seil og i en sammenpræsset Vrimmel seilede den mægtige Flaade bort og tabte sig i det Fjærne. Pludseligt var da det nylig saa oplivede Sund blottet for alle Skibe, og Vandet bevægede sig i rolig Eensomhed. Eet eller to Skibe, der bleve tilbage paa den vide Flade, gjorde den pludseligt indtrædende Stilhed først ret mærkelig.

Vi Drenge havde et Flagkaart paa vor Stue

Ved en saa levende Opfordring vare Flagene, ja selv de samme Nationers ofte afværlende Flag, snart bekjendte. Men snart kappedes vi i at kjende de forskjællige Folks Skibe af Bygningen alene og uden Hjælp af Flagene, saavelsom ogsaa i at kjende i en lang Fraskand hvad Slags Skibe det var. Saaledes levede vi i en levende Forbindelse med alle Handelsstæder paa Jorden. Landkaart laae omkring paa Bordene, og naar vi havde erkjendt til hvilket Folk et Skib hørde, fulgde vi den Vei, som det maatte gaae, naar det seilede til Østersoen, eller igjen vendte tilbage. Medens jeg i Skolen med Møie søgde at beholde Tydsklands ni Kredse, og den utallige Mængde Churfyrst-, Hertug- og Bispedømmer, Grevskaber og frie Herskaber i Hukommelsen, uden at det nogensinde lykkedes mig, henflyttede min levende Phantasi mig her til de forskjellige Egne af Jorden. Jeg levede i Handelsstæderne, jeg besøgde alle Kyster, jeg saae Trængselen af Skibene i Havnene, jeg gjennemskar Havet med de seilende Skibe, og at Reisebeskrivelser under saadanne Forhold udgjorde vor Hovedlecture i vore Fritimer, var naturligt. Naar en opvakt Dreng i London eller Paris tidligt kaster et Blik paa de brogede Forhold, og i sine unge Aar allerede viser sig kyndig i denne Henseende; naar i

de sydlige Egne en yppigt glødende Natur drager Barnet ind i sin bedøvende Midte; naar i Rom Kunst og Erindring om en stor forsvunden Fremtid maa gjøre et dybt Indtryk paa en begavet Dreng, saa traad her det mangfoldigste Billede af alle Folks meest levende Nutid mig imøde, nær nok til at kunne kjendes og skjælnes med Bestemthed, fjærnt nok til ikke at opfattes efter en lille Maalestok. Ethvert Skib har sin eiendommelige Historie, sin særegne Skjæbne. Det er et eget, besjælet Væsen, og de Personer, der beboe det, som lede og bevæge det, forvandle sig til eet Individ. Dette flyver fra Sted til Sted; naar det hviler i Havnen, dele Personerne sig; Adspredelsens indre Uro griber det større Individ; som Mennesket selv bliver det grebet af en for det ny Verdens broget afværlende Gjenstande, der synes at bestaae af flere fra hinanden adskilte Sjæle, som, lokkede hist og her, ere fangne af forskiellige Begjærligheder, der intet Middelpunkt forud maae at finde. Bliver nu Sjælenes Sjæl opfordret til Virksomhed, til Eenheden af en fælleds Anstrængelse, da forsvinder Adspredelsen og det Adsplittede gaaer op i Individets Eenhed.

Undertiden var det os forundt at bestige et eller andet Skib. Vi erfarede hvorfra det kom og hvor det

sit hen; vi vare snart bekjendte med alle Skibets Rum; vi lærde at kjende Masterne, Tougværket, Seilene, og gjorde os de techniske Udtryk egne. At saadanne Skibe havde en særegen Interesse for os, forstaaer sig af sig selv. Vi havde gjort Bekjendtskab med Mandskabet paa Flere, der i længere Tid opholdt sig paa Rheden. De levende Drenges Deeltagelse i Alt, hvad de saae og hørde, vakde Mandskabets Tilbøielighed, og jeg veed vel, at jeg med den hæftigste Begjærlighed søgte at bevirke en fortrolig Omgang med disse Mennesker der vare komne saa pludseligt og saa snart igien skulde forsvinde. Det lykkedes mig ikke sjældent. Med disse Mennesker seilede jeg nu afsted; jeg ledsagede dem paa deres hele Fart, og søgte noie at udforske hvor de vilde lande, hvilke Havne de vilde besøge. Deres Ladninger Natur blev mig ikke ubekjendt; hvor disse skulde afsættes, med hvilke Varer de skulde omtuskes, syntes mig vigtigt, og jeg lagde med megen Nøiagtighed Mærke til hvad der blev sagt. Saaledes opstod der bestandigt et mere levende Billede af den Handel, der forbinder alle Jordens Lande med hverandre, en levende digterisk Forestilling om den Maade, hvorpaa de forskjellige Slags Trang gjennemkrydse hinanden, i store, jeg tør sige, dristige og frie Omrids, uden hine

smaae indskrænkende, egennyttige Hensyn, der maatte formørke, ja forstyrre det store frie Blik. Især var det os vigtigt at gjøre nøiere Bekjendtskab med det østindiske Compagnies Skibe. For det meeste ventede vi med stor Utaalmodighed paa deres Ankomst, der allerede var bleven forkyndt af Rygtet. Vi lode Faderingen Ro, eller henvendte os med Paatrængenhed til Venner af Huset, for, om muligt at besøge disse Skibe. Det lykkedes os i det mindste, som jeg erindrer, en Gang, og vi vidste hurtigt, og med det Barn egne Instinct, at opdage den meest meddeelsomme og venligste Mand, for at erfare om Skibet kom fra den danske Besiddelse Friedrichs Nagor ved Calcutta, eller fra Trankebar ved Madras, eller fra Canton; derpaa maatte de fortælle os udførligt om Pragten i det engelske Compagnies mægtige Hovedstad, om hine Egns Undre, om de sælsomme Dyr, om de gaadefulde Beboere, og, om de endog, for at fængsle Drengens Opmærksomhed, opdigtede meget, hørde vi dog trohjertet til, og hvad der kan møde en Reisende i fjærne Lande og paa det vide Ocean, erfarede vi umiddelbart af deres Mund, som selv havde oplevet det. Jeg erindrer endnu meget af disse Meddelelser, men især det, at jeg først lærde af Fortællingens Tone, at adskille det virkelige

Oplevede fra det Opdigtede. Farer, som de havde overstaaet, Storme, som de havde kjæmpet med, syævede for mig, som om ieg selv havde oplevet dem, og Livets større, betænkelige Begivenheder traad voldsomt ind i Familiekredsens stille Liv. Ogsaa mange Slags Skibsæventyr bleve mig bekjendte, og omendskjøndt min hele Opdragelse havde tilintetgjort en ubetinget Tro paa Saadanne, hvilede der dog et poetisk Element i min Sjæls Inderste, ved hvilket jeg med Magt blev draget ind i en underfuld Verden, der, tilintetgjort ved forstandige Reflectioner, dog forbunden med en lonlig Gysen, bestandigt vidste at vedligeholde sig i en anden dunklere, forborgen Region, der syævede over al Reflection. Hiint selsomme, æventyrlige Soliv, der nu tildeels ved berømte engelske og franske Skribenter, var trængt ind i Literaturen, som et nyt pikant Element, opfyldte Drengens Phantasi; thi ogsaa om de partielle Søfrige, om Angreb af Kapere, ja selv af Sørovere erfarede jeg meget. Jeg lærde at kjende Skibe, der vare opbragte og igjen udløste; kort sagt, hele Solivet i alle dets Modificationer blev udforsket af Drengen og bannede Grundtonen i hans Forestillinger. Robinsonaderne vare den Gang en af Tidens Hovedbeskjæftigelser; Campes Robinson Crusoe var en almindelig

yndet Bornebog og vi vare henrevne af dette Skrift
Saaledes dromde vi os som Søfarere paa det fre
Ocean, og det forekom os som en misundelsesværdig
Lod, bestandigt at besøge nye Lande, nye Folk og
lære at kjende nye Sæder, men fremfor Alt at opdage
ubekjendte Der.

Men Solivets Farer skulde ogsaa træde os umi
delbart nærmere. Da Skibene laae for Anker i Sund
paa en temmelig usikker Grund, vare de udsatte for al
Vinde, men især for Nordvest og Nordstormene,
bruuste ind fra Kattegat. Jeg har oplevet orkanagtig
Storme af dette Slags. Fra vore Vinduer saae
da det tæt foran os liggende Hav frygteligt opra
Skyerne sænkede sig, medens de skummende Bølge
sproitede hoit i Veiret. Alle Skibe lettede Anke
Forsynede med saae Seil, med næsten nogne Maste
hensynkende i Bølgerne, og igjen opdukkende af de
foer Skibene hist og her i en skjæbnesvanger Uorde
mellem hverandre. Den hele muntre hvilende Sto
havde da pludseligt forvandlet sig til en skrækopvækkend
Brimmel. I frygtelig Jil jog Skibene forbi vore Vind
forsvandt bag Bølger saa høie som Huse og viiste
igjen i en lang Frastand. Den skjæve Retning af
nogne Master, som vi alene kunde kjende, viiste

skuerne hvor farligt Skibet duvede. Jeg har i en saadan rasende Storm, lige for vore Vinduer, seet Masterne af en Brig forsvinde. Hele Skibet var kantret; kort efter kunde vi kjende Kjølen, der vendte op. Stumt havde Havet begravet hele Mandskabet i sit Dyb. Ingen traad igjen frem af de oprørte Bølger. Siden erfarede vi, at en Fader blev funden i Kahytten omfavnende sit Barn, Begge som Lig.

Engang strandede under en lignende Storm et Skib tæt ved vort Huus. Mandskabet reddede sig, en Deel af det i vor Have. Min Fader tog dem op, pleiede dem, men vi kunde ikke underholde os med dem, thi de vare Engelændere. Vraget af Skibet laa i hele Maaneder udenfor vort Huus.

Ogsaa jeg skulde personligt lære at kjende Farerne ved Havet. Jeg gik med en Opsynsmand over Sukkerhuset, der var mig særdeles hengiven, underrettede mig om Sukkerets Renselse og Krystallisation og som jeg var meget fortrolig med, i et Stormveir ved Havet. Et Træbolværk holdt den løse, sandige Strandbred oppe. Havet pidskede mod dette Bolværk. I et Slags drengeagtig Overmod balancerede jeg paa de glatte, vaade Bjælker; min Ledsager advarede mig, men det var for sildigt. Jeg styrtede hovedkuls i de brusende

Bølger.. Bedøvet, med mine Klæder paa, greben i Bølgerne, kunde jeg ikke komme til at svømme, jeg tabde snart Bevidstheden. Bølgerne kastede mig snart paa Land, snart rev mig ud igjen. Dette skal vare skeet nogle Gange, førend det lykkedes min forskrækkede Ven, idet jeg blev kastet voldsomt mod Bølværket, at gribe min Arm og at trække mig op paa Land. Jeg var fuldkommen livløs og erholdt først et Par Timer efter min fulde Bevidsthed. Jeg erfarede, at Mennesker ilede til, da min Ven raabde om Hjælp, og bragte mig hjem, hvor den forskrækkede Pige — mine Forældre vare lykkeligviis fraværende, — anstillede alle de taablige, ja skadelige Forsøg, der den Tid gjaldt som Redningsmidler blandt Almuen. Man stillede mig paa Hovedet, rystede mig, rullede mig; men en sund Dreng kan man nok byde noget af dette Slags, og jeg kom til mig selv igjen trods alle anvendte Midler. Dette levende Syn har lagt Grunden til en Naturanskuelse, der blev Fundamentet til hele mit tilkommende Liv.

Mine Forældres Bolig i en Forstad, der laa umiddelbar ved Landeveien, bestemde af sig selv Drengenes Spadseregange og ledede deres Skridt langs med Strandbredden, forbi to Teglovne, til en Fiskerby

(Snekkesteen), berømt for sine Torsk, der vare yndede i hele Landet, især i Kjøbenhavn, ja vel endogsaa længere bort, til en anden By Krogerup,*) der nu eies af en Søn af den berømte Digterinde Friederike Brun, født Münter. Den Tid boede der en gammel General von Schinkel, som jeg aldrig saae, men som svævede for min Phantasi, som en mærkværdig Mand; det var en gammel Podagrist, der sjældent, maaskee aldrig forlod sit Huus. Min Fader var hans Huus-Læge, og naar han besøgte ham, blev han sædvanligt der om Middagen. Det syntes, at de Begge gjærne underholdt sig med hinanden. Den gamle General var omgivet af Kaart og Skrivter om Krigsvidenskaben. Han havde i sine yngre Aar gjort nogle Felttog med, og, om jeg ikke tager feil, tjent under Friederich den Store. Min Fader holdt af at indhente Kundskaber ved Samtaler, og naar han kom tilbage fra sin Patient, var han sædvanligt i den bedste Lune, og meget meddeelsom mod os Børn. Den Tids fortrinligste krigerske Begivenheder, der satte Europa i Bevægelse — Følgerne af den nordamerikanske Krig — bleve os

*) Er ingen Landsby, men en gammel Herregaard.

Overs.

paa denne Maade bekjendte. Krigen i Middelhavet. Begivenhederne paa Øen Minorka, den mærkværdige Beleiring af Gibraltar, Franskmændenes uhyre Ødelæggelser, deres med Fordærvelse truende Brandere og svømmende Batterier, saavelsom Fæstningens dristige Forsvar under Elliot høre til de første krigerske Anstuelser, der tiltrak sig Drengenes Opmærksomhed og interesserede dem i høi Grad. Jeg var ogsaa underrettet nok om Vigtigheden af den nordamerikanske Krig til af min hele Sjæl at interessere mig for et Folk, der kjæmpede saa dristigt for sin Frihed. Blandt den Tids store Mænd fremstraalede især Washington og Franklin og det juvenalske Vers, der blev anvendt paa den Sidste:

Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannis, *)

gjorde et stort Indtryk paa mig. Thi naar Helten vakte min Beundring, forekom Franklin, der af simpel borgerlig Familie — han var en Søn af en Bogtrykker — blev beundret af sin Tids aandrigste Mænd, som en berømt Skribent og udmærket Naturforsker, men især lige som Repræsentant for sit kjæmpende Folk, mig især misundelsesværdig. Der var kun faae lyslige,

*) Han frarev Himlen Lynet, Tyrannerne Sceptret.

dette fredelige Land levende unge Mænd, der ikke var Amerikanernes Sag hengiven. Min Faders Sindelag forøgede Drengenes Deeltagelse, ja det gav maaskee først Anledning til den. Naar vi betænke denne Krigs Vigtighed, hvorved den almende Gnist blev henkastet ikke alene i Frankrig, men i alle Lande i den cultiverede Verden, der siden opbludsede til Revolutionens mægtige Flamme, saa er det vist ikke uden Interesse at anstille en Betragtning, der viser os, hvorledes denne Gnist blev stille næret i Familiernes rolige Skjød i de mere bortfjærnede fredelige Lande, og hvorledes de opvorende Børns opvaagnende, levende Forestillinger sammensmæltede deres egen Skjæbne med hele Europas Tilkommende. Jeg erindrer endnu meget levende den Dag, da Fredslutningen, der grundede den kjæmpende Friheds Seier, blev feiret i Helsingør og paa Rheden. Det var en smuk Dag, Rheden var fuld af Skibe af alle Nationer; ogsaa Krigsskibe vare iblandt dem. Vi længdes allerede Dagen iforveien efter den frembrydende Morgen; alle Skibene vare i deres høitidelige Havpynt; Masterne vare smykkede med lange Vimpler. Ikke alene over Kahytterne bare Flagstængerne de prægtigste Flag, ogsaa Bugspryddet bar et Saadant, ja man saae Andre mellem Masterne; den rolige Luft

var bevæget nok, til at udfolde Vimpler og Flag. Denne usædvanlige Stads, Kanonernes Torden fra Krigsskibene, ja fra ethvert Kofferdiskib, der kun besad et Par Kanoner; det jublende Mandskab, der fyldte Dækkene, gjorde denne Dag festlig for os. Min Fader havde indbudet nogle Gjæster; Nordamerikanernes Seier, Folkenes Frihed, blev levende omtaelt, og det var vel en Ahnelse om de store Begivenheder, der skulde fremgaae af denne Seir, der den Tid svævede for de Jubelendes Sjæle. Det var en venlig Morgenrøde for Historiens blodige Dag.

Denne Sands for borgerlig Frihed, hvor uflad og indskrænket den endog maatte spire i Drengene, ønskede Faderen dog at nære. Vi bleve, tværtimod den herskende Vane, kaldte ind; min Fader søgte at forklare os Betydningen af den festlige Dag, og da blev drukket paa den nye Republiks Velgaaende, idet der ogsaa i vor Have et dansk og et nordamerikansk Flag. En stor Morteer blev affyret tre Gange, ogsaa vore Glas bleve fyldte med Punsch, og vi turde raabe med af fuld Hals, hvilket ikke morede os lidet.

Naar nu paa en saadan Maade den gamle General især bidrog til at vinde os for den Tids politiske Begivenheder, havde han dog, i det mindste for mig

en anden og dybere Interesse. Min Fader fortalde udforligt om hans høist nøiagtige geographiske Kundskaber og hvorledes han var ligesom hjemme i fjerne Lande, paa Middelhavets Kyster, ja i de forenede nordamerikanske Stater; hvorledes han kjendte Gaderne i Stæderne, Landsbyerne, Skovene, Moradserne, Høiene, Bjærgene, Landeveiene, der forbandt dem, alle Egnenes Forhold, endog de mindste, og bevægede sig i dem som en Indfødt.

Om detaillerede Krigskaart havde jeg ingen Idee, det militaire Studium var mig fremmed, men denne Færdighed selv syntes mig saa vidunderlig, saa misundelsesværdig, og den Kunst at kunne uden at forlade Stuen, ved skarpsindig Benyttelse af alle Beretninger, gjøre sig hjemme i en langt fraliggende Egn, der, hvor en fremmed Himmel, fremmede Beboere, andre Slags Bygninger, andre Arter af Planter og Dyr traad os imøde, havde for mig en ligesaa tiltrækkende Tryllekraft, som den forvandlende Guldtinctur for Adepten.

Hvor rig denne Retning nu ogsaa var paa Spirer til en tilkommende Udvikling, fremtraad dog en Anden, ja modsat, som jeg vilde kalde den Idylliske, ikke mindre betydningsfuld, skjøndt endnu kun slumrende, saalænge vi levede i Helsingør.

Medlemmerne af den moderlige Familie, en elsk
Moders Søstre og Brødre, vare os naturligviis dyre
bare; af de Sidste levede To i høi Anseelse i Kjøben
havn, den Ene som en anseet Læge, den Anden i den
berømte Struensees ulykkelige Sag som Kongens Kam
meradvokat, siden som Generalprocureur; Begge bleve
af os betragtede fra det Fjærne med ængstlig Ærefrygt.
Andre, Præster, Godseiere besøgde, ugivte eller med
deres Koner, min Fader, og opholdt sig i hele Uger i
vort Huus. Nu bleve vi Børn oftere, end før, ind
førte i de udvidede Familiekredse. Onklerne og Tan
terne gav sig mere af med Børnene, end Forældrene,
og her fremtraad først Landlivet for mig som høist ønsk
værdigt. Det var en Tid, i hvilken den hele Literatur
mere eller mindre betragtede de landlige Beskjæftiget
ser, som de Naturligste, Lykkeligste, og mest Passende
for en paa Dyden grundet Civilisation. Chineserne
bleve fortrinligt anpriiste som Mønstre. Hvorledes Kei
seren der udmærkede Landmanden og selv een Gang om
Aaret førde Ploven, blev omtalt med Roes. Vore
Slægtninger levede i den allerede omtalte fjærne Egn,
Odsherredet, som Godseiere og Landsbypræster. Denne
Egn, der er forbunden med Sjælland ved en smal Land
strækning, er en Landtunge, der strækker sig ud i Katte

gat, meget frugtbar, bedækket med Landsbyer; og en betydelig Herregaard fra gamle Dage tilhørde her Familien. Derfra havde den udbredt sig i hele Egnen og beherskede den. Gamle Sagn om Familiens Magt i ældre Tider havde endnu vedligeholdt sig i den. Jeg erindrer især en Kone, hvis Mand tidligere havde tjent paa Gaarden, om jeg husket ret, som Skovrider, og som døde i en høi Alder, i det mindste med Titel af Lieutenant. Denne Kone var langt inde i de Firesindstyve og endnu meget rørig; hendes Moder var bleven over de halvfemtesindstyve Aar gammel, og og- saa denne havde ligesom hendes Mand tjent Familien. En saadan Sammenslutten af Familiens Lemmer, flere Generationer igjennem, en saadan Overlevering af troe Tjenere af en noget høiere Klasse, er vel bestandigt bleven sjældnere i Europa. Den omtalte gamle Frue Lieutenantinde var nu fuld af Begivenheder fra det hele attende, ja fra det syttende Aarhundrede, som hun, eller hendes Moder havde oplevet. Jeg erindrer især hvorban hun fortalde om et Besøg af Kong Frederik den Fjerde. Han havde i nogle Dage opholdt sig paa Annaberggaard. Besidderens Kone var, fortalde hun, overordentlig smuk. Kongen kunde ikke skjule sin Til- bøielighed og hun gav os med agte Stemme og med

en frygtsom Fortrolighed at forstaae, at Kongen ved var bleven lidt nøiere bekjendt med Konen, end billigt var. Hun syntes at ville antyde den Mulighed, at der ved vor Oldemoder maaskee flod kongeligt Blod i vore Aarer. Manden, fortalde hun videre, havde været yderst skinsyg; han havde næppe formaaet at skjule sin Mistanke. De ægteskabelige Forhold havde i lang Tid været forstyrrede. Hun forsikkrede derhos, efterat hun aabenbar havde fortalt alt med et Slags hemmelig Velbehag, at hun paa ingen Maade troede, at den brave Kone var sjunket saa dybt, om hun end ikke havde været ligegyldig ved Kongens Kjærlighed. Hun bad os indstændigt at holde Sagen hemmelig, og det Hele gjorde et Indtryk paa mig, som om det var en Scene dal fra igaar.

Der blev nu besluttet at gjøre i Sommermaaned derne en Reise fra Helsingør til Odsherred. Allerede i hele Uger talde vi Timerne, og hvormange Nyheder Helsingør end forskaffede os, forlode vi dog Staden jublende og fulde af Forventning. Livet i Odsherred havde virkelig noget meget Idylliskt. De adspredte Lem mer af Familiens Samliv, de gjensidige Besøg gav Livet Forandringens Ynde, som vi hidindtil ikke havde kjendt. Ved saadanne Besøg var nu især Frokostitiden

indtagende og havde for mig den høieste Interesse. Husholdningen var da den fortrinligste Gjenstand for Samtalen og jeg lyttede til med den største Opmærksomhed, for om mueligt at forstaae de mig saa nye og fremmede Forhold. Efter Frokosten bleve Staldene besøgte, Laderne betragtede, man gjennemvandrede Markerne i alle Retninger; de vidtloftige Kornmarker beskæftigede Mændenes Opmærksomhed, og nu opgik der først et Lys for mig over Agerdyrkningens Betydning. Jeg forespurgde mig om Alt, og naar jeg faldt mine Slægtninger besværlig med mine hyppige Spørgsmaal og vel endog undertiden blev afviist, maatte Axlskarlen holde her om Aftenen. Denne udlod sig vel vidt og bredt om Alt, men hans Forklaringer vare hverken klare eller sammenhængende, og meget blev mig dunkelt, saa at den herskende Uklarhed satte mig i stor Uro. Imidlertid levede vi i en vedvarende Jubel, lob mildevidt, ledsagede af Karlen, fra den ene Slægtning til den Anden, drev omkring i Lader, Stalde eller paa Markerne, troede endog at udføre vigtige Forretninger, naar vi kastede nogle Bundter Hø paa en Vogn, tumlede os omkring paa Plovhestene, og bley, — hvorvel vi for vare blevne holdte saa strængt, — forkjælede af Tanter og Tanter. Vi skulde vel ikke forsømme vore

Skolearbeider. En af vore Slægtninger, en forulykket Candidat, skulde lede vore Studier. Men han havde om mueligt, endnu mindre Lyst til Arbeide, end vi, og ikke førend i den sidste Uge af vort Ophold, da Erindringen om Skolen begyndte at ængste mig, formaaede Frygten at drive mig til Arbeidet. Jeg har maaske aldrig følt en saa varig og inderlig Fornøielse, som den Tid; jeg talde Dagene til vor Afreise med Angst, men ogsaa med den Beslutning at nyde ethvert Øieblik med fuld Bevidsthed.

Dette Besøg, der senere blev gjentaget nogle Gange, uddannede bestandigt mere bestemt Sandsen for det landlige Liv. Nu erholdt de to ved Siden af hinanden henløbende Gader i Helsingør først deres sande Betydning. Enhver Vogn med Korn eller Hø, enhver Bonde, der kom fra det Indre af Øen, enhver Søndagsspadseregang til en nærliggende Landsby henførte mig i de lykkelige Egne og erindrede mig om de dem henlevede Dage. Ved Siden af Opdagelsen af mig Øer svævede nu det idylliskt udmalede Landliv for os Børn, som Livets høieste Lykke.

Roeskilde.

1785—1787.

I mit tolvte Aar blev min Fader forsat som Regimentschirurg fra Helsingør til Roeskilde — hiin gamle, nu til en uanseelig Landstad nedsjunkne Residentsstad for de gamle, danske Konger. De to for den lærde Stand bestemte Brødre — jeg den Anden og min yngre Broder, thi den Ældste var bestemt til Militairstanden — havde i Helsingør naaet en Classe, der kunde sammenlignes med Secunda i vore Gymnasier. Jeg havde endog, som meldt, vundet en Præmie ved den sidste Prøve, og dog led jeg den Ydmygelse, i Roeskilde at blive sat i en lavere Klasse. Læremethoderne i de lærde Skoler i Dannemark var, som man vil have bemærket, paa den Tid meget gammeldags, og høist sandsynligt ikke bleven forandret i de sidste hundrede Aar. I den Klasse, i hvilken vi nu bleve satte, maatte vi endnu bestandigt lære Luthers Catechismus, oversat paa Latin, udenad. Til Grundlag for Undervisningen i det Græske tjente ogsaa her det nye Testament. Det blev oversat paa Latin og Castellis Version benyttet med Lærerens Vidende. Den romerske Hovedforfatter

var Justinus. Jeg har siden den Tid aldrig havt den i Haanden, men jeg erindrer endnu at hans lette kronikkeagtige, reflectionsløse Fortælling behagede mig vel. Værre var det, da jeg rykkede op i en høiere Klasse. Her maatte jeg ombytte den yndede Justinus med Cicero de officiis og Ovids Epistolæ ex Ponto, der begge vare mig i høieste Grad modbydelige, da man vel maatte finde det betænkeligt, at gjøre Drenge bekjendte med den augustiske Hofs Udsvævelser og med den Forbrydelse Digteren skal have begaaet, hvorved han paadrog sig saa haard en Straf. Da det overhovedet ikke var den Tids Maade ved Undervisningen at gaa ind paa Indholdet af en classisk Forfatter, blev Perioderne for Periode construeret, enhver begaaet Feil strax og sædvanligt paa en følelig Maade revset, og jeg erindrer ikke nogensinde at have hørt en Ytring, der kunde indgive os Interesse for Forfatteren. Saaledes tonede den ulykkelige Digters kjedsommelige Klager mig imøde viis mellem grammaticalske Correcturer og Lærerens Irrettesættelser, høist modbydelige, og jeg troede mig endnu mere berettiget til at klage, end han. Jeg har aldrig følt Lyst til at læse denne Bog igjen. Men da siden hans Metamorphoser morede mig i høi Grad, kunde jeg slet ikke forestille mig, at disse nu vare

den samme Digter, der før havde voldt mig saa megen Qual. Cicero virkede endnu mere frastødende paa mig; den brede moralske Snak syntes mig bestandigt overflødig, uden Hensigt eller Maal. Jeg kom, naar jeg læste Cicero, i en Stemning, der havde megen Lighed med den, der greb mig, naar min Fader eller Lærer straffede mig, ikke umiddelbar med en Tugtelse, men paa en for mig næsten følelligere Maade, med saakaldte brede og kjedsommelige Fornuftgrunde, og udentvivl bidrog den Møie, det kostede mig at arbeide mig igjennem det classiske Latin, samt de følelige og forstyrrende Tilrettevisninger, der afbrød Læsningen, ikke lidet til at gjøre mig disse Læretimer saa ubehagelige. Da mange Aar efter et udvidet philosophiskt Studium igjen gav mig denne Bog af den berømte Classiker i Haandet, traad min Barndoms Følelser, mine Læretimers Qvaler mig levende for Øinene. Jeg saae den skjænnende, buldrende Lærer, jeg troede at see hans truende Næver og det kostede mig Umage at gjennemlæse et Skrivt, derogsaa den Tid, trods dets classiske Stiil, bød mig ikkun en ringe Nydelse og en tarvelig Oplysning.

Religionsunderviisningen var temmelig udvidet; Guldsbergs Lærebog i den aabenbarede og naturlige Religion var skreven i et levende, ja, som det den Tid

forekom mig, behageligt Sprog — mange Anskuel
vare udforligt fremstillede, levende foredragne; paa e
hver Maade dannede disse Skrivter en skjærende Mo
sætning til den tørre Undervisning, ved hvilken end
Pericles og Alcibiades blev til gamle Pedanter
Aspasia viisde sig som en kjedsommelig Matrone.
denne Bog fremtraad der en Evne, der udmærkede
blandt Disciplerne og henvendte Opmærksomheden
mig. Sproget, som saadant, havde aldrig nogen
lokkelse for mig, jeg lærde, fordi jeg maatte; men
jeg kunde overskue, omfatte, hvad der paa nogen Maa
tiltaelde mig, glemde jeg aldrig; at lære bogstaver
udenad var mig derimod en Qval. Medens mine
disciples piinde og plagede sig for ordret at lære
kelte Blade — det foreskrevne Pensum, — havde jeg gj
nemlæst Ark, og kunde gjøre udførlig Regnskab for
jeg havde læst. Ogsaa jeg skulde tvinges til at
ramse Alt Ord for Ord. Man vilde ikke afvige
den gamle Maade, men det var mig umueligt, og
reren maatte give efter. Da jeg nu var overlad
mig selv, vare Læretimerne mig den høieste Gl
Hvad jeg læsde, lod sig let fatte. Jeg tænkde
saa dybt jeg formaaede, ind i Gangen af Forfatter
Fremstillinger. Jeg frygtede ikke for at udvide

og udarbeidede saaledes, uden at nedskrive eet Ord, en Opsats, som jeg foredrog med Lethed og Liv. Vistnok vare disse Timer en Triumph for min Forfængelighed, men under Foredraget tænkte jeg ikke derpaa; det var da Gjenstanden, der greb mig, og jeg følde den Glæde, det er givet mig, som kun Faae, at meddele inderligt bevæget og med Lethed. Disse Timer skylder jeg meget. Det var de eneste der i Skolen understøttede og fremmede mit eiendommelige Væsen, medens enhver anden Beskjæftigelse uden nogen indre Drivt kun var mig nyttig ved Tugten, dens Anordningsmæssighed og dens Strænghed.

De saakaldte Realvidenskaber vare paa den Tid fuldkommen fremmede for mit Fædrenelands lærde Skoler. Med Historien bleve vi bekjendte ved en kort Haandbog, hvis aandløse Fremskriden gjennem Aarstal og afværlende Slag og Konger — intet Begreb kunde give os om en høiere Styrelse i Folkenes Skjæbne. Kun et Par Gange syntes Forfatterne at have følt sig hævet over den sædvanlige Torhed; og disse Steder traad mig paa en selsom Maade imøde som Historiens Blomstertider, uden at jeg siden efter igjen kunde erkjende dem som Saadanne. Og saaledes vare da mine Be-

skjæftigelser i Skolen ikke af det Slags at de tilstræ
keligt kunde sysselsætte mit opvakte Gemyt.

Lykkeligviis bleve Disciplerne paa den Tid
saameget overlæssede med Læregjenstande, at der ingen
Tid blev tilovers for Aandens frie Drivt, for Sel
beskjæftigelsen. Fem Timer af Dagen tilbragde vi
Skolen, to Timer vare tilstrækkelige for mig til at u
arbeide min opgivne Pensa. Om Onsdag og Løverd
Eftermiddag var der ingen Skole, hertil kom end
Søndagene og Festdagene, Ferierne og Markedsdagene
og man kunde saameget strængere haandthæve Tug
i Skolen, som Fordringerne vare maadelige. Saaledes
havde jeg Tid og Leilighed nok ikke blot til barnlig
Lege, legemlige Øvelser og mange kaade Streger, d
bleve udøvede i Selskab med mine Brødre og Medd
scipler, men ogsaa til egne Beskjæftigelser og til Medi
der inderligt greb mig; og den stille Nydelse, der p
denne Maade blev mig til Deel, og hvorledes Natur
og Historien, og det Helligste, Christendommen, i d
den ufordærvede Barndoms Dage, traad mig nærm
og opfyldte mig, det er det, som jeg her tænker
fremstille; thi jeg maa virkelig henregne de to i Rad
kilde henlevede Aar til de rigeste i mit Liv.

Kun faa Mennesker gives der vel, som Natur

et heelt langt Liv igjennem har skjænket saa rene Nydelser, som mig. Den var mig Alt; Himmel og Jord, Støv, Hav og Bjærg syntes fra min første Barndom, saavidt min Hukommelse naaer tilbage, at være mit indre Hjem. Det var ikke blot Foraarsdagene, den varme Sommer og det raae milde Efteraar, ikke blot de skjønne Egne og smukke Dage, der trak mig til sig; enhver Naturens Tilstand havde bestandigt en egen Ynde for mig. Den øde, sandige Strandbred, de dunkle, mørke, vidtudstrakte Moseegne, Vinteren med sin klingende Frost, ja, baade Storm og Uveir og regnfulde Dage indeholdt for mig egne forborgne Skatte, som jeg med Begjærlighed søgte at afsløre. Vel vilde jeg, som andre Børn, gjærne drive munter og glad om i den frie Natur, og i Selskab, beskinnet af Solen, omgivet af den rige Planteverden, bevidstløs dukke mig i det Hav af Lyst, som den moderligt oplukkede for mig; men denne Glæde var ikke min Høieste. En anden, dybere greb mig derpaa, naar jeg eensom, adskilt fra mine Legekammerater, hensank i en hemmelig Samtale med Naturen — jeg har intet andet Udtryk for den Salighed, der gjennemtrængde mig. Alt, hvad den befad, trængde sig da til mit varme, barnlige Hjerte; den indre Jubel var forbunden med en stille dyb Rørelse;

jeg maa kalde den Andagt. Jeg jublede over at jeg
lwede i dens Midte, at jeg tilhørde den, at jeg var
det elskede Barn af den altoplivende uendelige Skab-
ning. Ikke blot det, der umiddelbart omgav mig, og
saa det, der stundom berørde mig, Billederne af fjærne
Egne, i hvilke jeg i en tidligere Barndom havde leve-
de høie, skaldede Bjærge, blandt hvilke jeg var føde
det vilde Hav med sine oprørte Bølger, og sin Vrim-
mel af Skibe, ja de Egne, der vare blevne mig be-
kjendte ved Beskrivelser, endog de Slettelse, bemægti-
gede sig ofte uvilkaarligt min Sjæl, hensatte mig i
fjærne Lande, midt i store Skove, i de tropiske Negre-
ners Hede, saa at jeg troede at leve der, og naar jeg
kom tilbage fra en saadan Reise og gjenkjendte mi-
Omgivelse, følde jeg mig gjennemtrængt af en glad
ja stolt Følelse af at saadanne Nydelser stode til min
Tjeneste. Jeg forekom mig saa riig, saa ødselt begun-
vet, at jeg ikke vilde have byttet med Nogen. Allerede
i disse mine Børneaars Dage kunde jeg flye fra Men-
neskernes Selskab, naar en eller anden barnlig Sorg
piinde mig, og søge Erstatning i fjærne Egne, hvor
det Fortrædelige, det Ærgerlige ikke var i Stand til
at naae mig.

Egnen om Roeskilde er mod Osten skjøn, en

af Kattegattet trænger dybt ind i Landet; i gamle Dage i Stand til at bære store Skibe, ender den nu ved en Landsby i Nærheden af Staden, saa grundt, at den kun er seilbar for smaa Jagter; Bredderne ere bedækkede med Skove. Vi Børn kunde fra vore Forældres Huus tælle atten Kirketaarne, der laae adspredte i den frugtbare Egn, og Omgivelsens stille, idylliske Ynde havde en ganske særegen Tillokkelse for os, der hidindtil vare vante til et rasende Hav og dets Larm; ogsaa for mig syntes den rolige Nydelses Tid at indtræde. Hvad der før var blevet mig til Deel, havde jeg ikke mistet, men nye Skatte frembød sig og jeg nød dem i fuld Maade.

Af dette inderlige, glade, eensomme Naturliv, udsprang min Kjærlighed til Naturforskning; jeg vilde tilegne mig de Skatte, som den elskende Moder endnu skjulde. Norges fjærne Bjærge og dets lovpriiste Beboere beskjæftigede mig uophørligt. At de Klippeblokke, der laae omkring i den flade Egn, oprindeligt tilhørde høie Bjærge, havde jeg erfaret — jeg veed ikke ved hvem, og fra nu af vare de Gjenstanden for min omhyggeligste Undersøgelse. Snart kjendte jeg flere Bjærgarter; jeg vidste ikke at nævne dem, men jeg ordnede dem efter deres Slægtskab og kunde juble, naar jeg

fandt et reent, hvidt, gjennemsigtigt Qvarts ved Bred-
den af Havet. Det bragde mig Hilsener fra det fjærne
Fødeland; dette selv syntes mig ved min Fødsel i dets
Bjærge at tilhylle mig min Tilværelses Mysterium.

Min Faders Bibliothek indeholdt meest medicinske
og chirurgiske Skrivter; Gellert, Hagedorn, Klopstock
og Haller, disse, en forsvunden Tids, hvitpriiste Digt-
tere vare der. Men blandt alle Skrivterne var de
To — Tabernamontans Urtebog og Krügers Naturlære —
der bleve mig vigtige. Det store, gamle latinske Folio-
værk, med sine raae Træsnit, havde for mig en uendelig
lig Ynde. Jeg samlede Planter, undersøgde deres
Bygning; jeg forsøgde paa at bestemme dem efter den
gamle Tabernamontanus, og glædede mig over enhver
Plante, med dens barbarisk-latinske Navn, som over en
vunden Skat.

Endnu vigtigere blev mig Krügers Naturlære.
Med hvilken moisommelig Flid søgde jeg ikke at gjøre
mig Newtons Gravitationslære begribelig, hvorved jeg
vel mærkede, at nogle mathematiske Forkundskaber vare
nødvendige. Skolen meddeelde slet ingen mathematisk
Undervisning og i min Faders Bibliothek fandtes der
ingen Lærebog af det Slags; men jeg hvilede ikke fø-
end jeg var i Besiddelse af en saadan Bog, og fand

forstod jeg i det mindste saameget af Elementerne til Geometri og Arithmetik, at jeg kunde fatte Krügers Lærebog. Den mechaniske Deel af Physiken er deri udførligt afhandlet. Skrivtet var udkommet paa den Tid, da Opfindelsen af Electriseermaskinen henvendte Naturforskernes Opmærksomhed paa Electrisitætens vældige Yttringer. Muschenbroek havde just opfundet Virkningerne af den leidener Flaske -- og Relationen om dette mærkværdige Phænomeen traf mig, nu nogle og tredive Aar senere, som om det nylig havde fundet Sted. Allerede i Helsingør havde en Dreng, der besad et Par magnetiske Stave, viist mig Spillet med Tiltrækningen og Frastødelsen, og hvorledes de svævende Stave viisde mod Nord. Hvor hemmelighedsfuldt forekom mig ikke dette Naturens indholdsvære, stumme Sprog; hvor misundte jeg ikke den lykkelige Dreng for hans herlige Besiddelse! Jeg kunde ikke glemme, hvad jeg første Gang havde seet, og da Krüger nu underrettede mig om de magnetiske Kræfter, søgde jeg ret tydeligt at erindre mig hine tidligere Erfaringer. Med hvilken Utaalmodighed ventede jeg ikke paa den første Leilighed til at lære at kjende de store Virkninger af Electricitæten, og hvor lykkelig var jeg ikke tillige, naar den gnedne Stang Lak trak en Pa-

piirsstrimmel til sig, naar jeg kunde gnide et Glas saa længe til jeg hørde det gnistre. Der ligger noget høist Tillokkende i disse første Kundskaber, som man erhverver sig, især naar man moisommeligt opnaaer dem ved Selvvirksomhed og de ikke blive paanødte os. Denne Armod paa Kundskaber, forenet med en Stræben efter at udvide dem, er parret med en yndig Uskyld, vi elske de faa Gjenstande, der beskjæftige os, uden at plage os, og blive lidt efter lidt dragne ind i Videnskabernes bestandigt større Omfang; men denne Begyndelsens nydelsesrige Uskyldighed gaaer kun altfor snart tabt.

Denne Beskjæftigelse erholdt en egen Tillokkelse af sin Hemmelighedsfuldhed. De uanseelige Gjenstande, som jeg samlede, havde for mine Brødre intet Mærkværdigt. Hvad jeg drev i Stilhed blev skjult for min Fader; de fortrolige Samtaler med min syge Moder vare af et ganske andet Indhold; hverken mine Medd[illegible] eller min Lærer havde den mindste Ahnelse om mine barnlige Naturstudier, og i hele Staden var mig ingen bekjendt, der kunde lede mig, underviise mig og løse mine Tvivl. Saaledes besad jeg en egen, lyb Hemmelighed; jeg saae mig allerede tidligt ved denne Beskjæftigelse dreven ind i en nydelsesrig Eensomhed,

og Alt, hvad der forenede mig med Naturen, — hiin dybe Følelse, med hvilken jeg søgte at omfatte dens Liv, og hine stille Bestræbelser for at udgrunde den i dens Enkeltheder, udlukkede mig fra mine Omgivelser. Denne Hemmelighed aahnede Ingen, thi den stod i en selsom Kontrast til min ydre Bevægelighed, der nu bestandigt udviklede sig mere og mere voldsigt. Om alle andre Gjenstande lod jeg mig gjærne udforligt udfritte; jeg faldt ikke sjældent dem, der omgav mig, besværlig med vidtløftige Taler og Underviisning; Enhver maatte tro, at jeg ikke kunde skjule Noget, ikke indeslutte nogen Følelse eller forgølge nogen Tanke; men jo mere aabenhjertet jeg ellers var, desto sikkrere blev min egentlige Hemmelighed skjult; og den maatte blive det, thi hvad jeg formaaede at medele, var altfor ubetydeligt; men for den Sammenhæng, som jeg aahnede, fandt jeg intet Udtryk. Denne Tilbøielighed var blev næret og havde tiltaget i flere Aar; den havde derved vundet en Styrke, der var bestemt til at give min hele Fremtid en uventet Retning, uden at mine Forældre, Lærere eller Brødre aahnede dens Betydning.

Men endnu i en anden Retning skulde jeg blive vækket i denne for min aandige Dannelse saa rige Tid. Jeg levede nu i en Stad, der fordum havde

været saa mærkværdig; disse gamle Mure have været Vidner til de største Begivenheder, der i de længstheno- svundne Aarhundreder forherligede mit Fædrenelands I et fladt, frugtbart, stærkt befolket Land forsvinde Fort tidens Spor meget let. Hvor der før stod Gader, laa der nu Agre og Enge; men Stadens gamle betydelige Omfang blev viist os Børn. Man nævnede Byer i Nærheden af den, der før havde været en Deel af den, og mod Osten saae man endnu Volde og Grave, nu bevorede med Græs, Træer og Rør, indsjunkne Rum forvandlede til Moradser. I denne Egn vandrede jeg ofte og hensatte mig i hine, vore mægtigste Kongers Tider, i Valdemarernes og den store Absalons Dage. Denne sidste, mærkværdige Gestalt fra det danske Rige ges skjønneste Tid, lige udmærket som en stor Konges Fortrolige, som seierrig Feltherre mod Venderne, som Arkonas Forstyrrer, som Kirkens Overhoved, som de Lærdes Beskytter, som Ven af den berømte Saxo, der forevigede hans Bedrivter, havde for mig en endnu nærmere Interesse. Min moderlige Familie, Bang, var en af de ældste i Landet; — til forskjellige Tider havde den spillet en ikke ubetydelig Rolle i Landets Histo- rie, og den paastod at være oprunden af den ældgamle Stamme, som Absalon havde forherliget. Som et Be-

viis tjende Familievaabenet, som min Moder endnu
havde. Absalon havde først grundet Kjøbenhavn, og
kaldt den efter sig Arelstad. Hans Familievaaben blev
den nye Stads Vaaben, og er blevet det, og dette er
det Samme, som Bangerne endnu føre. En besynder-
lig Begivenhed skulde rykke os dette betydelige Slægt-
skab endnu nærmere. Kantoren ved den gamle Dom-
kirke havde med usigelig Møie udarbeidet et Skrivt i
flere Qvartbind, der indeholdt alle de Præsters og
Rectorers Levnetsbeskrivelser, der havde forestaaet deres
Embeder i halvtredsindstyve Aar. Ved hans møisom-
melige Undersøgelser fandtes det, at Bangerne især
var rige paa saadanne Oldinger, som vare den yndede
Gjenstand for hans Skrivt, og hans Interesse for
denne Familie bevægede ham derfor til nærmere at
undersøge dens Oprindelse og udkaste dens Stammetavle.
Han søgte at bevise, at denne Familie nedstammede
i lige Linie fra Esbern Snare, Absalons Broder, en
anmærket Feltherre i hiin mærkværdige Tid, og det
Skrivt af hans vidtloftige Skrivt, der indeholdt denne
Undersøgelse, skjænkede han min Moder, som et Lem
af den ved ham forherligede Familie. Her saae vi
Børn nu vort Navn trykt, som Medlemmer af en af
Landets betydeligste Slægter; hvor mange Grever,

Friherrer og andre mægtige Mænd der vare fremgaaede
af denne Stamme fandtes her vidtløftigt optegnet. En
Broder til min Moder, der beklædte en høi Post i
Kjøbenhavn, havde ladet sine Forfædres forglemte Navne
fornye, som de Borgerlige, selv naar de foregive at
agte Adlen ringe, kun altfor gjærne gribe enhver Leilighed, for at bevise, at ogsaa de paa en eller anden
Maade kunne gjøre Fordring paa en adelig Herkomst.
Men mig var den Tanke, at jeg nedstammede fra Ed-
bern Snare den allervigtigste, og Længselen efter at
blive nøiere bekjendt med mit Fædrenelands tidligere
Skjæbne, lod mig ingen Ro. Underviisningen i Sko-
len tilfredsstillede mig slet ikke. I de gamle Rum i
den ærværdige Skolebygning, der udentvivl selv havde
været Vidne til mange betydelige Begivenheder, mange
vigtige Beslutninger i en mægtig Tid, fornam man
Intet, der paa en levende Maade mindede om den store
Fortid. Et tarveligt Udtog af Suhms danske Historie
kunde vel vække Begjærligheden efter nøiere at lære
at kjende hiin glindsende Epoche, som den omtaltes,
men ikke tilfredsstille den. Hvor lykkelig skattede jeg
mig derfor ikke, da Christianis og Gebhardis voluminøse
Værk over den danske Historie, som en Deel af den
almindelige Verdenshistorie, faldt mig i Hænderne.

Dette Værk er intet mindre, end underholdende; men mine Helte og deres Bedrivter fandt jeg, udforligt beskrevne efter Saxo, og den barnlige Phantasi vidste at oplive Egnen rundt omkring med dem — jeg saae den gamle Stad igjen opbygget i sin Herlighed. Nogle vigtige Begivenheder, som den herlige Knud Lavards Mord, ere fortalte med omstændelig Tydelighed, og denne frygtelige Begivenhed interesserede mig saa meget mere, som den elskede Esbern Snare, som jeg nu engang betragtede, som en nær Paarørende, ved denne Leilighed spillede en saa glimrende Rolle, da hans ridderlige Tapperhed, hans Troskab og Hengivenhed her stod sin Prøve. Dette Studium var mig saa meget mere dyrebart, som det fandt almindelig Deeltagelse. Min Moder, mine Brødre, min ældste Søster lyttede til mine Fortællinger, og hvad de hørde, erholdt, som en Familiesag en høiere Interesse.

Men mig var denne Beskjæftigelse dobbelt vigtig. Hvad jeg aldrig havde fornummet af mine Lærere, Folkenes, Slægternes gaadefulde Skjæbne, traad her stærkt, Blomstren og den Undergang, der i tidligere Dage truede det, kunde jeg følge, og at enhver Forandring var betegnet med Blod opfyldte mig med Gysen. Men hvad jeg oplevede.

næsten som Æventyr klang disse Fortællinger, n
jeg sammenlignede dem med den fredelige Nolighe
med det Sædvanliges stille Orden, der havde beste
næsten i et heelt Aarhundrede, og syntes grundet
bestandigt. Vel følde jeg mig ofte greben af en u
lig Længsel efter en mere bevæget Tid; ofte dromm
jeg om Krig og Slag, om selsomme Begivenheder, h
fordrede ridderlig Tapperhed, Troskab, hengiven Kjæ
lighed, og hiin blodagtige Kjælenhed, der spinder
ind i sit eget Væv, lammer enhver alvorlig Virksomhe
istedetfor at anspore den, og som siden, næret af
mange Slags altid tog mere og mere Overhaand, begyn
ogsaa at anstikke mig. Jeg hensatte mig i saadan
opdigtede Stillinger, lod alle Slags Nødsler opstaae
kring mig, Forældre og Brødre svævede i en truen
Fare, og jeg var da den Helt, der reddede dem.
kunde, greben af saadanne Digtninger, bade mig i T
rer. — Men den friske Barndom, den aldrig hvilen
Begjærlighed efter Kundskaber, og en hemmelig Sk
der hindrede mig i for Alvor at hengive mig til s
danne Drommerier, standsede Uddannelsen af d
sygelige Retning.

Men for den opvakte Dreng blev nu især den
Domkirke overordentlig vigtig. Skolen var fra

gammel Tid sluttet til denne Kirke, der gjaldt for den mærkværdigste Bygning i hele Landet. Nedstammende fra Middelalderens skjønneste Tid og bygget i en stor Stil, indeholdt den Gravminder af alle danske Konger, der havde regjeret i flere Aarhundreder lige indtil vore Dage, Drengene, der hver Fredag og Søndag maatte forsamle sig i Choret foran Alteret, hvor de indtoge de gamle Domherrers Sæder, saae foran sig, midt i Choret, Dronning Margarethes store, sorte Marmorkiste, den Dronnings, under hvis Scepter det bybindesjunkne Rige begyndte at hæve sig, som stiftede den kalmarske Union, der i hundrede og tyve Aar forenede de tre skandinaviske Riger, — en Tid, der syntes ærefuld for Danmark, skjøndt den var uheldbringende for alle Parter. Store Hvælvinger, lukkede med Jerngitre, vise de nyere Kongers Marmorminder; de nederste Rum derimod indeholdt mange ældre Fyrsters Grave. Jeg vidste — allerede som et Lem af den bangske Familie — at gjøre mig yndet af Kantoren, endskjøndt jeg saa lidet befad Stemme, at jeg blev udelukket fra hans Undervisning i Sangen. Jeg gik ofte med ham ned i de nederste Hvælvinger, naar de bleve aabnede for de Gjennemreisende og snart var jeg fortrolig med deres Mindesmærker.

Saaledes følde jeg mig da ansporet fra alle Sid
og hvad jeg drev, skeede i stor Eensomhed. Lærer
blandede sig ikke deri, og ved Siden af Skoleopgaver
der aldrig vare betydelige, udvidede mit Selvstudium
Verden sig bestandigt mere og mere. Det hisstor
Studium blev mig især vigtigt derved, at det aabne
mig de store Forhold i Livet, og viisde mig, hvo
Kraft, Mod og Kundskaber formaae, og hvorledes Me
nesker, hvis Herkomst er indhyllet i Dunkelhed, ofte
kaldte til store Ting. De høieste, de reneste Forsæ
bevægede det barnlige Sind. At leve for Sandh
for Ret og Videnskaber, at stræbe og at være virks
for dem, syntes mig en skjøn, venlig og misundelse
værdig Lod. Det var den Tid en behagelig, fred
Tid, i Historien slumrede endnu de dæmoniske Kræfte
der skulde sætte Menneskeslægten i Forvirring; d
venlige Omgivelse lod ingen Ahnelse om det, jeg si
skulde opleve, opstaae i mig, og endnu vare Sand
lighedens og Ærgjærrighedens lokkende Lidenskaber
fremmede. Ofte anstillede jeg Selvprøver; jeg
mig da, især i Ferierne, tilbage, for at overse
dagligt voxende Skat af mine Kundskaber, og min Glæ
ved denne Forretning var saa reen og ublandet, at
siden meget sjeldent nød en Lignende. Om endog

agtige Anskuelser opstod i den til sig selv overladte Drengs Sjæl, kunde de dog næppe slaae Rødder. Naturlig aaben og modtagelig for enhver Lære af Skribenterne, undgik jeg farlig Eensidighed, og Tidsaanden, som den da forekom mig, udelukkede det altfor Paafaldende, Barokke og raae Originelle. Hvad der af det Slags dæmrede i mig, fandt endnu intet bestemt Udtryk, og var mig selv en Hemmelighed.

En Underholdning deelde jeg med mine Brødre. De richardsonske Romaner og især Fjeldings Tom Jones bessjæftigede os levende; Tom Jones var vor Yndling. Hvad farligt Bogen indeholdt, kunde dengang endnu ikke være os skadeligt; men den ungdommelige, muntre, aabenhjertede Helt forekom os som et Mønster, medens Blifil i vare Øine var et Billede paa en gemeen Sjæl, en Spidsborger, et foragteligt indskrænket Menneske, og det Indtryk, denne Bog gjorde paa mit ungdommelige Gemyt, var saa dybt, at det, hvis jeg ikke tager feil, har udøvet en betydelig Indflydelse paa mit hele Liv.

Jeg manglede heller ikke Leilighed til at gjøre mig bemærket blandt mine Meddiscipler, ja iblandt min Faders Venner. Sønnerne af Honoratiores forlode sig om Sommeren til Fugleskydning. Der blev

anvendt megen Omhu paa Flitsbuerne; Præmierne var
forholdsmæssigt betydelige — og Festlighederne, de
fornyedes hver Maaned, fandt afværlende Sted i de
forbundne Familiers Huse og endte med et usædvanligt
glimrende Maaltid, men bleve hver Gang aabnede med
en Tale. Jeg var den eneste Taler, og det forekom
mig naturligt. Mine Forældre lode det ske; ingen
af mine Meddiscipler vilde kappes med mig, og saaledes skrev jeg Taler, og foredrog dem med megen Varme. Jeg erindrer næppe Indholdet af disse Taler, men det lod til, at man gjærne hørde dem; ogsaa mine Forældre lyttede til den unge Talers Undervisning; men den paafølgende Skyden, Munterheden og det festlige Maaltids Glæder fortrængde snart enhver Erindring om den alvorlige Begyndelse, og jeg tænkte næppe selv paa et Arbeide, der havde beskjæftiget mig i flere Dage. Kun een Tale, der vakte mere, end almindelig Opmærksomhed, erindrede jeg længe. Den handlede om Kongernes og Patrioternes Pligter, var skreven i den paa den Tid fremgryende Tids Aand, der siden fremkaldte saa store Ryslelser, affattet med megen Dristighed og Frimodighed, blev foredraget med Liv og maa i en trettenaarig Drengs Mund have klinget selsomt nok. Min Fader især var overordentlig vel tilfreds

med denne Tale, og det var endelig ogsaa ham, jeg især sluttede denne Retning. Da han var talentfuld, levende og utilfreds med sin Stilling, troede han at turde beklage sig over de Mægtiges Tryk, og gjorde det ikke sjeldent med den Hæftighed, der var ham egen. Hans Klager tog da ofte en almindeligere Vending: om de høiere Embedsmænds Vilkaarligheder, om Adelens Stolthed, om de Riges Overmod, de Begunstigedes Ubeviglighed, om Borgernes trykkende Forhold, Byrden af den store staaende Hær, og alle de Yttringer af Utilfredshed, der siden satte Verden og mig selv, vel ofte mere, end billigt i Bevægelse, hørde jeg nu for første Gang tale, og de dunkle Forestillinger derom sammenvævede sig med de fyrige Beslutninger om tilkommende Virksomhed og bidroge udentvivl til at fremkalde en Bigivenhed, der foraarsagede en stor Gjæring i Skolen, og kunde have været farlig for mig og mine Brødre, ja endog for min Fader. Jeg tør ikke fortie den, endskjøndt den Slutning man kan drage af den, maaskee vil være mig ufordeelagtig, ja endog synes at staae i Modsigelse med mit Liv, saaledes som jeg her har fremstillet det. Skolen var inddeelt i fem Klasser, der bleve talte nedenfra; saa at den femte Klasse indtog den høieste Rang. I en meget stor hvælvet Sal

i det nederste Stokværk vare alle Klasserne forsamlede, og en blaamalet Trævæg i den overste Ende af Salen adskilde en Fjerdedeel, der var bestemt for den overste Klasse, fra de andre Afdelinger. Den nederste, større Deel af Salen var ved Gittre, der naaede til en Mands Bryst, deelte i fire Rum for de fire nederste Klasser. En Korsgang adskilde dem.

Disciplerne pleiede at forsamle sig næsten een Time forend Undervisningen. Denne Tid blev benyttet til Lege. De Fleste opholdt sig paa Kirkegaarden, Regle mellem Bænkene og Andre i Gangene. Her blev de opfundet mangen overgiven Streg, der bestjæftigede Byens Indvaanere og endnu oftere ærgrede dem; her uddannede der sig en egen lille Verden, der midt i sin Ubundenhed, havde sine faste Regler. Men især herskede der fra ældgammel Tid, næsten ligesaa fast begrundet, som Lærernes Anseelse, en streng Subordination, der aldrig turde overtrædes. Klasserne vare deelte i to Bænker; den der indtog den overste Plads, blev kaldet Dux, og Disciplerne paa hans Bænk maatte adlyde ham. Enhver Discipel af en høiere Klasse havde Ret til at besøge de Laveres Rum; men aldrig turde en Discipel af en lavere Klasse træde ind i en Høiere. Men især var den overste Klasses Anseelse

overordentlig Mægtig, og Disciplerne af Mesterlæren, som de bleve kaldte, udøvede et uindskrænket, næsten utaarligt, øste høist trykkende Tyranni over alle de andre Klasser. De blandede sig i alle Stridigheder og afgjorde dem efter Godtbefindende; de uddeelde Straf, Belønning og begunstigede hvem de vilde og paa en Appellation var der ikke at tænke. En Klage hos Læreren vilde have været Høiforræderi.

Medens nu de begunstigede Disciplers dreve lystigt omkring, men de Forhadte, til deres Ærgrelse, bleve indskrænkede paa deres Skueplads ved de Bydendes strænge Befalinger, medens der her blev leget, hist kjæmpet, paa et andet Sted raadslaaet, var der udsat regelmæssige Poster, for tidligt nok at melde Lærernes Ankomst, der deels boede i Skolebygningen selv, deels i Nærheden af den. Disciplerne af den Klasse ilede da til, medens de Andre endnu vedbleve at lege. Lærerne af de nederste Klasser kom først, saa at jeg, der havde min Plads i den første Klasse, allerede var beskjæftiget naar Rectoren kom. Denne var en streng, alvorlig Mand, en Broder til den ogsaa i den lærde Verden bekjendte Læge Sardorf. Han havde Titel af Justitsraad, og lignede mere en fornem Verdensmand, end en Skolelærer. Han var høit æret i hele Staden, blev

regnet til de meest udmærkede Honoratiores, og alle hans Disciplers betragtede ham med ærbødig Frygt. Naar han, efter at Undervisningen i de nederste Klasser allerede var begyndt, skred igiennem Salen, forekom han mig saa ærværdig, Undervisningen i den øverste Klasse saa betydelig, at det forekom mig som et Mysterium, og jeg ventede de vigtigste Oplysninger over mange Tvivl, der plagede mig, af det, der blev lagt bag den tynde Væg, som jeg lænede mig til.

I de Lege og Foretagender, der forefaldt i Timerne for Undervisningen, tog jeg sjeldent Deel, endskjønt jeg var Dux paa den nederste Bænk, og altsaa kunde udøve en Autoritæt. Mine Selvstudier lode mig tvivl liden Tid for Opgaverne i Skolen, og i Almindelighed vare disse heller ikke saa vanskelige, at de forbrød Megen. Jeg benyttede derfor næsten altid Morgentimerne til Arbeide, og traad nøiagtigt til den for Undervisningen fastsatte Time ind i Skolen. Endskjønt jeg selv paa denne Maade var mindre udsat for vilkaarlige Mishandlinger af Disciplerne i den øverste Klasse, havde jeg dog Leilighed til at see dem udøvede imod Andre. Jeg vil ikke paastaae, at de altid handlede uretfærdigt; Autoritæten selv fremavler en Retfærdighedsfølelse, som ogsaa udøver sin Indflydelse paa

ungdommelige Gemytter der, hvor ingen Lidenskab blændt dem. Ja, man kunde vel med Rette sige, at denne Indretning naturligviis, saaledes som den var opstaaet, ikke vilde have kunnet holdt sig saalænge, dersom den ikke havde havt sin roesværdige Side. Men jeg havde mangle Gange været Vidne til at smaa Drenge bleve aabenbart mishandlede. Børnenes Svaghed, der ikke blev hørt, Misbrugene af en raa Magt, hvor den ingen Modstand kunde finde, oprørte mig. Nogle Gange, naar jeg vilde være Megler, blev jeg afviist med Forag og jeg maatte tilstaae mig, at jeg ikke formaaede meget mod denne Magt. Men Optrin af dette Slags rystede mig; jeg sittrede da af Harme, og Intet kunde roe mig. Da opstod den Beslutning i mig, at forene alle de nederste Klasser mod den Første. Det var ingen Tvivl underkastet at de, naar de vare forenede, vilde byde den Trods. Jeg forsamlede de otte Foresatte — duces — for Klasserne, forestillede dem levende deres Medbisciplers Anmasselse, og hvorledes det stod i vor Magt at ydmyge dem. De sittrede, da de hørde mit Forslag, og deres Angst, jeg vil tilstaae det, yttrede sig paa sin Indskydelse paa mig. Men, som det pleier at ske ved lignende, endnu vigtigere Leiligheder, jeg indsaae, at et saadant farligt Forsøg engang vovet

bliver dobbelt skadeligt, naar man opgiver det — og min fyrige Veltalenhed, der nu havde et dobbelt Maal at dæmpe min egen Frygt og at opflamme Tilhørerne, trængde virkelig igjennem. De ophidsede Drenge forsamlede deres Undergivne, Alle syntes begeistrede ved det Hemmelighedsfulde, Farlige og Nye, den Følelse at være Deeltager i en Sammensværgelse, havde en stor Tillokkelse for dem, der endnu blev forhviet derved, at Enhver, dersom Forsøget mislykkedes, kunde stille sig bag de Andre og saaledes undgaae alt personligt Ansvar, men naar det lykkedes kunde han haabe at vinde alle Fordelene af en uindskrænket Frihed. Ikke vorne Anførere alene, men ogsaa Drenge kjende disse Følelser, i hvilke Feighed og Mod ere inderligere forbundne, end man er vant til at troe.

Det var blevet afgjort, at den almindelige Opstand skulde bryde ud ved en Leilighed, som jeg nu ikke mere erindrer mig. Men de Sammensvorne vare Børn, uforsigtige Ytringer gjorde Disciplerne af den første Klasse opmærksomme, de lyttede, spurgde og snart var Alt forraadt, Opstanden dæmpet og jeg nævnet som Ophavsmanden.

Min yngre Broder var en Morgen, tidligere end jeg, gaaet i Skolen — det store Foretagende lokkede

ham, — men jeg var, som sædvanligt, endnu beskjæftiget med mit Skolepensum, bleven hjemme. Jeg vilde just ogsaa til at gaae, da jeg saae min Broder styrte hoitskrigende hjem, bleg som et Lig, med et gabende Saar i det blottede Hoved, der var besudlet med Blod. En Mængde Mennesker var fulgt deeltagende og forbittret efter ham og forsamlede sig udenfor Huset. Min Fader var endnu ikke gaaet ud; jeg fulgde, stiv af Skræk min Broder, da han gik ind til ham. Han og min Moder betragtede den saarede Dreng med Forfærdelse; kun med Møie erfarede min Fader hvad der var skeet. Aldrig har jeg seet ham i et lignende Raseri; hans Ansigt glødede, hans Stemme qvaldes; mig befalede han i afbrudte Ord at blive hjemme, greb min Broder, uden at høre paa min ængstligt raabende Moder, og ilede med ham, som han var, igjennem et Par smaae Gader til Rectorens Bolig, ledsaget af den forbausede og ved Synet af den saarede Dreng forbittrede Hob. Rectoren var i Skolen og maatte kaldes; Følgerne af Samtalen med ham erfarede jeg paa en for mig rystende Maade.

Dagen derpaa, da jeg alene, uden min Broder traad ind i Skolen, herskede der en almindelig ængstlig Tausched; enhver Dreng sad paa sin Plads; man hørde

Ingen tale høit. Ingen Discipel af den første Klasse lod sig see; Dørrene bleve lukkede, Timerne vare udsatte. Den anden Morgen begyndte som den Første, men nu gik Disciplerne af den øverste Klasse suurmulende igjennem Salen og forsvandt tause bag den lukkede Dør. Allerede havde Underviisningen i de lavere Klasser begyndt, da Rector, ledsaget af Conrector og en Tredie, hvis mistænkelige Udvortes indgjød Skræk, viiste sig, og næppe var Dørrene til den første Klasse lukkede efter ham, førend de igjen traad frem. Alle Disciepler i den øverste Klasse maatte opstille sig i den brede Korsgang, Rector og hans Ledsagere stode med høitidelig Alvor midt i Salen, og nu begyndte den Første at fortælle med rolige Ord hvad der var skeet. Ogsaa om vort barnagtige Forehavende var Talen og jeg sad sittrende paa min Plads, dog blev mit Navn ikke nævnet. Han dadlede mildt, at vi ikke have henvendt os til Lærerne, men gav os Ret i det, at vi ikke længere med Taalmodighed vilde finde os i vore Meddiscipelers Overmod. Da han omtalde min Broders Mishandling, blev hans Tale bestandigt strængere, tilsidst Vrede — idetmindste for mig, som lyttede i bange Forventning — frygteligt. Nu blev den ulykkelige Discipel, som havde saaret min Broder, ført frem, den

af Rectorens Ledsagere, bevæbnet med et stort Riis, nærmede sig til ham, og de haarde Slag, som han modtog, dobbelt følelige fordi den stakkels Yngling maatte føle sig beskjæmmet for bestandigt ved denne Straffemaade, gjenlød i det vide Rum. Enhver offentlig Straf havde lige fra min tidlige Barndom havt noget forfærdeligt for mig, noget, der sønderrev mit inderste Væsen; jeg ønskede aldrig at være Vidne til en saadan Afstraffelse. Nu var jeg det første Gang, — rigtignok tvungen — og maatte desværre tilstaae mig, at jeg selv var Anledningen til min Broders Bedrøvelse og denne beskjæmmende Tugtelse. Alle Drengene græd, thi saavidt Erindringen naaede, havde man aldrig oplevet et saadant Optrin i Skolen. Jeg troede at Alles Øine vare henvendte paa mig, jeg følde mig saa slet, mit Foretagende saa lastværdigt! — Ethvert Slag traf mig. Hvor ganske anderledes havde jeg tænkt mig Udfaldet, da jeg fattede den Beslutning, der forekom mig saa herlig.

Mange Dage gik hen under stor Frygt; min Broders Saar lægedes snart, men de oprørte Disciplers Vrede rasende. Da min Fader en Aften gik ud i Mørke, bandt han paa en Snor, der var spændt tværsover den ensomme Gade. Man havde vel ventet, at han skulde

falde, og vilde da sandsynligviis have overfaldet ham.
Mit Forhold i Skolen, min hele hidtilværende, inter-
ligt tilfredse Tilværelse var forstyrret. Vel vovede Jo-
gen at angribe mig, thi en attenaarig Islænder, der
udmærkede sig ved sin legemlige Styrke, der ogsaa gjorde
ham berømt paa Universitetet, som alle Islændere en stor
Latiner, men tilbage i alle andre Fag, sad ved Siden
af mig i Klassen og havde faaet mig kjær. Han havde
ikke taget Deel i mit bemægtige Foretagende, men meget
mere advaret mig derfor; denne erklærede nu, at Ene-
hver, der vilde angribe mig, skulde faae med ham at
bestille, og denne Erklæring var tilstrækkelig til at be-
skytte mig. Dog var det en Lykke, at min Fader paa
denne Tid blev forsat til Kjøbenhavn; vi forlode med
Glæde Staden.

Idet jeg fortæller disse Smaating fra mine Barn-
neaar, føler jeg ret godt, at jeg er altfor ubetydelig
til at kunne gjøre Fordring paa den besindige Læsers
Interesse for saadanne Begivenheder. Men hvorledes
formaaer jeg at fremhæve og fremstille Middelpunktet
af min Tilværelse, eller, skulde dette synes umuligt, i
det mindste at antyde det, naar Peripherien blev ube-
kjendt? Saaledes er det mig ogsaa klart, at de Fær-
endnu levende, der maatte erindre sig en Dreng, paa

den Tid var dem bekjendt, maaskee nød deres Tilbøielighed, næppe ville gjenkjende mig i dette Billede. Den lette Bevægelighed, med hvilken jeg optog og gjengav ethvert Indtryk, den hæftige Vrede, der ofte opflammede mig, mere yttrede sig i Ord end i Handlinger og hurtigt forsvandt igjen, gjorde at man ikke formodede den taknemmelige Dreng med hans stille Alvor. Man tiltroede den, der saa hurtigt kom i Flamme og som bevægede sig i en bestandig Uro, ingen fast Beslutning, og at en hemmelig dyb Stræben kunde skjule sig bag den mere end aabenhjertede, ofte ubesindige og for mine Omgivelser besværlig Snakkesalighed, vilde Ingen troe.

Jeg kan ikke udvikle denne Modsigelse i min Tilværelse, der vel ikke ganske feiler hos noget Menneske, men som fremtræder saa skjærende hos mig, i Korthed uden at blive misforstaaet. Det maa være tilstrækkeligt at have antydet den; men en Bekjæftigelse, der fængslede mig i et Par Maaneder, tør jeg ikke med Tausbed forbigaae, førend jeg vender mig til den dybere, alvorligere Side af mit daværende Liv; thi de to Aar i Roeskilde syntes virkelig at afslore alle min Fremtids Kiim. De vare i deres ydre, tilsyneladende Magerhed, de rigeste i mit Liv.

At jeg begyndte at skrive Romaner, og Ingen bragde til Ende, er næppe værd at omtale. De overomtaelte Værker af Richardson og Fjelding vakte, som sædvanligt, — Lyst til at efterligne, hvilket just ikke afgiver noget Beviis for et oprindeligt Anlæg. Betydenhed synes det mig, at jeg udarbeidede et Ugeblad, nærmest kun bestemt til at læses af nogle Skolekammerater, af mine Sødskende og især af min Moder. Men min Fader maa have viist sine Venner de første Nummere; som Producter af en trettenaarig Dreng maa de ikke være blevne befundne uværdige til at blive mere sindige Mænds Bifald, og saaledes circulerede de, net afskrevne af en Kalligraph, mellem Stadens Honoratiores. Jeg havde den Fornøielse, som Göthe anslaaer saa høit, at læse mine Udarbeidelser i en smirlig Afskrivt, og at de ogsaa i en saa behagelig Form forekom mig betydelige og værd at lægges Mærke til, er naturligt. Men jeg turde ogsaa betragte mig som Skribent, og Tilbøieligheden til at uddanne mig for en saadan Bestemmelse slog den Tid dybe Rødder. Det var den oprindeligste, naturligste Maade, hvorpaa, forend Bogtrykkerkunstens Opfindelse, Skribentvæsnet overhovedet opstod. Pleiet af de nærmere Kreds af Venner, banede det Tænkte, Udarbeidede sig i en

mere eller mindre affluttet Form lidt efter lidt Vei; det mindre Betydelige opstod og døde i den snævre Omfattelse; kun det Gedigne erhvervede sig 'en blivende Plads i Historien. Nu trænger alt det Skrevne sig uvidelbart, umodent, som det er, fra det stille Kammer ind i Literaturens grændseløse Vrimmel, og det Mindelmaadigste vil forsvare sin Plads ved Siden af det Betydeligste, ja ikke sjeldent lykkes det Hiint, i det mindste en Tidlang, at fortrænge dette. Mit Ugeblad erholdt rørende Fortællinger i den daværende, fra England til os forplantede Art, (den literaire Bevægelse i Tydskland var mig fuldkommen ubekjendt), Digte, men ogsaa alvorlige Betragtninger, meest af religiøst Indhold. Saaledes erindrer jeg, at især en saadan Oplæsts, i Anledning af min ældste Broders Confirmation, Udspring reen af et religiøst bevæget Gemyts Inderste og fandt meget Bifald.

Dette Arbeide faldt i de sidste Maaneder af vort Ophold i Roeskilde. I fem eller sex Uger arbeidede jeg flittigt og til min Lærers Tilfredshed. Men man kunde betragte Ugebladet, som en Frembringelse af det ovenomtalte Skytteselskab. Nogle Meddisciper, der troede, at de nok kunde maale sig med mig fik mere og mere Lyst til ligeledes at producere sig som Skri-

henter. Vel sagde jeg i Begyndelsen at afholde
derfra, havde vel ogsaa den Dristighed at afvise
der blev mig tilbudet, som umodent. Men den
vendighed hver Uge at levere et bestemt Pensum,
Drengen besværlig; Forfængeligheden var tilfreds
stillet ved det erholdte Bifald. Lærerne, min
selv indsaae vel, at det ikke var gavnligt, at jeg
gere fortsatte en saadan Beskjæftigelse. Saaledes
jeg mere og mere skjødesløs, min Kritik over de
beider, man bragde mig, blev bestandigt mildere;
var tilfreds naar mine Meddisciplers fyldte Arket.
det fandt ingen Læsere meer og hørde op.
ikke en Erfaring, der ofte paa samme Maade
fig i Literaturen? Jeg har gjort den, som Dreng.

Af dette Ugeblad er der ikke blevet mig een
tilbage. Maaskee er der ved et Tilfælde eet eller
det Sted blevet opbevaret et Blad af Afskriften.

I Danmark, som i hele Skandinavin, er den
herske Kirke den alene herskende. De Reformerede
saavelsom Katholikerne blive agtede, beskyttede, og
har aldrig hørt dem klage over Undertrykkelse; men
blive kun taalte. Den ellers indskrænkede Konge
personligt kun den ene Forpligtelse, at han maa
af den lutherske Tro. I min Barndom fandt

visningen — i det mindste i de Skoler, som jeg be-
søgte, i Helsingør og Roeskilde, — Sted, i sin oprin-
delige Reenhed og Simpelhed, og om den end intet
Overlevering af Troeslærdommene og ydre Formaninger,
den dog heller intet, der indvirkede forstyrrende, naar
den religiøse Følelse i Børnene bleve vakt ved Foræl-
dernes Sindelag. En Bog maa jeg dog nævne, der
allerede i min tidligste Barndom gjorde et dybt Ind-
tryk paa mig; det var Hübners bibelske Historie. De
lette Fortællinger have, med al deres naturlige Naive-
tet og Simpelhed, dog altid noget i sig selv Indslut-
tet, noget Kjærnefuldt og Tiltrækkende. Patriarchernes
Liv viser sig i sin rene, ophøiede Enfoldighed, det jø-
diske Folks Historie i sin Skarphed, Evangeliet i sin
Klarhed uden Prunk og trættende Reflection. Siden
mit syvende Aar saae jeg næppe Bogen, men mange
Steder, der havde bevæget mig i mit Indre, efterlode
et blivende Indtryk og svævede for mig endnu med be-
stemt Klarhed.

Enhver andægtig Bevægelse, enhver religiøs Følelse
følger jeg min Moder; ret inderligt maa jeg kalde
hende mit Livs gode Engel. Hun var det i Ordets

dybeste Betydning, og naar nogentid, selv i en senere Alder, den straffende Samvittighed hævede sig af Livets Forvirringer og Vilfarelser, fremstillede den altid hendes vemodigt sørgende Skikkelse for min Sjæl, hvorledes hun, forbunden med mig siden den tidligste Barndom ved en høiere Verdens Sprog, da vinkte advarende.

Jeg henlevede den Gang hiin behagelige Ungdomstid, i hvilken en fremgryende Bevidsthed begynder at opgaae over det, som den tidligere Barndom uden vidst troer og føler dunkelt, uden at røve det dets Hellighed. Verden og det Glædelige, den bød mig, bevorde mig stærkt, men forbigaaende, jeg kunde berusse mig i de barnlige Nydelser indtil Overmaal, da syntes alt Høiere forglemt og forsvundet i det Tummel, der greb mig; men jeg opvaagnede hurtigt af den Ruus, der for Øieblikket bedøvede mig, nødte at forgifte mit aandige Livs indre, dybere Kjærne. Middelpunktet af al Kjærlighed, min Moder, hvorledes kunde jeg tænke paa hende, uden at blive dypt bevæget! En Følelse, sammenblandet af høi, grænseløs Agtelse, uindskrænket Hengivenhed og om Medlidenhed greb mig, naar jeg saae hende — jeg kunde længes efter Synet af hende, som efter Synet af en Elsket

Enhver Bevægelse, den Syges sagte Tale, hendes ubehyggeligste Ord udøvede en henrivende Magt over mig, og den mildeste Formaning, naar den kom fra hende, formaaede at tæmme Drengens hæftigste Vrede.

Jeg var allerede i min tidligste Barndom bleven bestemt til Geistlig, og jeg betragtede mig gjærne, som en tilkommende Præst. De Talenter, som man tiltroede mig, den indre Tænken, min Tilbøielighed til eensomme Beskjæftigelser, syntes saa naturligt at fordre denne Bestemmelse, at der aldrig opstod nogen Tvivl om den. Kun da det hæftige, bevægelige, udad stræbende Væsen begyndte at udvikle sig mere og mere betænkeligt, vakte denne den ellers saa tilbageholdne Drengs Forvandling Bekymring hos Moderen. Denne Livlighed syntes hende at staae i Strid med en tilkommende Geistligs Alvor. Jeg selv fik det saa ofte at høre, yttret af den elskede Moder, vakte det min Opmærksomhed, men jeg begreb det ikke. Naar jeg var bedst jeg mig selv en ganske Anden; hvad der forhen udvortes havde bevæget mig var forsvundet, og da saadanne pludselige Opbruusninger i den daværende om ikke skyldløse, dog fredelige Tid af mit Liv, paa ingen Maade greb forstyrrende ind i den Verden, hvori jeg

bevægede mig, troede jeg at staae uden Dadel. Men naar derpaa den barnlige Glæde, den selskabelige Dyrtomhed greb mig, og jeg ganske og ubunden hengav mig til den, syntes mig dette igjen saa naturligt, at jeg ligesaa lidet kunde bebreide mig det. Jeg vidste ret vel hvad der egentlig fortjente Dadel. Først i min Ungdoms Tid opstod der blandt nogle ældre, christeligtsindede Borgere den Bekymring, at Christendommen ogsaa vilde forsvinde naar de Geistliges Paryk forsvandt; man dadlede hæftigt en ung Geistlig, der havde understaaet sig at danse i en Familiekreds og saae i dette Tidens Tegn noget høist Betænkeligt og Truende. Min Fader, der overhovedet, efter den Tids Maade, var oplyst, roesde saadanne Forsøg paa at bekjæmpe den udvortes Fromhed, ligesaa meget som de bleve dadlede af Andre, og omendskjøndt min Faders Oplysning gjorde mig mange hemmelige Sorger, heldede jeg dog, af en medfødt Modbydelighed mod enhver ydre, forfængelig, af en indre Løgn udsprungen Form, til den yngre Slægt, og selv min Moder kunde ikke finde noget Lastværdigt i en naturlig Forandring af Klæder, eller i en ellers from og retelig Præsts uskyldige Fornøielse. Jeg ahnede den Tid endnu ikke, at dette Had til de ydre Manerer, deres afstødende

Formelighed og paatagne Salvelse — denne Geistlighedens Pharisæisme, der i min Ungdom traad saa skarpt frem, endog da de nyere Anskuelser begyndte at blive de herskende, skulde nogle Aar senere blive en Hovedbevæggrund for mig til at frasige mig den geistlige Stand. Virkelig er Hadet til alt Kastevæsen, til enhver Formalismus af eiendommelige Retninger, naar de ville sirere sig og afslutte sig i sig selv, naar de søge at frasige sig det levende, kjærlige Verelforhold med alle Livets øvrige Retninger, endnu i Dag ligesaa stærkt hos mig, som det var paa den Tid. Det grundede sig fra den tidlige Barndom af min Utilboielighed til det Militaire, i hvis Midte jeg levede, og siden en Ringeagt for Geistligheden og en Opposition mod Adelen, der aldrig ganske kunde fortrænges. En tidligt opvaagnet tydelig Bevidsthed overbeviiste mig om, at en saadan Afslutning stedse er uundgaaeligt forbunden med Eiendtetgjørelsen af de ædleste Kiim, som Gud har bestemt os til vor Udvikling.

Men hvor levende Drengen end maatte bevæge sig mod det Ydre, var dog hans Gemyt aldrig inderligere, sandere gjennemtrængt af Troens Helligbed, end i den Tid, der endnu foresvæver ham som den fredeligste, gladeste, som hans Livs Paradis. Min Moder

ahnede den nærforestaaende Død, og levede endnu
for sit høiere Liv, mig forekom hun som en allerede
til hiin Tilværelse indviet Engel, der snart vilde for
ladeos, men tillige inſtændigt formanede til at tænke paa
Døden, og at leve for det Øieblik, der forestaaer os. Al
men som var hende saa nær. Jeg erindrer to hæftige
og betænkelige Anfald af hendes Sygdom, der satte
os i Angst — da aabnede sig Sygestuens stille Hel
ligdom, i hvilken den Syge, Lidende i hele Uger havde
været fængslet, utilgjængelig for os. Vi Børn maatte
alle stille os om Sygesengen, jeg forelæse en Bøn;
min Fader lænede sig dybt bevæget til Sengen, Mo
der hævede sig i Veiret, vi Børn hulkede. Men saa
en trøstende Stemme fra en salig Verden klang, hvor
hun taalde om den forestaaende Forløsning, om den
Glæde, med hvilken hun saae Døden imøde, og den
Tillid, med hvilken hun betroede os, som Børn, til
Guds Varetægt. Hun vendte sig tilsidst til mig — ligesom
som det senere skeede i hendes Dødstime — hun indvi
viede mig til Herrens Tjeneste, hun lysde Velsignelsen
over mig. Den uendelige Kjærlighed til min Moder,
der var opvoret med mig, forhøiede Indtrykket af en
saadan Tale — høit grædende styrtede jeg paa Knæ,
jeg ønskede at dø med min Moder — og dog gjen

neutrængde mig i dette smertelige Øieblik en salig, ja glad Følelse, og da jeg forlod min Moder, holdt jeg mig som indviet.

Fra denne Tid af blev jeg, ogsaa efter at Sygdommens farlige Symptomer havde hørt op, oftere ført alene ind i Stuen til min Moder. Hvad skal jeg sige om de Timer, der bragte mig i en saa inderlig Forbindelse med min Moder, at den først ophørte med hendes Død? Hvormed vi tilbragte Tiden — det var ikke Bøn, ikke Underviisning, og dog begge Dele; — hendes skjønne kjærlige Tillid løste ogsaa min Tunge, saa at jeg vovede at tale, meddeelde hende hvad jeg havde lært, hvad der især tiltalte mig, saavelsom de Tvivl, der plagede mig. Jeg erindrer ikke, at jeg nogensinde har seet min Moder i en mere overjordisk Stemning — hiin Sjæleangst, i hvilken de Angergivne skulle hensynke, kjendte hun ikke, eller hun havde for længe siden overstaaet den; Alt, hvad hun sagde, var Fred og Glæde, og selv det i religiös Henseende ikke saa ganske lykkelige Forhold til min Fader blev berørt paa en saa fiin og skaanende Maade, at hun derved beroligede, aldrig forøgede den hemmlige Tvedragt, der havde hævet sig i min Sjæl. Vi læste meget sammen, Bønner, Andagtsbøger: Mange huede

mig ikke — men Stillings Ungdom lærde jeg at kjende i disse Timer; ikke let kunde et Skrivt være vigtigere for mig, og ogsaa Fenelons dybe Aand traad mig imøde, som en høire Genius, hvis Betydning jeg mere ahnede, end begreb.

Saaledes var Christendommen bleven mit dybeste Anliggende. Jeg erindrer, at jeg i Timer, naar min Sjæl ganske var opgaaet i det, som gjennemtrængde mig, forekom mine Brødre fremmed og kold, som, saa at de kaldte det Forstillelse, — og derpaa igjen ikke kunde begribe hvorledes jeg i andre Timer var i Stand til saa ganske at være det muntre, frimodige Barn. Men jeg var aldeles lykkelig i begge Stillinger, og Religionen blev mig nu ogsaa en Gjenstand for et alvorligt Studium. Jeg har i denne Tid gjennemlæst hele Bibelen; Beskjæftigelsen med det nye Testamente i Skolen, der vel ikke synderligt formerede mine Kundskaber i det græske Sprog, henvendte dog bestandigt min Opmærksomhed paa en Gjenstand, der var bleven mig saa vigtig. Jeg søgde at gjøre mig Christendommens Hovedlærdomme beskuelige og arbeidede længe paa en dogmatisk Lærebog — vistnok var jeg under dette Arbeide Lærer og Discipel paa een Gang. Det Eneste, jeg har beholdt tilbage af denne et mang-

foldigt, indre Livs lykkelige Tid — er Begyndelsen af en Kirkehistorie; der, ligesom Stolbergs, skulde begynde med Adam og ende i den nærværende Tid. Mine Kilder var, foruden Bibelen, en dansk Oversættelse af Josephus og det jødiske Folks Historie af Bastholm. Manuscriptet naaer til Samuels Tid. Endnu bestandigt erinder jeg med hvilken Glæde jeg læste Makkabæernes Bog. Det var mig behageligt, at see det jødiske Folk træde ud af sin forunderlige afsluttede Tilstand midt ind imellem bekjendte Folk. Jeg følde det vel, at Liv, Sindelag, Sprog havde forandret sig, at hiin Dybde af Religiositæt, hiin Opgaaen i en høiere Bestemmelse, mod hvilken Folket bestandigt paa ny og bestandigt forgjæves havde stemmet sig, var om ikke ganske forsvunden, dog vegen tilbage; men en Følelse gjennemtrængde mig, lig den, der griber os, naar vi uventet see et Menneske, med hvilket vi pleie at gjennemleve ensomme Timer fulde af alvorlig Betragtning, uformodentlig træde ind i et muntert Selskab, og have Samqvem med Andre i Strid og Fred. Lærde Theologer ville smile, naar de høre den allerede gamle Naturforsker tale om sine barnlige, frugtesløse, theologiske Studier. Ogsaa Kirken og Prækenerne bleve mig vigtige; vel ikke de, som jeg undertiden var tvungen til at bi-

vaagne i Domkirken, — bivaagne siger jeg, thi jeg erindrer ikke, at jeg har hørt een Eneste, og kun sjeldent blev jeg Prækenen over i Kirken. Saa strænge Skoletugten var, saa slap var Opsigten over Disciplerne under Gudstjenesten. Vi maatte indfinde os og synge Kantoren, med hvem vi ellers næsten ikke stod i nogen Forbindelse, uden forsaavidt han gav os Timer i Sang, der altid blev dreven med Skjødesløshed, og een Gang om Ugen meddeelde os Underviisning i det tyske Sprog, havde derfor ingen Magt over os, og hans selsomme Gestalt, hans sære Manerer gjorde ham latterlig. Naar Prækenen begyndte, sneeg vi os bort, for at lege paa Kirkegaarden.

En Kirke, der tilhører en Landsbymenighed ligger i en afsides Forstad ved Roskilde. Jeg hørde Præsten der berømmes; og begjærlig efter at erfare, om hans Foredrag kunde fængsle min Opmærksomhed, besøgte jeg Kirken. Hvor meget følde jeg mig ikke strax tiltrukken første Gang, da jeg saae Talerens venlige Træk; det var en Mand af Middelalder, der med et aabent, mildt Ansigt saae sig frit om; hans Stemme klang klar og tydelig; hans Bøn var kort. Allerede som Barn blev jeg kold ved at høre lange Bønner, der ingen Ende vilde faae; det tørre Register paa jeg

diske Fornødenheder, der blev foreholdt Herren, syntes mig hensigtstridende, den høit Bedendes synlige ydre Anstrængelse for at fremkunstle en Varme, der ikke uvilkaarligt vældede frem af hans Indre, ængstede, ja pinde mig. Jeg kjendte Bønnen, thi jeg levede i hiin lykkelige Uskyldighedsalder, for hvilken den er saa naturlig; men aldrig kunde jeg bede høit, aldrig fremsætte Bønnens Ord paa en kunstig Maade — det var Hjertets inderlige Længsel, der søgte den elskende Fader, det var den Afmægtiges Bøn, der søgte den Mægtiges Beskyttelse; den vældede umiddelbart, uden tydelige Ord, og mig dog uendeligt tydelig, frem af en bevæget Tilværelses inderste Dyb, og fandt umiddelbar Bønhørelse. Ja, jeg tør sige det, jeg bad i hiin glade Barndom aldrig uden at blive bønhørt. Men jeg vilde heller ikke bede om jordiske Goder; som noget vunderlig helligt laa Verden og Fremtiden for mig, og i det Nærværende følde jeg mig saa overvættes lykkelig, som om jeg var omgivet af et henrivende Trylleri. Vedligehold min Tro reen, kunde jeg ikke uden Angst bede, naar Samtaler med min Fader vakte benlige Tvivl i mig, der dog kun efterlod et forbigående Indtryk. Vel kunde det Ønske ligge i min Bøn, at Gud vilde gjøre mig til en berømt Mand,

hvis Navn blev nævnet og priset; men til min Fl
til min Møie saae jeg Opfyldelsen bunden, og
heller ikke, at det skulde være anderledes, thi i
Møie laa jo Kilden til usigelige Nydelser. Mine
ner var intet andet, end den uvilkaarlige Udgydelse
en taknemmelig Følelse, der overbeviisde mig om
jeg var bønhørt forend jeg bad.

Jeg blev derfor nu gjennemtrængt af Glæde,
jeg hørde hvorledes denne Præst anraabde Gud i
Ord om at skjænke Tilhørerne den fra det
ske bortvendte stille Andagt, for at hvert
maatte blive, som det Gudshuus, der omgav
et renset Herrens Tempel, i hvilket hans hellige
forløsende Ord fandt en dyb og frugtbar Jordbund.
Jeg fulde Virkningen af denne Bøn i mit Indre;
jeg opslugde ethvert af Talerens Ord, og forlod
ken gjennemtrængt af en Salighed, som jeg nu
Gang lærde at kjende. Men en kort Eftertanke
trængde snart denne glade Stemning, og jeg
mig greben af en stor Angst. Jeg havde lovet
Moder, at gjentage hende Prækenen; jeg var overbe
viist om at det, der var lykkedes mig ved Skriften
som jeg gjennemlæsde og hvis Indhold blev mig
ogsaa maatte lykkes mig med Prækenen, som jeg hørde

— og nu blev jeg med Skræk vaer at det henrivende Indtryk, Talen havde gjort, ganske havde overvældet dens Indhold. Længe streifede jeg omkring paa Marken, tænkte forgjæves efter — det Hele stod klart for min Sjæl, som et vunderligt Billede, hvis Nærhed gjorde mig lykkelig, uden at jeg formaaede at adskille de enkelte Træk — og saaledes vilde jeg mig igjen for min Moder, for at fortælle hende det Forunderlige, der var mødt mig, og hvorledes jeg mistvivlede om nogensinde at kunne gjentage hende Prækenen. „Begynd blot derpaa, Henrich!“ — sagde den kjærlige Moder, — „tænk ret levende paa, at Du har hørt Prækenen ikke alene for Dig selv, men ogsaa for din stakkels syge Moder, der desværre ikke kan besøge Kirken, saa vil det nok lykkes Dig.“ Hendes Tiltale trøstede mig. Kantoren tillod mig let at blive borte fra Domkirken, da jeg dog kun stod taus der og af Mangel paa Stemme ikke kunde synge med. Hver Søndag traf mig nu ligeoverfor den elskede Præsts Prækestoel; ved den meest anstrængte Opmærksomhed hørde jeg paa hans Foredrag og forglemde ved ingen Periode, at jeg skulde bringe den hjem til min stakkels syge Moder, som en Velsignelse. Nu troede jeg, at være vis paa min Sag; naar Prækenen var til Ende, gik jeg eenhvad jeg oplevede.

som omkring paa Marken, sogde at kalde Indholdet
Sammenhængen tilbage i min Erindring, og iilde,
fyldt af det, jeg havde hørt, og tilegnet mig, tilbag
til min Moder. Mine Søskende mødte og min
fremvældede, hvergang næsten uden Anstød, af den
strømmende Sjæl. Salige Øieblikke, naar jeg
Glædens og et rørt Hjertes Taarer i den elskende,
kelige Moders Øine! O, at de aldrig vare forsvund
af min Sjæl — med hvilken ublandet Glæde
jeg da ikke have erindret hende nu! Længe fortsatte
denne Beskjæftigelse, der gjorde mig saa lykkelig,
min Moder engang sagde til mig: „Du har nu
længe hørt Prækener og mærket Dig Sammenhæng
skulde Du nu ikke være i Stand til selv at udarbei
en Præken?" Jeg blev forskrækket, da jeg hørde
da jeg var vant til kun at opfatte det, jeg hørde,
Tanke endnu aldrig falden mig ind, at jeg selv
forfatte en Præken, ja, jeg vilde have bævet
for en saadan Forestilling, som for en Dumdristig
Det forekom mig, siden jeg kjendte den kjære
hans Embede var saa helligt, hans Bestemmelse
ophøiet, og at Maalet var saa herligt, hvis det
lykkes min anstrængte Flid, i den fjerne Fremtid,
som han, at forkynde Menneskerne det hellige

gelium. Vel drømde jeg mig ofte ind i denne Tid; jeg saae mig paa Prækestolen — hvad jeg havde erholdt forbandt jeg med det, jeg selv havde tænkt, og mine Taler, der mere vare anskuede end tænkte, greb mig selv og de Tilhørere jeg drømde mig. Men disse Drømme, som saa mange Andre, der som spaaende Blomster hilsede den halvt slumrende Dreng paa det eensomme Leie — duftede, udfoldede sig i den stille Nat, og henvisnede, naar Dagens Reflection rykkede ham den tørre Virkelighed og dens Skranker nærmere. — Nu saae jeg mig opfordret af min Moder og mere behøvedes der rigtignok ikke for at hæve alle Betænkeligheder, thi hvad troer Ungdommen ikke at kunne foretage sig, at kunne vove? Jeg kan ikke erindre Nogen af disse Prækener; min Moder syntes tilfreds med dem, dog bøvede jeg kun sjældent — jeg troer tre eller fire Gange — at foredrage en Præken, som jeg selv havde forfærdiget.

Endskjøndt Præsten i Domkirken ikke kunde fængsle Drengs Opmærksomhed, var denne Kirke ham dog i mange Henseender vigtig. Den store mægtige Bygning indeholdt saa meget, der satte Phantasien i en levende Bevægelse, Kongernes Mindesmærker, Sagnene om de store Guds Dømme, der havde rystet Landet og udryddet hele Slæg-

er, kort sagt, alt hvad der her, i disse mægtige Rum
aflagde det stumme Vidnesbyrd om sin Magt, forenede
sig med Gudstjenestens Høitidelighed, der altid havde
noget Hjertegribende for mig. Paa visse Dage om Ugen
maatte en Discipel, om Morgenen tidligt Klokken fem
træde frem i den aabne Gitterdør i det store Chor, og
læse en Bøn høit. Det var mig altid behageligt naar
Raden traf mig og ofte paatog jeg mig denne Bøn
for en anden Discipel, der, især om Vinteren, var
bange for at staae saa tidligt op.

En Kirketjener ledsagede mig, lukkede Choret op,
antændte Lysene i en Kandelaber og jeg traad ind
den aabne Gitterdør. Choret var nogle Trin høiere, jeg
saae ned i de lange Gange, der endnu laae indhyllede
i et natligt Mørke. Kun hist og her saae jeg en Andægtig
vel forvaret imod Kulden, med et Lys for sig; mig
var det da, naar jeg oversaae de dunkle Masser, som
om de begravede mægtige Gestalter traad mig nær
mere, som om jeg saae Slægtens hele Fortids dunkle
aabne Grav for mig, der stum aabenbarede mig ikke
Livet der ellers omgav mig, men Rædslerne af de for
svundne Tiders Undergang. Indtrykket var fuldkom
men phantastisk. Men naar jeg med en klar, tydelig
Stemme lod min Bøn tone i Mørket, da greb de simple

Ord mig dybt; ofte var min Stemme usikker, den klang som en Fremmed, der tilraabde mig advarende; Angerens, Længselens, det tvivlede Haabs Taarer strømmede ned over mine Kinder, og i mange Dage kunde jeg ikke overvinde dette Indtryk, der gjennemtrængde mig med en lang, alvorlig Vemod.

I denne Kirke lærde jeg ogsaa at kjende Virkningen af den christelige Sang. Allerede i Helsingør var det niaarige Barn bevæget og rystet, naar det, som Ehordreng, i de Syngendes Række, selv stum, ledsagede et Lig til Graven, og de sørgelige Toner af den alvorligt formanende Sang; „Hvo veed hvor nær mig er min Ende?“ lode jeg høre. Men først her traad Sangens Magt mig imøde og gjorde et Indtryk paa mig, der aldrig ganske forsvandt, og nu, da jeg nærmer mig den høie Alder, igjen erholder sin hele tidlige Magt over mig.

I Dannemark blev i min Barndom Uddannelsen i Musikken fuldkommen forsømt. Min Moder havde i sin Ungdom spillet paa Klaveer, men i vort Huus var der intet Instrument at finde, kun min ene Broder havde en middelmaadig, fuldkommen uddannet Stemme, og Moder sang undertiden, næppe fornemmelig, en sandelig Sang, og den tonede som et Suk, der vel greb

mig, men næppe lod mig ahne Sangens Magt. Endnu indtil i langt sildigere Aar blev denne Nydelse, der er forundt saa mange Mennesker, mig fuldkommen fremmed. Det var derfor naturligt, at jeg slet ikke gav Agt paa de fleste Psalmer og at de længere meget mere kjedede mig. Men hvorledes Kirkesangen første Gang gjennemtrængde mig med sin hele, hemmelighedsfulde Magt vil jeg nu fortælle.

Foraaret var kommet meget tidligt. En smuk Paaskemorgen, førend jeg gik til Kirken, havde jeg, idet jeg sneg mig eensomt bort, kastet et Blik paa den munre Egn og jublende hilset de første Blomster, som befjendte Venner. Salig var denne friske Foraarsfølelse, munter og lykkelig, gjennemvarmet af en skyldløs Glædes Sollys, selv i dette rene Øieblik lignende en Foraarsblomst, traad jeg ind i Choret, da Orgelet mægtigt fremtonede denne Sang.

Han er opstanden, store Gud!
Min Gud er en forsonet Gud,
Min Himmel er nu aaben;
Min Jesu seierrige Død
Fordømmelsernes Pile brød,
Og knuste Helveds Vaaben —
Hiin Røst,
Min Trøst,
Ved den Seier,

Som jeg eier,
Helved bæver,
Han er død, men se, jeg lever.

Da jeg hørde denne Melodie, der, vel igjennem Aartusender, har gjennembævet, opvarmet og rystet saa mange verlende Slægter, var det som om Musikkens Magt pludseligt blev mig aabenbar, som om den muntre Foraarsfølelse havde erholdt sin dybe, alvorlige Betydning. Han er opstanden tonede det mig fra Himmel, Jord og Hav, fra Skov og Mark, fra den bevægede Sjæls skjulteste Dyb. Jeg har ingen Ord for den Fylde af Salighed, der laa i denne Vished, hvorledes den hævede mig paa usynlige Vinger til en høiere Verden, hvorledes Alt forvandlede sig til Glæde og en indre Jubel, og hvorledes mit hele Væsen, melodiskt gjennemsittret, svævede paa Tonernes Bølger til Himmelen, der blev forkyndt mig som aaben.

„Men nu er Christus opstaaet fra de Døde, og blevet den Førstegrøde af dem, der sov. Saaledes er Døden kommen ved et Menneske, og de Dødes Opstandelse ved et Menneske. Thi ligesom de Alle døe i Adam, saaledes ville de Alle vorde levendegjorte i Christo."

Disse Ord, forkyndte fra Prækestolen af den elskede

Præst, til hvis Kirke jeg ilede, medens Sangens Toner fyldte min Sjæl, erholdt nu for mig en undgrundelig Høitidelighed. Paaskén forekom mig som Naturens, Historiens og ethvert Menneskes høieste Festdag. I denne uudviklede Følelse laa der en Dybde, der længe foresvævede mig i Hukommelsen. Jeg søgte ofte i de seneste Tiders forvirrede Færd at fremkalde den; men den skinnede mig imøde som noget forunderligt Bekjendt, noget Beslægtet, der nu var blevet mig ubekjendt og fremmed.

Men især var Nadveren mig Christendommens dybeste Mysterium, endnu forend jeg nød den. Dette det betydeligste, høieste Sacrament blev i Domkirken feiret med en særegen Stilhed og Høitidelighed. Nede sad de forberedte Gjæster, hvert Kjøn for sig, hensjunkne i stille Bøn. Alteret er omgivet med et lavt Gitterværk, og foran dette er der en Forhøining til at knæle paa. Antallet af dem, der her knæle paa een Gang, er den hele Menighed bekjendt. Roligt staar Mændene og, ordne sig knælende om Alteret; Præsten uddeler Brød og Viin, i det han gaaer langsomt fra den Ene til den Anden; de reise sig igjen, og man seer aldrig en anden Rad træde frem, forend den Første roligt har sat sig.

Jeg havde ofte talt med min Moder om Troens dybeste Hemmeligheder. At jeg selv endnu ikke var bleven moden til denne Nydelse, forhøiede Følelsen af dens Udgrundelighed i mig. Vel sneg der sig mangen Gang, naar jeg i mit barnlige Sind overveiede det Vunderlige, der blev rakt den Nydende, en sagte Tvivl, som en frygtsom, undseelig, lurende Ledsager af Andagten, ind i min Sjæl; men den forhøiede kun min Ærbødighed, thi denne Tvivl, næppe ahnet, forvandlede sig til Angst. Den Følelse, som om en hemmelig natlig Magt vilde frarive mig det høieste Gode, gav dette en større Værdi, saa at jeg med ængstlig Stræben søgte at fastholde det Hellige, som jeg frygtede for at miste.

Men naar jeg nu saae Gjæsterne ved det hellige Maaltid hæve sig fra Alteret, medens jeg indtog et Sæde, bestemt for Drenge i Nærheden og grublende undrede efter hvilken vunderlig Nydelse der var bleven dem til Deel — da kunde jeg med en forskende Beundring, der var sammensat af Tvivl, Angst og grundløs Ærbødighed, vedblive den alvorligt Efterundrende, naar de med sagte Trin gik forbi mig.

Men hvor uendeligt nærmere traad ikke denne, Helligdom mig, naar den elskede Moder nød den! En-

gang, da hendes Sygdom blev betænkelig, blev
rakt hende i hendes Huus. Forberedelsestiden
jeg tilbragt med hende; mit Hjerte var sønderrevet
den truende Fare havde da vækket en saa inderlig
modig, mit hele Væsen gjennemtrængende Følelse,
selv Drengens Andagt ikke formaaede at fasthold
skuelsens sædvanlige Reenhed. Hvor skrækkeligt
kom mig det Øieblik, da Præsten traad med de
viede Kar ind i Sygeværelset!

Men det var bestandigt min Moders inderligste
Ønske, at nyde Nadveren med Menigheden i Kirken.
Dog maatte meget forene sig for at dette Ønske kunde
blive opfyldt. Det var kun mueligt i den mildere
Sommertid, kun ved smukt Veir, kun i de korte,
tigt forbigaaende Øieblikke, naar hun befandt sig
trinligt vel. Jeg erindrer, at jeg to Gange har
levet denne for mig saa vigtige Begivenhed.
denne blege Skikkelse, der var mig saa dyrebar,
var mig Alt, nærmede sig til Alteret med vaklende
Skridt, understøttet af venlige Qvinder, naar jeg,
kjendte og vidste at tyde det elskede Ansigts hemmelige
Træk, saae dette Aasyn, som forklaret, naar Himmelens
Glæde straalede af de store, skjønne, ellers matte Øine,
og hun nu knælede ned — da var det, som om

Præsten havde sammensmeltet sig med hendes. Jeg sitrede, som om noget Helligt, hvis Nærværelse jeg næppe turde taale, traad mig imøde, naar Præsten nærmede sig til min syge Moder, naar det indviede Brød blev taft hende, og de indviede Draaber flød over de blege Læber; da strømmede Taarerne mig ud af Øinene; jeg troede selv at have nydt det Hellige, og havde indFom Ro, forend jeg styrtede grædende i min Moders Arme, for at hun — den Velsignede — maatte velsigne mig.

Efter saadanne Øieblikke maatte jeg søge Eensomheden, ikke Kammerets mørke Eensomhed, men meget mere den, der henflyttede mig midt i Naturen. En eensom Plads nær ved Staden, hvor betydelige, med høit Græs bedækkede Volde, der bare enkelte mægtige Buske, indsluttede nogle Moradser, begroede med Rør, der mig fortrinligt kjær. Sjeldent saae jeg Mennesker her, og blot langt borte; men tæt bag ved Træerne hævede den maiestætiske Domkirke sig med sine Taarne, foran mig laae de Heltes hensjunkne Boliger, hvis Minder Kirken bevarede og over Historiens Grav trængde sig Naturens friske Liv. Blomster tittede frem af Græs-Fylde; Træer, der først kunde spire, efterat det, Mennesket byggede, for længe siden var forstyrret, ra-

gede kjæmpemæssige ind i den blaae Luft, og Insekter spillede mellem Planter og Siv. Jeg hilsede den trøstige Oldenborre, de brogede Sommerfugle, den krybende Orm, Blomsterne, som Bekjendte, og den Følelse af dette Liv i sine værlende Former ikke var mig fremmed, opfyldte mig med reen Glæde. Endnu erindrer jeg levende det ryslende Øieblik, da jeg, efter min Moders sidste Altergang i Kirken, havde forladt hende hjemmevelsignet efter en stille Bøn, og nu befandt mig hos paa Skuepladsen for saa mange eensomme Glæder. Denne Gang var en indre Frygt, en piinlig Ahnelse om min Moders nærforestaaende Død, min Ledsager i Eensomheden. Hun var kommen meget udmattet hjem, og nær en Afmagt; hendes Øine hvilede paa mig, saa underlige, saa dødsforkyndende, at jeg ikke kunde nedæmpe en hemmelig Rædsel. For første Gang blev jeg greben af en indre Angst, som om jeg stod alene i Verden med min Moder, der snart vilde forlade mig. Nu først følde jeg ret smerteligt, at min Fader og mine Brødre ingen Deel tog i det, der var mig saa dyrebart. Jeg følde mig saa forladt; jeg længdes efter en Dreng, der deelde mine Følelser, min Stræben, min Længsel. Jeg drømde mig det saa herligt, naar en saadan Dreng ligesaa eensom, ligesaa gjennemglødet, som jeg, traadt

til mig, og lod sine Klager blive tydelige — hvorledes vi da vilde forstaae hinanden, meddele hinanden Alt, og være saa salige. Med en saadan Magt greb denne Følelse mig først igjen i de senere Aar. Hver Gang den truede med at nærme sig, søgde jeg at undflye den, — thi en Følelse af den frygteligste Forladthed gjennemsittrede mig da, som om jeg blev greben af Dødens kolde Haand. Den Gang kastede jeg mig hoit Græsbrede i det høie Græs: „Bedligehold min Tro reen!" raabde jeg ængstligt kjæmpende i Bøn; derpaa saae jeg mig igjen henflyttet i Domkirken; min blege Moder nærmede sig til Alteret, og jeg nød, sammensmeltet med hende, Frelserens Kjød og Blod.

Jeg tager i Betænkning udforligt at skildre dette Øieblik. Altfor meget maatte jeg frygte for, at Aldersens Anskuelse maatte i Erindringen opfatte saa inderlige Følelser anderledes, end de den Tid gjennemtrængde Drengen. Kun det er vist, at det var et af de saligste, sikkert det reneste Øieblik i mit hele Liv.

Thi det, der den Tid gjennemtrængde mig, var den hele Fylde af en udeelt Tilværelse, enhver Gestalt i Naturen var mig et aabenbaret Ord, hvis indre Betydning syntes mig bekjendt, endog uden at jeg formaaede at fatte den i et Begreb; ethvert betydningsfuldt

Ord erholdt en Skikkelse. Han, den elskede Frelse
Livets og Kjærlighedens Middelpunkt, strømmede gjen
nem alle Naturens Aarer, taelde til mig gjennem en
hver Form, og gestaltede sig gjennem alle mine Tan
ker; han var det, han selv, thi det barnlige Gem
forstaaer det inderligst, at Kjærlighedens Gjenstand maa
være personlig. Min Christendom havde Intet af nogen
Skoles Manerer, ja en tidligt opvaagnet Følelse stødte
disse tilbage, hvor de lode sig mærke, og uden nogen
ydre Forbindelse uddannede den religiøse Følelse sig
mig ved Siden af en Moder, hvis hemmeligste Dyd
var Frelserens Kjærlighed. Fjærne fra alt det, der
kunde lære os en bestemt Udtryksmaade, vare Bønnen
Meddelelser af naturlige Yttringer af et sandt indre
Liv. Vi anstillede heller ikke nogen Sammenligninger
Hiin Følelse af Eensomheden, der fyldte mig med Fær
færdelse, fordi den var ny, greb mig ellers aldrig. Mine
Brødre kunde være fromme, naar min Moder bad
naar de spottede over mine alvorlige Beskjæftigelser
med Religionen, krænkede dette mig kun forbigaaende,
og den barnlige, utvungne Munterhed gjorde snart
enhver saadan Bebreidelse forstummede. Heller ikke
faldt det mig nogensinde ind, at holde mig for bedre

end de Andre; jeg troede blot, at saadanne Betragtninger sømmede sig for den tilkommende Præst.

Kjøbenhavn.

Mine Forældres mere sorgløse, behageligere Liv hørde op, da vi forlode Helsingør. Det Regiments Stab, ved hvilket min Fader var ansat, blev forlagt til Roeskilde, og han maatte følge med. At der i en lille uanseelig By, der næsten alene levede af Agerdyrkning, og hvor en elsket og anseet Læge allerede havde taget al Praxis i Besiddelse, ikke kunde findes nogen Erstatning for de anseelige Indkomster, som min Fader nød i Helsingør, var at forudsee. Jeg erindrer endnu levende, med hvor megen Kummer og Sorg mine Forældre forlode denne Stad. Det var vel allerede den Tid min Faders Hensigt, at søge en Forsættelse fra Hussarregimentet, ved hvilket han var ansat, til et Infanteri-Regiment i Kjøbenhavn. Embedet alene kunde, endog ved en mere ordnet Husholdning,

end min Faders, ikke ernære en betydelig Familie. D
ældste Børn vare allerede gamle nok til at kunne tage
Deel i Forældrenes Sorger, som de desuden nøye
mere kunde skjule; og med en haabfuld Forventning
saae vi det lille venlige, barnlige Huus rømmes for
at finde en mere sorgfri Lod i den store Hovedstad.
Den Vildfarelse, at tro, at man i en stor Hovedstad
lettere træffer Midler til Erhverv, er hyppig nok, og
mine Forældres Forhaabninger bleve paa ingen Maade
opfyldte. Dog varede det længe forend de forsvandt,
og vi Børn vare meget lykkelige.

Hvad der lige til mine gamle Dage er blevet mig
en Vane, satte mig ogsaa i den første Tid af mit Op-
hold i Kjøbenhavn i en levende Bevægelse. Jeg søgte
ogsaa nu at blive hurtigt og noie bekjendt med den
Stads Lokaliteter, hvori jeg boede. Jeg føler mig
først hjemme, naar jeg har lært at kjende Staden,
og naar den nærmere Omgivelse er bleven mig bekjendt,
gjør jeg mig bekjendt med de fjærnere Egne, ja endog
med de mere skjulte, der endog ere ubekjendte for mange
af Indvaanerne selv. Forstæderne, de stille Sidegader,
hvor de sidste Huse ligge, behage mig især. At dvæle
Drivt i min tidligere Ungdom var endnu mere adspre-
dende og satte mig i en voldsommere Bevægelse, e

begribeligt. Jeg drev omkring i Gaderne, ved Havnen, i Forstæderne, i den smukke Egn, og selv, naar min Faders strængeste Bud holdt mig hjemme, bragde de Billeder, der opfyldte min Sjæl, mig i en Adspredelse, der fik mig til at glemme alt det Tidligere. Da vi havde indrettet os i vor Bolig, der vistnok forekom os større og anseeligere, end de Forrige, skulde der tænkes paa regelmæssige Bestjæftigelser for Børnene. De to for Universitætet bestemte Drenge skulde fortsætte deres Skolestudier, og vore Forældre besluttede at antage en Privatlærer. De troede vel, at de, naar vi besøgte den lærde Skole i den store Stad, — den Tid var det i Kjøbenhavn kun denne Ene, og de borgerlige Skoler, der ligeledes uddanne Ynglinger for Universitetet, vare endnu ikke opstaaede, — vilde tabe os for meget af Syne. I Kjøbenhavn forholder det sig ganske anderledes med dem, der studere ved Universitætet, end i Tyskland. De Udtryk, han har absolveret sit Trivium, han har udstuderet, ere de kjøbenhavnske Studenter fuldkommen fremmede; og jeg erindrer endnu hvor forbauset jeg var, da man i Kiel spurgde mig hvad jeg vilde paa Universitætet, da jeg jo allerede havde udstuderet? Mig forekom dette Udtryk ganske uforstandigt, og endnu er det mig vanskeligt at finde en Mening i hvad jeg oplevede.

det. Den, man egentlig kan bruge dette Udtryk om, er en Saadan, som aldrig har begyndt at studere. I Kjøbenhavn forholder det sig anderledes. Selv Ved-bedseramina finde Sted ved Universitætet. Candidaten stilles ikke fra Universitætet med en Exmatriculation, som her; han beholder, indtil han bliver ansat, de academisk Borgers Rettigheder, ja de anseeligste Stipendier, der ere forbundne med en stor, god Bolig og aarlige Indkomster, blive Candidaterne til Deel. Ei ikke ubetydelig Deel af de danske Lærde fører ingen anden Titel, end denne, endog efterat de i flere Aar have udmærket sig, som Skribenter. Den Fremmede maa det synes paafaldende, naar han erfarer, hvilken Anseelse der ikke sjeldent er forenet med denne Benævnelse. Betydelige lærde og borgerlige Foretagender ere grundede af saadanne Candidater. De træde saa-men i Commissioner, og tage i Forbindelse med høiere, ja de høieste Embedsmænd, ofte en afgjørende Deel i de vigtigste Forretninger, og saaledes tør det ingen lunde gjælde som et Tegn paa en tilbagekommen Lærd, naar man seer en saadan Candidat af en høiere Alder. Det er da ofte en Mand, der i fuldkommen Uafhængighed vil opoffre sig til Videnskaberne. I Tyskland vilde en Saadan dække Nøgenheden af sin

Candidatskab men en Doctortitel, med Promotioner naar man undtager Lægernes, ere i Danmark meget sjeldne, og blive kun søgte af Saadanne, som ville forblive en academisk Løbebane. Af denne Grund blev den tyske Doctortitel heller ikke agtet Meget i Danmark. Blandt saadanne Candidater gives der nu mange, der antage sig, som Huuslærere, at undervise Studerende til Universitætsprøven. Naar de have ved de to academiske Prøver, hvis Betydning senere skal blive berørt, endog uden at have erholdt Embedseramen, faaet bedste Charakteer, have de Ret, ligesaa vel som Rectorerne ved de lærde Skoler, til at udstede Vidnesbyrd for unge Mennesker, der ville besøge Universitætet, og en Candidat, der har erhvervet sig et Navn, og hvis Disciples have udmærket sig ved Universitætet, kan berede sig en behagelig og uafhængig Stilling.

Et saadan Candidat blev nu ogsaa min Lærer. Det var en Nordmand af Middelalder. Han maa vel ikke have havt Uret, naar han var utilfreds med mig. Jeg havde næsten i et Fjerdingaar været beskjæftiget med et Studium af et ganske andet Slags. Staden selv, det bevægede Liv i Gaderne, Solivet, saaledes som det her traad mig anden Gang imøde, om endog længt fra, men efter en større Maalestok, Hoffet, de

Fornemmes Equipager, især Theatret, beskjæftigede mig saa ganske og aldeles, at jeg næppe beholdt Sands og Opmærksomhed for Andet.

Men man maa ikke troe, at vi Børn ofte besøgte Theatret; i meget lang Tid kun en Gang. Min Fa- der vilde uden Tvivl lære at kjende det Indtryk, som denne nye Verden vilde gjøre paa Børnene. I mit Liv gjorde dette første Theaterbesøg Epoche. Stykket hører, som jeg siden nøiere lærde at indsee, ingenlunde til de Fortrinlige; det var Fændrikken; den bekjendte Historie med Sølvskeen, der er bleven foreviget ved en göthisk Xenie. Parterret var propfuldt. Man havde kort før Theatrets Aabning erfaret, at Kongen af Sver- rig, Gustav III, uventet var kommen fra Skaane til Kjøbenhavn og at han tilligemed Kongen af Danmark vilde besøge Theatret. Parterret var forhøiet benæ Indgangen til; vi Børn stode ganske bag ved, hvor ved Siden af Døren var Bænke, paa hvilke man stillede os, og saaledes kunde vi over Hovederne af dem, de sade foran os, og under Logerne, der vare tæt over os vinde et frit Rum, fra hvilket vi saae den tætte Mum- mel i det opfyldte Parterre, den kongelige Loge og hen over Orchestret, Skuepladsen selv. Jeg saae her for første Gang Kongen af Danmark, hans urolige og sel-

somt afbrudte Bevægelser røbede hans, næsten for ethvert Barn i Landet bekjendte Aandssvaghed. Just denne Aften vare disse betænkelige Bevægelser især iøiefaldende. Kongen var vant til at stille sig foran og til høire, men nu skulde han, for at ære den høie Gjæst, vise sig paa hans venstre Side. Det kostede megen Umage, ja næsten Tvang, at bevæge ham dertil, og Hoffolkenes Bestræbelse for at dølge denne Scene for Publikum, hvilket naturligviis kun lykkedes tildeels, fremkaldte en Bevægelighed, der vistnok morede Parterret meget, men satte mig i Forbauselse, ja endog forurolligede mig, uden at jeg vidste Grunden. Christian VII var lille, mager, skjøndt høist siirligt bygget. Ved Siden af den frem og tilbage løbende, urolige Skikkelse stod nu den svenske Konges høie, ranke, kongelige Gestalt. Hans Ansigt forekom mig ædelt og beskjemt: han saae stolt og roligt ned paa Folket og hans Billede er forblevet Drengen, som et i Sandhed Majestætisk. Monark. Jeg saae aldrig mere denne ulykkelige

Endskjøndt nu en saadan uventet Scene maatte overraske mig meget, bleve dog mine Øine ufravendt hæftede paa Dækket. Begivenheden, Dialogen, hvor almindelige de end vare vedligeholdt mig dog fra

Begyndelsen til Enden i en uafbrudt Spænding. Jeg
havde vel før af Fortællinger gjort mig en Forestil-
ling om Theatret; min ældste Broder havde fra Reise-
kilde af været med min Fader i Kjøbenhavn og havde
seet et Skuespel og en Ballet. Denne især var ud-
mærket ved pragtfulde Decorationer, han havde seet
Skove, Bjærge og et oprørt Hav. Skuespillet selv
syntes intet Indtryk at have gjort paa ham, eller dette
var blevet udslettet af den paafølgende Ballet.
Børn, havde efter hans Tilbagekomst fra Reisen, for-
færdiget og opført Skuespil, som Børn pleie at gjøre;
men enhver Forestilling blev fuldkommen overbuden af
Virkeligheden. Her var Talen nu slet ikke om afsvæ-
lende, imposante Dekorationer, saa vidt jeg kan erindre;
men selv dette lyse, anseelige Rum, de høie Fløidører,
gjennem hvilke Personerne i Stykket traad ind, for-
kom mig værdige og fornemme. Jeg savnede slet ikke
de underfulde Syner, der havde sat min Broder i
Forbauselse. —

En lang Tid efter saae jeg intet Skuespil. Det
var den Tid overhovedet ikke den herskende Skik at
overvælde Børn med Nydelser. Ligesom Undervisnin-
gen var tarvelig, vare Gaverne det ogsaa. Nu vil
man allerede tidligt udtømme Alt i alle Retninger, og

mand frembringer derved en Kjede til Livet, en sand Ækelhed, der tidligt vakt, ombytter den ene Overmættelse med den Anden og søger med frygtelig Iil at afkorte de mellemliggende Epocher af den sande, levende, frugtbringende Nydelse, saa at den intet Sted kan hefte Rødder og blive moden. Saaledes vende Drengen og Pigen sig med Ækelhed fra det ufornuftigt opdyngede Legetøi, Ynglingen sig fra Byrden af ufordøiede Kundskaber, og begge have Epocher at beklage, der skulde træde levende ind i deres hele Livs Fremtid, fordi de ere bevisnede, fortørrede, affaldne. Drengen bliver selvklog, Ynglingen en Critiker, Livets Mysterium er gaaet tabt. Saaledes er vort Liv udtørret i sit Inderste, den friske Productionskraft forsvunden, den hellige Tro, der bevogter Livets Mysterium, er tilintetgjort; det er ikke den engelske Lord alene, for hvem Natur og Historie ere blevne en Ækelhed, vore Børn ere ofte blaserede og see med Haan tilbage paa deres Fortid. Vor Philosophi er bleven en Række af Definitioner og vor Poesie en Spottesang over Tilværelsen.

Den Tid, i hvilken jeg levede, i hvilken jeg blev klar, satte mig i den lykkelige Stilling, at jeg ved Selvskuffelse maatte forskaffe mig den Rigdom af Nydelser, der komme af Tænkningen, saavelsom af Indbild-

ningen. Saaledes maatte jeg i to eller tre Aar have
nok i det første og eneste Skuespil, som jeg saae. Det
skeede vel senere, dog først efter min Moders Død, at
min Fader, der oftere besøgte Skuespillet, naar en ofte
seet Ballet fulgde efter Stykket, bestilde den Ene af os
Børn efter den Anden hen til Skuespilhuset og over-
lod os sin Billet, naar Balletten begyndte. Jeg har
paa denne Maade i disse Aar vel seet tre eller fire
Balletter. De gjorde vist nok et stærkt Indtryk paa
mig, men det var en bedøvende Nydelse, der hurtigt for-
svandt, og jeg kan aldeles ikke erindre nogen af disse
Balletter. Skuespillet derimod efterlod et blivende Ind-
tryk, og det var naturligt at jeg i senere Aar selv re-
flecterede over dette Indtryk. En simpel Anecdote, der
vistnok, naar den bliver fortalt, maa vække Deeltagelse,
bliver udtværet til et udførligt Stykke. En arrestur
ung Mand, der finder det nødvendigt, at skjule sin
Armod, og derved kommer i Fare for, at blive betrag-
tet som en Tyv, er en ganske interessant Gjenstand
for en Anecdote, ingenlunde for et Skuespil, og jeg
indsaae siden ret godt, at det var et slet Stykke. Hvad
var det da nu, der greb mig saaledes, at jeg maatte
betragte dette første Besøg i Skuespilhuset som en Be-
givenhed i mit Liv, og at jeg, endskjøndt jeg havde

hørt meget om Skuespil, og vel ogsaa havde læst Nogle, saae derind som i en nye Verden af ahnelsesfuld Nydelse? Hvad er det overhovedet, der for udannede Mennesker og Børn, giver Skuespillet en saa ulige høiere Magt, end nogen anden Moerskab? Den Erfaring, jeg gjorde, fremstiller denne psychiske Kjendsgiærning i dens hele Reenhed. Som jeg et Par Aar igjennem bearbeidede denne første Nydelse, var jeg ganske overladt til mig selv. Med mine Brødre kunde jeg vel tale om Stykkets Indhold; vi kunde meddele hverandre vor Deeltagelse i den unge Mands ulykkelige Stilling, vor Glæde over det lykkelige Udfald; men mine Brødre forglemde snart Sagen, og jeg erindrer, at de forundrede sig over, ja tilsidst bleve fortrædelige, naar jeg efter lang Tids Forløb ligesom uvilkaarligt kom tilbage paa denne Gjenstand. Der var noget Andet, Noget, hvorfor jeg vel intet Udtryk kunde finde, men som dog stærke bestemt syævede for mig, og som jeg, naar jeg tænker derover, selv maa erkjende i den theatralske Fremstillings Natur. I det daglige Liv forekomme vel Begivenheder, der sætte os i stor Spænding; vi selv have vel oplevet, at Mennesker, som vi agtede og elskede, bleve Misforstaaelser og ulykkelige Forhold, ere komne i Mistanke, ja endog i Fare. Begivenheder, der kunne

være Gjenstanden for et Skuespil, ere ikke saa sjeldne, som man troer, men den Spænding, der bliver vakt, er ikke reen, det Indtryk, der opstaaer, kan ikke blive klart sammensattet, det taber sig, adspredes og sønderplintres i Livets øvrige Begivenheder, gjennemkrydser sig med disse, saa at de tilsammen kun formaae at give et forvirret, dunkelt Billede. Helder en forvikket og farlig Stilling lidt efter lidt til det Bedre, først indsee vi dette efterhaanden; Deeltagelsen bliver sløvet gjort førend Slutningen, og denne taber sig iblandt Livets øvrige ligegyldige Begivenheder. Men naar nu en saadan Begivenhed bliver holdt reen i sin Udvikling, og afsondret fra enhver forstyrrende Indflydelse, saa at vi ganske og uden nogen Hindring blive satte midt ind i den, naar Digteren forstaaer, at forøge Forlegenheden, Faren, saa at vi frygte for et ulykkeligt Udfald, og blive overraskede af det, der indtræffer, først maaer han at henrive det udannede og til en saadan Nydelse uvante Mennesker paa den simpleste Maade, saa at han ganske forglemmer sig selv og de Forhold, hvori han lever, og føler sig selv hævet, som til en renere Tilværelse. Thi han finder sig befriet fra det vakklende Tilstand, hvori han sædvanligt lever. Saa finder sig levende sat ind i Midten af en Begivenhed

og reddet fra den Forvirring, der ellers piner ham, naar han i de forviklede Forhold, der omgive ham, ikke formaaer at danne sig nogen reen Dom. Er Fremstillingen selv kun nogenlunde heldig, vil den Nydende neppe forstyrres af en Skuespillers Uduelighed; det hele henriver ham; for det Forfeilede har han endnu ingen Sands, ingen Opmærksomhed. Men nu var den danske Skueplads, som jeg siden kun altfor noie lærde at kjende den, virkelig en fortriinlig, og Skuespillerne bevægede sig med Duelighed og Lethed.

Dette er udentvivl Fundamentet til den store Magt, som Skuepladsen udøver. Jeg vil i en følgende Epoche af mit Liv finde Leilighed til at tale om de Forhold, der i de senere Tider have berøvet Skuespillet dets egentlige, uskyldige Tillokkelser tildeels ogsaa for den Uvandede.

Jeg har saa udførligt omtalt dette første Besøg i Theatret, fordi det indeholdt et vigtigt Dannelsesmoment i mit Liv. Var i Helsingør Sandsen for Naturen og for Livet i det Store opgaaet i mig, var i Roesilde Historien traadt mig nær, og i Dybet af mit Gemyt, det religiøse Element, saa var det bestemte, i Livets Forvirring forviklede Begivenheder, der rev sig løs af den almindelige Ubestemthed og Uorden og ord-

nede sig i sig, der her lod mig see ned i Digtekunstens Dyb. Jeg havde ret egentlig vundet en ny Verden, det historiske Livs Bevægelse og Usikkerhed med Naturens Bestemthed og Sikkerhed. Faa Indbyggere af en stor Stad have en Forestilling om det Indtryk, som den gjør paa Beboerne af smaa Stæder, naar de forfj. overvældede af de mange Gjenstande, der storme ind paa dem, lære at kjende den. Man er efter et længere Ophold næppe selv i Stand til at fremkalde dette Indtryk reent. I Helsingør var jeg vist nok hensat i en Omgivelse, der i sig selv var mere ophøiet, end den i Hovedstaden, men den laa langt fra os; kun sjeldent var det os forundt at betragte dette store Liv endelt i Nærheden. Her trængde Menneskernes mangesidige Virksomhed umiddelbart frem. Helsingør beholdt altid, saaledes som Staden den Tid var, noget Smaakjøbstædagtigt. De faae Indvaanere af de høiere Klasser kiendte hverandre og, og om vi endog ikke kom i Selskab der, vare de os dog Alle velbekjendte, som Venner af vore Forældres Huus. I Roeskilde, en blot Landstad, var dette endnu mere Tilfældet. Endskjønt nu begge Stæder laae i en ringe Afstand fra Hovedstaden, forekom denne os dog meget langt borte. For alle Mennesker havde den Tid alle Afstande et andet

Maal; hvad vi hørde om Hovedstaden, var os derfor altid noget Fremmed, Forunderligt; nu vare vi dragne midt ind i denne Vrimmel. De, der mødte os paa Gaderne, vare os fremmede. Helsingør havde, saalænge der ingen Havn var, kun en ubetydelig Handel. Kjøbenhavn var en betydelig Handelsstad og den Største i Landet. Det var den Tid, da der var forundt Landet, ved en lykkelig forsvaret Neutralitet i den amerikanske Krig, at sætte sig i en fordeelagtig Stilling, blandt de europæiske Nationer. Det betydelige Rhederi befordrede Handelsforbindelserne med alle Folkeslag; Agerdyrkningen, den vigtigste Næringsvei trivedes; Kornet fandt en hurtig og fordeelagtig Afsætning; Landets Credit syntes fast grundet; Landeiendommene havde en betydelig Værdi; Velstand herskede i alle Klasser, og det var naturligt, at denne Landets Tilstand havde en betydelig Indflydelse paa Hovedstadens Liv. Var Drengen nu end ubekjendt med disse Forhold, nød han dog Følgerne af dem. Overhovedet skiøde der sig i alle Gader et meget mere bevæget Liv, end selv i meget større Stæder, Hamburg, undtagen. Den militaire Besætning i Fæstningen, saavelsom overhovedet Armeen, der var for stor for Landet, var den Tid godt klædt, og forøgede den brogede Bevægelse,

der herskede i Staden; hele Dagen hørde man et mangfoldigt Skrig; thi næsten alle Levnetsmidler, Fisk, Grønt, Frugter, Blomster, bleve udraabte; Gadevisers, Beretninger om Forbrydelser, Nye, naar de vare ved Haanden, Gamle naar Hine manglede, bleve lydeligt budne til fals. Det gyseligste Indhold blev bekjendtgjort for en Hob, der opstillede sig i en Kreds; paa Gadehjørnerne henstillede sig den Tid en Kone — hun havde været Statistinde ved det kongelige Theater, — sang, eller rettere sagt, brølede nogle Vers af Visen, som hun følgde, og ledsagede denne modbydelige Sang med overdrevne mimiske Bevægelser. Slagsmaal mellem Matroser fandt ikke sjeldent Sted; en Menneskevrimmel forsamlede sig omkring Borerne, uden at forstyrre dem og førend et ikke nysgjerrende Politi, eller Soldater fra den nærmeste Magt kom til, var Optrinnet allerede til Ende. Jeg oplevede paa denne Maade mange Slags Scener, der morede mig meget, især naar jeg mærkede Matroserne af den kongelige Marine sig i dette Gadeliv. Kongens faste Stok, som Matroserne sat blev kaldt, dannede ret egentlig den gedigne Kern af Folkelivet paa den Tid. Marinen var Danmarks egentlige Stolhed; dens Skibe kunde maale sig med de bedste Europæiske, den var berømt i Hele Europa

for sin Tapperhed og Dueligheb, Officiererne tillige for deres grundige nautiske Kundskaber. Enhver Dansk var stolt af sit Lands Somagt; Napoleons Seire kunde ikke mere levende hæve en fransk Yngling, end ethvert dansk ungdommeligt Gemyt, eftersom det nærmere lærde at kjende sit Lands Historie, folde sig hævet ved den danske Somagts Glands og gamle Seire. Matroserne dannede en egen Stamme, beboede et eget Qvarteer af Staden. Huse af eet Stokværk, hvidtfarvede, ikke sjeldent holdt muntre og venlige, staae i Rader i lige Gader, der gjennemskjære hinanden under en ret Vinkel. Her boe nu disse Mænd, smaae af Vært, men drøie, bredskuldrede, af udmærket Muskelkraft. De synes virkelig at danne en egen Folkestamme, der har vedligeholdt sig i sjelden Reenhed. De ere bekjendte i hele Landet for deres sunde, ofte træffende Vittighed. Den store Forbindelse, i hvilken de leve, vedligeholder et slags Corporationsaand, der om den endog har sin fadelige Side, dog ogsaa fremavler et moralsk Baand, ved hvilket det Hele erholder noget Agtbart, Riderligt, et kjækt, frimodigt Væsen, ved hvilket de synes hævede over en tilsynladende udstrækt Stilling. Deres Vittighed lader sig rigtigt nok ikke godt give igjen, thi den er for drøi og dreier sig om Punkter, der ikke med An-

stand lade sig berøre. Dertil er en forstrækkelig Stræn
af Eder, der ofte ere høist eiendommelige, ikke sjeldent
udmærket vittige, bleven en væsentlig Bestandreel af
deres Sprog. De vare Folkets Yndlinger.

Jeg har i Walseth og Leith i Anledning af Slesvig-
branden fortalt en Anecdote om en saadan Matros,
vist nok af en noget høiere Klasse, og jeg kan ikke
andet, end berøre et Par Optrin her, som jeg selv op-
levede, og som fandt Sted i den første Tid af mit Op-
hold i Kjøbenhavn. Det danske Militaire, der den
Tid for det meste bestod af hvervede tydske Soldater,
var forhadt. Jeg vil siden finde Leilighed nok til at
tale om det selsomme Forhold imellem de Danske og
de der indvandrede Tyske. Her, ved Kampene mellem
Matroserne og Soldaterne, fremtraad dette Forhold —
der i Grunden ikke var forskjelligt fra det, der viste
sig i de høiere og mere dannede Klasser — paa den
simpleste Maade. Den Tydske var, ved et ubesindigt
Øieblik i sin Ungdom, vel ogsaa ved et slet Liv i den
Hele, som et Offer for et skjændigt og foragtelig Sy-
stem, falden i de Danskes Hænder. Imod sin Villie
slæbt ind i et fremmed Land, hvis Sæder og Sprog
vare ham ubekjendte, nærede han et dybt Had til det
Folk, som han maatte tjene. Som Forbryderen i sit

Fangsel, kun med langt større Net, lurede han kun paa det Øieblik, der ved en listig Flugt kunde befrie ham fra den forhadte Trældom. Et saadant Sindelag avlede Had, en saadan Stemning Foragt og Ringeagt. Den Fremmede holdt sig skadeslos, i det han paa en voldende Maade ophøiede sit Fædernelands Fortrin. Han vænnede sig, naar han talde om det, til pompøse Udtryk, der ogsaa bleve brugte ved andre Leiligheder. En Franskmand, der vilde skildre de danskes Indolents, troede at have giort nok, naar han berettede sine Landsmænd, at de phlegmatiske Tyske vare deres Gaseognere. Med Hensyn til de hvervede Soldater havde Dansken Ret; de viisde sig virkelig som Saadanne. Vi Børn, der, skjøndt avlede af en tyst Fader, bleve beherskede af den almindelige Stemning og hadede hjerteligt de Tyske, kunde vist nok ikke hensætte os i et stakkels Individ, udannet Menneskes Stilling. Man maa tilstaae, at han ingenlunde viisde sig til sin Fordeel. Ilder dannede han en for ham selv høist farlig Modsætning til den kraftfulde, i sig selv sikkre, paa sin uforvindelige Naturgrund fasthvilende Matros, der optraad med Bestemthed og kun var af faa Ord.

Engang hørde jeg en høirøstet Trætte paa Gaden. En Soldat var kommen i Klammeri med en Matros.

Soldaten skiældte høit; en Mængde Mennesker for-
samlede sig; jeg trængde mig nysgjerrigt til. „Ti
Elendige!“ — raabde Soldaten med Pathos; — eller
jeg slænger dit Hoved lige til Jerusalem!“ — „Ty
jeg Dig i Nendestenen!“ — svarede Matrosen gansk
roligt; gjorde det virkelig og gik stiltiende videre.
kan tænke sig hvilken Triumph Nationalfølelsen fejrede
ved denne Leilighed; ogsaa mig forekommen Matro-
sen høist respectabel, og jeg maatte vel i dette Øieblik
troe, at de Tyske ingenlunde kunde maale sig med de
kraftfulde Danske.

Nogen Tid efter saae jeg en tæt Menneskeflok
mel forsamlet om en beruset Soldat. Han havde lø-
net sig til en Væg; Soldater, bevæbnede med Flinter
fra den næste Vagt, vilde føre ham bort; men den
Tid bar Soldaterne, endog udenfor Tjenesten, en Kaarde.
Den Berusede huggede omkring sig med Kaarden; Fol-
ket veeg tilbage; Mandskabet, der ikke vilde vove sig
Yderste mod et taabligt Menneske, var i Forlegenhed.
Da krøb en Matros frem af Hoben paa Hænder og
Fødder, sneg sig under Kaarden, stak Hovedet ind imel-
lem den Berusedes Been, løftede ham i Veiret, kastede
ham noget umildt til Jorden og sagde kolblodigt: „Da

ligger han!" — Derpaa forsvandt han uden at sige mere.

Denne Mangfoldighed af nye Gjenstande havde adspredt mig paa en Maade, der næsten var utrolig; jeg maatte først besinde mig paa mig selv, blive roligt hjemme i den Verden, i hvilken jeg levede. Den stille Fred, der under mit Ophold i Roeskilde levede i mit Indre, var forsvunden og vendte desværre paa den Maade ikke mere tilbage igjen. Jeg kunde næppe besinde mig paa det, jeg havde lært; det Simpleste, Elementerne selv, syntes forglemte, og Noget af det Slags er be-standigt blevet ved mig. Naar jeg paa en Reise træder ind i en Samling af Naturgjenstande, er jeg endnu bestandigt adspredt, forvirret; det Bekjendteste synes mig fremmed og jeg er usikker selv der, hvor jeg føler mig hjemmest, medens jeg er hjemme i min stille Stue i Betragtningernes Verden. Men paa en saa tilintetgjørende Maade, som nu, traad denne Adsprethed mig aldrig imode; det var et forstyrrende, skjondt frygteligt Chaos, af hvilket en ny Verden skulde fremgaae. At under saadanne Omstændigheder selv en god og sindig Lærer maatte lage feil af mig var begribeligt. Den unge Mand

der skulde lede vor Underviisning, forsøgte i nogle Uger forgjæves at overskue Omfanget af mine Kundskaber. Allevegne traf han paa Usikkerhed, ja, som det syntes, paa Ubekjendtskab ved de første Begyndelsesgrunde, medens min yngre Broder, der allerede i nogle Aar havde nydt den samme Underviisning som jeg, syntes at besidde grundige Kundskaber og ypperlig afgjorte Evner. Det syntes ham dadelværdigt, at man havde ladet mig rykke op i en høiere Klasse i Skolen. Endelig besluttede han at tale alvorligt med min Fader derom, og denne forbausedes ikke lidet, da den unge Mand gav ham det Raad ikke at lade mig studere mere; jeg var, paastod han, aldeles uduelig dertil. Jeg ved ikke hvor vidt han havde Ret: men at jeg næppe i nogen anden Retning vilde have bragt det til nogen Dueligbed i Livet, er mig fuldkommen klart. Mest blandt alle mine Brødre var jeg den, om hvem min Fader havde det største Haab. Jeg især skulde i Fremtiden hæve Familien, og naar den nu, levende i Dunkelhed, kjæmpede med Armod, skulde den, som han haabede, i Fremtiden ved mig blive hævet til Glands og Anseelse. Endskjøndt nu Læreren, efter de Erfaringer han havde gjort, og som satte hans Taalmodighed paa en haard Prøve, ikke havde Uret, kunde man hælde

ikke fortænke min Fader, efter hans Erfaringer, i, at han drog den Slutning, at Læreren var uduelig. Han blev afskediget, og en Ny antaget. Men ogsaa for mig var denne Begivenhed vigtig. Jeg var mig min forvirrede Tildstand meget vel bevidst; hvad der hidindtil saa grændseløst havde lokket mig, var nu traadt i det Sædvanliges Række. Jeg vilde i ethvert Tilfælde vise mig i det fordeelagtigste Lys for den nye Lærer, og benyttede de Dage, der hengik imellem den gamle Lærers Afgang, og Begyndelsen af den nye Undervisning, med den største Anstrængelse. Denne maatte derfor fælde en gunstigere Dom, ja foretrække mig for min Broder. Saaledes fortjener jeg den Bebreidelse, at jeg under disse Omstændigheder paa enhver Maade har befæstet min Faders falske Dom over den afskedigede Lærer.

Den nye Lærer var en gammelagtig Mand, høist rolig, ja phlegmatisk; han blev vor Lærer, indtil vi et Par Aar efter tog til Universitetet. Han besad grundige Skolekundskaber efter den Tids Maade, det vil sige, han var stærk i den latinske og græske Grammatik og Syntax; men af Prosodien maa han intet have forstaaet; vi i det mindste erholdt slet ingen Undervisning i denne Deel af Philologien, og jeg

maa endnu beklage dette Hul i mine Kundskaber; i
i alt Øvrigt var den gode Mand fuldkommen uvidende.
Modersmaalet behandlede han paa den ubehændigste
Maade, og for mig, der følde Trang til at udarbeide
mangehaande Betragtninger, som beskjæftigede mig, i
en overskuelig Form, og som var i Stand til at ud-
trykke mig med nogen Færdighed i mit Modersmaal,
klang hans Opsatser, som han mangengang med mest
sommelige Anstrængelse sammensatte til vor Under-
viisning, som Produkter af en Skolemester i en Hol-
bergsk Komedie. Vi Brødre overfaae ham snart; men
han afvæbnede os næsten ved sin Ustyldighed. Naar
han læste en af mine Opsatser, der, endog for min
Alder, sikkert ikke havde noget Paafaldende, fandt
han yttre sin Forbauselse og Beundring paa den naiveste
Maade; men selv dette var mig ligegyldigt, fordi hans
Dom ingen Værd havde for mig. Her uddannede
der sig først, paa en for mig vist nok skadelig Maade,
en eensidig Ringeagt for strænge philologiske Kundska-
ber. Rectoren i en anseelig Skole, der holder sig
fjærn, ingen Leilighed har til ved en fortrolig Nærhed at
røbe sædelige eller aandelige Svagheder, meddeler eglad
Gjenstandene for sin Undervisning sin Persons Ædru-
tighed, Værdighed og Alvor. Hvad vi lære at tjene

tet ved Siden af paafaldende, personlige Svagheder og stor Indskrænkethed, har altid kun en ringe Værdi for os. Imidlertid svævede den glindsende Udsigt at kunne, slupne for Undervisningens Trældom, frit vælge og drive vore egne Studier, Universitetslivets Frihed, som en glimrende Lykke for vor Sjæl. Vi vare bevidige nok til at indsee, at vi, dersom vi vilde opnaae denne Lykke, maatte drage al mulig Nytte af Lærerens Undervisning. Saaledes læste vi nogle Boger i Aeneiden, den hele Horats, med Undtagelse af nogle Oder, der blev overspringne, som usædelige, og som vi just her bedst lærde at kjende. (Dette er den bekjendte Historie med de forbudne Boger, og denne Daarskab gientager sig i de største, saavelsom i de mindste Kredse.) I det Græske blev et Par Boger af Iliaden, og den anden Bog af Herodot læst; det var Alt. Min Lærer forstod ikke Hebraisk. Mine Forældre havde afgjort bestemt mig for Theologien. Ved Skoleproven maatte begyndende Theologer aflægge Regnskab for den hebraiske Grammatik og nogle Kapitler af Genesis. Dette bar nu Gjenstanden for mit Selvstudium, og det morede mig at forsøge mine egne Kræfter. Ved Hjælp af Danzii Grammatik bragte jeg det virkelig saa vidt, at jeg blev nogenlunde færdig i det hebraiske Alpha-

bet, at jeg saa temmeligt kunde bogstavere et punktere Ord og at jeg, kummerligt nok, declinerede og conju gerede. Hvorledes jeg slæbde mig igjennem et Par af de første Kapitler af Genesis, derom har jeg intet Be greb. Da jeg tog til Universitetet havde jeg allerede besluttet ikke at studere Theologi. Min Fader vidste og billigede det, men min Morbroder, paa hvis Unders støttelse der blev gjort Regning, maatte ikke erfare det. Jeg smuttede igjennem Proven med et taaleligt Vid nesbyrd, (haud illaudab.) og kjender ikke mere de he braiske Bogstaver.

Den stakkels Lærer beviser hvorledes academiske Stipendier kunne blive farlige for den Lade, der har erhvervet sig taalelige Skolekundskaber. Disse Stipendier og det Honorar, som han erholdt for vor Undervisning, beskyttede ham mod Hunger. Sin Paaklædning for somde han aldeles. Saa længe han undervisede os, bar han altid den samme Kjole og frygteligt smudsigt Linned. Nogle Gange, naar han tog Deel i Familiens Selskaber, kom en anden Paaklædning til Syne, men den meest kunstige Vadskerkone havde ikke formaaet at give det ofte baarne Linned Udseende af virkelig Reenl. Jeg lærde, naar Timer bleve affagte, at kjende hans Stue. I et Baghuus steeg man op ad en fort, snar

ver, mørk, halv forfalden Trappe, til fjerde Stokværk. Man traad ind i et snævert, mørkt Rum, en qvalm af slet Tobak opfyldt Stue. I Danmark have alle Senge, endog de fattigste, Omhæng; disse hang omtring i smudsige Laser; paa Sengen selv vovede man næppe at kaste et Blik. To sønderbrudte Stole, et lille Bord; et halvt forfaldent Repositorium med nogle halv sønderrevne Skoleboger og en gammel Koffert opfyldte saaledes de andre Dele af den snævre Stue, at der næppe blev Plads tilovers for to Mennesker. Flere Ruder i de smaae Vinduer manglede, og Hullet var dækket med paaklinet Papiir. At see Noget igjennem det tillukte Vindue var umueligt. Naar Vinduet om Sommeren var aabent, opdagede man den smudsigste Krog i Huset; aldrig saae jeg et mere rædselfuldt Billede paa den dybeste Armod.

Da vor academiske Prove nærmede sig, blev det Bokkels Menneske bestandigt ængstligere. Den latinske Skivelse til den academiske Øvrighed, der maatte indleveres, forend vi kunde antages til offentlig Prove, var færdig. Det var et Slags Triumph for ham, ved hvilken han for Øieblikket følde sig styrket og opmuntret. Nogle Omstændigheder, der skulde omtales i denne Skivelse, bleve meddeelte af min Fader. Denne Med-

delelse fandt Sted efter de sildige Undervisningstimer om Aftenen, thi at Lærer og Disciples, de sidste Dage forend Proven, vare med den samme Anstrængelse beskjæftigede fra den tidlige Morgen til den sildige Aften, forstaaer sig af sig selv. Dagen derpaa kom Læreren tidligt om Morgenen saa glad og veltilfreds, at vi forbausedes; vi vare vante til i den senere Tid at finde ham hoist ængstlig, og denne Angst der, hvor vi kunde vente at finde Opmuntring, kunde vel endog have været farlig for os, dersom ikke Ungdommens Letsindighed og Haabet om Friheden havde tilhyllet alle den nærliggende Fremtids Farer. Bevidstheden om hans Dueligheds havde opmuntret ham. Han skrev virkelig med den største Lethed og grammatikalske Sikkerhed et taaleligt Latin.

Dagen til Proven kom. Den er offentlig. Vi vare indtil den Tid ubekjendte med Universitætet selv; vi kjendte ingen af Abiturienterne, ikke een eneste Student. Examenslokalet var en gammel stor Sal, der dannede en egen Bygning. Man steeg op ad en høi Trappe, der laa udenfor, for at træde, igjennem en Forstue til Venstre, ind i Salen. Denne var ved et Rækværk deelt i to Dele. Den yderste Halvdeel henimod Døren var mere eller mindre opfyldt med Disci-

ler, der snart skulde besøge Universitetet, af Studenternes og Examinandernes Slægtninger; langs med Væggen stod ser eller aatte Abiturienter. En examinerende Professor kom, skred frem imellem Tilhørerne, og satte sig bag et grønt Bord, der indtog Midten af det indre Rum; den, der skulde examineres blev nævnet af ham, reiste sig, og blev staaende ved Siden af Professoren. Denne examinerede efter Raden omtrent i een Time. Der blev prøvet i det Latinske, Græske, for Theologer i det Hebraiske, i Historien, og, selsomt nok, i Astronomien. Man erholdt dertil et Par skrevne Ark, udarbeidede af Professor Bugge, som man i de sidste Dage maatte lære udenad.

Prøven faldt ærefuldt ud for os Begge, endskjøndt der, ifølge den specielle Underviisning, som vi havde havt, de virkelig grundige Skolekundskaber, som Læren besad og Prøvens Natur, saaledes som den den Tid var beskaffen, næppe lod sig vente Andet. Ungdommens Besindighed hjalp os Begge igjennem; vi ventede i stor Bevægelse Dagen og fremstillede os uden Frygt, endskjøndt vi vare mere ubekjendte med Maaden, hvorpaa Prøven blev foretaget, end nogen af Abiturienterne. Læreren derimod, hvis lade Eensomhed og Armod havde ødelet en dyb Mistillid til ham selv og en mørk Tung-

sindighed; han, der bevægede sig paa et høist indskrænket Standpunkt af erhvervede Kundskaber, uden at overhovedet nogen Sands for en levende Forbindelse af det Erhvervede med Videnskaben, var opgaaet i ham, drev hele Dagen omkring i fuld Fortvivlelse; han vovede ikke at nærme sig til Universitætsbygningen; en Bekjendt maatte bivaane Proven i hans Sted. Da denne om Middagen var bleven afbrudt for at begynde igjen om Eftermiddagen, opsøgde han den Ulykkelige og Fortvivlede, for at meddele ham hvor fordeelagtigt Proven hidindtil var falden ud; han fandt ham intetsteds, ligesaalidt som om Aftenen, da han vilde opmuntre ham til Lykke. Han forblev i sin kummerlige Bolig indtil sildigt, næsten ud paa Natten. Da styrtede den arme Menneske forstyrret ind i Stuen, og formaaede næppe at fatte den Lykke, der var bleven ham til Deel. Han tilstod siden efter, at det, ja længere han drev omkring, var blevet ham mere og mere sandsynligt, at vi vilde falde igjennem. I hans Sindsforvirring forekom det ham, at han ikke selv vidste Noget, og at vi altsaa ikke kunde have lært noget af ham. Han faldt endog paa den Tanke at drukne sig, dersom vi bestod slet. Selvmordet syntes ham unndgaaeligt, og dog frygtede han for at indhente den ulykkelige Efterretning

der maatte medføre det. Denne frygtelige Kamp, der trængde saa voldsomt ind i hans sædvanlige lade Liv, paaførde ham en Sygdom. Vi havde ingen Ahnelse om denne Angst, og Jublen over Udfaldet og over den erhvervede Frihed var grændseslos. Efter Proven var Læreren naturligviis den Første, som vi opsøgde med Utaalmodighed. Vi havde ikke seet ham den hele Dag og kunde tænke os hans Angst. Dagen derpaa kom hans Ven, for at melde os hans Sygdom.

Der var virkeligt ogsaa Meget afhængigt af vor Prøve. Det var den første Gang at han, efter en treaarig Anstrængelse, formaaede at fuldende et saa vanskeligt og i sine Følger fordeelagtigt Arbeide. Den tiltagende Slovhed, i hvilken han hensank, maatte overbevise ham om at et saadant Værk ikke vilde lykkes ham anden Gang. At vi erholdt den første Charakteer for alle Gjenstande for Proven, undtagen for Hebraisk, gav ham i den academiske Øvrigheds Øine en vis Anseelse. Professor Bang skaffede ham en Plads i et saakaldet Collegium, i hvilket han erholdt Bolig, Brænde, Lys, og ved Hjælp af nogen Understøttelse en Sum, der var tilstrækkelig til hvert Aar at skaffe ham en Overkjole og at beskytte ham mod Hunger. Mere vilde den Ulykkelige ikke, og fra nu af

hensank han bestandigt dybere og dybere i aandig Slø-
hed og smudsig Armod.

Da jeg tretten Aar senere kom med min Kone til
Kjøbenhavn, kom det stakkels Menneske igien til mig.
Hans Personlighed havde allerede nu erholdt saa meget
Ubehageligt, at hans Nærværelse blev besværlig. Han
fortalde mig nu, at han, efterat han havde maattet
forlade Collegiummmet, havde erholdt en Skolelærer-
post i en Landsby, men han troede som en Baccalau-
reus laureatus at fortjene en høiere Stilling i Livet.
Nogle Aar derefter var han igjen kommen til Kjøben-
havn, for at erholde en Stilling, der passede til hans
Kundskaber. Ved Venner erfarede jeg, at han i flere
Aar havde bøtlet omkring i Staden; man havde derpaa
ansat ham fordeelagtigere i en mere formuende Landsby.
Men da han hørde om min Ankomst til Kjøbenhavn,
forlod han igjen sin Plads, for ved mig at erholde en
Anden. Mig var dette et gyseligt Besøg. Turde jeg
afvise min Lærer, og var det mig mueligt paa nogen
Maade at skaffe ham en nogenlunde taalelig Post?
Han fik sin Middagsmad hos mig og jeg beundrede
den unge Kone, der taalde det. Jeg forespurgde mig
nu hos Embedsmænd og erfarede at man havde givet
ham ikke ufordeelagtige Pladser, men som han hørte

gang havde forladt uden Tilladelse, for at betle i Kjøbenhavn. Jeg søgte, at gjøre ham begribeligt, at han maatte ile tilbage til sin Landsby. Af Øvrigheden havde jeg erfaret, at hans Indkomster ikke vare ubetydelige og at mange udmærkede Landsbyskolelærere (med Uret) havde mindre, end han. Nu undskyldte han sig med, at Anstrængelsen ved hans Fodreise havde paabraget ham en Beskadigelse; han forestillede mig, at han i mere end eet Aar ikke havde været i Kjøbenhavn. Nu først havde han erfaret, at jeg var der, og satte alle sine Forhaabninger til mig. Han kom altid hinkende til mit Huus. Men engang saae jeg ham gaae raskt paa Gaden, dog, saasnart han blev mig vaer, begyndte han igjen at halte. Denne Opdagelse havde for mig noget Frygteligt og denne Opførsel af et Menneske, som jeg før havde havt Agtelse for, og som jeg endog troede at være Tak skyldig, syntes mig forfærdelig. Ved Professor Bang blev der igjen sørget for ham, og han er sandsynligviis død i et Hospital.

Naar jeg seer tilbage paa min Skoletid, maa jeg endnu altid inderligt beklage, at jeg aldeles ingen Lærer har havt, hvis Undervisning ret har gavnet mig. Det synes mig en stor Lykke for hele Livet, naar man kan rose sig af omhyggelige og fromme Forældre, ogsaa

at kunne vedligeholde Mindet om en værdig Lærer for hele Livet. Hvor lykkelig priisde jeg ikke min Ven Schleiermacher, naar han blandt alle de betydelige Mænd, med hvilke han levede og var virksom, sit hele Liv igjennem beholdt sin gamle, ærværdige Lærer i varm Erindring og regnede ham iblandt de Fortrinligste. Mig er denne Lykke ikke bleven til Deel. Jeg var baade indvortes og udvortes kun alt for meget overladt til mig selv. Kun i min tidligste Skoletid traad for en kort Tid den venlige Mand mig imøde, der forstod at vinde min Tilbøielighed; jeg vil nævne ham her; han heed Kroyer.

Efterat jeg nu har forsøgt at fremstille Gangen af min Dannelse til Universitætet, inden for Skolen, vil jeg dog, inden jeg fremhæver den mere betydelige Selvbestjæstigelse, berøre min ældste Broders Dannelse, der, ved den fordeelagtige Vending, som den tog, syntes mig lærerig og ikke ubetydelig. Han gjaldt for aandig indskrænket, og mine Forældre vidste slet ikke hvad de skulde begynde med ham. Man vilde sætte ham i et Krambod, man truede med at sætte ham i Lære hos en Haandværksmand, hvilket den Tid og desværre endnu blev anseet for en Skam for Børn af den høiere Borgerstand. Den stakkels Dreng blev agtet meget ringe af

min Fader; min Stilling til ham var i Sandhed piinlig; han var af en grændselos Sjælsgodhed. Engang var en Landsbypræst, der var beslægtet med os, i Roeskilde. Hans Heste, der vare komne tilbage, efterat de havde været ude at svømme, løb omkring i Gaarden. Jeg besteeg den nogne Ryg af den Ene, Dyret var dovent; min ældste Broder vilde opmuntre det, og slog det med en Vaand. Hesten steilede, kastede mig af, traad med Forbenet paa Armleddet, dette blev da forstrakt og et Been i Leddet knuust. Jeg erindrer mig endnu Skrækken, da min stakkels Broder løftede mig op, da jeg vilde hæve Armen i Veiret og den nederste Deel blev hængende. Kuren var meget smertefuld og varede næsten et Fjerdingaar. Min Broders vaforbudte Omsorg, da han tilskrev sig Skylden, bliver mig uforglemmelig. Han frasagde sig Alt, for at skaffe mig en Nydelse. Hans Sparebosse blev slaaet itu og den omhyggeligt forvarede Sum anvendt til Forærinder for mig. Forgjæves besvoer jeg ham at holde inde med disse Offre; det hjalp ikke, Han lod sig ikke afholde fra at passe og pleie mig; enhver Smerte, som jeg led, afpræssede ham Taarer. I den første piinligste Epoche af min Sygdom sov han næppe. De haarde Skinner, der vare snorede meget fast om min Hvad jeg oplevede.

Arm, foraarsagede hæftige Krampetrækninger; naar jeg nu mangen Gang skreg høit om Natten, eller endog blot jamrede mig, sprang min Broder forskrækket ud af Sengen, og syntes at føle Smerterne ligesaa hæftigt som jeg selv. Hvor meget denne Begivenhed hendrog mig til den elskede Broder, er let at indsee. — Ogsaa syntes han i aandig Henseende sine to yngre Brødre paa ingen Maade underordnet; han var drivtig, behændig, rask, og i vore phantastiske Beskjæftigelser, i vore geographiske og historiske Dromme tog han levende Deel. Naar jeg endog udmærkede mig ved en digterisk Productivitæt og Veltalenhed, viisde han dog ogsaa en lys Forstand, og hvad jeg havde bragt paa Bane blev især efterat hiin Ulykke havde ført os hinanden nærmere, opfattet af ham med den største Deeltagelse, ja ikke sjældent bestemtere udført. Kun det dybe religiøse Mysterium, der forbandt mig med Natur og Historie, og for hvilket jeg forgjæves søgde Ord, blev, ligesom for mig selv, skjult for mine Brødre.

Endelig besluttede mine Forældre at give ham en militair Bestemmelse. Han blev Cadet ved Husfarerne, og at den lyseblaae, med Sølvsnorer besatte Dolman og Sabelen, der hang ham frit ved Siden, behagede Drengen, var naturligt. Da vi kom til Kjøbenhavn,

erholdt han Tilladelse til at tage Deel i Artillericadetternes Underviisning. Min Fader, der kun havde ventet lidet af ham, havde slet ikke bekymret sig om Følgerne af Underviisningen. Han frygtede sandsynligviis for at hans Forespørgsel kun skulde fremkalde en smertelig Beretning. Efter en kort Tids Forløb bad min Moder vor Fader om, at han skulde lade ham optage blandt Artillericadetterne. Min Fader afslog dette saa bestemt og haardt, at min Broder i nogle Uger ikke vovede at fornye sin Begjæring; men fra nu af syntes han ingen Ro at have. Han gjentog bestandigt mere indstændigt sin Bøn og lod sig ikke afvise af min Faders strænge Afslag. Endelig henvendte han sig til Lærerne paa Cadetacademiet. Hvor forbauset blev ikke min Fader, da samtlige Lærere mødte hos ham, og bad ham indstændigt om at give efter for sin Sons Begjæring, samt erklærede, at han var den meest udmærkede Discipel ved det hele Academi. Kort efter hinanden bestod han paa en glimrende Maade de offentlige Prøver. Officier-Examenen bestemmer Anciennetæten, og selv unge Officierer, der førend Proven bære Portepéen, erholde en Anciennetæt, der er afhængig af Udfaldet af Proven. Jeg, der hidindtil havde forsvaret et saa betydeligt aandigt Fortrin blandt mine Brødre,

maatte opleve, at min Broder, der bestandigt stod bag efter mig, traad frem i Familien som selvstændig Mand, medens jeg endnu var Skoledreng. Han var bleven Secondlieutenant; Alle de, der underkastede sig Examen paa samme Tid, som han, vare blevne hans Eftermænd. Min Fader gav paa denne Dag en Fest. I dette Selskab hører kun Mænd, sagde han, ikke Skoledrenge; vi bleve udelukkede. Min Broder fortjente denne Udmærkelse for den lange Undertrykkelse, og jeg tør sige, at jeg tog inderlig Deel i hans Triumph og misundte ham ikke. Han havde nu en forholdsvis glimrende og sikker Udsigt. Paa mig gjorde denne Begivenhed et dybt Indtryk, ja den har tidligt grundet en Anskuelse, der befæstede sig mere og mere, jo ældre jeg blev. Jeg har trods alle Vanskeligheder fulgt et selvvalgt Kald; og her maatte jeg opleve hvorledes eensidig Underviisning skjulde en Drengs bestemte Kald for ham selv og hvorledes Mangel paa Dueligheder, saavel hos Forældre som hos Lærere, til at opdage hans eiendommelige Evner berøvede ham skjønne Aar, hvori han havde kunnet udvikle sig, og fordømde ham til en hans bedre Natur uværdig, aandig Tilsidesættelse. Det var Underviisningen i Mathematiken, der satte ham aandigt i Bevægelse; ved denne fandt han sit op-

indelige Organ, nu aabnede hans Aand sig ogsaa for andre Retninger. Han tog Privatundervisning i det Latinske, han studerede Krigsvidenskaben i dens hele Omfang, samt Historien. Hans specielle Fag drog ham hen til Chemien, og her fandt vi Brødre et saa skjønt videnskabeligt Foreningspunkt. Saaledes steeg han, agtet af sin Konge, skattet af Armeen, og mange Disciipler af den fortrinlige Lærer ære hans Minde.

Det eensomme Liv i Familien havde ikke ophørt, da vi kom til Kjøbenhavn. Hvad der i Begyndelsen henrev og adspredte mig, var Staden, Livet, den nye Egn, var Rigdommen af de Phænomener, de afvexlende Gjenstande, der saavel paatrænge sig Betleren, som den Rigeste; at de maaskee greb mig dybere, inderligere, end ellers Drenge af min Alder, laa i min altid virksomme Phantasies Fylde. Bag ved disse Gjenstande, der svævede forbi mig i deres ubestemte Mangfoldighed, skjulde en Verden sig, der tilhørde mig. Derfor holdt jeg saameget af at vandre alene i de fjerneste Egne af Staden, i Forstadens Gader, hvor kun Faae kom hen. Denne store Stad med dens Vrimmel blev da opfattet som et Heelt; Mangfoldigheden af Gjen-

standene blev, endskjondt de ikke traad frem med Bestemthed. Stadens Brimmel, en Summen i Luften, den hule Rullen af Vognene paa Gaderne, hort langtfra, dannede da en ligesaadan Brimmel i min Sjæl, hvori det Forskjelligste krydsede sig broget, uden at komme i Forvirring. Og som Modsætning til dette store Hele, tjende mig da det snævre Liv i den stillere Omgivelse. Born, der sade i Soelskinnet udenfor Husene, Naboer, der snakkede fortroligt med hverandre, smaa fattige Kjokkenhaver, der lob ud til Markerne, de der bestjæftigede Mennesker, trak mig ind i bestemtere Forholds snævre Rum. Jeg tænkde mig ind i disse Menneskers Liv, jeg optænkde Begivenheder, jeg levede i bestemte Tilstande, i Forviklinger, der snart endte ulykkeligt, snart heldigt og muntert; og medens jeg paa denne Maade syntes at boe i Hytter, omgivet af indstrænkede Forhold, af Armod midt i det store brogede Liv, glædede jeg mig ved den bestemte Bestjæftigelse med Naturen i det Smaa. De Planter, som jeg plukkede og undersogde, Brimmelen af Insecter mellem de svommende Vandplanter i et Dam, bleve mig Midler til Beroligelse og Forsoning. Endnu nærmere trængte sig det indstrænkede Liv med sine Sorger og Besværligheder til mit uroligt bankende Hjerte, naar det lyt-

tydes mig at see ind i det Dunkle i en fattig Families saarsomt oplyste Stue. Gjærne gav jeg slip paa den beængstigende Erindring om min egen Families Nød, i det jeg, baade piint og beroliget paa een Gang, tabte mig i en Fremmeds dromte Sorger; thi Intet rev mig ud af denne muntre og morke, glade og smertelige Ensomhed.

Vel levede i Kjobenhavn Mænd, der vare os nær beslægtede, i Anseelse og Velstand; vel havde de Sønner og Døttre af vor Alder; men vi havde ingen Omgang med dem; vi kjende dem næppe. Jeg erindrer ikke engang noie, om ikke den meest Anseete af dem, min Moders Broder, Generalprokureur, formodentlig — Conferentsraad — thi endog hans Titel har jeg glemt — der lod sig kalde Bang, har levet i kortere eller længere Tid efter vor Ankomst til Kjobenhavn. Ved et høitideligt Besøg ere vi engang bleven ham forestillede, og at hans Stand og den os fremmede Pragt, der omgav ham, at hans Hustrus fornemme Strænghed og bydende Holding, der, som det syntes, kun ugjærne lod sig kalde Tante af os, forvoldte en trykkende Følelse, var naturligt. Jeg har siden aldrig seet disse to Slægtninger. Med de to Sønner traad jeg først flere Aar senere i Forbindelse. Det var mig selsomt naar jeg

tænkde paa det Indtryk, som denne Familie i vor tidligere Barndom gjorde paa os langt fra. Den Gang fandt vi os hævede ved Slægtskabet med en saa anseet Familie, nu trykkede. En Generalprokureurs Post i Danmark er meget betydelig, men denne ydre Betydenhed er afhængig af Mandens Indre. Generalprokureuren gjør Udkast til nye Love og kjender han nøie sit Lands Retsforhold, have disse gestaltet sig levende i den Kyndiges Sjæl, saa at den blotte Overleverings stive Former bleven til indre organisk Udvikling, da kan man paa en vis Maade kalde ham Landets Lovgiver. Min Frende var vistnok en retskaffen, vel ogsaa en duelig Mand; som Advokat ved høieste Ret og Kongens Kammeradvokat, maa han vel have udmærket sig: som Generalprokureur blev han fordunklet af sin Efterfølger Colbjørnsens glimrende Talenter, endnu mere af ham, der nu indtager hans Plads, (eller indtog den, thi om hans mangfoldige Forretninger ikke havde fordret, at han igjen har maattet opgive denne Plads veed jeg ikke,) af min inderlige Ven, den almindelige ærede, ja tilbedte Ørsted, hvem det er lykkedes at erholde en Stilling imellem Kongen og Folket, lige æret af Begge, saaledes som det kun sjældent, maaskee aldrig for fandt Sted i et Monarki.

Jeg har maaske bedømt denne Slægtning for haardt. Der kan i min Faders Forhold, i de Fordringer, han gjorde, have ligget meget, hvorved han truede med at falde ham besværlig. Paa vor Side uddannede sig den tidligt nærede Trods nu bestemt, og at min Fader besluttede aldrig mere at bekymre sig om dette Slægtskab, tør jeg, saaledes som jeg kjendte hans Tænkemaade, forudsætte.

Hvor lidet vi under saadanne Omstændigheder vare i Stand til rigtigt at bedømme Forholdene, viisde sig især ved den Stilling, som vi indtoge mod vor anden Slægtning, Professor Bang. Denne Morbroder var en Mand af stor Hjertensgodhed, men i visse, især religiøse Sager meget indskrænket. Han ansaae sig, og med Rette, for Familiens Hoved. Som en Læge, der nød de betydeligste Familiers Tillid, kunde han være hjælpsom i alle Retninger, og han oversaae ikke let nogen Leilighed, naar han kunde være en Broder, et Søstenbarn eller anden Slægtning nyttig. Han forskaffede den ene Broder, hvis Stilling og Evner kun aabnede ham ringe Udsigter, en rig Enke til Kone; en Anden efter en kort Tjenestetid en Pensjon, en Tredie, der ikke var let at tilfredsstille, et fedt Præstekald paa Landet, som han ved sin Broders Hjælp efter nogle

faae Aars Forlob ombyttede med et endnu Bedre. Min Moder var hans kjæreste Søster, og jeg blev af ham understøttet paa det Virksomste saalænge jeg opholdt mig i Kjøbenhavn. Jeg kan aldrig fremkalde den lille gode Mands Billede med det runde venlige Ansigt, uden at tænke paa den Sorg og Møie, som han læs-sede paa sig for min Skyld, og hvor lidet jeg svarede til hans Forhaabninger. Han hørde til de Mennesker, der i det forrige Aarhundrede og ved Livets stille, ordnede Forhold, vare hyppigere end nu. Selv langt ude slægtede holdt sammen. I de rolige Tider, ved den Udsigt at grunde varige, nydelsesrige Forhold, yttrede sig den Menneskerne naturlige Drivt til at isolere, at affondre sig. Stænder, Laug, Familier afsluttede sig i sig selv. Man ansaae det for billigt, for forstandigt, ja for Pligt, naar hine affondrede Kredse søgte at tilkjæmpe sig enhver Fordeel. Man kan ikke sige, at Staden ved dette Sindelag blev bedraget med Flid. Den var næppe der; man tænkde ikke paa den; thi selv Folkets Herskere bleve meest kun satte i Bevægelse med particulair Interesse. Frederich den Anden fremstraalede som en sand Konge. Keiser Joseph stræbte at efterligne ham; men i mit Fædreneland var det endnu ikke lykkedes den unge Konge og hans betydelige

Omgivelse at overvinde Følgerne af en tolvaarig Formynderregjering. Saaledes kunde en redelig Mand af en beundringsværdig Virksomhed, der havde at sørge for en stor Familie, ikke blot for sin Egen, vel betragte det som en Pligt, at tilvende alle Medlemmerne, enhver mulig Fordeel. Den meest afgjorte Nepotismus var bleven ham til Grundsætning, dog var hans Sands for at yde Hjælp ikke indskrænket til den alene, og Nøden, der især træder Lægen saa nær i saa mange afskrækkende Skikkelser, blev af ham ofte afhjulpet med store Opoffrelser. Han havde som Læge et betydeligt Navn; som Directeur for det vel indrettede Hospital, der i sine muntre og anstændige Værelser optog endog ansete Syge for en meget maadelig Betaling, udgav han Dagboger over de fortrinligste Sygdomme, der bleve meget skattede. Hans Praxis medica gjaldt i det forrige Aarhundrede i den hele medicinske Literatur for et klassisk Værk. Saaledes fandt denne fortjente og velmenende Mand sin Tilværelse, sin Virksomhed i alle Retninger fast begrundet, og det var naturligt, at en saaledes i sig selv afsluttet Kreds, der var saa vel forvaret inden sine Grændser, dannede Grundsætninger, der vare urokkelige og ingen Modsigelse taalde. Ved den Indflydelse, som han havde paa alle Familiens

Lemmer, ved den Hjælp, som de Fleste af dem ventede af ham, skeede det, at saadanne Grundsætninger mere eller mindre beherskede den hele Familie og at den Tanke, at satte en fra Familieskabet afvigende Tilværelse, mere og mere forsvandt. Enhver Modstand mod de engang antagne og som velbefæstede betragtede Familieanskuelser, blev ikke alene berragtet som lastværdig, men ogsaa som lastefuld, og Familielemmernes Dommerembede kunde vel endog stige til Had, dersom ikke en saa dyb Grund af Godmodighed, som den min fortræffelige Morbroder besad, formildede eller endog gandske hævede det. Jeg tilbagekalder gjærne Mindet om denne kjærlige Slægtning. Han er, naar vi gjensidigt miskjendte hinanden, som og naar vi igjen nærmede os kjærligt til hinanden, bleven mig meget vigtig. Men nægte tor jeg ikke at min Modbydelighed mod Tante og Fætter-Væsenet, mod Familieskabets snæverhjertede Grundsætninger, saaledes som det yttrede sig blandt Mængden af mine Slægtninger, og søgde at beherske en tilkommende Bestemmelse, tidligt uddannede sig paa en bitter Maade og frembragde en bestemt Opposition, der endog antog en lidenskabelig Charakteer.

Den første Sammenkomst med denne Mand havde noget Tilbageskodende. Efter hans afsluttede Maade,

sandt han det vel næppe Umagen værdt at agte paa en Dreng; ogsaa hans Stifsønner, siden mine fortroligste Venner, traad vi trodsigt imode, og naar vi, endskjøndt høist sjeldent, bleve indbudne, holdt vi os nedslagne, med frygtsom Stolthed tilbage fra alle Medlemmerne af Familien, og talde Minuterne, til det blev os forundt igjen at forlade Kredsen. Jeg erindrer endnu et Optrin ved det første Besøg, der havde noget Forudforkyndende for det tilkommende Forhold, det sandt Sted mellem min Morbroder og mig. At Børn hysede Forældre og Slægtninger paa Haanden, var den Tid en almindelig Brug; enten det nu var en umiddelbar Følge af min Faders frie Tænkemaade, eller og en egen Anskuelse havde uddannet sig hos os selv ved vor eiendommelige Opdragelse, nok, vor Moder blev om Morgenen, naar vi første Gang saae hende, og om Aftenen, naar vi forlode hende, hilset med et ærbødigt Haandkys. Vor Fader rystede vi Haanden. Da vi nu besøgte vor Morbroder rakte han Haanden frem, tydeligt nok for at vi skulde kysse paa den; begge mine Brødre kysede, jeg rystede den, og saae derved udentvivl noget næsviist paa ham. Han blev først forskrækket og saae meget mørk ud, men derpaa smilede han, lagde Haanden paa mit Hoved, og

jeg blev uvis om enten jeg skulde betragte det som en Forsoning, eller en Irettesættelse.

Vi vare altsaa, skjondt midt i Hovedstaden, dog fuldkommen isolerede, og jeg var med mine egne Studier, med det, der aandigt beskjæftigede mig, ganske overladt til mig selv, og ligesaa eensom, som i Nordkilde. Jeg kjendte intet Menneske, der paa nogen Maade kunde give mig Veiledning, Ingen, der kunde give mig Anviisning paa Skrifter; alt var i denne Henseende overladt til Tilfældet. I Kjobenhavn havde en Leiebibliothekar Venninghausen et stort Navn. Jeg troer næsten, at han var den Eneste; jeg erindrer i det mindste ikke at have hort om nogen Anden. Læseriet havde endnu ikke faaet Indpas hos den lavere Klasse. Hvad der i min Faders Bibliothek kunde interessere mig var mig fuldkomment bekjendt. Nogle Digtere havde trukket mig til sig. Jeg elskede Gellert og mange af hans Sange gjorde et behageligt Indtryk paa mig. Jeg elskede Haller. Men den Maade, hvorpaa jeg opfattede Klopstock havde noget Eiendommeligt. Min Fader besad hans Messias og hans Oder; han blev betragtet som den største af den Tids levende Digtere, men var, som det heed, overordentlig vanskelig at forstaae, og min Fader og min Lærer op-

holdt sig vel endog over at jeg beskjæftigede mig med en Skribent, der endog syntes utilgjængelig for dem. Nu maa jeg tilstaae, at jeg selv ofte forgjæves plagede mig med ham, men jeg troede, at Vanskelighederne mere laae i Uvidenhed i Sproget, end i Indholdet.

De levende Sprog bleve den Gang saa godt som slet ikke drevne; kun for det tyske Sprog var der bestemt to Timer om Dagen; den ydre Nødvendighed for en aandig dannet Mand, i det mindste at forstaae dette Sprog, om end ikke at tale det, havde gjort Kundskaben om det almindelig. Da min Fader var en født Tysker, blev der ofte besluttet, at der hjemme kun skulde tales Tysk. Denne Befaling udgik til os Børn og forde os i et Par Dage stumme. En Mand, der er givt og bosat i et fremmed Land, formaaer aldrig at indføre sit Modersmaal til daglig Brug, eller i sin Familie. Konen vil det under lignende Forhold snarere lykkes. Hun vil fastholde sit Fødelands Toner; disse skulde gjenklinge her fra Børnenes Læber; hun kan aldrig losrive sig fra sin Tilværelses Rod, som Manden; denne er det forundt at fastholde Fædrenelandet ved mere fattende Livsmomenter. Studeringer og Beskjæftigelser stille Manden paa et friere Stand-

punkt, i en Kreds, der naaer ud over Familien og indslutter begge Lande i sig. Ogsaa Moderen kan aabne sig for et høiere Liv, for en høiere Atmosphære, men kun fra Familiens oprindelige Jordbund, ligesom Planten, og i denne henplanter hun Børnene. Hvorledes vi nu bragde det dertil, at vi alligevel temmelig tidligt i det mindste forstode det tyske Sprog, ved jeg virkelig ikke at sige. Da vi forlode Roeskilde, læste jeg Tysk med Lethed, og da alt, hvad der skulde aandigt beskjæftige mig, maatte knytte sig til sandselige Gjenstande, til levende Forestillinger, udsprungne enten af Naturen eller af Historien, eftersom Sprogene ikke for mig havde noget Værd i og for sig selv, men kun for saa vidt de bestandigt aabnede mig en nyere Verden, behandlede jeg dem med en stor Letsindighed. Frembød et Skrivt mig ingen Vanskeligheder, kunde jeg ganske forglemme, at det var skrevet i et fremmed Sprog, saa blev det mig just derved kjærest. Gellerts Digte behagede mig derfor saaledes; ogsaa med Hagedorn blev jeg uden megen Vanskelighed fortrolig. Gellerts Breve forekom mig fortræffelige. Fenelon i en tysk Oversættelse var, som der allerede er sagt, en vigtig Bog for den religiøse Meddelelse mellem min Moder og mig. Hvad den berørde og vakde indvortes, erholdt

sin Mening fra en høiere Region, end blot det ydre Sprogs. Men dette maatte vel tjene til at gjøre dette mere tilgjængeligt og fatteligt. Saavidt var jeg allerede kommen i mit Bekjendtskab med tyske Skribenter. Paa det Engelske og Franske blev der slet ikke tænkt; man kunde, heed det, med det latinske Sprog slaae sig igjennem hele Verden; heller ikke tog man, i hiin retlige Tid, det Tilfælde i Betragtning, at et ungt Menneske kunde komme til at overskride sit Fædrenelands Grændser. Jeg skulde være Præst, min ældste Broder Officier, min Yngre skulde være Læge, paa den Yngstes Bestemmelse var der næppe tænkt endnu. Mine Søskende haabede man at gifte bort til borgerlige Embedsmænd. Vore Forældres Forhaabninger med Hensyn til os, vore Egne rakde næppe ud over vort Fædrenelands snævre Grændser. En ubestemt Længsel, der drev mig videre, kunde ikke erholde nogen blivende Stikkelse, for at uddanne sig til et bestemt Haab, og de tyske Skribenter, med hvis Sprog jeg blev mere og mere fortrolig, aabnede mig middelbart eller umiddelbart en Verden, der allerede forekom mig som en Uendelig, som jeg næppe formaaede at faae Bugt med.

Nu var Klopstock virkelig den Første, hvis Sprog bjorde mig betydelige Vanskeligheder, men at endog Hvad jeg oplevede.

ældre Mænd, ja selv min Fader, en født Tyskér, paastod at han formedelst sine Tankers Dybde var vanskelig at fatte, pirrede min Stolthed. Hvad Messiaden angaaer, da fandt jeg denne efter nogen Umage ikke saa uforstaaelig, men det var mig umuligt at tillægge den et saa stort Værd. Jeg kunde aldeles ikke begribe, hvorfor Begivenhederne, det nye Testamentes Aabenbaringer, der i deres ophøiede Simpelhed aabnede mig en uudgrundelig, hemmelighedsfuld Verden, her traadte mig imøde i denne selsomme, forandrede Skikkelse. Ogsaa jeg havde levet med Frelseren, ledsaget ham og hans Discipler i de Egne af Palæstina og i de Stæder, hvor han levede og lærde. De simple Træk hos Matthæus og især hos Johannes indesluttede i sig en uendelig Magt af klar Forestilling. Gestalterne, Begivenhederne, selv de kjærnefulde Lærdomme trædte frem i saa bestemte, skjærende Omrids, at der for den levende Dreng, hvis inderste Tilværelse bliver, dybt rystet og bevæget, som af en hemmelig Magt, draget hen i denne Retning, maatte aabne sig en heel Verden for den levende Anskuelse. Enhver Engel og Djævel, de vidt og bredt udmalede gode og slette Gemytter, forstyrrede det simple Billede, der foresvævede mig, færdigt i alle sine Dele. Ja, der gaves Øieblikke, da Productet af

en fremmed Phantasi, der vilde trænge sig ind i min Religions hellige Verden, forekom mig som en Vanhelligelse. Hvad der svævede for mig, havde den største Lighed med de simple Træsnit, der forekom i den Udgave af de danske Evangelier, som vi benyttede. Disse Billeder have endnu et høit Værd for mig, og jeg erkjendte dem siden for Copier af saadanne Fremstillinger, som vi ofte finde paa Majolicakarrene, og som tildeels blive tilskrevne Raphael.

Saaledes maatte det møde den store, fortjenstfulde Digter, som den tyske Poesi skylder saa meget, at den ensidige, i sine Phantasier hildede Dreng, afviisde ham. Klopstock vilde slet ikke behage mig; den simple Gellert betragtede jeg vel ikke som Digter, men jeg fandt mig opbygget ved ham, som det aldrig var Tilfældet med Klopstock. Men denne drengeagtige Opposition havde slaaet saa dybe Rødder, at jeg heller ikke siden har kunnet forsone mig med denne Digter. Han forekommer mig som en Digter, der har besluttet at gjøre et Digt, ligesom fordum Milton, og i en Form, saaledes som den var overleveret ham, ved hans Studer i den gamle Poesie i Schulpforte. Han digtede fordi han vilde, ikke fordi han maatte.

Hans Oder vare rigtignok fra Sprogets Side

vanskeligere at fatte; men da jeg en Tid lang havde givet mig af med de Horatiske, opdagede jeg snart Kilden til de pompøst klingende Forsætninger og Omflytninger i Constructionen. Jeg begyndte nu at opløse disse Forviklinger og at omsætte dem i det Oprindelige, og fandt da næsten altid en ganske simpel Tanke, der hverken lokkede mig ved sin Dybde, eller afskrækkede mig ved sin Uforstaaelighed. Jeg erindrer endnu, hvorledes jeg engang gjorde dette simple Experiment for min Fader. Denne maatte have læst en saadan Ode flygtigt og fundet den vanskelig. Det Hele havde vel for ham en altfor ringe Interesse, han manglede maaskee Taalmodighed til at betragte det nøiere. Saaledes istemmede han den almindelige Anskuelse, at denne Digter formedelst sin Dybde var for vanskelig at fatte; han fandt det bequemmest at være ham i Alfstand. Da han nu fandt mig beskjæftiget med en saadan Ode, yttrede han nogen Misfornøielse. — „Dreng!" — sagde han, — „Du bilder Dig dog vel ikke ind at ville forstaae Noget, der forekommer endog gamle og forstandige Mænd gaadefuldt og uforstaaeligt?" — Saa streng min Fader end ellers var i Opdragelsen, var det dog ikke hans Hensigt, at hemme den frie Tankeyttring, han fremmede den meget mere. Og selv den

Hæftighed, med hvilken han yttrede sig, fristede til Modsigelse, thi den havde intet Bydende. Ved denne Lethed var det nu slet ikke min Hensigt at give efter, thi Oden var mig fuldkommen forstaaelig; min Fader blev opmærksom, da jeg foretog mig det simple Experiment med Omsætningen; han lo og paastod nu, at dette rigtignok var let, naar man havde Tid til at beskæftige sig med saadanne Bagateller, og tilstod derpaa, at Fordommen om denne Digters ugjennemtrængelige Dybde vel for største Delen var opstaaet af en flygtig Læsning; men min slette Stemning mod Klopstock blev paa ingen Maade formindsket. At jeg blev saa ufølsom mod hans Fortjeneste som Digter, laa vel ogsaa deri, at Sandsen for det Metriske var bleven mindre udannet af Mangel paa Underviisning.

Ved mine eensomme Studier var jeg saaledes aldeles overladt til Tilfældet. Jeg blev ikke ledet af Nogen, ikke fremhjulpen af Nogen, og et Leiebibliothek var Kilden til min Bogkundskab. At paa denne Maade en Masse af slette Boger kom i Drengens Hænder, var naturligt, dog erindrer jeg ikke at de have havt nogen Indflydelse paa mig. Fjeldings Tom Jones forblev endnu bestandigt Drengenes Yndlingsroman, og alle Andre syntes os ved Siden af denne ubetydelig. Jeg

veed næppe hvor ofte, og bestandigt med den samme Fornoielse Læsningen af denne Roman blev gjentaget. Jeg har siden villet fornye dette Indtryk, og det synes mig næsten ubegribeligt hvorledes dette Skrivt har kunnet gjøre et saadant Indtryk, hvorledes det var Drengene mueligt at arbeide sig igjennem den brede Snak i den første Deel. Uden al Tvivl laa Grunden deri, at det var den første Bog af dette Slags, der faldt os i Hænderne.

Men jeg blev derved tidligt befriet fra Romanraseriet; kun erindrer jeg, at jeg ligeledes i denne Epoche lærde at kjende en Roman, der paa den Tid gjorde megen Opsigt. Det var Sophies Reise fra Memel til Sachsen af Hermes. Det er virkelig paafaldende, naar vi sammenligne hiin Tid med den Nærværende, hvor ringe de Midler vare, en Skribent havde at anvende for at fængsle sine Læsere, ligesaa mærkværdigt er det, at saadanne simple Skrivter en lang Tid beholdt deres erhvervede Roes. Senere steeg de Midler til at pirre, der maatte anvendes, naar Digteren vilde gjøre noget Indtryk, men i det samme Forhold bleve de uvirksomme. Jo dybere der blev robet ind i Følelsen, desto hurtigere blev den slov, og nu er, uagtet Anvendelsen af voldsomme Midler, en Bog næppe

læst forend den ogsaa igjen er glemt. Sophies Reise indeholdt, ligesom Tom Jones Momenter, der kunde blive farlige for den opvorende Dreng. De Skrivter, der uden noget Opsyn bleve givne os i Hænderne, vilde uden Tvivl have været skadeligere, dersom Tiden i det Hele ikke havde været saa uskyldig. Vel saae vore Forældre dem forend vi læsde dem, men min Moders tiltagende Sygdom, og min Faders Forretninger tillod ingen nøiagtig Revision; og dog erindrer jeg at Bøger fra Leiebibliotheket bleve, ligesaasnart som de ankom, sendte tilbage i forseglede Omslag. Der gik virkelig siden det Rygte, at denne Leiebibliothekar spillede den opvorende Ungdom Bøger af det smudsigste Indhold i Hænderne. Dette Rygte vakde, om jeg husker ret, endogsaa Øvrighedens Opmærksomhed og gav Anledning til en Undersøgelse af Politiet.

Fra den Tid af turde kun Tjenere eller Tjenestepiger hente Bøger. Dog var jeg undtaget, thi for mig havde den lette Læsning intet Tillokkende. Den utrolige Stræben efter at udvide mine reale Kundskaber med rastløs Lidenskabelighed, især henvendt paa Naturstudiet, bestemde Valget af Bøgerne. Til de første Skrivter, der saaledes faldt mig i Hænderne, hører Raffs Naturhistorie for Børn. Dette Skrivt var den Tid me-

get elsket og en Forløber for dem, der siden udkom i en saa utallig Mængde. Det forskaffede mig i sin uskyldige Affattelse en stor Nydelse. At Naturstudiet mit hele Liv igjennem er blevet mig vigtigt, kan jeg især takke den Hemmelighedsfuldhed for, hvormed jeg drev enhver saadan Beskjæftigelse, og deraf lader det sig vel og alene forklare hvorledes et saadant Skrivt kunde blive mig saa vigtigt. Dersom jeg var bleven overstrømmet med naturhistoriske Skrivter, med Kobberstik, der i broget Uorden igjennem flere Bind fremstille naturhistoriske Gjenstande ved Siden af hverandre, uden noget Spor af indre Sammenhæng, vilde det sandsynligviis havde lykkedes mine Forældre ganske at qvæle min Tilbøielighed til Naturstudier. Jeg holder mig virkelig for overtydet om, at Intet i vore Dage mere afgjort hemmer en forstandig, populair Udbredelse af Naturstudierne, ja endog undertrykker den, hvor der er et oprindeligt Talent, end denne taablige Opdyngen af usammenhængende Notiser. Naar fulgde dog en bestemt Anordning, tager jeg ikke Feil, ved de høiere Dyr den Kleinske, der endnu en Tid lang vidste at holde sig i Tyskland, ved Siden af Linné. Hans Klassification, især efter Fødderne, er saa simpel, og, hvor utilstrækkelig den end kan være, tjente den dog til at

skaffe mig et Slags sammenhængende Oversigt; men især lokkede hans Fremstillinger af Dyrenes Levemaade mig paa en virkelig phantastisk Maade. Naar det var lykkedes mig, saa nøie som mueligt at indprænge mig Dyrets Skikkelse, naar den Plads, det indtog i Klassificationen var bleven mig klar, fulgde jeg det mig nu ved de nøiagtige Kjendetegn, jeg maatte sige beslægtede Dyr, i alle dets Livsmomenter. Jeg saae Løven sønderrive Dyrene, Tigeren lure lumsk i Busken, Hyæner snige sig hylende efter Rov gjennem de eensomme Gader i de osterlandske Stæder; jeg saae hvorledes Drn og Grip byggede Reder i de høie Træer, og hvorledes Murmeldyret samlede Korn i sine underjordiske Bygninger. Den inderlige Sammenhæng mellem det dyriske Liv og Aars- og Dagstidernes Afvæxling, med de klimatiske Forhold havde en uendelig Tillokkelse for mig. I Kjøbenhavn, endnu indenfor Voldene, er en kongelig Have (Kongenshave) der ligger tæt ved det gamle, indenfor Fæstningen let befæstede og af en Grav omgivne Slot Rosenborg; en Skov med anseelige Træer, gjennemskaarne af Gange og Alleer. Denne Have givet til Priis for Publikum. Især henimod Aften, paa skjønne Dage, paa Søndage og Festdage var den i min Tid opfyldt med Spadseregjængere

af alle Klasser. De Fornemmere gik pyntede frem og tilbage i Hovedalleen. Men om Dagen og især om Formiddagen var Haven næsten aldeles tom, og kun enkelte Mennesker, der benyttede den som Gjennemgang, gjennemskrede den i travl Hurtighed. Vor Lærer gav os sine Læretimer om Eftermiddagen, og saaledes lykkedes det mig ikke sjeldent en skjøn Sommerformiddag at snige mig til Haven med min kjære Rasf. Her ganske alene, omgivet af Træer og Buske, i Nærheden af et Vand, under Skyggen af et Træ, greb nu Billedet af den uendelige Natur mig. En bestemt Dyregestalt, et Indsect, saavelsom et Pattedyr i sin bestemte Form, i sin meest indskrænkede Levemaade, var mig som en hemmelighedsfuld Nogle, der som ved en Troldom aabnede mig det Inderste, skjulteste i den levende Natur. Solen speilede sig i Dammens glatte Flade, de oplyste Blade raslede, Fuglenes Stemmer klang, og naar et enkelt, gjennemskridende Menneske i en Hast gik forbi, var det mig, som om den menneskelige Vitterhed i alle sine forvirrede Retninger, traad dæmrende tilbage i Naturens aabnede Dyb. Denne Erindring har jeg beholdt mit hele Liv igjennem. Endnu bestandigt kunne simple Ord, der ganske kort og tort angive et Dyrs bestemte Livsmomenter vække i mig en

heel Verden af levende Anskuelse. Naar det hedder: Brokken forlader i de første varme Sommerdage sin Hule; om andre Dyr: De parres i Mai, kaste i August, eller saadant, saa ligger der for mig i disse torre Ord et uendeligt, hemmeligt Trylleri. Det er en dyb Foraars-Sommers-Efteraars-, ja endogsaa Vinter-Fornemmelse, der tager mig fangen og meddeler det simpleste Udtryk Betydningen af en rig levende Naturdragt. Og altid knytter denne Følelse sig til hine eensomme Formiddage, som til sin Oprindelse, og jeg erfarer det i de inderste Momenter af mit Liv, hvorledes Kimet indeholder sin hele Fremtid i sig, hvorledes det er det, der nærer det friske Liv paa alle Trin af den senere Udvikling, og hvorledes Sjælen erkjender sit sandeste Væsen i dets Sundhed og Friskhed der, hvor den formaaer at sammenfolde de dristigt udbredte Vinger, der gjennemskjære den aandige Natur-Æther og igjen hendale i det muntert spirende Livs snævre, rige Rum.

Det er mærkværdigt, troer jeg, at ved Siden af dette simple, for Børn bestemte Skrivt, der dog forskaffede mig saa stor en Nydelse, et Andet af en af den Tids mægtigste Aander ogsaa med stor Magt trak mig til sig. Ved Siden af et Børneskrivt, et Saadant, som var udsprunget fra den aandige Udviklings Høide

paa sin Tid, og søgde at omfatte Alt hvad Naturvidenskaberne paa den Tid indeholdt, paa en aandrig Maade. Dette afgiver et Beviis paa den Magt, som Gjenstandene, som Saadanne, uden Hensyn paa Formen, formaae at udøve paa det ungdommelige Gemyt, men ogsaa paa den intensive Magt, der hviler i den friske muntre Drengealders kjæmpende, spirende Sjæl; thi det er det formende Princip, der endnu hensjunket i den dæmrende Bevidstløshed, svangret af den inderste personlige Eiendommelighed, ligegyldig mod fremmede Former, kjæmper og skaber i sin egen, inderste Verden.

Buffons Naturhistorie i den gamle hallerske Oversættelse faldt mig i Hænderne; jeg erholdt den fra det ofte omtaalte Leiebibliothek, og da saadanne Skrivter vel kun sjeldent bleve søgte, kunde jeg bestandigt uden Vanskelighed fornye Laanet. Det var den gamle skjønne Quartudgave, der allerede behagede mig ved sin Form, og vakte Ærefrygt. Büffon havde jeg endnu aldrig hørt nævne, desto mere bekjendt var Haller mig. Min Fader ærede ham som en af de største Aander paa hans Tid, som Naturforsker, Læge, Philosoph og Digter. I Alt, hvad han, en af de Første paa sin Tid, foretog sig, var han en af de meest Omfattende til alle Tider. Min Fader besad hans Physiologi i Udtog. Jeg havde

forgjæves forsøgt paa at arbeide mig ind i dette Skrivt; jeg manglede anatomiske Kundskaber. Men hvor imponerende maatte den mig endnu ubekjendte Büffon ikke træde mig imøde, da en Aand, som Haller kunde vælge ham til en saa omfattende Bearbeidelse? Jeg begyndte at læse dette Skrivt med den meest spændte Opmærksomhed, jeg troede ikke at turde lade noget ligegyldigt gaae forbi. Titelen gav mig Haab om at det vilde være mig nogenlunde forstandigt, og samvittighedsfuldt læste jeg med den meest spændte Opmærksomhed endogsaa Indledningen, der indeholdt Maaden at studere paa og Naturhistoriens Behandling. Ungdommen lader sig ikke fræmme af Noget, jeg tiltroede mig, at jeg i fuld Maade vilde opnaae den Duelighed, de Øvner, der blive forudsatte. Ja selv Vanskelighederne lokkede mig, og da jeg vel indsaae, at et saa omfattende Studium fordrede et heelt Liv, var den Beslutning ganske at hellige mig til det, fra nu af uforanderlig.

Vistnok havde jeg i Phantasien bestjæftiget mig meget med Bjærgene, en Tilbøielighed, og det en meget bestemt, til noiere at lære at kjende Bestanddelene af Bjærgarterne og Fossilierne, vaagnede saa tidligt, at jeg ikke veed at finde Begyndelsen; men denne Tilbøielighed blev alt for lidet understøttet. Jeg maatte be-

skjæftige mig med de faae Steenarter, der tilfældigviis faldt mig i Hænderne, men i det Hele laae kun de store imponerende Masser, saaledes som de foresvævede mig fra min Barndoms Erindring, for mig.

Jeg havde vel hørt om store Oversvømmelser, og Jordskjælv og vulkanske Eruptioner. Den Skræk, der blev vakt ved Jordskjælvet i Lissabon, var endnu i friskt Minde, da Calabriens rædsomme Nystelse i Aaret 1787 forfærdede hele Europa. Den Tid hørde jeg kun hvorledes Jorden revnede, Bjærge styrtede sammen, Stæder sank i Ruiner og tusinde Mennesker mistede Livet. Men hvor stort endog det Indtryk var, som saadanne Begivenheder maatte gjøre, blev det dog for mig uden nogen aandig Følge; Alt laa endnu adspredt; det var Notiser uden Sammenhæng, med hvilke jeg kun lidt eller slet ikke vidste hvad jeg skulde begynde. Ved Büffons lette og behagelige Fremstilling, ved den aandrige Fylde, med hvilken han i den korte foregaaende Fremstilling, men især i de sildigere, udførligere Bilag til mange Paastande, bragde de mangfoldigste og meest overraskende Phænomener i Sammenhæng, erfarede jeg først, at disse Bjærge, hvis Masser svævede for min Phantasi, skjulde en hemmelig Kraft, at Jordskjælv, vulkanske Udbrud og Oversvøm-

melser, saaledes som de nu finde Sted, alene kunde kaldes tæmmede Nester af en frygtelig Bevægelse, der voldsom, vild, og afværlende ved Forstyrrelser, havde forvandlet Jordens Overflade i det Store, at Historiens Aartusinder, sammenlignede ved Jorddannelsens forgangne Tid, blot kunde betragtes som en kort Nutid. I Rummet havde jeg hidtil kun bevæget mig, en rolig, fastgrundet Tilværelse bar alle mine Anskuelser, i Naturen, saavelsom i Historien havde Alt sit afsluttede Maal og de bestemt omgrændsede Gestalter i Naturen, saavelsom de indskrænkede Forhaabninger og Ønsker i Historien, bevægede sig blandt hverandre efter en stille Lov, der, endskjøndt ikke kjendt, dog bar og ordnede den sikkrede Tilværelse. Naar vi ogsaa hørde om Krige, om tabte eller vundne Slag, naar den syvaarige Krig, ligesom Jordskjælvet i Lissabon, laa i Baggrunden af vore tidligste Erindringer, naar den nordamerikanske Krig, ligesom Jordskjælvet i Calabrien, selv hørde til den Tids Begivenheder, i hvilken vi levede, saa forraadde dog den Nolighed, der herskede omkring os, ikke at fremrykke disse Begivenheder i en farlig og truende Nærhed. At den flade Egn, som vi beboede, kunde blive rystet, at den borgerlige Orden, der omgav os, kunde blive forstyrret, var en Frygt, som vi ikke kjendte.

Selv saadanne Naturbegivenheder, som træde truende frem paa Europas Fastland, sætte hele Egne i Skræk, og forbigaaende give dem en anden Skikkelse, som de voldsomme Oversvømmelser af mægtige Floder, ere dette rolige Land ubekjendte. Siælland kjender kun Bække; mægtige Floder saae jeg først i Tydskland. Enhver voldsom Bevægelse var fremmet for det rolige Land, saavelsom for dets maadeholdne Indvaanere.

Nu lærde jeg først ved Büffons aandrige Fremstilling at kjende en voldsom Tid, en gjærende Dannelse af Jordens Overflade, Masser, som hele Lande, der hævede og sænkede sig, dannede sig og igjen bleve forstyrrede for at gjøre Plads for andre Dannelser. At Jorden skjulde hele forstyrrede Slægter af Dyr og Planter i sig, blev mig først nu bekjendt. Endnu holdt man den Idee fast, at Forsteningerne hidrørde fra Dyr og Planter, som dem, der nu leve. Jeg lærde, at Millioner saadanne Dyr, sammendyngede i deres Forstening, udgjorde hele Bjærgmasser. Om nu ogsaa saadanne Forsteninger, der forekom i en overraskende Mængde, som Ammonshornene, der ved deres ofte umaadelige Størrelse, saavelsom ved deres fremmede Skikkelse satte i Forbauselse, ikke mere lode sig gjenfinde i den nuværende Skabning, betænkte man, at Dyre-

endnu i sit Dyb indeslutter Hemmeligheder, der synes os utilgjængelige, og holdt den Anskuelse, at en anden dannet, levende Verden kunde være undergaaet, naar den vilde paatrænge sig, næsten med Magt tilbage. Det var den samme Jord, med de samme Skabninger, som vi nu kjende, der dannede Naturens Fortid, blot at den var sat i en hæftigere Bevægelse. Denne Verden med sine Bjærgmasser og levende Skabninger var given, og naar Büffon, f. Ex. ogsaa lod Jorden som en Splint af Solen blive losrevet fra dette Himmellegeme ved et Kometstød og udslynget i Universet, for at den skulde bevæge sig om Solen, der havde født den, fandt der dog et Spring Sted mellem denne Opfindelse og Tingenes nærværende Orden, der ikke blev opfyldt af Noget. Den fra Solen losrevne Jord blev klar opfattet i sin nærværende Tilstand og vor Planets Fortid adskilde sig kun fra Nutiden ved Voldsomheden af dens Bevægelse. Vel var Geologien, da jeg blev bekjendt med Büffon, rykket videre frem, men denne Videnskab var mig, i sin daværende Tilstand, ubekjendt. Hvad jeg erfarede om Physiken, saavelsom om Geologien, hørde endnu bestandigt til den første Halvdeel og til Midten af Aarhundredet. Krügers Naturlære og Büffons Jordens Theori udgjorde det eneste Fundament, hvad jeg oplevede.

ment til de Kundskaber, som jeg ved mine eensomme Studeringer erhvervede mig, og saaledes var jeg i videnskabelig Henseende virkelig at betragte som om jeg var tredive Aar ældre. Krüger, som jeg allerede i flere Aar havde kjendt meget nøie, gjorde mig Büffon forstaaeligere, og ved denne erholdt hiin en dybere, mere omfattende, mere levende Betydning.

Men denne Jordens indre Bevægelse i sig selv, de voldsomme Processer, bemægtigede sig mig paa en virkelig rystende Maade. Der var noget Smerteligt forenet med denne indre Bevægelse; jeg saae ind i Oens indre Flader med en næsten forstyrrende Længsel. Bjærgene, der hævede sig dannede og ødelagdes i min Phantasi, syntes at høre til min Tilværelse; det var, som om jeg manglede en væsentlig Deel af Samme, og der gaves Momenter, i hvilke denne Følelse greb mig paa en pinlig Maade. Jeg erindrer endnu hvorledes nogle Forsteninger, som min Fader havde erholdt, og som han forærede mig, vedvarende beskjæftigede mig. Først senere lærde jeg at benævne dem; det var fuldgyldige saadanne, som fremvise os dyriske Former, der ere den nærværende Tid fuldkommen fremmede. Det var Belemniter, Orthoceratiter og Ammoniter. Jeg forsmaaede ikke, at fortrænge Billedet af disse Forsteninger

ger af min Sjæl. En Belemnit laa i en haard, mergelagtig Kalksteen, hvis ene Flade var poleret, saa at man i Gjennemsnittet erkjendte dens Concamerationer. Paa samme Maade var Orthoceratiten gjennemskaaren i sin Kalkmasse. Jo længere jeg nu sammenlignede begge disse Forsteninger med Ammoniten, desto tydeligere blev det mig, at de hørde sammen, at en Forandring i Dannelsen antydede en Overgang fra den ene Form til den Anden. Belemnitens spidst tillobende Concamerationer, hvis hule Kegler stak i hverandre, som Kræmmerhuse, saa at Spidserne næsten berørde hverandre, erholdt ved Orthoceratiten en flad Hvælving, som om hine Spidser vare sjunkne sammen i sig selv og afrundede. Jeg erkjendte hvorledes derved det større Rum mellem to Hvælvinger maatte opstaae; heller ikke blev det mig skjult, at Ammoniten kunde kaldes en snækkeformig krummet, i sig selv dreiet Orthoceratit. Saaledes erkjendte jeg ogsaa Rørene, der gik igjennem alle Concamerationerne.

Man tilgive mig, hvis man vil, at jeg ikke har undertrykt trivielle Forklaringer. Det er saa sjeldent at et Menneske af sine tidligere Momenter veed at finde Erindringer, der som historiske Kriser frembringe frugtbare og følgerige Epocher. Min Sjæl var opfyldt af mangfoldige Anskuelser; Bjærgmasser optaarnede sig

for mig, men de Substantser, hvoraf de bestode, vare mig ubekjendte. Qvarz, Kalk, Glimmer, Ildstene, Feldspath — det sidste Fossil uden at jeg vidste at nævne det — vare mig velbekjendte, men jeg følde kun alt for meget Mangelen paa Kundskab om Substantserne. Forsteninger gav mig en Underretning om en under Ruiner af sammenstyrtede Bjærge, i Dyndet af voldsomt bevægede Have tildækket, med præcipiterede Lævninger begraven Dyreverden; og nu skulde de første Lævninger, som jeg paa saadan en Maade lærde at kjende, ifølge deres Structur, ogsaa gjensidigt oplyse hverandre. Det var for første Gang lykkedes mig at erkjende en saadan indre Sammenhæng imellem tilsynelabende adskilte dyriske Gestalter. Det Slægtskab, der laa til Grund for Planternes og Dyrenes Inddelinger, udgik mere fra Opfattelsen af enkelte Kjendetegn. Hvad der i det Hele inderligt forbandt de beslægtede Former, blev skjult og kun paa en ubestemt Maade Gjenstand for Følelsen. Her fremtraad, og det af en gaadefuld Urverden, en Metamorphose, der havde grebet Formerne i deres Totalitæt. Denne Klarhed i Sammenhængen, der ikke traad mig imøde af den muntre, mig, som det syntes, inderligt mere beslægtede Verden, indeholdt en saadan Fylde af forhaabningsfulde Dromme om en

aandig Fremtid, at jeg vel tor sige, at den betegnede en Begivenhed i min indre, eensomme, aandige Udvikling; det var mig, som om det første Gang var lykkedes mig at læse en, om endog nok saa kort, saa dog i sig selv afsluttet og forstaaelig Periode i Naturens uendelig rige Tekt. At dette blev erkjendt ved egen Granskning, at Sammenhængen mellem disse Dyr og Dyrelivets større Kredse, der vare mig ubekjendte, traad mig haabefuld imøde, forstørrede min Glæde. Bevidstheden om paa denne Maade at være i Besiddelse af Forsteninger, der ved min Büffon vare blevne mig saa vigtige og betydningsfulde, overvældede mig saaledes, at jeg udbrød i Taarer, som jeg slet ikke vidste at stille. Jeg erindrer mig endnu, hvorledes Pigen og mine Brødre overraskede mig, som jeg sad eensom, stirrende paa disse Forsteninger, der laae foran mig, hvorledes de spurgde forundrede hvad Besynderligt der kunde være i disse Stene, der kunde gjøre mig saa bedrøvet. De troede for Alvor, at det ikke var rigtigt med mig. Jeg var ikke i Stand til at yttre mig derom; hvorledes skulde jeg have gjort mig begribelig for dem? Pigen havde fuld af Bekymring meddeelt min syge Moder denne Begivenhed. Hun syntes virkelig at troe at min eensomme Grublen og min Læsen i Bøger, der

intet havde at gjøre med Undervisningen, kunde have gjort mig forrykt.

Efterat vi vare komne til Kjøbenhavn havde min Moders Sygdom hurtigt taget til. Hun forlod aldrig Sengen og vi saae hendes Død imøde. De Afspændelser, i hvilke jeg tilbragde de første Maaneder, den Nolighed, der var saa nødvendig for min Moder, havde, jeg maa desværre bekjende det, om ikke forstyrret, saa dog tilbagetrængt det inderlige Forhold, der fandt Sted imellem os. Den overhaandtagende Lyst til Naturvidenskaben, Kundskabens forbudne Frugt, der bliver budet os med den første videnskabelige Reflection og nydt med en hemmelig, uendelig Lyst truede med at drive mig ud af Naturlivets stille Paradis.

Jeg blev efter en lang Tids Forløb igjen kaldet til min Moders Sygeleie. Vi saae hende vel hver Dag, naar vi vare forsamlede til Morgenbønnen, men de fortrolige Samtaler, der i Roeskilde havde gjort mig saa lykkelig, fandt ikke mere Sted i Kjøbenhavn. Vel ledsagede Erindringen om disse mig bestandigt, min Moders Skikkelse svævede bestandigt for mig, og jo mere hun nærmede sig til Graven, desto mere forklaret forekom hun mig. Men den religiøse Følelses dybe Inderlighed, som den gjennemtrængde mig i den

stille Stads snævrere Omgivelse, var desværre forsvunden. Jeg følde ingen Anger derover, thi en rastløs aandig Virksomhed var traadt i dens Sted og jeg troede i denne at besidde alt det, der tidligere bevægede mig. Men nu opfordrede min Moder mig til at bringe hende de Gjenstande, der saa hæftigt havde rystet hende, og at gjøre hende begribeligt hvorved de havde gjort et saa hæftigt Indtryk paa mig. Mig var dette meget behageligt. Det skeede med den største Livlighed og min Moder syntes meget vel at begribe dette Indtryk. Men noget Fremmed havde min Fremstilling for hende, hvorved den afveeg fra alt Tidligere. Talen var om Naturen i det Hele, om Kjendsgjærninger, der vidnede om voldsomme Omvæltninger, der havde fundet Sted paa Jordens Overflade. Jeg fortalde hvorledes disse Forsteninger indeholdt Lævninger af Oldtidens Dyr, der havde dannet sig midt i Forstyrrelsen, og hvorledes disse tre Former fra hiin forvirrede Tid, der tilfældigviis vare faldne i mine Hænder, viisde en stille Lov for den fremskridende Dannelse, hvorledes jeg ved at betragte disse Gjenstande havde opdaget den, og hvorledes denne Opdagelse havde rystet mig. Men Talen var kun om Naturen, om den Magt, med hvilken den midt i den tilsyneladende Forstyrrelse og Uorden for-

maaer at fasthold og følge en stille Lov for Skabelsen, hvilken først, erkjendt inden saa snævre Grændser, maatte føre mig videre og berede mig en uendelig tilkommende Nydelse.

Tidligere vilde en saadan Fremstilling have taget en umiddelbar religiøs Vending og forsonet min Moder med min Bestjæftigelse. Nu formaaede hun, i sit bestandigt mere fra Verden bortvendte Sind, at have en Ahnelse om, at et nyt fremmed Moment i den aandige Dannelse havde grebet mig, at dette truede med at føre mig bort fra den Vei, som hun erkjendte for den eneste Sande. Hendes Sygdom var uden Smerte. Den bestandigt tiltagende Svaghed, der var en Følge af Tæringen, formaaede ikke at fremkalde nogen hæftig Krisis. Stille og roligt aftage Kræfterne, og omhyggeligt blev Alt holdt borte fra hende, hvad der saae ud som jordiske Sorger. Henrik, sagde hun med en svag Stemme, der greb mig, hvorledes kan Du erfare noget saa Forunderligt, ja endog blive grebet saa dybt af det, uden at tænke paa Herren, der har bevæget Himmel og Jord, der sammenruller Sjernerne som en Dug, men som dybest aabenbarer sig i Sjælens indre Bevægelse i sig selv, i det omvendte, syndige Gemyts Anger. Hun advarede mig mod en Bestjæftigelse, der

truede med at afvende mig fra det eneste rette Maal; hun besvoer mig, ikke at forglemme hvortil jeg fra min Barndom var bestemt, og da hun saae mig rystet ved sin Tale, søgde hun vel at opmuntre mig derved, at hun gjorde mig opmærksom paa Skabningens stille, lovmæssige Orden, som paa en Aabenbaring fra Gud; men at følge denne i sine Betragtninger var, meende hun, Naturforskernes Forretning; men Du er bestemt til at forkynde hans umiddelbare Ord for Menneskerne. Hun taelde roligt og med svag Røst. Den dybe Magt, som hun fra min Barndom havde udøvet over mig, traad mægtigt frem og jeg forlod hende i stor Urolighed.

Dette Moment af en indre Modsigelse, som jeg selv har oplevet og i hele Aar ikke været i Stand til at undertrykke, traad mig senere med historisk Bedning imøde, da jeg lærde at kjende Pascals Levnet og Skrivter. En Tilboielighed til ikke at afvise, men at løse Modsætningen, blev, med en klarere, eller dunklere Bevidsthed, mit Livs stille Opgave og er det endnu.

Men den Tid formaaede intet at undertrykke den Drivt, der var bleven saa mægtig. Büffon havde begnet den Beskjæftigelse, der var min eiendommeligste, og turde, jeg kunde ikke afvise den. Men ogsaa hos ham

var det Mangfoldigheden af Gjenstandene, den Betragtningens Verden, som han oplukkede for mig, ved hvilken jeg følde mig tiltrukken; ingenlunde hans Hypotheser, hans Forklaringer; disse forekom mig tarvelige, og hans Fremstilling af de Tidligere af Whiston, Burnet, Woodward og Leibnits kunde ligesaa lidt tilfredsstille mig. Jeg vilde ingen Forklaring, jeg behovede Ingen, ja hvor Phænomenerne bleve eensidigt hentrukne, i Hypotheſernes Retning, følde jeg mig indskrænket og forstyrret paa en ubehagelig Maade.

Büffons Betragtninger over Menneskerne, over deres Udvikling, over deres Natur, gjorde vel ikke et saa mægtigt Indtryk paa mig, som Jordens Theori, men Fremstillingen trak mig venligere til sig; den umiddelbare tankefulde Sammenhæng, der udtaler sig igjennem Livet, udøver en hemmelig Magt paa Fremstillingen. Meget synes at forstaae sig af sig selv og den brede udførligere Behandling fører os, ligesom umærkeligt, fra den ene Gjenstand til den Anden og lader ved det største Detail af Undersøgelsen ikke det levende Hele slippe os af Syne. Især grundede Büffon tidligt en Anskuelse, ved hvilken jeg i alle menneskelige Forhold, erkjendte og forholdt Naturens skjulte Magt. Da jeg oprindeligt og fra Barndommen af var fortrolig med den,

havde dens Herredomme for mig intet anstødeligt, og den til det Høieste drevne Modsætning mellem Frihed og Nødvendighed, som først ved en lang Række af andre Erfaringer blev moden, var mig fuldkommen ubekjendt; jeg havde fuldkommen hengivet mig til Naturen og saaledes herskede jeg ved den, med den, og følde mig fri.

Det er en almindelig Bemærkning, der ofte nok er bleven gjort, at der, hvor en indre oprindelig Drivt paa en sund Maade sætter Menneskets Eiendommelighed i Bevægelse, foie de ydre Forhold sig ogsaa; hvor denne indre og ydre Eenhed bevidstlos udtaler sig indenfor Naturens Grændser med en freidig Tillid, der maae vi betragde den, som en Fortsættelse af den indre Hensigtsmæssighed, som vi beundre i Naturen. Den Drifighed, med hvilken den friske, i sin Eiendommelighed sikkre Ungdom synes at stole paa, at Livets ydre Forhold maae understøtte den indre Stræben, har meget tilfælleds med Dyrenes Instinct, og desto mere, jo sundere den er. Den Reflexion, ved hvilken vi betragte et saadant gunstigt Tilfælde som en Leilighed, der udenfra bliver os givet af Skjæbnen, som nogle mene, eller af en enkelt guddommelig Tilskikkelse, som andre mene, og som Vi nu ere forpligtede til at benytte, har allerede meget Sygeligt, og naar Frelseren henviser os til

Spurvene og til Lillierne, udtaler han en sund Tillid, ikke en sygelig Reflection.

Ogsaa mig traad en saadan venlig Gunst af de ydre Forhold imøde. Spengler, Directeuren for det kongelige Kunstkammer, en gammel alvorlig, betænksom og besindig, men tillige høist venlig Tyster, syæver for mig, som en ærværdig Skikkelse. Han viisde sig altid overordentlig net, bevægede sig roligt og betænksomt, og jeg blev indført i hans venlige Huus af min Fader, der var hans Hunslæge. Her lærde jeg nu først at kjende et Naturaliecabinet. Det var den Tid, da Bestjæftigelsen med Conchylier blev anseet for et anstændigt, ja ogsaa i visse Maader videnskabeligt Liebhaveri. Gestalternes overraskende Skjønhed, den mangfoldige Afværling af de meest levende Farver, og Gjenstandenes bequemme Varighed, vare vel skikkede til at frembyde en noget indskrænket, men elskværdig Underholdning. Den havde sit Hovedsæde i Amsterdam, og var der, ligesom den vidt drevne Blomsteraly, et naturligt Foster af den bequemme, rolige Rigdom, der søgde en stille Nydelse, som Intet forstyrrede. I Kjøbenhavn levede den berømteste Conchyliolog. Det endnu bestandigt uundværlige og pragtfulde Værk over Conchylierne udkom der. Som bekjendt er dette Værk igjen

blevet af Betydenhed ved den Vigtighed, som Videnskaben om Forsteningerne i Geologien har erholdt i vore Dage. Nøiagtigheden i Bestemmelserne og den classiske Rigtighed i de illuminerede Afbildninger, give endnu bestandigt dette Værk en høi Værdi. Forfatteren var anden Præst ved Garnisonskirken og et selsomt Menneske. Man fortalde mange Anekdoter om ham; hans Prækener havde noget Kapuzineragtigt. Jeg har aldrig hørt ham prække og kun seet ham langt fra. Men den spenglerske Samling var ligesaa betydelig, ja, hvis jeg ikke tager Feil, endnu betydeligere, end Chemnitzes; den var særdeles net og i den strængeste Orden opstillet bag Glasdørene i hvidtmalede Skabe, og naar den venlige Gamle, bevæget af den Glæde, der greb mig, af den stille strænge Opmærksomhed, med hvilken jeg hørde paa ham, førde mig omkring blandt sine Skatte og underviisde mig, opdagede man snart, ved den Maade, hvorpaa han forsigtigt tog en Musling, et Sneglehuus ud af Skabet og igjen satte det paa sin Plads, hvilken høi Priis han satte paa enhver af disse Gjenstande.

Naar Spengler førde mig omkring i sin Samling, hvilket tilsidst skeede hver Uge i bestemte Timer, meddeelde han mig en formelig systematisk Undervisning,

gjorde mig bekjendt med den linneiske Terminologi, og med Slægternes Kjendetegn; og denne Underviisning udstrakte sig ikke alene til Muslingerne og Sneglene, men ogsaa til Korallerne, af hvilke han besad en kostbar Samling.

Imidlertid skulde jeg endnu lære at kjende et andet selsomt Menneske. Tager jeg ikke Feil, saa gjorde jeg hans Bekjendtskab ved Spengler. C. var en lang, anseelig Mand, hoist godmodig og simpel. Allerede naar man saae ham, faldt han i Øinene ved sin Selsomhed. Thi den meest uindstrænkede Samlerlyst udstrakte sig endog til hans Person og Klæder. Berloqverne ved hans Uhr vare sammensatte af Conchylier, eller af andre dertil passende, virkelige, eller efter hans Mening sjeldne Naturproducter. Krampen paa hans trekantede Hat og Knappen paa den vare smykkede med smaa Conchylier. Paa hans høie, anseelige Spandstrør, som han bar høitideligt og lige, prunkede en Navknap med indsluttede Insecter. Han beboede et vidtloftigt Stokværk, der bestod af flere store Værelser, der alle vare opfyldte med Natur og Kunstgjenstande, opstillede i en broget Forvirring. Nogle Pragtværker med Afbildninger laae paa Bordene; tarvelige Møbler trængde sig ind imellem Kunstgjenstandene, og kunde næppe sees blandt

dem. En Electriseermaskine, et electrisk Batteri, en Luftpumpe, og andre physicalske Instrumenter vare omgivne med Kasser med Insecter, Coraller, Conchylier og udstoppede Dyr, og under Bordene stod kjæmpemæssige Basaltsoiler, forstenede Træer, mægtige Qvarzkrystaller. Hans Seng var en Raritæt; sine Norstole kaldte han Chinesiske. Denne fornnderlige Mand besad en betydelig Formue; men hans Slægtninger reddede Resten af Kapitalen, saa at han blot kunde raade over Renterne, for at han ikke skulde komme i Fare for at lide Nod midt iblandt sine Sjældenheder. Han var en meget velvillig, godmodig Mand; men hans Kundskaber vare ordnede ligesom hans Samling; at han blev bedraget er let at indsee. En Mængde slebne Stene, især den saakaldte Aegypterkisel med tilfældige Tegninger, der forestillede et Ansigt, eller Saadant, har han betaelt med store Summer. Jeg saae en udtorret Arm med en Haand; han kaldte den en ægyptisk Mumie af en Prindsesse. Jeg sogde at overbevise ham om at det var en Arm af et Mandfolk, og sandsynligviis den samme, som den berømte herodotiske Tyv havde overladt Prindsessen om Natten. Den lettroende Mand var tilbøielig til at tro Alt, hvad man sagde ham. For mig var nu denne Samling, saavelsom den

Spenglerske, høist vigtig; thi Alt, hvad jeg kjendte, hvad jeg fandt paa Markerne, indskrænkede sig til Insecter og Planter, som jeg uden nogen Anviisning, søgte at ordne, at adskille og bestemme. Hverken Raff, eller endnu mindre Büffon, da kun de første Dele af hans Naturhistorie stode til min Tjeneste, kunde hjælpe mig. Nu var jeg omgiven af en Masse af Naturgjenstande, der overvældede mig; men den indenfor Conchyliernes og Zoophyternes snævre Grændser indsluttede, ordnede spenglerske Samling frembød mig kun liden Hjælp til at finde rede i det Chaos, hvoraf min nye Vens Samling bestod. Vigtigst blev mig hans Mineralie-Cabinet, der dog var nogenlunde ordnet og godt bestemt, uden at jeg veed hvem der havde været ham behjælpelig dermed. Han selv besad nogle af den Tids mineralske Skrivter. Jeg kunde anskaffe mig Cronstedts Mineralogi, og inden kort Tid kjendte jeg Hovedarterne af Fossilierne efter denne Skribent.

Jeg var henreven af den Rigdom, der nu omgav mig, naar jeg sammenligner den med den Armod, hvori jeg hidindtil havde levet. C., der saae mig saa ivrig bestjæftiget i sin Samling, skjænkede mig mange Dubletter. Snart var jeg ogsaa greben af en ubegrændset Samlerlyst, og jeg besad en Conchylie, Coral og Mi-

neral-Samling, der beskjæftigede mig meget, var for min Stilling ikke ubetydelig, og skaffede mig den Fordeel at bringe, i det mindste indenfor Kredsen af disse Naturgjenstande, en Orden i mine erhvervede Kundskaber.

Imidlertid skulde der ogsaa virkes paa mig fra en ganske anden Side. Min Moder havde, udentvivl for den ovenanførte Samtale, talt med sin Broder om den for hende betænkelige Retning af min aandige Dannelse. Jeg erholdt af hende, og som jeg formodder middelbart fra Morbroderen, Sturms religiøse Naturbetragtninger og et lignende Skrivt af Sander, (om Guds Viisdom og Godhed i Naturen), der den Tid fandt meget Bifald. Jeg skal siden tale udførligere om denne Retning af det forrige Aarhundredes Gransking; her kan jeg kun berøre det Indtryk, som disse Skrivter den Tid gjorde paa mig. Sturm, saameget erindrer jeg vel, havde for mig intet Tillokkende; de opbyggelige Taler vare for brede og manglede den Dybde, som jeg var vant til at fordre af religiøse Betragtninger; ja, de vare mig snarere i religios Henseende skadelige. Beskjæftiget med en Masse reale Kundskaber, som jeg inderligt søgte at bringe i en overskuelig Orden, men endnu bestandigt forgjæves, maatte den fade Snak,

den tomme Salvelse, der behager sig selv i en evig Gjentagelse af de samme magre Tanker, nødvendigt være mig modbydelig. Her dannede sig først en Opposition imod et Slags Opbyggelse, der havde saa lidet Aandrigt, og en farlig Sammenligning imellem en religios Maneers tomme Tautologi og den videnskabelige Beskjæftigelses Rigdom. Den Kjedsommelighed, der allerede havde overfaldet mig i en tidligere religios dyb Epoche ved mangen Præken, havde nu ogsaa trængt sig ind i min stille Beskjæftigelse og blev her afvist med Hæftighed. Anderledes virkede Sander paa mig. Han syntes at være i den samme Stilling, som jeg; ham bevægede en virkelig Lyst til Naturgjenstande, og som dyb Religios vilde han retfærdiggjøre denne for sig selv. Jeg har siden den Tid aldrig seet hans Skrivt. Det er vel fuldkommen forglemt og kun opbevaret i literaire Samlinger, hentørret til en blot Titel. Men det foresvæver mig, som Udtrykket af en klar, Naturnydelse elskende Aand, der, overrasket af den Maade, hvorpaa alle Naturens Retninger i Planternes Rige og Dyrenes Liv gjensidigt understotte og befordre hverandre, gjærne tabde sig i Betragtningen af denne ydre Hensigtsmæssighed. I den friske Glæde, der gjennemtrængde mig, naar de mangfoldigste Gjenstande

bleve optagne i det Heles store Eenhed, uden at tabe sig deri, naar den stille Udvikling af Plantelivet tilligemed betegnede Aarstidernes Gang, naar Dyrenes mangfoldige Bevægelser under Jorden, paa Jorden, mellem de mindste Vœrter, mellem Trœer, i den klare Luft altid bleve mœgtigere, mere mangfoldige, mere varme, efterhvert som Sommeren skrider frem, og sagte henklinger i Høsten, naar Fuglenes Stemmer tillige synes at træde frem af Atmosphœren, laa dog den samme Betragtningsmaade til Grund. Ved hine mere bestemte Betragtninger, dem af Naturens store Forhold, af enhver levende Skabnings ydre Omgivelser, der synes at være indrettede til hans Vedligeholdelse, traad det Hele med sin fulde indre Rigdom i et klart Forhold til det Enkelte. Naturens mørke forstyrrende Magt, med hvilken den raser fortœrende i sit eget Indre, skjuler sig for Ungdommen, der er i Begreb med en mœgtig Udvikling. Den er, som alle Udviklinger, beslœgtet med Livet; Dybens Hemmelighed er den fremmet. Men endskjøndt saadanne Betragtninger morede mig forbigaaende, kunde de dog paa ingen Maade tilfredsstille mig. Trangen til bestemte Kundskaber, til en videnskabelig Sammenhœng imellem dem, var altfor mœgtigt opvaagnet; selv den theologiske Betragtning kunde kun forøge, ikke til-

fredsstille den; og just derfor bleve den religiøse Opvækkelse, som Forfatteren havde til Hensigt, ved Løsningen af dette Skrivt, snarere trængt tilbage, end fremmet.

Denne Retning, der mere gik ud ad og til Fatteevnen, blev nu ogsaa for min tilkommende Dannelse mere bestemt betegnet ved to Skrivter, der paa denne Tid faldt mig i Hænderne; det var Jerusalems Betragtninger over Religionen og Spalding om Menneskets Bestemmelse. Det første erholdt jeg fra Leiebiblioteket, det Andet havde min Fader anskaffet sig. Man gjorde Uret, naar man vilde nægte, at disse Skrivter ere skrevne med religiøs Overbeviisning; men dog maa man bekjende, at Rationalismen, der senere uddannede sig med saa stor dogmatisk Sikkerhed, allerede, om og tilhyllet, indeholdtes i dem. Den skattige Afsondring, den frivillige og indskrænkende Fratigelse af al historisk Udvikling, der allerede tidligere havde uddannet sig i Christendommens Form og paa den Tid herskede, i det mindste iblandt de ringere Klasser, hist og her i christelige Foreninger, gav Religionens Modstandere mægtige Vaaben i Hænderne, som de heller ikke forsømde at benytte sig af. Den religiøse Berelgjennemtrængning af alle Livsmomenter,

der fandt deres Middelpunckt i Troen, betegnede den første friske Epoche af Protestantismen. Følelsen hvilede i denne Tro; den dannede den sædelige Grund til alle Handlinger, ja selve Studiet var baseret paa den. Udmattelsen efter Trediveaarskrigen fremkaldte en dræbende Adsplittelse; den kraftige, religiøse, organiske Enhed i alle Livsmomenter forsvandt; hvad der var inderligt forbundet, adskildes; og just derved fandt den sønderlemmende sandselige Forstand et Spillerum for sin Virksomhed. Dette dannede det vigtigste Moment i den paa den Tid herskende historiske Kultur, og Troens religiøse Dybde blev udstødt af den fremskridende Udvikling — som Philosophi og Kunst — og indstrænkede sig til sine adskilte Elementer, især i Tyskland, indenfor de enkelte Grændser. Saaledes var Dybden af Følelsen fireret med Lærens Ubestemthed ved Brødremenigheden; den christelige Grund til alle Handlinger, holdt fast af Pietisterne i sin lovmæssige Haardhed (adskilt fra Dybden af Følelsen, som fra Lærens Strænghed), og adskilt fra denne, som fra hiin, udbannede sig den stive Begrebsformalisme, ved den ortodoxe Dogmatik. Om og Ophavsmændene til disse adskilte Retninger stode nærmere den levende Kilde til den forenede Tro — Spener, Franke, Zinzendorf, Oven-

stædt, — o. s. v. traad dog Skilsmissen bestandigt mere bestemt frem, og da de adskildes indbyrdes, traad de ogsaa ud af den Retning, som den historiske Videnskab i det Hele havde taget. Da opstod den haderlige Bestræbelse, for at udrive Religionen af denne isolende Tilstand, og at knytte dens Indhold til saadanne Opgaver, som, hvor mægtig Reflectionen endog maa være, dog aldrig ville kunne blive fortrængte af et menneskeligt Gemyt. Vilde man nu forskaffe saadanne Bestræbelser noget Bifald, maatte man ikke knytte dem til den stive Maneer, der herskede i Theologernes Skoler, saavelsom i adskildte christelige Foreninger. Menneskelige Tilstande overhovedet og deres dybere Betydning, Betragtninger over Liv og Død og andre Saadanne skulde føre Menneskerne tilbage til Troen, der truede med at gaae tabt. Det Sprog, der blev brugt for saadanne Fremstillinger, blev mere behageligt, mere passende til Tiden, og Forfatterne kunde gjøre Regning paa et almindeligt Bifald, thi paa den ene Side blev Læseren beroliget, naar det, der som religiøs Grundlag for hans Opdragelse ikke lod sig fortrænge, her traad ham i Møde paa en behagelig Maade, og paa den anden Side troede han med mere Beroligelse at kunne følge Reflectionens Retning, der beherskede ham,

som hele hans Tids Historie. De velmenende Forfattere af dette Slags betænkde ikke, at al Religion er et Oprindeligt, Umiddelbart, og at, naar Troens inderste Kerne er forsvunden, den ligesaa lidt lader sig frembringe, som det forsvundne Liv ved en chemisk Composition. Skrivter af det Slags vilde ikke have været muelige, naar ikke en Rest af den udmattede Tro havde vedligeholdt sig saavel hos Skribenten, som hos Læseren. Men selv dette Kiim bliver forkrøbblet ved saadanne Reflectioner, og den friske Eiendommelighed, den levende positive Virkelighed i de religiøse Anskuelser taber sig efterhaanden og henfalmer i de abstracte Betragtningers gjennemsigtige Klarhed; dette var tildeels ogsaa Tilfældet hos mig, men jeg mærkede det næppe. Thi den uafbrudte Bestjæftigelse, Aandens rastløse Bevægelse lod mig ingen Ro. Udviklingens sunde og raske Pulse besidde Livets Rettigheder, der gjøre sig gjældende, og som, hemmede eller forstyrrede paa en eller anden Maade, avle den indre Logn, Sjælens farligste Sygdom, der, selv naar den bærer den tidligere Religiositæts Klædebon, bliver hemmende for hele Livet.

Jeg var omtrent femten Aar gammel og maa her omtale en latterlig Historie, der dog kan tjene til Bevis paa, at Romanlæsningen midt i mine videnska-

belige Beskjæftigelser, i de mangesidige aandige Sysler, ogsaa bar sine Frugter. Jeg var altfor meget vant til at drage hele Livet ind i Poesien. Det var naturligt at jeg forsøgte det i alle Retninger og at de spirende Følelser ogsaa yttrede sig der, hvor de henviste til Middelpunktet af al Digtning. Man kunde kalde det, jeg vil fortælle, en indre Usandhed, og dog er det det virkelig kun i samme Forstand, hvori en livlig Piges Dukkespil kan kaldes saaledes.

Ligeover for os var en Pigeskole. En halvvoxen Pige maa have stillet sig oftere, ved de Andre, ved de dunkle Vinduer; om denne Uklarhed har været hende fordeelagtig kan jeg ikke sige, thi jeg saae hende kun saaledes og valgde hende til min Elskede. Denne Daarskab vilde, som saa mange andre Forestillinger, der udannede sig i mit eensomme Liv, have opstaaet, udannet sig digteriskt, og hendøet, uden at Nogen havde erfaret Noget derom. Det forstod sig desuden af min hele Tilværelses Maade saa ganske af sig selv, at jeg vilde finde det unødvendigt, at omtale det. Ulykkeligviis er en saadan barnagtig Kjærlighed forbunden med Tilbøieligheden til at yttre sig om den; man vil see sin Lidenskab afbildet i Sproget, den synes først at blive gjort virkelig ved Digtningen, og det er bekjendt

at de første Gnister af Poesi overhovedet fremkomme ved disse spirende Forsøg. Udspringe de af et Menneskes indre Væsen, tænde de for hele Livet, i modsat Fald udslukkes de ligesaa hurtigt, som de ere opstaaede. Naar en Yngling elsker første Gang, eller troer at elske, er han allerede derved Digter, og Mange ere blevne ulykkelige for deres hele Liv, naar de ikke have forelsket sig i den levende Skjønhed, men i den Digtning, som de frembragde. Dette møder sædvanligt de mørke Naturer, der blive overraskede af deres egen Fremstillings usædvanlige Magt, og jeg har kjendt mange ulykkelige Ynglinger, der aldeles have misforstaaet sig selv, og gik til Grunde ved denne kritisk farlige Udvikling.

Hvorfor er denne Tilbøielighed til Poesi Ynglingen aldeles naturlig ved en vis Retning af hans Dannelse, uden at vi finde den hos Pigerne? Ved disse vil en saadan Tilbøielighed altid vise sig som en unaturlig, sygelig. Grunden er denne: Kjærlighed er hos Pigen hendes Tilværelses inderligste Hemmelighed; hun vil næppe i sin sunde Udvikling tilstaae sig denne; den bliver først fremlokket og moden ved Gjenkjærlighed. Ynglingen derimod føler sig ifølge sin Natur opfordret til at udtale sin Kjærlighed, og den former sig nødven-

digt som Digtning, hvor de selskabelige Forhold ikke tillade at den bliver tydelig ligeovenfor den elskede Gjenstand.

Jeg havde en ung Ven i Roeskilde Skole, som jeg fandt tilbøielig til at høre med Taalmodighed meget af det, der bevægede mig phantastisk, og som jeg undsaae mig for at meddele mine Brødre. Det var den yngre Broder af den i hele Danmark med Rette berømte Skuespiller Lindgreen. Om han endnu lever er mig ubekjendt, thi han traad mig aldrig senere imøde, og omendskjøndt jeg lærde at kjende hans ældre Broder, erfarede jeg dog intet om den Yngres Skjæbne. Skulde han leve, skulde dette Skrift falde ham i Hænderne, vil han forundre sig over at et Brev, som jeg skrev til ham, som han aldrig erholdt, blev en ikke ubetydelig Begivenhed i min Ungdoms Liv. Jeg gjorde ham til min Kjærligheds Fortroelige, og den Deel af Brevet, der indeholdt denne Tilstaaelse, havde et pigterisk Anstrog. Naar vi Børn skrive Breve, maatte vi læse dem for vore Forældre førend de afgik. Ifølge den hele Tugt i mine Forældres, Huus var det umueligt at give et Brev paa Posthuset uden deres Vidende; Brevet var ogsaa saaledes skrevet, at den Deel af Samme, der handlede om min Kjærlighed, kunde falde ud,

uden at Sammenhængen led derved. Jeg gjorde Regning paa, at min Fader, der ved saadanne Leiligheder tillige pleiede at være beskjæftiget paa en anden Maade, kun skulde høre halvt til. Mine Brødre havde ogsaa skrevet til deres Venner, og saaledes turde jeg bestemere haabe at slippe igennem. Da mine Brødre forelæsde deres Breve, syntes min Fader virkelig næppe at høre paa dem. Jeg holdt mig tilbage; mit Hjerte bankede; jeg begyndte at læse, og hvor forskrækket blev jeg ikke, da min Fader strax lagde Pennen og med den største Opmærksomhed fulgde mine Ord. Det, som ellers vilde have været mig behageligt, var mig nu forfærdeligt. Jeg læsde med sittrende Stemme, og vilde nu overspringe det ulykkelige Sted; men det var den største Deel af det vidtløftige Brev. Hvad springer Du der over? spurgde min Fader koldblodigt og tog mig Brevet ud af Haanden. Jeg var som tilintetgjort; mine Sødskende spidsede Ører, da de saae, at min Fader saae forbauset, forskrækket og tilsidst fortornet hen for sig. Jeg vil aldrig glemme det Øjeblik, der nu fandt Sted. Gaaer ud! sagde min Fader, og jeg saae hvorledes min Moder, overrasket og heftigt bevæget, reisde sig op paa sit Sygeleie.

Da vi nu vare drevne ud af Stuen, trængde mine

Søstre sig omkring mig; at jeg taug beskjæmmet stille, vil Enhver indsee. Pigen blev strax kaldt ind og sendt bort. I den største Spænding hengik nu næsten en Time; Pigen kom tilbage med Læreren; han blev fort ind til mine Forældre og den gamle Pige traad forbittret ud af Værelset. Fy, Henrich! raabde hun, hvorledes kunde Du gjøre Din syge Moder en saadan Sorg? Hvad er der? raabde mine Søstkende nysgjærrigt; Det maae I slet ikke vide! svarede Pigen, og mine Søstkende stirrede paa mig, som paa en Forbryder. Endelig blev jeg kaldt ind. Vistnok blev jeg rystet af min syge Moders hæftige Bevægelse, da hun anfaae Vildfarelser af det Slags i min Alder for meget farlige; meget mindre af min Faders Formaninger og Trusler. Men hvor bevæget jeg end var, havde dog en Ytring af Læreren nær bragt mig til at le. Et saadant Brev, raabde han, og Drengen er ikke engang confirmeret endnu! — Jeg fik nu Lov til at gaae, men min Fader havde, med Hensyn til mig, aabenbar taget Sagen forkeert. Jeg var nu en ulykkelig Elsker, jeg sukkede under mine Forældres Forfølgelse; hvad kunde jeg ønske mere, for fuldkommen at uddanne Romanen?

Uden al Tvivl indsaae min Fader snart dette. Han havde erfaret, thi jeg havde maattet tilstaae ham det,

og han havde vel ogsaa tænkt sig det, at jeg hverken havde seet Pigen i Nærheden eller taalt med hende. Han var bekjendt for sit muntre og ofte ubetænksomme Vid, og flere af hans træffende Svar havde vel udbredt sig i større Kredse; nu fortalde han ogsaa Indholdet af mit Brev paa en høist latterlig Maade. Jeg blev en Gjenstand for Spot og dybt ydmyget. Min Moder maatte træde forsonende imellem; men min Kjærlighed udholdt ikke denne haarde Prove. Ungdommens Letsindighed viisde mig snart et andet Middel; jeg lo, spottede, stiklede paa mig selv, og stod næsten som Seierherre paa Ruinen af min første Tilbøielighed.

Jeg saae Brevet først igjen efter flere Aars Forløb; min Fader havde gjemt det, og jeg erfarede nu først hvorledes en Begivenhed, der saae saa truende ud, hemmeligt havde moret mine Forældre paa en munter Maade, ja endog foroget det Haab, de nærede om mig. Min Lærer var bleven sat i Forbauselse over Fremstillingens Ild, over Sprogets Siirlighed, og ogsaa mine Forældre havde for første Gang troet i mig at erkjende en tilkommende, ikke ubetydelig Skribent. Og sandelig, da jeg efter saa lang Tids Forløb læste dette Brev igjen, fandt jeg en Poesi i Udtrykkene, en Dri-

stighed i Billederne, der paa ingen Maade var at finde i mine øvrige skriftlige Opsatser fra dette Tidsrum; og saaledes var det vel mueligt, at Kimet til en sand, ikke blot opdigtet Følelse ved denne Begivenhed tidligt var bleven vækket og qvalt. Jeg finder intet Spor mere i min Erindring, og kan nu næppe bestemme, om denne ungdommelige Skjønhed virkelig blot var en Dulcinea af min Phantasi, ellen ikke.

Jeg maa ved denne Leilighed blot gjøre den Anmærkning, at mine Læsere vilde tage Feil, hvis de i Fremtiden vente sig mange Bekjendelser af et lignende Slags. Saadanne Confessioner kunne have noget Tillokkende for Læserne, men altid paa Forfatterens Bekostning. Ganske anderledes forholder det sig med en barnlig Vildfarelse, som vi kunne afhandle og fremstille med rolig Objectivitæt, som en Naturgjenstand.

Det var kort efter denne Begivenhed, at en anden længe Forventet indtraf. Min Moder døde, eller meget mere udslukkedes, som et Lys. Denne sagte fremsmigende Død overraskede os dog; thi endskjøndt den blev ventet, fandt der intet Tegn Sted, der kunde bebude os den umiddelbare Nærværelse. I Kiøbenhavn fandt min Moder ingen Præst, med hvem hun kunde træde

i et saa fortroligt Forhold, som med den høitagtede Præst i Roeskilde. Nu kom En for at række hende den hellige Nadvere, og en frygtelig Angst greb os Børn. Vor Moders sidste svage Livspust tilhørde endnu vor inderste Tilværelse; jeg var dybt rystet; det var det Dybeste, Helligste, Inderste af min hele forgangne Tilværelse, der truede med at vige bort. Alle Timer af vore andægtige Samtaler svævede for mig; Samvittigheden sagde mig nu første Gang, at Anfuelser, Tilbøieligheder, Forhaabninger bestandigt havde stillt mig mere inderligt fra min Moder; en sagte truende Ahnelse om at det Helligste vilde blive mig bestandigt mere fremmed, rystede mig. Præsten traad dybt bevæget ud af Sygeværelset, og vi Børn bleve kaldte ind. Vi omgav Sengen; min Moder laa rolig og, som det syntes, uden Smerte der, hun hævede sig op og velsignede os. Endnu bestandigt svæve de forklarede Træk for mig, de skjønne Øine glindsede, de yndige Træk erholdt en forhen aldrig kjendt Bevægelse; en flygtende Rødme farvede Kinderne; den ellers saa matte Stemme klang høiere, end sædvanligt, og hun vendte sig til mig. Henrich, sagde hun, Du skal forkynde Herrens Ord; han har kaldet Dig og udrustet Dig med Gaver; bliv ham, bliv dit Kald tro, og saa

velsigne Dig Gud! Hun sank tilbage, hendes Øine lukkedes; vi bleve førte ud af Stuen, og faa Minutter efter stod Døren aaben; vi saae vor Moders Lig; og jeg knælede rystet, høit grædende ned ved hendes Seng. Alt, hvortil Talent og indre Tilbøielighed kaldte mig, alle glimrende Forhaabninger, som foresvævede mig, vare i dette Øieblik forsvundne; og høitideligt lovede jeg, at opfylde min Moders Ønske; det syntes mig fra dette Øieblik at jeg var indviet til Præst.

Hvad er Menneskets — det friske Liv beholder sin Ret: men dog traad denne Time ofte, naar jeg maatte bebreide mig, at jeg ikke har opfyldt det høitideligt givne Løfte, straffende frem for mig. Vel sagde en klar Bevidsthed mig, at min Moder havde taget Feil med Hensyn til mig, at Guds erkjendte Kald bliver udtaalt ved Talentet; men bestandigt traad igjen min Moders Dødstime formanende for min Sjæl. Midt i Rigdomme af aandig Erkjendelse, midt i den mangfoldigste Udvikling svævede hendes Billede og lyste mig imøde, som om det egentligste Liv var i dette Døendes Moment, i denne Gravens Dunkelhed alene den meest gjennemsigtige, klareste Sandhed. Og naar i alle Livets Forvildelser, blandt mangfoldige videnskabelige Bestræbelser, en Kjern af et religiøst Sindelag, fjendt

ofte neddukket og ukjendelig, vedligeholdt sig mit hele Liv igjennem, naar jeg aldrig vovede, jeg tør paastaae det, at gjøre det Dybeste til Gjenstand for en oversla-biist Snak, saa er min Moders Dødsstund, der er blesven mig hellig mit hele Liv igjennem, Skyld deri.

Efter min Moders Død blev Lemmerne af den lille Familie adskilte. De to Søstre kom til Slægtninger; den Ældste til Bedstemoder, der endnu levede i Dødherred. Hun var ligefra sin Ungdom meget levende og virksom, tog tidligt ivrig Deel i de huuslige Forretninger, og endskjøndt hun kun var den Fjerde i ni Børns Række, beherskede hun os dog paa en Maade alle; den Yngste kom til en Morbroder i Fyen; en stille blid Pige, der med eftergivende Tilboielighed fluttede sig til sine Brødre. Den yngste Broder, der tilligemed mig besøgte Universitætet var et opvakt Hoved, og hørde til de Mennesker, der med stor Opmærksomhed agte paa Livets ydre Forhold. Mangeslags Forretninger, saaledes som de forekom i en Familie, alle Slags Bestillinger, Brændeindkjøb og saadanne Forretninger, til hvilke baade min ældste Broder og jeg vare fuldkommen uskikkede, bleve overdragne til ham. Vi vare af ganske forskjellige Naturer. I Sprog-

Hvad jeg oplevede.

underviisningen holdt han, endskjøndt den yngste, fuldkommen Skridt med mig. Men en stor Godmodighed udmærkede alle os Sødskende, og paa de hæftigste Scener, som jeg, blandt os alle den meest opfarende, itte sjeldent, opægget af min yngre Broder, gav Anledning til, fulgde snart en Forsoning. Især tildrog i denne Tid min yngste Broder sig min Opmærksomhed. En Forskjel af mere, end fire og et halvt Aar betyder i det sertende Aar meget; men dog viisde der sig en Tilbøielighed til mig, en Ahnelse om det, der bestjæftigede mig i mit Indre, der overraskede og rørde mig. Han erholdt ingen Underviisning i Sprog. Min Fader, der var indskrænket ved sin økonomiske Stilling, opgav igjen den Plan at lade ham studere; han var bestemt for en militair Løbebane.

Da Søstrene havde forladt Huset, dannede de tre tilbageblevne Drenge — thi den ældste Broder boede paa Cadetacademiet, og kunde, da Officierseraminen var nær, kun sjeldent vise sig iblandt os — tilligemed den nu gamle Pige og paa en vis Maade ogsaa med Læreren, en snæver Kreds. I denne var min anden Broder og Pigen de egentlig virksomme. Min yngste Broder og jeg lode os Alt behage. Min Fader, der var misfornøiet med sin Stilling, efter min Moders

Død endnu mere spændt med Familien, og trykket af Gjæld, tilbragde hele Dagen udenfor Huset, i Forretninger, og vel ogsaa i selskabelig Adspredelse. Saaledes nær mede sig nu den Tid, da vi skulde besøge Universitetet. Men mange Slags Begivenheder trængde i denne korte Tid ind paa mig og satte mig baade indvortes og udvortes i Bevægelse.

Da min yngre Broder besøgte Universitetet tilligemed mig, bleve vi ogsaa confirmerede sammen, uden al Tvivl af økonomiske Hensyn. Confirmationsdagen var i Danmark, men især i Kjøbenhavn, meget høitidelig. Det kan have sine Fordele, at denne Act i de store Stæder i det protestantiske Tyskland finder Sted i de forskjellige Kirker paa forskjellige Dage og til forskjellige Tider. Men afgjort er det, at den derved mere bliver draget ind i de snævre Familiekredse, taber den kirkelige Anseelse, og at der saameget lettere istedetfor denne Acts høitidelige, religiøs historiske Betydning træder en svagelig Sentimentalsk, til hvilken Tiden desuden har en Tilbøielighed. I Kjøbenhavn fandt denne vigtige religiøse Act Sted i alle Kirker paa samme Tid. Naar jeg taler om noget, som paa den Tid fandt Sted i mit Fædreneland, som om noget der er forgaaet, skeer det kun fordi jeg ikke veed hvad der i

næsten et halvt Aarhundrede kan have forandret sig i en altomdannende Tid.

Tidligt om Morgenen blev der ringet i alle Kirker; Festen, der dog hver Gang med en indre religiøs Følelse blev forberedt i saa mange Familier, fandt et betydningsfuldt Middelpunkt i den store Bevægelse i den hele Stad; hele Dagen er helliget Børnene, og naar i Stæderne i det nordlige Tyskland, især i Berlin, Religionens mere subjectiv personlige og sentimentale Retning, som den med sit dybeste Mysterium taber sig i Familielivet, stærkest er udpræget i den vistnok skjønne og inderlige Julefest, saaledes traad her den renere mere objective Retning, den høitidelige kirkelige Enhed, ved hvilken Familierne dog først erholde deres christelige Indvielse, mægtigere og vældigere frem. Naar denne Høitidelighed alligevel mere og mere tabte sin Betydning, og ikke mere formaaede at holde sig imod Tidens forstyrrende Indvirkning, saa laa det just i den Sidstes Magt, og ikke i Indretningen. Man beskjæftigede sig paa denne Dag næsten kun med Børnene, og den lidet bevægede Tid gav Høitideligheden en Rolighed og Munterhed, der meget forhøiede Indtrykket. Om Eftermiddagen vare alle Gader opfyldte med pyntede Børn. Den Fattigste havde sparet sam-

men til denne Dag, for at hans Børn skulde vise sig anstændigt. Den festlige Følelse, der herskede i hele Staden, forhøiede de Riges Deeltagelse, og Betleren sandt for sit Barn en Forøring af en festlig Dragt. Var det en smuk Dag, saa vare alle offentlige Haver helligede til Børnenes Fornøielser. Paa Voldene, paa Sparseregangene i Omegnen, i Kongens Have i Staden vrimlede det af glade, pyntede Børn, og naar den rigoristiske Christne endog kom frem med mange Indvendinger mod en saadan, sandselig, verdslig Glæde paa en Dag, der skulde være helliget til stille Betragtninger, kunde man dog ikke undertrykke den behagelige, muntre Følelse, som et saadant Syn maatte vække. Og kan man vel nægte, at der, hvor der lever et alvorligt Christeligt Sindelag, lader dette sig vel forene med en uskyldig Fornøielse, der især paa en smuk Dag i en rig Egn, kan have en religiøs Betydning.

I Kjøbenhavn erindrede man sig, at det netop var en saadan Dag, der nogle Aar før var høist vigtig for hele Landets Skjæbne.

Struensee var, som bekjendt, bleven styrtet ved Kongens Stifmoder, Enkedronning Juliane Marias Intriguer. Hun herskede fra den Tid af, og omendskjøndt der ikke offentlig yttrede sig nogen stor Utilfreds-

endskjøndt den dristigt styrtede Struensee, som man havde at takke for saa mange fortræffelige Indretninger, især for den aldrig siden den Tid ganske undertrykte Præssefrihed, endskjøndt han, den Fremmede, der ikke sjeldent høist ubesindigt fornærmede den nationale Følelse, der altid paa en meget priisværdig Maade var fremherskende i Danmark, var miskjendt og hadet, havde der dog under en herskesyg Ovindes Regjering indsneget sig saa mange Misbrug, at man med Længsel saae en Forandring imøde. Man erindrer sig med Vemod den skjønne Tid, da Frederik V, understøttet af den gamle, berømte Grev Bernstorf, regjerede Landet; og denne Tid med sine ovenfra herskende liberale Anskuelser svævede for de Danskes Minde, som en særdeles lykkelig. Den gamle Grev Bernstorf var, ligesom hans Konge, tilbedet. Det var ham, der ikke for Danmark alene, først gav et Exempel, i det han paa sit Gods hævede Bondernes Livegenskab. At han benyttede sin Stilling, for at forskaffe tyske Lærde, hvis Værd man ikke forstod at skatte i hans Fødeland, en sorgfri Stilling, er almindeligt bekjendt. Ham, den danske Minister, skylder man det, at den paa den Tid anerkjendte største tyske Digter Klopstock, ikke bukkede under for Armod; og om denne Forkjærlighed for tyst Lærdom

og denne levende Interesse for tyske Lærde end ikke fandt almindeligt Bifald, var dog den Indflydelse, som dette Sindelag havde paa Danmark, uden al Tvivl velgjørende. Revet ud af den noget stive Nationalitæt, blev Danmark mere modtageligt for høie, virkelig historiske Anskuelser, og naar dette lille Land i sin, som det synes, isolerede nordlige Beliggenhed, har erhvervet sig den Ære, at virkeliggjøre Ideer, som de mægtigste Nationers modneste Aander den Tid forgjæves ønskede at kalde til Live, naar Danmark først blandt alle Continentets Folkeslag besad en lovformelig Pressefrihed, afskaffede Livegenskabet, ophævede Slavehandelen, ja, naar i Kjøbenhavn den videnskabelige Beskjæftigelse indtog en anerkjendt fornem Plads ved Siden af Landets øvrige Interesser, laa Kimet til denne gunstige Retning uden al Tvivl i hine Dage, da den milde Kong Frederik V. herskede, og den aandigt ophøiede Bernstorf under ham. Denne har fra min tidligste Ungdom svævet for min Sjæl, som en af Historiens Heroer. Da Struensee traad ind i Ministeriet og begyndte sit voldsomme Regimente, trak han sig tilbage til Hamburg. Han var redebon til at modtage et Kald, der efter Struensees Død, udgik til ham, just da Do-

den overraskede ham. Men desto vigtigere blev hans Broderson, Peter Andreas Bernstorf, for Landet.

Efter Landets Love er Kronprindsen myndig i sit sextende Aar. I Aaret 1784 optraad den nylig afdøde Konge som Kronprinds offentligt i Slotskirken med de andre Børn af de Familier, der hørde til Slotsmenigheden og gav tilligemed de Andre offenligt Regnskab for sine Kundskaber i Religionen. Det er det Skjønne ved denne Høitidelighed i mit Fædreneland, at den ogsaa i et protestantiskt Land bevidner, at der er noget Høiere, om end ikke i det Synlige saa dog i den menneskelige Sjæls inderste Dyb, der endog i et absolut Monarki er det virkelig egentlig Regjerende, at dette Høieste og Dybeste stiller Alle lige, at den christelige Menighed, som Saadan, er Udtrykket af en gudommelig Villie, der er større end enhver Fremstilling. Det er begribeligt, at den Dag paa hvilken Landets tilkommende Herster, traad frem blandt alle Hovedstadens Børn, lig Alle, blev dobbelt vigtig for Indvaanerne. Den der ikke, for sine egne Børns Skyld, maatte besøge andre Kirker, priisde sig lykkelig, hvis han kunde erholde Adgang til Slotskirken. Alle Landets Store havde forsamlet sig her; Kirken var propfuld, og sjelden yttrede mange stille Ønsker for Fædrenelandet sig lon-

ligt, om de end ikke turde blive lydelige. Men Faa ahnede det, der i Stilhed var forberedt for denne Dag. Dagen derpaa mødte den fortenaarige Prinds i Statsraadet. Man modtog ham med Ærefrygt, men hvor forskrækkede bleve Medlemmerne ikke, da den unge Prinds erklærede, at Hans Majestæt havde i Naade afskediget flere af Statsraadets Medlemmer, og især dem, der udøvede den største Indflydelse paa Enkedronningen. Da Statsraadet var endt, ilede de Afskedigede til Regentinden. Hun vilde i Øieblikket trænge ind til Kongen; hun var vant til at betragte sig som uindskrænket Herskerinde, og som Saadan ogsaa at byde over den Vagt, der beskyttede Kongens Gemakker. Men her fandt hun en Officier, der havde den Dristighed, at erklære hende, at Kongen havde givet den strængeste Befaling ikke at lade Nogen komme ind. Dronningen søgte forgjæves at gjøre den Magt gjældende, som hun saa længe havde udøvet. Med den dybeste Ærefrygt bevidnede Officieren hvormeget han maatte beklage, at den kongelige Befaling var ubetinget og fordrede strængt Lydighed. Vistnok var det Begge velbekjendt, at en saadan Befaling ingen Betydning havde. Ved Kongens Tilstand kom det kun an paa hvem der beherskede hans Person. Hvad der vilde være skeet,

hvis det havde lykkedes Dronningen at tiltvinge sig Adgang til ham, er vanskeligt at bestemme, men da denne blev vægret hende, var det gamle Herredomme styrtet ved en Hofrevolution, og et nyt Regimente indført paa den dristigste Maade.

Dronningen maatte vel indsee, at en saa dristig, kjæk og rolig Opforsel robede en dybt anlagt Plan. Den velbevarede Hemmelighed vakte en Overraskelse, ved hvilke det styrtede Regentskab blev fuldkommen raadvildt. At Modstanderne havde benyttet mangehaande hemmelige Midler, at de endog vare forberedte paa en Modstand, maatte Dronningen indsee. Man fortæller at Kronprindsen selv ilede den vagthavende Officier til Hjælp. Han havde, ligesom denne, med Ærefrygt ptret hvor ondt det gjorde ham, havde rakt Dronningen sin Arm, og denne ellers saa strænge og alvorlige Herskerinde havde bedovet ladet sig føre tilbage til sine Værelser.

De afskedigede Store havde alt for pludseligt tabt deres Magt og Anseelse. De kunde ikke skjule den hæftige Sindsstemning, hvori de vare. En glad Mummelen gjennemlob hele Staden. Samme Dags Aften var der tilsagt Bal paré, for at feire Kronprindsens Myn-

dighed. Alle vare henrykt over den rolige Værdighed i hans Opførsel.

Jeg kjender altfor lidt de hemmelige Forberedelser, der fandt Sted, for at forene denne Katastrophe, saavelsom og de ledende Personer. Som man paastaaer, vare Tropperne consignerede i Casernerne, og Artilleriet beordret til at holde sig beredt. Lykkeligviis gjorde den stille Ende paa denne Crisis disse voldsomme Forholdsregler overflødige. Næppe vil man i Historien finde et Exempel paa en saa fuldkommen Forandring i Statens Regjering, der skeede saa pludseligt, saa gjennemgribende, og dog saa stille, saa roligt og uden Voldsomheder. Det var netop som om der aldeles ikke var skeet Noget.

Kort derpaa fremtraad Grev Bernstorf, Reventlow og Schimmelmann. De indtoge de ledige Pladser i Statsraadet. Kronprindsen havde hidindtil ikke henlevet nogen lykkelig Ungdom. For en Opdragelse, der uddannede ham for hans tilkommende Bestemmelse var der ikke sørget tilstrækkeligt, men han var endnu ung og ledet af redelige Mænd, der alle stode paa Høiden af deres Tids Uddannelse. De vilde ikke beherske ham, men netop bane ham Veien til at herske selv. Han selv havde ligefra sin Barndom seet de ulykkelige

Følger af et Regiment uden Herfker. Den frygtelige Skjæbne, der i hans Ungdom traf hans egen Moder, maatte kaste et dunkelt Slør over de første Aar af hans opvaagnede Bevidsthed. Aldrig har en redeligere Fyrste med en bedre Villie, ja endog med en klarere Forstand i over et halvt Aarhundrede beherfket et Land; noget hvori han lignede den herligste af alle danfke Konger, Chriftian IV; men en fkjæbnefvanger, frygtelig Tid fkulde drage det rolige Land ind i voldfomme Verdensbegivenheders Hvirvel; Danmark fkulde blive Offeret for den europæifke Politik, og det ftolte England gjøre fig fkyldig i en Udaad, fom endnu, efter mange Aars Forlob, ingen Engelfkmand kan høre nævne uden at fkamme fig. Dog netop denne fkjæbnefvangre Tid forbandt Folk og Herfker mere inderligt, og han er nu død, begrædt, fom kun faae Konger. Nogle elendige Yttringer af en taablig, næsviis Ungdom fyntes kun at være blevne lydelige, for at den fande Sorg over Kongens Død kunde yttre fig desto tydeligere og mere beftemt.

Man tilgive mig denne Udfkeielfe; den knyttede fig faa naturligt til den Dag, der har en blivende re-

ligios, som ogsaa en national Betydning i Danmark. Jeg vender tilbage til Erindringerne af mit eget Liv.

Den, der kjendte Inderligheden af min religiose Stemning i de tidligere Aar, maatte vel vente, at den Dag, paa hvilken jeg blev optaget i Menigheden, at den første Nydelse af den hellige Nadver vilde være mig vigtig fremfor Alt. Min ældste Broder var allerede confirmeret fire Aar før i Roeskilde. Det var nødvendigt, fordi han skulde træde ind som Cadet. Den Tid, da dette vigtige Trin i Livet nærmede sig saa meget, opfyldte det min hele Sjæl. Betragtninger, der kom frem i det blandt Borgerne i den lille Stad cirulerende og af mig udarbeidede Ugeblad, fandt et stort Bifald. Og i Sandhed, hvor tarvelige de end kunne have været, hvor meget de end maatte have baaret Spor af, at et Barn var Forfatter til dem, vare de dog øste af en dyb, sand, inderlig Følelse. Denne var forsvunden og jeg mærkede det næppe. Jaget af min rastløse Tørst efter Kundskaber, Dag og Nat beherskét af fremspirende Tanker og Anskuelser, der uden Ophold trængde ind paa mig, og søgte at overvælde mig, havde jeg mistet hiin den uskyldige religiose Contemplations indre Rolighed. — I denne Retning bevægede jeg mig ligesom uvilkaarligt; jeg kunde ikke modstaae

den hæftige Drivt, der satte mig i Bevægelse. Mid-
lerne indeholdt her Hensigten; hvad jeg vilde laa vel
i det uendelige Fjerne, men det Nærværende gav mig
den fuldkomne Nydelse. Anderledes forholdt det sig
med de egentlige Undervisningstimer; her laa Hensig-
ten klart for mig; de nødvendige Midler vare givne
og lode sig ikke afvise; den reflecterende Anstrengelse
turde ikke ophøre, og jo mere den offentlige Prøve
nærmede sig, desto mere maatte Fliden vøre.
des var jeg paa en betænkelig Maade indeklemt imel-
lem en nødvendig Tvang og en vild Drivt, en umaa-
delig aandig Nydelse, der paa den ene Side phantas-
stiskt, paa den anden Side indskrænket og forvirret, ved
et mangfoldigt Material alligevel henrev mig.

Den Religionsundervisning, som jeg nu nød,
kunde ikke frembyde mig nogen Bestjæftigelse. Jeg
vidste mere end jeg behøvede til Confirmationen. De
Sprog, som man pleiede at benytte, for at bevise den
protestantiske Kirkes Læresætninger, vare mig vel be-
kjendte. Saa ganske var de tidligere Aars gode Aand
vegen fra mig ved min Moders Død, saa ganske levede
jeg i Tummelen af aandig Nydelse, at Undervisnings-
timerne hos Præsten bleve en Gjenstand for Forfæng-
elighed. Jeg satte en Ære i aldrig at forberede mig

og dog at kunne vise, hvormeget mine Kundskaber overgik de andre Borns. Præsten var ofte forbauset, naar jeg søgde med selvbehagelig Vrede at udvikle det, som de Andre lærde nødtørftigt; og om han end fandt Anledning til at berigtige meget, hvad jeg ikke sjeldent, i det mindste i Stilhed, selvklogt afviisde, maatte han dog i det Hele bevidne sin Tilfredshed.

Saaledes oppebiede jeg nu tør, indvendigt tom, og fuldkommen ligegyldig det, der engang havde været mit Livs helligste, dybeste Mysterium. Det kunde næppe heller være anderledes. Gjenstandene for min Viden bedøvede mig, det nærmeste Maal, der laa for mig og som fordrede enhver Anstrængelse, var for den forudindtagne Dreng Universitætet, ikke Himmelen. Min Fader betragtede Confirmationen som et borgerligt nødvendigt Gjennemgangspunkt, ja han saae vel endog ikke ugjerne at min Barndoms Sværmeri gjorde Plads for en i hans Øine mere forstandig Virksomhed. Underviisningen hos Præsten erholdt intet Opmuntrende, intet egentlig Religiøst; det var en tarvelig Fremstilling af de første Elementer, til en sædvanlig Dogmatik, indrettet for de meest uvidende Børn. Mig var det krænkende; det saarede min Forfængelighed, da jeg allerede søgde at sammenligne mig med andre Børn af min Alder, at

jeg skulde tage Deel i en saadan Underviisning. Jeg gik misfornøiet til Præsten, og forlod ham fortrædelig og gabende. Saaledes nærmede Dagen sig. Dens Høitidelighed beskjæftigede min Phantasi, men ikke min religiøse Følelse. At jeg vilde udmærke mig i den offentlige Prøve, indsaae jeg vel, men Gjenstanden var for ringe for min Forfængelighed. Jeg henlevede denne skjønne Dag i ydre Lyst; den havde for mig tabt al religiøs Betydning. Nydelsen af den hellige Nadvere rystede mig; vor Religions helligste Mysterium, som det tidligere gjennemtrængde mig, udøvede sin hemmelige Magt. Den gode Engel, der havde forladt os, min afdøde Moders Skikkelse, trængde sig formanende til mig og lod sig ikke afvise; det var, som om en truende Stemme hvistede til mig, at jeg nu ikke mere var det, jeg for havde været, at jeg var hvad jeg ikke turde være. Inderlig urolig, ja sat i en næsten fortvivlet Gjæring, forlod jeg Alteret. Nogle Dage hengik i tankefuld Betragtning, men Tiden trængde, den indre Drivt jog mig ind i Kundskabernes sædvanlige Hvirvel, den Anstrengelse, jeg maatte anvende paa Skolestudierne, var endog befalet, jeg dukkede som bevistløs under i den travle Nutids Bølger, og lærte kun altfor længe at undvære Aandedrættet i den ætherr

riske Himmelsluft. Mange Aar gik hen, uden at jeg igjen følde Trang til at nyde den hellige Nadvere. Ingen indre Følelse, ingen ydre Stemme opfordrede mig dertil.

Efter Confirmationen havde jeg endnu til den Tid, da jeg skulde optages blandt Studenterne, halvandet Aar. Ogsaa denne Tid var rig paa Begivenheder.

Iblandt de Bøger, som jeg erholdt fra Bibliothe-ket, var der ogsaa et lille Bind, betitlet: „Göthes samt-laalede Værker, syvende Bind." Jeg nævner dette Skrift saaledes, fordi Göthes Navn var mig fuldkommen ube-kjendt og Titlen ikke interesserede mig meget. Men da jeg begyndte at læse Bogen, kunde jeg ikke holde op igjen. Bindet indeholder, som bekjendt, Göthes Faust, og det Fragment, der ender med den Scene, hvori Grethe, plaget af den tilhvisfende onde Aand, knæler i Domkirken. Jeg har i de fire Normænd for-søgt paa at fremstille det Indtryk, som dette Værk af Göthe maatte gjøre paa et ungdommeligt Gemyt. Mig greb det paa en mig selv hidtil ganske fremmed Maade. Sproget selv syntes mig at have en Klang, som jeg hidindtil aldrig havde hørt, en hemmelig Magt, et

Trylleri, som jeg endnu ikke kjendte. Vel vare den umaadelige Videns dybere Smerter mig endnu fremmede, hver Dag bragde mig Nyt, og dette blev modtaget og nydt med Glæde; og den Urolighed med hvilken jeg søgde at bringe Orden i den vorende Masse, havde intet tilfælleds med hiin indre fortærende Qval. Dog var det, som om jeg ahnede de Smerter, der ikke længe kunne blive fremmede for et aandigt bevæget Gemyt. Som om jeg allerede bestadigende havde hørt Alruneroden, som om jeg havde hørt dens klagende Toner. Meget, ja Alt havde for mig en vunderlig, hemmelighedsfuld Tillokkelse. Altid paa ny blev jeg forstrylet af det selsomme Sprog, der igjen tonede som en forunderlig Aandemusik, ud af Sjælens inderste, skjulteste Dyb. Den hemmelige Smerte, der næppe ahnet hviler i Glæden over at samle Kundskaber, blev en hemmelig Vraad, der forhøiede Lysten, ikke hemmede den. Mange Steder har jeg, ligesom uvilkaarligt opbevaret i min Hukommelse; de lode sig ikke fortrænge, Grethes Kummer og Klage forekom mig som de Dybeste i hele Tilværelsen. En hemmelig Gysen forenede sig med en uendelig Lyst. Denne indre Bevægelse erfarede Ingen. En ny Grundtone af min hele Tilværelse var berørt og bævede sagte igjen i voldsomme Svingninger i mit

Indre. Endnu bestandigt gives der Steder i Faust, der, naar de uvilkaarligt svæve mig imøde, overvælde mig og gribe mig med et heelt Livs Magt. Det var den inderste, første, dybeste Nystelse af et ungdommeligt Gemyt, der mangfoldigt varieret blev anslaaet og som en hemmelig Klagesang af en brødefuld Tilværelse altid lod sig høre paa ny fra det Inderste. Men at Göthes Faust gav mit hele religiøse Sindelag en Vending, der var meget forskjellig fra den forrige Uskyldige er let at indsee. Tidligere fremvorde al Poesi af en uskyldig, barnlig, reen Tro; den dannede sig, som en jordisk Andagtsblomst, en Bøn var den Aande, den Blomsterduft, i hvilke den sandselige Farvepragt blegnede og hendøde med Bevidstheden om Saligheb. Jeg kunde bede, ja Bønnen var mig en Nødvendighed. Nu var Bønnen allerede bleven mig fremmet; kun en indre Angst frempræssede de i forbigaaende, angerfulde Minutter; den blev bestandigt sjeldnere og der fremstraad en Tilbøielighed til at fatte Religionen af Poesien, at avle den selv paa ny som en dyb Digtning af den menneskelige Tilværelse, efterat den var forsvunden i sin oprindelige Skikkelse. Vistnok var denne Hensigt mig ikke klar, men at alle religiøse Følelser

vare blevne vaklende, ubestemt dunkle og svævede hemmeligt imellem Sandhed og Digt, er kun altfor vist.

Det var paa denne Tid, at jeg fattede en Beslutning, hvis Dristighed kun de formaae at indsee, der kjende min hele Forfatning paa den Tid, der, hvor ubetydelig, ja barnagtig den end synes, dog gjor en en Epoche i mit Liv.

Vi bleve undertiden indbudne til vor Morbroder Professoren, og tilbragde da vel efter Bordet nogle Timer paa hans Stiftsonners Værelse. Dette Værelse der siden spillede en betydelig Rolle i mit Liv, havde for mig noget Piinligt, Engstende; Brødrene vare mig endnu fremmede; jeg veed næppe at sige, om de havde en Ahnelse om min stille, umodne videnskabelige Beskjæftigelse. En fortrolig Meddelelse fandt endnu slet ikke Sted imellem os. Den Ældste af Brødrene var allerede Student, havde betydelige Bekjendtskaber, og man ventede noget af ham. Jeg betragtede ham med et Slags ærbødig Frygt og tiltroede ham meget. Det hører overhovedet til min Eiendommelighed at have en stor Agtelse for enhver fremmet Syne. Jeg for-

møder altid bag enhver Saadan en mig endnu utilgjængelig Skat.

Jeg har allerede tidligt havt, og altid beholdt den Vane at blade i de Bøger, jeg fandt liggende omkring mig. Nogle faldt mig i Øinene formedelst deres Bind, der vare smykkede med et forgyldt Vaaben. Paa mit Spørgsmaal erfarede jeg, at det var Bøger fra Kammerherre Suhms store Bibliothek. Denne Lærde var mig vist nok fra Barndommen af bekjendt. Hans Haandbog i den nordiske Historie blev lært udenad i Stolen. At Suhm var Eier af et stort Bibliothek, noget, som ethvert Barn, der nød en lærd Opdragelse, vidste, var mig fuldkommen ubekjendt. Overhovedet kunde jeg røbe en paafaldende Uvidenhed om almindeligt bekjendt ydre Forhold. Den Efterretning, at man kunde erholde Bøger fra dette Bibliothek, overraskede mig, men jeg blev forskrækket, da jeg tænkte mig Muligheden af at jeg ogsaa kunde erholde Adgang til disse umaadelige Skatte. Med et Slags fornem Stjødesløshed, der vel skulde imponere mig, og som virkelig ogsaa imponerede, lod min ældre Fætter (Mynster) mig vide, at hans Faders Stilling og hans mangfoldige Bekjendtskaber havde forskaffet ham den Gunst, at erholde Bøger fra dette i alle Fag rige Bibliothek.

Jeg forlod ham; men det Ønske, ogsaa at erholde Adgang til at benytte denne Bogsamling, havde slaaet dybe Rødder i min Sjæl. Jeg tilbragde en søvnløs Nat; den Udsigt, at rode i saadanne Skatte, det glimrende Haab at erholde Oplysning om meget, der plagede mig, der var mig dunkelt, svævede bestandigt for mig. Min Fader besad en Beskrivelse over Kjøbenhavn af en viis Hauber. Jeg formodede der at finde et saa betydeligt Bibliothek omtaalt som en af Stadens Mærkværdigheder. Jeg slog op og fandt et Sted, der lød omtrent saaledes: „Den liberale Eier aabner sit Bibliothek til Brug for bekjendte Lærde.“ En saadan Bemærkning maatte nu fuldkommen nedslaae mit Haab. En ubekjendt, sertenaarig Dreng af en uanseelig Part, der saae endnu yngre ud, end han var, maatte forekomme uforskammet, hvis han blot vovede at ytre et saadant Ønske. Dette var mig nu i visse Øieblikke fuldkommen klart; men saa sagde jeg igjen til mig selv, at min Fætter Mynster jo heller ikke var nogen bekjendt Lærd. Vel havde han angivet sine mange Bekjendtskaber og sin Faders Stilling, som en Grund til den opnaaede Begunstigelse; men dog besluttede jeg, skjøndt med en Angst, der fik mig til at bæve, at gjøre et Forsøg. Du kan dog kun blive afviist, sagde jeg

til mig selv, for et Øieblik bevæget ved min Letsindighed; men snart igjen forekom jeg mig dybt beskjæmmet hvis jeg blev afviist, og dog var det, jeg kunde vinde, umaadeligt.

Jeg tog den til min Confirmation forfærdigede høist anstændige Klædning paa. Jeg haabede paa denne Maade at vinde noget, naar jeg viisde mig første Gang. Jeg havde underrettet mig om Suhms Bolig og ilede i et Slags Bedøvelse derhen. Da jeg sprang ned af Trapperne, da jeg mere løb, end gik igjennem de nærmeste Gader, var jeg endnu fuld af et muntert Haab, men jo mere jeg nærmede mig til den anviiste Bolig, desto langsommere blev mine Skridt. Frygten for at blive afviist, kjæmpede med det synkende Haab, og sik, jo nærmere jeg kom Huset, desto mere bestemt Overhaand. Man gik i en lille Gade gjennem en Port over en stor Gaard til denne anseelige Bygning. Huset syntes mig at vakle, mine Knæer sittrede, jeg formaaede næppe at stige op ad Trappen; ofte besluttede jeg at vende om igjen, men dog aabnede jeg Døren og traad ind. Den for sine store Kundskaber og smukke sømmelige Flid af den danske Literatur velfortjente Nyrup, siden min Ven, var Bibliothekar. Jeg vidste næppe hvad jeg gjorde, da jeg traad hen til ham og

forlangde Linnés Systema naturæ. Nyrup lod som om det forstod sig af sig selv, lagde en Seddel for mig; jeg maatte opskrive Bogens Titel, saavelsom mit Navn og min Bolig. Han aabnede en Sidedør, for at hente Bogen og jeg saae for første Gang i mit Liv ind i et anseeligt Bibliotheks rige Skat. Han bragte mig de tre Dele; om de Vanskeligheder, jeg havde drømt mig, var der ikke engang Talen.

Naar et Menneske, hensjunket i Armod, pludselig finder en umaadelig Skat, ja naar en Privatmand ved en underlig Begivenhed erhverver sig en Throne, kan han ikke blive gjennemtrængt af en mere grændseløs Glæde, end jeg i dette Øieblik. Overgangen fra den høieste Angst til den meest haabefulde Glæde var for pludselig. Det var ikke de tre Bind, som jeg bar under Armen, men det var den uendelige Kilde til Kundskaber, der aabnede sig for mig, der frembød sig til mit Brug. Jeg var hensyttet fra den eensomme Armod midt i de rigeste Skatte, og turde kalde dem mine. Jeg har siden aldrig oplevet en Glæde, der kunde sammenlignes med denne. Jeg hoppede hjem; jeg kunde ikke fatte min Lykke.

At jeg just valgde Linné, skeede, fordi jeg af Spengler havde erfaret, at han først havde bragt Na-

turgjenstandene i en overskuelig Orden, og dette var just min allerstørste Trang. Jeg haabede nu ved Linné at erfare, hvorhen jeg skulde bringe de Naturgjenstande, der hver Dag tilflød mig paa ny. Men just dette Valg overbeviisde mig snart om, at min Glæde havde været for overilet. Jeg begyndte med den største Anstrængelse at gjøre mig denne selsomme Bog tydelig; det vilde paa ingen Maade lykkes mig. Vel havde Spengler gjort mig bekjendt med Hovedkundskaberne om Conchylie og Koral-Arterne. Han havde derved befjent sig af de linnéiske Kunstudtryk, og gjort mig dem forstaaelige. Jeg fandt ogsaa det, jeg havde lært af ham, igjen i Linné, og kunde glæde mig af Hjertet derover. Men udenfor disse snævre Grændser blev Alt mig fremmed, selsomt og uforstaaeligt. Med megen Møie lykkedes det mig vel linnéiskt at betegne Planternes Organer, efter Hovedtrækkene. Den Glæde, jeg følde over at finde en bekjendt Plante igjen i det linnéiske System var næsten ligesaa stor, som den, der ved den første Erkjenden, den første Bestjæftigelse med den i den frie Natur, lykkeliggjorde min Ungdom. Men Alt blev Brudstykke, Alt laa usammenhængende der, og for første Gang lærde jeg at indsee, at der ved Siden af de videnskabelige Skrivter gaaer en levende Tradition, at

Aandens Skatte kun ved denne kunne vise sig frugtbringende for Forskeren; den absolute Nødvendighed af en fremmed Hjælp blev mig bestandigt klarere, og hvor stor min videnskabelige Nydelse end hidtil havde været, lærde jeg dog nu at indsee det absolute Utilstrækkelige af alle mine Kundskaber.

Den mig saa nødvendige Hjælp blev mig da ogsaa kort før Universitætsproven til Deel. De chirurgiske Videnskabers Studium leed en velgjørende Revolution. En ny Bygning med en anatomisk Læresal og Samlinger, et chemiskt Laboratorium og Bolig for en Director blev oprettet, og, hvis jeg ikke tager Feil, i Aaret 1788 aabnet til Brug. Man vilde grunde det chirurgiske Studium videnskabeligere; Chirurgerne af den høiere Klasse skulde fra nu af uddanne sig medicinsk, de egentlige Læger erholde en mere grundig Undervisning i Chirurgien. Af denne Grund maatte min Broder, der var bestemt for Chirurgien, underkaste sig Universitætsproven. Ved den levende Interesse, som min Fader tog i denne nye Indretning i hans Fag, var det naturligt, at min Opmærksomhed ogsaa blev henvendt paa Foredragene ved Academiet. I det sidste Aar forend Universitætsproven hørde jeg Astrologi hos Professor Winslov, en Slægtning af

den i den første Halvdeel af Aarhundredet i Paris anstillede, berømte Anatom af dette Navn. Chemiske Forelæsninger hørde jeg hos Lector Schumacher, der nylig var kommen tilbage fra en videnskabelig Reise. Jeg erindrer endnu, med hvilken Anstrængelse jeg plagede mig med Os splenoideum. Det Tørre ved dette Studium afskrækkede mig ikke; Knokler manglede jeg ikke; og Walthers Afhandling om de tørre Knokler tjende mig til at gjentage Forelæsningerne. Ligeledes vidste jeg at anskaffe mig Syrer, Alkalier, ja selv en lille Ovn. En dansk Chemiker Thykjens Haandbog tjende mig til Veiviser og blev ogsaa lagt til Grund ved Forelæsningerne. Men ogsaa i en anden Retning, der stod umiddelbart i Berørelsemed det, hvormed jeg hidindtil havde beskjæftiget mig, vare de ydre Forhold mig gunstige.

I det Land, i hvilket O. F. Müller, der først for nogle Aar siden var død, levede, i hvilket den endnu bestandigt classiske Zoologia danica af Oeder og fortsat af Rotboll, udkom, var dog ved Universitetet Undervisningen i Naturhistorien ganske kommen i Forfald. Den høist grundige Naturforster Abildgaard var endnu mere ved sin overordentlige Virksomhed, end ved sine Skrivter, en høist mærkværdig Mand. Jeg blev

i den senere Tid ved min Ven Neil levende erindret om ham; han havde allerede tolv eller trettet Aar tidligere grundet Veterinærskolen med store Opoffrelser af sin egen Formue. Denne var oprindelig en privat Stiftelse med kongelig Understøttelse. I Aarene 1788 og 1789 vidste den ivrige, virksomme Mand at interessere rige Mænd for Udbredelsen af Naturhistorien. Der sammentraad et Selskab for Naturhistorien, og for Underviisningen i denne Videnskab; Samlinger, især zoologiske, bleve anlagte og Regjeringen anviiste provisoriskt Selskabet nogle Sale, der stode ubenyttede i et Palads bag Slottet, dertil. Wahl, en af Linnés sidste umiddelbare Disciples, den Tid en af de meest udmærkede Botanikere i Europa, var kommen tilbage fra sine videnskabelige Reiser. Den eneste Plads, der i Landet passede for en Botaniker af hans Fortjenester, Direktoriet over den botaniske Have, var, noget for overilet, blevet bortgivet til den flittige og ivrige Lærer ved Veterinairskolen, Professor Wiborg. Da Wahl kom tilbage, var der ingen passende Plads for ham. Man overdrog ham vel Fortsættelsen af Flora danica, men denne Beskjæftigelse var for ham hverken tilstrækkelig eller lønnende. Abildgaard, denne Mand, der levende greb Livet, vidste at skatte en saadan dygtig Eiendom-

meligheds; ham var det klart, at de betydeligste Indretninger maatte udgaae fra betydelige Mænd, naar de skulde blive virkelig frugtbringende, at enhver Indretning, der blot udspringer af en abstract Reflection, af blotte almindelige Principer, hvortil der først maa for at virkeliggjøre dem, sammendrives Mennesker fra alle Kanter, bliver uden Betydning. Disse Folk vedvare vel sandseligviis, men som døde Legemer, som Stene, og tidligt nok opdager man, at de blive til en besværlig Hindring, som man gjerne vil rydde af Veien. Hvor derimod Rum og Virkekreds bliver aabnet for en betydelig, eiendommelige Natur, der kan hvad den levende skabde, sluttet til en betydelig Personlighed, vel døe for det sandselige Syn, men det vedbliver at leve og levende at frugtbargjøre. Omendskjøndt jeg nu paa ingen Maade vil paastaae, at det Høieste og meest Betydelige blot uddanner sig med Eiendommeligheden, endskjøndt Staten da har sin fulde Betydning, naar begge hine adstilte Momenter levende gjennemtrænge hinanden, saa er dog afgjort Overvægten af de blot almindelige Principer med denne Indretningernes blotte Formalismus høist farlig og trykkende. Jeg indskrænker mig her til aandige Indretninger, thi disse vide intet af en Skilsmisse mellem den lovgivende og udøvende Magt. I disse er hiin

det oplivende, og hvor i den ydre Virksomhed det frembringende Princip boer, der taber den selv alt Værd. Men denne frembringende Magt har Gud betroet Personligheden; den har en oprindelig Ret, naar den erkjender sit Kald; Staten er til for at skjænke den Byggeplads, ja Statens sande aandige Betydning, naar vi betragte den som et Individ, beroer paa at begribe dens mægtige Individualitæter og opfatte dem som sine dybeste og klareste Tanker. I denne Forstand har St. Simonisten Ret; kun naar det taablige Folk opretter en Commission, og lærer at udpille de forskjellige Capacitæter, bliver den hele Lære ussel og tom. Det er Livets Zirkel, det, hvorved ethvert Phænomen er knyttet til noget Høiere, at et Folks store Individium ikke lever ved Eders Indretninger, saaledes som det aldrig opstaaer af dem, at meget mere enhver betydelig Indretning danner sig af Livet, der selv erkjender en høiere, en guddommelig Kilde, uden hvilken det bliver ufrugtbart og uden Betydning.

Jeg har ikke kunnet undertrykke denne Bemærkning, i det Billedet af en Mand, der blev mig saa vigtig, svævede for mig; den Fortræffelige, som jeg først lærte at skatte og ære som en elsket Lærer, hvis Minde er mig uforglemmeligt. Det er næppe at betvivle, at

Abildgaard, i det han stiftede Selskabet for Naturhistorien, nærmest og umiddelbart vilde afhjælpe en i de foreliggende Forhold grundet Trang. En udmærket Mand var efter mange Aars Forlob vendt tilbage til sit Fædreneland. Han var i sit Fag sin Tids anerkjendte Mester; han kunde vente, at den omhyggeligt og samvittighedsfuldt uddannede Eiendommelighed vilde finde en passende Virkekreds; men alle Pladser vare besatte, og kun Pladser kjendte man, døde Rum, der laae ved Siden af hverandre, strængt begrændsede, der ikke, uden at sønderbrydes, lode sig sammendrage, ikke, uden at fortyndes, udvide, ikke vare i Stand til at optage noget Levende. „Hvor der er Hjerterum, der er der ogsaa Raaderum," lyder et skjønt, dansk Ordsprog. Hvad Stadens døde Formalismus ikke formaaede, det lykkedes ved en høisindet, virksom Mands mægtige Beskrabelse; og maatte det endog være krænkende for den Mand, der var sig sine Fortjenester bevidst, at maatte modtage den Løn, som han havde at fordre af den første Haand i Staten, af anden Haand, saa vare Følgerne for Landet dog høist velgjørende. Thi en levende Naturforsknings egentlige Kiim blev hverken lagt af O. F. Müller, eller af Oder, eller af Rottböll, men af Wahl. Han var Stifteren af en grundig stræng Skole, og

den, der i denne havde den Lykke at nyde den anerkjendte Mesters Undervisning, vil aldrig forglemme den lykkelige Skoletid. Mig frelsde den fra en indre Forvirring, der bestandigt blev mere og mere farlig, og den Skoletid, der skulde fremme min egentligste Tilværelse, begyndte først med ham.

Jeg erindrer levende, som om det var endnu i Dag, hvorledes jeg steeg op ad Paladsets brede Trapper og traad ind i den store, lyse Sal. Væggene vare strede med gamle Tapeter; et langt Bord stod midt i Salen, omgivet af Stole; paa Bordet laa der Pandesttaller af Dyr, og Afbildninger af Pattedyr af Schubers bekjendte Værk. Tilhørernes Antal var ringe, men disse vare unge Mænd, der, ligesom jeg, vare dragne hid af en indre Drivt, ikke blot af ydre Forhold. Nogle af dem bleve siden mine inderligste Venner; ogsaa den ældste Mynster, Bangs Stiffon, min Fætter, var her. Wahl kom; jeg havde hørt meget om hans store Celebritæt, om hans i hele Europa erkjendte Mesterskab; den store hoitagtede Linnés Glorie hvilede paa ham, og en mægtig Fyrste vilde ved sin pludselige Nærværelse ikke have imponeret mig, der levede ganske i en eensom, afsluttet Verden, mere, end det den Gang steede ved Wahl.

Wahl var af Middelstørrelse, kraftfuld Legemsbygning og temmelig korpulent; man erkjendte i hans Ansigtstræk, i den Maade, hvorpaa han viisde sig, den stille, tænkende Forsker, men ikke en saadan, som har hendrømt sit Liv bag Bøger med blotte Abstractioner, meget mere en Mand, der vel næsten alene levede for sit Fag, men som dog ogsaa var bleven uddannet ved Livet; ikke egentlig uddannet for Selskabet, for Livet i de Stores Sale, thi dette hadede han, og levede med sin Kone eensomt indgetogen, ganske for sin Familie og sit Fag. Men den, der lever i den store Natur og med den, kan ikke omgaae de mangfoldige Berørelser med Menneskerne. Han havde gjort store og vidtløftige Reiser gjennem hele Europa, og, hvis jeg ikke tager Feil, besøgt det nordlige Afrika. Wahl var høist ligefrem i Omgang, han vidste at erhverve sig sine Disciplers Agtelse, men standsede aldrig de ganske naturlige Yttringer af Munterhed, ja deelde dem endog. Hans botaniske Excursioner vare Jubelfeste for den Ungdom, der ledsagede ham, og ligesaa muntre, som lærerige. Den grundige Opsøgen af Planter hvor de borde, den strængt nøiagtige Bestemmelse af dem, især naar der bley fundet af de Sjeldnere, led ingen Afbrydelse. Ingen grammatikalsk Undervisning i Skolen

kunde være strængere, end hans i den lineiske Methode; ethvert vakkelende ubestemt Udtryk blev strængt afvist. Naar vi under hans Veiledning skulde beskrive Planter, fordrede han altid det fuldkommen nøiagtige, technisk Udtryk. Erfarede han, at vi ved Bestemmelsen af Planter, fordi den linèiske Beskrivelse i de technisk Udtryk ikke var os fortrolig nok, tog Afbildninger til Hjælp, viisde han os altid med Strænghed tilrette. „Her er Bogen" — sagde han da, og gav os Linnè; — „Planten er beskreven her; her maa den opsøges; Børn amüsere sig med Billeder." Han gjaldt i sin Tid for den største Mester i at bestemme Slægter og Arter; de meest berømte Botanikere henvendte sig i denne Henseende til ham, og omendskjøndt den fremskridende Videnskab nu ogsaa har gjort mange Forbedringer i hans Bestemmelser nødvendig, kan man dog paastaae at han efter Linnè, og lige til der ved Jussieu og hans Skole uddannede sig en nøiagtigere og mere mangesidig Maade at bestemme Planter paa, indtog den første Rang. Hans Beredvillighed til at hæve enhver Vanskelighed, som Begynderne havde at kjæmpe med, hans Venlighed, der aldrig forlod ham, endog naar han troede at maatte vise os tilrette med Strænghed, kjendte ingen Grændser. Kun, hvor han saae at Uvi-

denhed var parret med Indbildskhed, blev han ironisk; og jeg maa desværre bekjende, at jeg nogle Gange, ikke med Uret, har maattet lide denne haarde Straf. Han betragtede mig da med en fiffig Mine og lod mig roligt udtale og uddanne en falsk Paastand, naar jeg ytrede den med Selvtillid, indtil jeg selv var nødt til at erkjende min Vildfarelse, derpaa sagde han smilende: „De er jo kommen ret vidt, og kan vel endog hjælpe Dem selv og undvære min Undervisning."

Men han var paa ingen Maade lykkelig; den falske Stilling, som han var kommen i, piinde ham; han trak sig tilbage fra al Omgang og levede kun for sin Familie, for sit Fag, for sine Disciples og vel endog for nogle faa Venner, der ved samme Beskjæftigelser vare mere, eller mindre forbundne med ham.

Ved Siden af denne Mand fremtraad nu de Plante- og Dyregestalter, med hvilke jeg selv lige fra min Barndom af ved ubestemt Selvgrandskning havde søgt at gjøre mig bekjendt, mere bestemte og klare, og Enhver i Sammenhæng med de Øvrige. Det var en ganske egen, glad Følelse, at see paa denne Maade efterhaanden en sikker Orden fremtræde der, hvor Usikkerhed og Forvirring hidindtil havde plaget mig. Wahl haabede virkelig at danne mig til en god Zoolog og

Botaniker; jeg selv havde det samme Haab; vi tøge Begge Feil.

Man kunde troe, at tre Forelæsninger, der paa en saadan Maade beskjæftigede mig, vilde berøve mig al den Tid, som jeg behøvede til at forberede mig paa Universitætsprøven. Men dette var ikke Tilfældet. Jeg tog hurtigt den Beslutning ganske at opgive de ufiffre og forvirrede Sysler, til hvilke de eensomme Studier uden al Veiledning havde ført mig. Den nye Beskjæftigelse skred langsomt frem. Jeg glædede mig ved ethvert Fremskridt, om det end var nok saa lidet; jeg lærde at indskrænke mig og at hengive mig med Tillid til fremmed Veiledning. Saaledes var i de sidste Maaneder af den endnu bestandigt vedvarende Skoletid denne Beskjæftigelse ikke blot en Vederqvægelse, men den indeholdt ogsaa en Beroligelse for mine Selvstudier, der var mig i høieste Grad nødvendig.

Tiden, da jeg skulde hengive mig til aldeles frie aandige Beskjæftigelser nærmede sig mere og mere; den rige phantasiske Verden, der var opvoret af egne barnagtige, umodne Betragtninger og af Skrifter, som Tilfældet gav mig i Hænderne, traad mere og mere tilbage. Den svæver for mig som min Ungdoms mystiske Tid; Tidens almindelige Dannelsesmomenter toge mig

i deres Midte; Videnskabernes strænge almindelige Form udøvede sin Magt over mig, og først senere skulde det blive mig klart, hvilken Rigdom hiin tidligere Epoche indesluttede i sig, skulde jeg indsee, at den skjulde mange Skatte, der nu ere tabte for mig for evigt. Intet Menneske opfylder ganske sin Bestemmelse, Ingen, der erholdt et aandigt, ikke ubetydeligt Kald, yder hvad han lovede som Barn. Vort hele Liv er en Bortødslen af betroede Skatte og, desværre! naar vi tro at have tilkjæmpet os det Høieste, ere vi netop komne ind i en eller anden Eensidighed, som vi med al Anstrængelse søge at holde fast, og som ikke alene forrykker og giver sig selv til Priis for Henvisnelsen, men ogsaa forskyder det oprindelige Sande i os. Jeg seer med Vemod tilbage paa hiin Tid. Med hvilket levende Haab traad jeg ikke ud af den stille aandige Eensomhed ind i en almindelig videnskabelig Dannelses ordnede Verden, af hvilken jeg med grændselos Tillid ventede at blive en ikke ubetydelig Borger!

Jeg har ved Fremstillingen af denne Epoche maaskee været for vidtløftig; man vil bebreide mig at jeg har lagt al for stor Vægt paa mange Omstændigheder. Forfængeligheden, der i det, der er mødt os, seer noget ganske Eget, endog naar det er det Alleralmindeligste,

der er mødt ethvert Menneske, forlader os aldrig, og A. W. Schlegel havde ikke Uret, da han sagde, at endog de største Mænd, naar de blive gamle, gjærne tage sig selv paa Armene, som Børn, klappe sig selv, forkjæle sig, og paa enhver Maade coquettere med sig selv. At jeg skulde være bleven ganske fri for denne Tilbøielighed, tør jeg ikke paastaae, dog synes der mig netop at ligge noget Betydningsfuldt i denne Alderdommens saa almindelige Lyst til at hensætte sig i sin tidligste Ungdom og til igjen at gjennemleve denne, samt i Erindringens Magt, der griber os bestandigt mere bestemt efter et langt Liv. Alderdommen fremhæver af Sjælens Historie de hidtil skjulte Skatte. Det Indres Hemmeligheder, som Barnet ikke kjendte, og som blive skjulte for vor Omgivelse, blive tydelige. Naar det nu ogsaa er uundgaaeligt, at Fremstillingen maa bære Præget af den subjective Anskuelse, som den Fortælende har fattet om sig selv, vil der komme mere dybsindige Forskere, der vide at lette det svagt tilbyllende Slør, og som gjennemskue en saadan Fremstilling og Forfatteren af den med det samme skarpe Blik.

Forend jeg nu træder ud af min første Ungdoms

Censomhed, tillade man mig endnu at omtale to Momenter af mit tidligere Liv, der havde en almindelig Characteer, som jeg mere deelde med Andre, ja endog med alle Stadens Beboere.

Sjælland er en virkelig fortryllende Ø. Vel vil den, der reiser paa Landeveien igjennem Holsteen, Slesvig, Fyen og tilsidst gjennem Sjælland til Kjøbenhavn, neppe troe dette. Han bliver næsten bestandigt paa en høi, nogen Ryg, der gjennemskjærer Fastlandet og Øerne. Hist og her træffer han forbigaaende en yndigere Egn, som i Flugten; men de egentlig skjønne Egne ligge i Holsteen og Slesvig mod Osten og Besten, i Fyen og Sjælland mod Syden, og paa den sidste Ø tildeels ogsaa mod Norden. Her træffer man de maiestætiske Bøgeskove, der just have deres kongelige Sæde paa denne Ø. Hvad der griber Tyskerne paa Den Rygen, er kun den svage Antydning af denne eiendommelige Pragt der især i den første Halvdeel af Sommeren, saalænge Bladene beholde den friske, lyse, saftige, gulgrønne Farve, besidder et uendeligt Trylleri. Friske Enge, frugtbare Agre slutte sig til disse Skove; store Søer blive hemmelighedsfuldt indesluttede og ligesom holdte skjulte af Bøge. Smaa Høie afverle med smaa Fordybninger, der kun høist sjeldent danne

egentlige Dale. Og naar de dybe, mangfoldigt krummede Fjorde trænge sig ind gjennem de frugtbare Agre, de tætte Bøgeskove, de skovbedækte Høie og de friske grønne Enge, i det de berøre muntre Landsbyer og Høie, erholder Egnen den høieste Ynde. Et stille digterisk Trylleri hviler paa den, og milde, idylliske Sagn, begunstiget og ulykkelig Kjærligheds Lykke og Klager, synes at lade sig høre fra Bøge og Skov, fra Hav og Luft, som hjemlige Naturtoner. I de frugtbareste Egne have Landsbyerne, saavelsom de smaa Stæder et overordentligt muntert Udseende. Jeg blev forskrækket, da jeg først saae en Landsby i Mark, disse smudsige Klumper af halvforraadnede Leerhytter. Vel finder man ogsaa paa Sjælland forholdsmæssigt fattige Landsbyer, men denne Raahed i Bygningerne, denne absolute Forsømmelse af al Anstand i deres Bygningsmaade, denne frivillige Hensynken i Urenlighed og Smuds, som om de vare Livets væsentlige umiddelbare Elementer, havde jeg hidindtil ikke kjendt. Jeg finder det fordeelagtigt, at selv de største Bøndergaarde kun have eet Stokværk; alle Rum i Huset blive da benyttede, alle Forraadshuse ere bortfjernede fra deres og naar Sidebygningerne ogsaa mangen Gang ikke ere i den bedste Tilstand, beholder Hovedbygningen dog

sit byggelige Udseende. De af Sparreværk, ja endog af Grundmuur byggede toetages Bønderhuse forstyrrede derfor, da jeg lærde at kjende dem i det nordlige Tyskland, den levende Forestilling om det Idylliske, der fra min tidligste Barndom havde forenet sig med Bondehusene i mit Fædreneland. Et saadant større Huus bliver næsten aldrig ganske beboet. De ikke beboede Værelser blive forsømte; det snævre Rum af de benyttede Stuer, endog naar de hos rige Bønder blive vedligeholdt lyse og reenlige, taber sig i øde Rum, da just Boligens tætte fortrolige Tilslutten, der ligesom venligt forener sig med Beboernes stille Liv, lige fra min tidligste Barndom forekom mig som en væsentlig Deel af det idylliske Landliv. Af den samme Grund gjorde ogsaa de smaa Stæder i det nordlige Tryklund et ubehageligt Indtryk paa mig. Thi her træde ogsaa saadanne øde, halv tomme Huse tæt sammen, og den forgjelige, pinende Følelse af en i sig selv henfalden Tilværelse paatrænger sig os umiddelbart. De fleste smaa danske Provindsialstæder ere uanseeligere, men de beholde meest Udseendet af Landsbyer. Husene staae ikke for tæt sammen; Gaderne ere bredere; Husene af eet Stokværk, ligesom de i Landsbyerne, ere ganske beboede. I det Høieste træder Tegltag i Stæderne istedetfor de

tætte, mægtige, vel underholdte Straatage, under hvis varme Beskyttelse Bønderne boe. Jeg taler vist not om en tidligere, lykkeligere Tid, i hvilken der herskede Velstand paa Landet. Hvilke Forandringer de sørgelige Begivenheder i de senere Aar have frembragt, er mig ubekjendt; men det er vist, at Landet havde i de mere frugtbare Egne med sine Stæder og Landsbyer et overordentlig venligt Udseende. Jeg kan ikke tage Feil deri, thi den Contrast, der fremhævede sig imellem mit Fædreneland og det nordlige Tyskland til Berlin og Dresden, svæver endnu tydeligt for mig.

Ogsaa Egnen omkring Kjøbenhavn er i høieste Grad fortryllende. Den der fra Søsiden nærmer sig til denne Stad, den der lidt efter lidt seer den dukke frem af Havet bag ved den tætsammentrængte Maasse af Skibsmaster, bliver altid sat i en behagelig, bestandigt stigende Spænding. Har Skibet, der bringer den Reisende til Staden, ofte med megen Møie, trængt sig igjennem Vrimmelen af de Øvrige; er den Reisende kommen sig af den Bedøvelse, af hvilken han nødvendig maa blive greben, naar han iagttager den larmende Travlhed, der opstaaer paa alle Skibene i Nærheden af ham, meest ved Bestræbelsen for at gjøre Plads for det kommende Skib, har Baaden sat ham i Land

ved Toldboden, og lykkes det ham, efter at Undersøgelsens forstyrrende Tid er overstaaet, at vinde et Øieblik til roligt at betragte hvad der omgiver ham, vil dette overraske ham med sine muntre frie Pladser, ja med alt sit Dyboiede. Hensætte vi os i min Ungdoms lykkeligere Tid, da vilde paa den Tid den indre Havn aabne sig til Venstre for den Reisende, og lade ham opdage i den fjerne Baggrund de aftakkede, roligt liggende Krigsskibe, og just det, at man kun opdagede de forreste Rækker, gav det Hele et Præg af Storhed. Foran laae de store Pakhuse; ved disse bleve Skibene udlodsede, og Varer indladte i andre Skibe. Gik nu den Reisende længere frem, opdagede han en overordentlig ansselig Række Huse, der ligger frit, og fører paa den med Træer bevorede Plads, der henviser til Citadellet. Den første Gade, som han boier ind i, er bred, lige, besat med anseelige offentlige Bygninger og store tildeels paladsagtige Huse. Han kommer til en Plads, der er indsluttet af fire Paladser, der ere hverandre fuldkommen lige, og i hvis Midte Kong Frederik den Femtes Statv til Hest er anbragt. Det er en af de skjønneste Pladser, jeg nogensinde har seet. En Kanal fra den indre Havn løber tæt besat med Skibe langs en med Huse besat Qvai, hen til Pladsen; paa den

anden Side af Kanalen ligger den botaniske Have. Foran denne, med en anseelig Front ud imod Pladsen det gamle kongelige Slot Charlottenburg, der allerede den Tid indeholdt Kunstakademiet. Theatret, flere Pavilader sire denne Plads. Det er ikke min Hensigt at fortsætte denne Skildring videre. At Kjøbenhavn hører iblandt de skjønneste Stæder i Europa er almindeligt bekjendt. Have vi fra Sosiden fordybet os i Staden, saa ville vi nu gaae ud af den igjen, og gjøre os nærmere bekjendte med dens Omegn. Den Nærmeste tjende vi allerede; vi ville nu begive os til den Fjernere, saaledes som jeg efter min Moders Død lærde at kjende og nyde den ved Fodreiser med mine Brødre, ved Landpartier og smaa Reiser med min Fader.

To Steder aabne en henrivende Udsigt over Staden og dens Omgivelse. Det Ene, en halv Miil fra Kjøbenhavn, fra den fortryllende Sommerresidents Frederiksberg, blev ofte besøgt af os. Man overseer en Deel af Landeveien, der fører fra Roeskilde igjennem Forstaden, til Staden. Hele Staden med dens Taarne ligger for os; det den Tid endnu ikke afbrændte Slot fremhæver sig især; paa den anden Side af Staden, ad Havet til, opdager man en Skov af Master; ud over Sundet Den Hveen og i det Fjerne den svenske

Kyst, saavelsom mod Norden den skovbekrandsede Bred af Øen. Naar det lykkedes mig, og det skeede virkelig nogle Gange — ved skjønt Veir, tidligt om Morgenen, saasnart Porten blev lukket op, mere at løbe, end at gaae til Frederiksberg, naar jeg om Foraaret der kunde see Solen staae op, havde jeg en Glæde, der erindrede mig levende om den skjønne Drengetid i Helsingør. Især svæver en saadan Morgen for mig. Jeg havde tilligemed min ældste Broder tilbragt Natten hos en ung Ven, og allerede om Aftenen fattet den Beslutning, og aftaalt med en Tjener i Huset, tidligt om Morgenen for Dagens Frembrud at snige mig ud, for, ikke foran Slottet selv, men fra den forbigaaende Landevei at see Solen staae op over den fjerne svenske Kyst. Jeg havde, da jeg naaede Stedet, endnu næsten en halv Time at vente. Egnen under mig, saavelsom Staden, laa i den stille Morgendæmring. Alt var roligt, kun i det Fjærne gjøede biist og her en Hund, og paa Landeveien raslede Vognhjul. Da Morgenrøden nu viisde sig over den svenske Kyst, da Masser af Huse dukkede op af Mørket, var dette Syn mig i denne Belysning saa fremmed, hele Egnen saa ny, saa høitidelig, som om der med denne frembrydende Dag begyndte et ganske andet selsomt, men rigt og

saligt Liv. Da Solens Skive begyndte at vise sig, og forgyldte Havet, Masterne paa Skibene, Taarnene, Husenes Tage, saae jeg hele Staden og dens Omgivelse, som jeg aldrig havde seet der før; thi det Taageslør, der ellers indhyllede Staden, var ganske forsvundet; næppe steeg Rogen hist og her op af en enkelt Skorsteen. I straalende Klarhed laa alle Gjenstande for mig. Jeg veed ikke at erindre mig, at jeg har oplevet en lignende saa aldeles dunstfri Morgen. Men Indtrykket var ubeskriveligt dybt; det var mig, som om der begyndte en ny Tid, i hvilken Naturen sammentrængde sin hele Hemmelighed, som om Solen, naar den nu steeg høiere op paa Himmelen, ikke blot maatte belyse Huse, Skov, Mark, Hav og Mennester, men ogsaa, ligesom Morgentaagen, fordrive min hele Tilværelses indre Taage, saa at alle Gaader vilde blive løste, al videre Uro jævnet, og alle Ønsker tilfredsstillede. Det var, hvis jeg husker ret, i de sidste Dage af Juni, i den sidste Sommer af min Skoletid. Da Solen ganske havde hævet sig, da Bevægelsen paa Landevejen tog til, begyndte ogsaa Staden at indhylle sig i Taage, og det var mig, som om at jeg maatte ile bort, for at vedligeholde den Dag, der frembrød i mit Indre,

reen, som om den, der nu begyndte, hørde til en anden Verden.

Da jeg kom hjem, sov Alle endnu; jeg havde vel ikke været meget over to Timer borte, kastede mig paa Sengen, og sov selv udmattet ind. Denne Morgen er nu, som om den var den sande, Urbilledet for Solens Opgang, forbleven i min Erindring for min hele Levetid. Ofte er det mig, naar jeg tænker tilbage paa denne glade Nydelse, som om den ikke havde viist sig for mig, medens jeg var vaagen, men i Drømme. Jeg har virkelig været tvivlraadig derom, og selv nu forekommer det mig saaledes; men saa træder den hele Begivenhed, knyttet til det virkelig Oplevede, saa klart frem, at jeg ikke kan tvivle paa Virkeligheden af Begivenheden. Saa meget er viist, i Drømme har jeg ofte gjenoplevet denne Morgen, og den knyttede sig da umiddelbart til de selsomste Begivenheder, til Tanker, ved hvilke jeg erholdt de fornunderligste Oplysninger, til en saa inderlig, salig Fred, at naar jeg vaagnede af en saadan Drøm, gjennemtrængde en Følelse mig, som om jeg havde mistet et kosteligt Gode.

Jeg er aldeles intet Søndagsbarn, har ingen Spøgelser seet, har aldrig gaaet i Søvne, og om Magnetismens Undre har jeg aldrig erfaret noget paa mig

selv; men dog erkjender jeg en Sammenhæng i nogle af mine Drømme, som om de hørde til et underligt Liv, der gik frem ved Siden af det Vaagne. Dette Liv er aldeles glædeligt; jeg er i disse Drømme altid paa Reiser. I hvilken Tid af mit Liv Egne, der foresvæve mig saa bestemte, som om jeg vaagen havde lært at kjende dem, først bleve synlige i min Drømmeverden, kan jeg slet ikke bestemme; men de Stæder, gjennem hvilke jeg reiser, de Gjæstgiversteder, jeg træder ind i, Verten, Vertinden, Gjæsterne, som jeg seer, ere altid i en senere Drøm de Samme, som jeg kjender fra en Tidligere. Det er hendet mig nogle Gange, at Egne, i hvilke jeg opholdt mig i nogen Tid paa min Reise, pludseligt ere traadte mig imøde, som om de allerede tidligere havde været mig bekjendte, endskjøndt jeg var mig bevidst at jeg aldrig før havde været der; da blev det mig klart, at de tilhørde min Drømmeverden, og jeg formaaede ikke, at undertrykke en Frygt, som om det her vilde møde mig noget Uventet, ja vel endogsaa farligt. Og saadanne Egne af min Drømmeverden traad virkelig ogsaa nogle Gange i mit Livs stjærbne svangre Momenter ind i Virkeligheden. Jeg omtaler her denne phychiske Eiendommetighed, hvis den virkelig fortjener at kaldes en Saadan; hvis den ikke skulde

møde flere Mennesker, uden at man agter paa dem — alene fordi den felleds Morgen for de dromte Reise-dage, altid var den, jeg havde oplevet paa Bakken ved Frederiksberg. Ogsaa bliver i Drommen Dagen soel-klar, skyfri og dunstfri, som hiin Morgen var. Der kan hengaae mange Aar, uden at jeg bliver hensat i denne sammenhængende Drommeverden, men altid, naar det skeer, har den henrundne Tid slet ingen Betydning. Det er mig meget mere, som om det var den samme Dag efter hiin fortryllende Morgen, som om det, der forekom mig som en Fortid af tidligere Dromme, stod uadskilleligt sammen med det nu Dromte. Ogsaa synes det mig mærkværdigt, at endskjondt der efter min Opvaagnen bliver mig en Ahnelse om noget umaade-ligt Dybt tilbage, endskjondt det just i disse Dromme ikke sjeldent skeer, at Anskuelser, som jeg i lang Tid har baaret om med mig, og som synes mig fuldkommen befæstede, blive paa en skjærende Maade gjendrevne af Nogen — synes dog alt, hvad der med Bestemthed gaaer over fra Drommen i den vaagne Tilstand, om ogsaa klart og med en venlig Erindring, at være noget Sædvanligt, ja endog Ringe; de Mennesker, som jeg befinder mig paa, naar jeg er vaagen, der, gaaende, kjørende, eller ridende møde mig paa Landeveien, som

jeg træffer i Vertshusene, kjender jeg igjen, men det er kun Haandværkere, Bønder, reisende Kjøbmænd, Værter og andre Saadanne. De mere betydelige Personer forekomme mig selv i Drømmen at gaae forbi, hemmelighedsfulde, og spøgelseagtige. Det er mig, idet jeg overtænker mit Liv, mærkværdigt, at min Ungdoms mythiske Tid slutter med en Morgen, som om der begyndte en ny hemmelighedsfuld Dag, der bestandigt skjuler sig bag det virkelig Oplevede, Forvirrede, med en Morgen, der, er den i Sandhed oplevet, traf sig ind i Drømmeverdenen, men hvis den virkelig kun var en dromt, paatrænger sig med al Virkelighedens Magt. Udsigten fra Frederiksberg-Bakke har jeg ofte nydt, især om Aftenen, og den er ikke sjeldent forekommet mig høist fortryllende, men som den behagelige, herligende Ende paa en virkelig oplevet Dag. Noget Phantastiskt formaaer jeg ikke at forbinde med Erindringen om en saadan Udsigt i Aftenbelysningen.

Der gives et andet Sted, temmelig i Midten af Staden, fra hvilket man nyder en Udsigt over Kjøbenhavn og Omegnen, der har en ganske anden Charakteer, fra et Taarn, der, om jeg ikke tager feil, er det Eneste i sit Slags. Det er opbygget af den berømte danske Astronom Tycho Brahe, som fundamen-

til et astronomiskt Observatorium. Det stoder op til en gothisk Kirke af ansеelig Høide, og hæver sig kun lidet over Kirkens høie Tag; det har Skikkelse af en oven og neden lige tyk Cylinder og er overordentlig massivt. Gjennem dets Indre vinder der sig en spiralformig Gang af betydelig Brede; Vindingerne ere saa sammentrykte, Omvoiningerne saa brede, og de hæve sig lidt efter lidt, saaledes at det ikke synes utroligt hvad man fortæller, nemlig at Peter den Store, da han besøgte Frederik den Fjerde i Kjøbenhavn, kjørte op ad disse Vindinger. Under denne Kirkes vidtløftige Tag er Universitætsbiblioteket opstillet og fra Sneglegangen fører i en betydelig Høide en ansеelig Flöidør til Bibliothekets Værelser. Disse for mig den Gang endnu lukkede Dørre betragtede jeg i min Skoletid med den største Længsel. Sneglegangen gaaer endnu noget høiere, men saa stoder man paa en Væg, der gjennemskjærer den øverste Deel af Taarnet. Denne er lukket og bliver aabnet naar man erlægger en lille Afgivt. Derfra stiger man paa fritsvævende, men besynnne og brede Trapper op til Taarnets Platform. Paa denne er Bygningen for de astronomiske Instrumenter opført, og man opdager dem, naar et Vindue tilfældigviis er aabnet, hist og her. Randen af Taar-

net er omgivet af et temmelig lavt og aabent Gelænder. Naar Solen gaaer igjennem Middagskredsen, bliver der, for at regulere Taarnuhrene, optrukket et Flag, og i de omliggende Gader, og allevegne, hvor man er i Stand til at see Flaget, stiller man Lommeuhrene efter det, ligesom hos os, naar man gaaer forbi Academiets Uhr. Gjennem Taarnets Midte skal der — thi selv har jeg aldrig seet det, — gaae en hul Cylinder fra dets Grundflade til dets Endeflade, og igjennem denne Cylinder skal man ogsaa om Dagen kunne erkjende Stjernerne i Zenith.

Dette Taarn ligger i en af de Gader, hvori der er den største Vrimmel. Man begriber hvorledes Svimmelhed maa gribe Enhver, der fra dets høieste Rand seer lodret ned paa Gaden. Den psychiske Eiendommelighed hos et melancholskt Menneske, at dræbe sig selv ved at styrte sig ned fra en anseelig Høide, er altid beslægtet med den Svimmelhed, som dette Sted vækker. Ligger det ikke i denne, hvor man uden truende Fare kan hengive sig til den, hos de fleste Mennesker mere eller mindre, en hemmelig Tillokkelse, der drager os ned mod Afgrunden. Jeg siger, naar Fare ikke umiddelbart forener sig med Svimmelheden; thi hvor denne virkelig og sandsynligt truer, bliver Tilbøieligheden til

at undgaae den, aldeles overveiende. Kun naar man, ved et Rækværk beskyttet mod Faren, nyder, maatte jeg sige, Svimmelheden, forener den hemmelighedsfulde farlige Tillokkelse sig med den dybe Frygt. Det er virkelig ogsaa nogle Gange skeet, at Mennesker ved høi bøs Dag have styrtet sig ned fra dette høie Taarn midt i Menneskevrimmelen neden under. Da Adgangen til det frit staaer aaben for Enhver for den ubetydelige Afgivt af 1 Skilling ($\frac{1}{96}$ Rbd.) og det paa enhver Tid af Dagen, ere saadanne Tilfælde, der paa andre Steder ere sjeldne, oftere forekomne her. Nylig var det, da en ung Sokadet af en anseelig Familie styrtede sig ned herfra, fordi han var bange for at falde igjennem i den offentlige Prove. Min yngste Broder har oplevet, at et Menneske, der styrtede sig ned fra Taarnet, blev sønderknuust tæt ved Siden af ham.

Allerede i de første Aar af mit Ophold i Kjøbenhavn besteeg jeg ofte dette Taarn og lærde allerede tidligt at kjende denne Svimmelhedens farlige Tillokkelse. Saalænge jeg kan huske tilbage, har jeg lidt af denne Svaghed, og den er ofte nok i mit Liv falden mig besværlig paa en ubehagelig Maade. Ogsaa kan jeg med Bestemthed modsige den, der ville paastaae, at man ved Anstrængelse og gjentagne Øvelser kan

overvinde denne Svaghed. Meget ofte i mit Liv har jeg paa mine Bjærgreiser ved saadanne Forsøg styrtet mig i store Fare, og da jeg, ligeoverfor mine Ledsagere, skammede mig ved min Svaghed, vovede jeg Alt for at undertrykke den, men det lykkedes mig ikke.

Men i det jeg hengav mig til den farlige Nydelse af Svimmelheden, har jeg anstillet nogle Jagttagelser over dens Natur, der synes mig ikke ganske uinteressante. — Vel ere Bjærgbeboerne, saavel de Langtsynede som de Kortsynede, næsten altid befriede for Svimmelhed, og at Vanen forsaavidt, naar den finder Sted fra den tidligste Barndom, vistnok formaaer at undertrykke Svimmelheden, vil jeg ikke negte. Men just Vanen fra den tidligste Barndom af bliver instinktmæssig, og avler ligesaavel Svimmelheden, som den undertrykker den. Den opstaaer nemlig derved, at Menneskets ikke blot bliver baaret af sine Fødder, men ogsaa ved Synet, ved de Gjenstande, der omgive det. Darwin fortæller et Steds en i denne Henseende mærkværdig Erfaring. I en Kirke skulde den indre Væg af et Kapel, der temmeligt regelmæssig dannede et Kugleafsnit, repareres. Man afskar den derfor ved et Gulv fra den øvrige Deel af Bygningen. Den indre Væg var siret med Ruder, der fuldkommen lignede hverandre

og mange Mennesker, der stode i Midten af Kupplen og betragtede Væggen, bleve grebne saa hæftigt af Svimmelhed at de styrtede bort derfra. Dinene svævede fra den ene Rude til den Anden og fandt intetsteds et Hvilepunkt. Naar en smal Sti forer over et Vand, balancerer jeg endnu i min Alder uden Betænkning over det, thi ved Synet bliver jeg baaren af Vandfladen; men forsvandt denne saa at der laa en Afgrund paa begge Sider af mig, vilde jeg blive greben af den hæftigste Svimmelhed. Saaledes holde vi os til de Gjenstande, der omgive os venligt og i et lige Niveau med os. Derfor har jeg i det mindste aldrig følt nogen Svimmelhed, hvor jeg kunde understotte mig ved at holde mig fast med Hænderne, f. Er. i de dybeste Gruber. Jeg har i en Storm uden Betænkning klattret op i de høieste Master, og da jeg i Dannemora lod mig i en Tønde heise ned i den frygtelige dybe og vide Hule, følde jeg saa lidet Svimmelhed, at jeg, da jeg blev heiset op, uden Betænkning stillede mig med ved Randen af Tønden.

Jeg har bemærket, at Kortsynede i det Hele ere langt mindre underkastede Svimmelhed end de, der kunne see langt. Hine ere nemlig fra Barndommen af vante til at behjælpe sig uden Understottelse af

ydre Gjenstande. Mig kan den blotte Forestilling om en saadan hjælpelos Tilstand oprøre i mit Inderste, og at ogsaa min Fader led af denne Tilstand, erfarede jeg i min Ungdom paa en paafaldende Maade. I Kjøbenhavn er der et spidst Taarn, om hvilket der udvendigt snoer sig en Trappe med et Rækværk lige op til Spidsen. Vi Drenge besteg det med vor Fader, og da min yngste Broder løb rask foran, og slog paa kugleformige Knop, raabde min Fader, ligesom bedøvet, at han skulde lade være, Knoppen kunde jo styrte ned, og mig forekom denne Fare meget naturlig.

Engang fortalde min Fader mig, at der ved Reperationen af Taarnet paa Frue-kirke (forhen det høieste, men ved Bombardementet omstyrtede Taarn, i Kjøbenhavn) arbeidede to Arbeidsmænd i Nærheden af Taarnspidsen. Et Bret ragede fra Spidsen ud i den frie Luft, og overmodig besluttede den Ene at gaae ud paa dette Bret, hugge sin Ore fast i det, og igjen at gaae tilbage; han gjorde det og kom lykkelig derfra. Den Anden, der endnu var mere dumdristig, vilde hente den fasthuggede Ore; han traad ud paa det frit i Luften svævende Bret, og vilde allerede tage Oren ud, da sagde han: „Der er jo to Ører; hvilken skal jeg tage?“

— „Gud være din Sjæl naadig!“ — svarede den Første, og det dumdristige Menneske var forsvundet.

Denne Historie indeholder den Grundtone, ved hvilken alle Svimmelhedens Nædsler blive vakte mit hele Liv igjennem. Men just denne Svimmelhedens Natur forklarer ogsaa den physiske Tillokkelse, der ligger i den. Naar jeg i en dyb Grube holder mig fast ved Trinnene af Stigen, paa et Skib ved Vanterne, finder Øiet sit Hvilepunkt tilfælleds med Hænderne; paa dette Punkt firerer Synet sig; Svimmelheden er imidlertid tilstede og vil yttre sig, naar man seer ned; derfor kan man fra Hændernes Støttepunkt, uden at blive svimmel, ligesom fra Masterne see frit omkring sig, men ikke under sig. Staaer man beskyttet af et Gelænder, paa et høit Sted, saa vil det svimmelhedsvækkende Dyb altid mere paatrænge sig os, den Følelse, at vi, hvis Rækværket ikke beskyttede os, vare physisk forladte af den venlige Omgivelse, der omslutter os, bliver hos sørgmodige Mennesker til en psychisk Følelse af et lignende Slags. Et saadant Menneske bliver bortrevet ind i sin egen Tilværelses dunkle Afgrund, i sin indre Forvirrings steile Dyb, fra alle de venlige Forhold, der kunde bære og støtte ham. Saaledes kunde jeg betragte den Svimmelhed, der greb mig paa Run-

detaarn, som en sand Modsætning til hiin drømmeagtige Morgen paa Frederiksberg Bakke. Her traadt det hele rige Liv ind i Drømmenes Hemmelighed, og dannede sig igjen af denne. Men Svimmelheden aabnede mig det dunkle Dyb af den forladte Sjæls Gemytsensomhed.

Det er mærkværdigt, at dette Taarn, ligesom hiin lyse Morgen, er traadt ind i min Drømmeverden, og det gjentagne Gange i mine sidste Aar. Vistnok viser det sig i disse Drømme ganske anderledes end i Virkeligheden. De sig hævende spiralformige Vendinger ere horizontalt nedtrykte, Rummene blive snart snævrere, snart udvide de sig, snart ere de snævre, fuldkommen mørke, forfaldne og omgivne af alle den natlige Eensomheds Rædsler. Aftenbakker flagre, ligler tude, forunderlige klagende Toner, som af Dønde, lade sig høre; derpaa træder en Væg og en Dør mig imøde; det er den Øverste oppe i det virkelige Taarn; bag denne Dør er nu Alt forandret. De udvidede Rum ere beboelige, Mobler staae rundt omkring, den taalelige Oplysning forjager alt Uhyggeligt. Beboerne af disse Værelser ere mig velbekjendte, men ogsaa andre Venner, endnu levende og døde, træde mig venligt imøde. Samtalerne blive bestandigt mere belyde-

ningsfulde, og naar jeg vaagner op af en saadan Drøm, er det ikke, som vel ofte i Drømmer, fordi en stor tilintetgjørende Fare, som man blot undgaaer ved det at man vaagner, umiddelbart er forhaanden, meget mere er det mig, som om jeg erholdt forunderligt dybe Oplysninger om min Tilværelses Inderste, som jeg af al Magt ønskede at indprænge mig. Denne hæftige Bestræbelse kaster mig, naar jeg vaagnen, tilbage inden Sandseligheds Skranker.

Man vil ikke finde det upassende, naar jeg slutter Historien om min eensomme stille Ungdom med Fremstillingen af min Drømmeverden. Den ledsager os jo egentlig som en Drøm, det er jo dog, som om de dybeste Glæder indnu udspringe fra denne tidligste Tid; ja, endnu i min høie Alder, naar en eller anden Egn, en Gade, en Have, en Bog eller en Naturaliesamlings muntre Værelse sætter mig i en Glad Bevægelse, naar jeg søger at opdage Grunden til denne Glæde, saa er det altid, fordi denne nærværende Tid fører en ungdommelig Fortid med sig, af hvilken den synes at have udviklet sig, som af sin egentligste Kilde. Selv flere Mennesker synes, naar jeg første Gang lærer at kjende dem, at bære dette Ungdomserindringens Trylleri hos sig. Vel naaer denne rige Tid, af hvilken mit

hele øvrige Liv, ligesom er besvangret, videre end denne her afsluttede Epoche af mit Liv; men jeg troede, at maatte omtale den her, for at have for bestandigt afgjort een Side af mit Liv, der i Udviklingen af det, jeg senere oplevede, næppe vil blive berørt, i det høieste hist og her sagte antydet. Fra denne Tid alene bliver jeg omslagret af hine Erindringens selsomme Genier, der klæde sig i bestemte Melodier af simple Sange, ja i bestemte Dufte, og derpaa med al Nutidens Kraft hensætte mig i rig Fortid. Jeg er paa denne Maade i Besiddelse af Sange, der, ligesom den berømte Ouskehat, henflytte mig i bestemte Egne, til Kjøbenhavn, til Bergen i Norge, til Hamburg, til Kiel. Et Sted i Ossian, der lyder saaledes: „Naar bliver det Morgen i Graven, at byde Søvnen: „Vaagn op!““ — havde indgravet sig uendelig dybt i min Hukommelse, da jeg opholdt mig i Bergen. Jeg var nødt til syngende at gjentage det, i en sørgelig, ligesom mig uvilkaarligt paatvungen Melodi. Ikke udvortes — jeg synger aldrig — men indvortes desto mægtigere tonede den sørgelige Melodi ind i den hylende Storm, paa en meget farlig Sofart. Ofte var det mig, som om Stormen selv med sin klagende Stønnen tilraabte mig disse Ord. Endnu bestandigt, naar jeg paa eensomme

Spadseregange i mit Indre afsynger disse Ord efter min Maade, er jeg henflyttet paa Dækket af Skibet; dette bliver kastet hist og her af de skummende Bolger jeg strider med ulige Skridt frem og tilbage paa Dækket, Skibsmandskabet omringer mig, den gamle Styrmand, der især er mig god, nærmer sig og Folelsen af min i alle Henseender betænkelige Stilling paa den Tid griber mig med skuffende Virkelighed.

Af denne hemmelighedsfulde Krog af min Tilværelse opstod ogsaa en eiendommelig Bestræbelse for at fastholde fremmede Egne, som jeg kun kjender af Reisebeskrivelser, i Phantasien. Jeg søger at sammenstrabe saa mange Reiser i den samme Egn, som jeg formaaer. Naar jeg nu vil gjøre mig det samlede Indtryk af disse forskjellige Efterretninger nærværende, saa er det mig især vigtigt at nedsætte mig i Egnen selv (i Rio Janeiro, i Kapstaden, i Kalkutta, Batavia o. s. v.) Sædvanligt virker Totalindtrykket stærkest, naar jeg, træt af at læse og sammenligne Skribenterne, lægger mig til at sove. Da træder en graa Mandsling til mig, rækker mig Dnskehatten, og jeg lever nu i en eller anden af de nævnte Stæder. Jeg gaaer paa Gaderne, omkring i Egnen, jeg gjør derfra bestandigt længere og længere Reiser. Nu fremtræder der, og det uundgaaeligt, Hul-

ler, der i Søvne forurolige mig i høieste Grad. Det hele Billede gaaer forbi i Drømme, Urolighedeu opløser sig da af sig selv, thi Drømmen gjør det fuldstændigt, som Reisebeskrivelserne lode fuldt af Huller; men mig bliver den Opgave, vaagen at opfylde disse Huller og saaledes har denne halvdrømmende Intensitæt af Anskuelsen af fremmede Egne ofte været mig nyttig for det strængere Studium.

Da det var min Hensigt ikke mere at fremstille det, jeg i mit Indre oplevede, men det, jeg udvortes deelde med Alle, maatte det skee, at jeg blev tvungen til just at fremhæve det Allerinderste og meest Skjulte, det hvad der kun lader sig antyde, fordi det bortflyer naar man vil fatte det noie, og det synes mig altid mærkværdigt, at disse Drømmevei have sluttet sig til de to Punkter, fra hvilke jeg søgde at overskue den mig omgivende ydre Verdens meest levende Magt.

Ogsaa dette synes mig ikke mindre mærkværdigt: at den drømmeagtige levende Erindring, der knytter sig til Lugten, især til enkelte Melodier, og ved den ringeste, næppe kjendelige Lighed hensætter mig med stor Magt i forbigangne Tilstande, meget bestemt afskjæres med min første æventyrlige Ankomst i Tyskland. Fra den

Tid af strider Erindringen mere regelmæssigt tilbage i det den omfatter alle Tilværelsens Momenter.

Men Tycho Brahes selsomme Taarn aabnede og- saa, ligesom Universet for Astronomene, saaledes ogsaa et lærerigt Overblik over Kjøbenhavns Omegn for den simple Beskuer. Her er man Gjenstandene nærmere, man er midt i Staden, som man fra Frederiksberg Bakke kun viner i det Fjerne og dertil næsten al- tid indhyllet i Rog og Taage. Tæt under os bevæge travle Mennesker og Vogne sig imellem hverandre, for- mindskede og nedtrykte af Høiden; de øvrige Taarne i Staden, enkelte store Bygninger, men især Slottet rage frem over Tagene, Havnen med sine Skibe ligger gan- ske nær; men især tiltrækker den nordostlige Egn med sine Skove og Landsteder og skjønne Strandbreder sig vor Opmærksomhed.

Til denne Egn ville vi især begive os, til den strømmer Alt især; den indeholder Hovedpunktet for Indvaanernes Sommerforlystelser, og naar en smuk Sommermorgen en Kurvevogn staaer udenfor et Huus, og det ene Sæde efter det Andet bliver fyldt med Børne og Børn, der i urolig Forventning have tilbragt en

søvnlos Nat, og vel endog forladt deres Leie, for at erfare, og Himmelen vedblev at være klar, saa kan man med Bestemthed forudsætte, at Toget gaaer igjennem Nørre eller Østerport til hiin Egn. Vi ville følge det første Tog. Det fører os paa Chaussèen til Helsingør. Naar man har forladt Staden, kjører man gjennem en lang Allée. Den første Miil er ubetydelig, Først naar man til Høire opdager Landsbyen Gjentofte, med sin Kirke og sine Huse paa en Høi bag en Landsø, bliver Øiet hendraget til den rige Skovegn, som vi senere ville lære at kjende. Men lige foran os ligger i en Afstand af næppe en halv Miil en anden anseelig Landsby, Lyngby. I denne afvexle anseelige Landsteder med simple Bondehytter, i hvilke dog næsten altid enkelte Værelser ere fiirligt indrettede. De fleste Huse ere omgivne med Haver og Træer; til Venstre trænge skovbedækket Høie med steile Skrænter ind i Byen, og paa den anden Side af Byen til Høire ligger Slottet Sorgenfri, den Tid Prinds Frederik, den afdøde Konges Farbroders Sommerresidents, ligesom siden hans Sons, den nuværende Konges, som Kronprinds. Byen er i høieste Grad venlig. De Familier, der her tilbringe Sommeren, seer man paa Gaderne og Spadseregangene. Men en Deel af de Spad-

ferende ere Saadanne, som her finde Maalet for deres Sommerforlystelser. Gjæstgivergaardene, ofte ogsaa Bønderhytterne og Haverne ere opfyldte med dem. Mange betragter denne Landsby som Begyndelsespunktet for deres Forlystelser; de kjøre herfra til Høire ind i den Egn, som vi siden ville lære at kjende. Men Nogle fortsætte den lille Lystreise paa Chaussèen gjennem Byen; i det de bestandigt kjøre gjennem skjønne Bøgeskove naae de en Række Huse, der i det mindste den Tid dannede en smuk Gade og havde et Kjøbstædagtigt Udseende. Man gik fra Gjæstgivergaarden længer frem og opdagede snart mægtige Træer, store Alleer; mellem disse fugtige Enge. De førde til et gammelt Slot (Hirschholm), der var overlæsset med Sirater og bygget i den Smag, der herskede i Ludwig den XIV Tid. Det forgyldte Taarn opdagede man allerede langt fra. Jeg havde allerede som Dreng, fra Helsingør af, lært at kjende dette Slot. De lange Alleer, det vidtløftige Slots imponerende Beliggenhed, især den meget udstrakte Have, med sine brede og ofte uoverseelig lange, med beklippede Hække indfattede Gange, med de labyrinthiskt gjennemskaarne Buskadser, der dannede fuldkommen lodrette Vægge, havde for mig noget meget Imposant. Paa en stor rund Plads, fra

hvilken der udløb brede Gange i alle Retninger, stod der en Mængde Statuer, opstillede i en Kreds; de forestillede Nordmænd i deres særegne Nationaldragter. Men hvad der overordentligt forhøiede Indtrykket, var det Ode, den sørgelige Stilhed, der herskede her, naar man tabte sig i de forladte Rum.

Christian VI, denne byggelystne og ødsle Konge, havde med stor Bekostning bygget dette Slot midt i et Morads, der tildeels maatte udtøres. De pragtfulde Sale vare forladte, en Deel af Bygningen nedsjunken i Moradset; de vidtløftige Haver bleve forsømte; hist og her stode nogle Dele af dem under Vand. Og dog bar det hele Nyhedens Præg. Jeg har ikke let seet en Pragtbygning, der saa aldeles bar Præget af et forfaldet Slot. Det laa midt i Skoven, og naar man havde en fri Horizont, var det kun, fordi Slottet med sine store Haveanlæg havde tilbagetrængt Skoven i alle Retninger. Man saadt her ikke en Ruin, forstørret ved end Række af Aarhundredes Magt, ikke Sporene af en fortrængt gammel Tid, besejret af en Ny. Der overfaldt mig en Følelse, som om Magt, Glands og Jubel endnu for kort siden havde herskket her, som om Indvaanerne vare flyttede, grebne af Skræk over en pludselig, skjæbnesvanger Tildragelse. Jeg opsøgte

ofte denne pragtfulde Ork; jeg lagde nogle Gange i skyndsom Hast de tre Mile tilbage til Fods, for ganske at hengive mig til Vemodens Følelse. Christian VI er død i dette Slot. Nu er det nedbrudt.

Ganske anderledes viser Egnen sig, naar vi forlade Chaussèen tidligere ved Gjentofte ellee senere ved Sorgenfri, for at fordybe os til Høire i den henimod Sundet liggende Skov. Til denne Egn kommer man ogsaa fra Staden, igjennem Østerport, langs med Stranden, og denne Vei er i høieste Grad fortryllende. Man har bestandigt paa den ene Side Havet og i Baggrunden den svenske Kyst, nærmere Øen Hveen, hvis Kyster rage steilt i Veiret. Paa den anden Side ledsages vi af Landsteder, der ligge i lystige, venlige Haver. Ofte gaaer man tæt ved Bredden og Bølgerne skylle ved vore Fødder, da bøier Veien sig igjen af fra Strandbredden, man bliver skilt fra Havet ved nogle Huse, meest Fiskerhytter, og ved nogle smaae Haver; Piletræer, mellem hvis Stammer der ofte ere ophængt Fiskergarn, aabne og tillukte verelviis Udsigten. Man gaaer over enkelte, nogne, sandige Steder, der forhøie de Rigeres Ynde. Jo længere man kommer, desto mægtigere bliver Skoven mod Landsiden, desto prægtigere Landstederne. Charlottenlund, et kongeligt Lyst-

slot, paa den Tid i nogle Maaneder om Sommeren beboet af et eller andet Medlem af den kongelige Familie, trænger sig med sine Bygninger ind i en magtig Bøgeskov; en lang Gaard med Sidebygning løber aaben ud til Strandveien; i Baggrunden laa det ret ansеelige, men fordringsløse Slot. Naar vi Børn saae op til det, opdagede vi vel de kongelige Betjente, hvorledes de bare Retterne til Middagsmaaltidet fra Kjøkkenet i Sidebygningen; en anden Gang hvorledes Vognene bleve forspændte til en Spadserefart. Vi havde maaskee den Lykke at møde en Deel af de høie Herskaber, naar de spadserede, og Betjente, der bare Kapper, i Baggrunden. For Børn, selv i store Stæder, naar de, saaledes som vi, ere opdragne i Eensomhed, fremtræder ved et saadant Syn altid Magtens forunderlige Hemmelighed, ved hvilken menneskelige Forhold blive beherskede, som en selsom Gaade. Vi traad altid frygtsomme tilbage og betragtede de fyrstelige Personer i en ærefrygtsfuld Afstand.

Fortsætter man Veien, bliver Egnen endnu mere betydningsfuld og rig. Den Hveen træder os voldsigt imøde; Grev Schimmelmanns Sommerbolig, Solvsborg, der siden blev mig saa vigtig, viser sig med sin fortryllende Have. Denne Have naaer til Bredden, og adskilles fra den ved Landeveien. I en kort Afstand fra Staden, springer

Strandbredden frem, lige indtil det Øverste bedækket med muntre Boliger. Disse Huse, naar de ere bestinnede af Solen, Havets Bølger, der bryde sig mod Bredden og vædde Fødderne, Den Hveen, der viser sig i en overraskende Nærhed med sine høie Kyster, Skibene, der komme fra Kattegattet, saavelsom fra Østersøen og møde hverandre i et snævrere Rum, Haverne og Landstederne, bag hvilke den mægtige Bøgskov, Mængden af de Spadserende og Kjørende: Denne Mangfoldighed af Egnen og Menneskerne danner et Heelt, af en saa venlig Ynde, at man kun sjeldent finder dets Mage. Det er heller ikke ubekjendt i den tyske Poesi; det er besjunget af tyske og danske Digtere, af Stolberg, Ewald og Ohlenschlæger. Tæt ved Solyst ligger midt i Skoven et andet kongeligt Lystslot, Christiansholm. Her havde siden Grev Schimmelmann indrømmet den Sidste af de ovennævnte Digtere en fortryllende Sommerbolig. Fra Charlottenlund af til dette Sted løber der flere Veie i det Indre af Skoven til Hovedpunktet for alle Sommerforlystelserne. —

Men vi ville endnu nærme os til dette Sted fra en anden Side. Fra Landsbyen Gjentofte kommer han til Høire til et lille Antal meest Landhuse, der føre Navn af Jægersborg. Bag ved disse Huse træder man

ind i den store Dyrehave. Man stiger paa en Vei igjennem Skoven bestandigt opad og kommer til en aaben af Skov omgivet Plads, paa hvis høieste Top der ligger ganske frit et lille, paa mangfoldige Maader af ydre gjennembrudte Gange og høie Trapper omgivet, og med Sirater fra den første Halvdeel af det forrige Aarhundrede overlæsset Jagtslot, (Eremitagen). Skov-eensomhedens Magt er aldrig forekommet mig mere ynddig, eller mere ophøiet. Endnu ved mit sidste Ophold i Kjøbenhavn (1824), saae jeg her to Hjorder af Dyr, med deres Anførere, Hjortene, i Spidsen møde hinanden. Disse rykkede frem og bekjæmpede hinanden; de mægtige mangegrenede Gevirer forviklede sig i hverandre; den vide, frie Plads i Nærheden af Jagtslottet lod os overse den hele Scene. Den overvundne Hjort vendte sig og flygtede, hans Hjord med ham, og, som i Bevidstheden af sin Seier blev den anden Hjort tilbage og græssede med sin Hjord paa den fri Plads. I Mai og Juni er denne Plads især overordentlig fortryllende; da træder Bøgenes Magt bestemt frem. Skoven sænker sig tæt sammentrængt ned ad Strandbredden til; de klare gulagtigtgrønne friske Blade meddele Havet en dyb blaagtig Farve og hele den forunderlig tryllende Egn viser sig virkelig som forklaret. Den

saaver for mig, som et Lyspunkt i Naturen, som et Middelpunkt for al mild Foraarslyst; ja Alt, hvad jeg omkring ved dette concentrerede Billede af al Sommerens levende Ynde. Ikke langt herfra ligger Slottet Bernstorf, alle Danske et helligt Sted. Herfra opgik den lykkelige Dag for Bønderne, der siden udbredte sig ikke alene over Danmark, men ogsaa over flere Egne af det nordlige Tyskland.

Ogsaa til disse Egne, lige fra Gjentofte, fore flere Veie, ligesom opad fra Stranden, til det Hovedforlystelsessted, der fra nu af skal bestjæftige os.

Middelpunktet for alle Hovedstadens Beboeres Forlystelser er midt i Skoven. Her er der, til Deels imellem Træerne og i Nærheden af en frisk, fra ældgamle Dage berømt reen Kilde, til hvis formeentlige Oprindelse der knytter sig et yndigt Sagn, fra St. Hans-Dag til den 14 Juli, opslaaet en Mængde Telte, smaa og store, tarveligt og rigt udstyrede, for de ringere Klasser, saavelsom for de Høiere. I min Ungdom var dette endnu vedvarende Jubeldage for Kjøbstadens Beboere; de smaa tresædede Kurvevogne, Kildevogne, rullede i alle Gader. Selv de fattigste Familier sammensparede en ikke ubetydelig Sum for at kjøre til Kilden. Denne

Nærhed til Kilden er Gjenstanden for et Lystspil af Holberg og for et smukt Digt af Ohlenschlæger. I min Ungdom var denne Forlystelse endnu i sin fulde Blomstren. Paa Chausseen, saavelsom paa Veien ved Stranden, vrimlede det af Vogne og Ryttere. I Dyrehaven selv var Alt i en levende Bevægelse; Lirekasser, der den Tid endnu vare Sjeldenheder, lode sig høre; i enkelte Telte af et ringere Slags viisde der sig hist og her en Spillemand, der tarveligt strøg sin Violin; af de store Telte tonede Trompetstød; lydelige Sange hørte man fra de Store og de Smaa; Folket skreg og ytrede en høirøstet Jubel paa sin Maade, og omgivet af dette Chaos af Toner, midt imellem den jublende Folkemængde, saae man vel og mange Familier af de høiere Klasser, fine Koner og Piger. Disse kom rigtignok fra de nærliggende Landsteder, eller Forlystelsessteder, deres Equipager holdt i Nærheden af Teltene, og de vare kun komne, for en kort Tid at nyde som Tilskuere det vilde Liv. Ligesom alle Hovedstadens legemlige Nydelser var sammentrængte her, indfandt der sig ogsaa Marionetspillere, Liniedandsere, Tastenspillere; undertiden saae man vilde Dyr, der bleve forevisste. Men de, der udelukkende nød disse Forlystelser under Teltene, og som vel endog blev der om Natten, hørde mest

til de ringere Klasser, der, naar de vare trætte af Nydelsen og vilde sove i nogle Timer, hjalp sig, som de kunde. De sov, naar det var varmt og klart Veir, under Træerne, eller trængde sig, naar det regnede, sammen i Teltene. Men i de store Telte svirede den rigere Ungdom. Jeg kjendte ingen Hovedstad, der for en saa lang Tid har et saadant eneste Middelpunktet for sine Sommerforlystelser. Vel viisde de sig ofte raae, ja endog modbydelige, men dog vare mange Familier dragne ud, for at nyde den skjønne Egn i den skjønneste Tid. Man fandt allevegne i Skoven, ned imod Stranden, saavelsom høiere oppe, enkelte Familier forbeelte under Træerne. En reenlig Bordduug var udbredt over Græsset, et Maaltid, medbragt fra Staden, blev nydt; Viin manglede ikke; muntre Sange afvexlede med venlige Samtaler; en lydelig Latter lod paa en lystig Maade; alle Sorger vare afrystede, den spirende, yorende Natur havde optaget disse lykkelige Mennesker i sit Skjød; omkring dem grønnedes og blomstrede det; Solen skinnede varmt ned, Fuglene istemmede deres Sange; deres hele egne Tilværelse slog Rødder i den yndige Omgivelse og fremvorde af den, som den skjønneste Blomst. Jeg lob ofte i disse lykkelige Dage, under mit senere Ophold i Kjøbenhavn,

til Skoven. Saa meget jeg end fra min tidligste Barndom havde elsket Eensomheden i Naturen, forekom denne Jubel mig dog i høieste Grad behagelig. Naar under Teltene den brogende Vrimmel og denne Blanding af Raahed og Lyst trak mig til sig, naar jeg vel endog selv sluttede mig til det muntre Selskab, og tog Deel i den høirøstede Glæde, varede dette dog sjeldent længe. Saasnart jeg kunde, sneg jeg mig ubemærket bort og begav mig dybere ind i Skoven. Vel har jeg altid hvor glade Mennesker vare forsamlede, hvor jeg for Exempel om Aftenen saae et Selskab forenet i en Have ved et oplyst Bord under Træerne, eller i en aaben Hal, havt det Ønske, at tage Deel i deres Selskab, men naar nu mit Ønske oftere blev opfyldt, da var det mig, som om jeg følde en Tomhed; ofte tænkte jeg mig da som en eensom Spadseregjænger i Mørket, der i Afstand betragtede det Selskab, i hvis Midte jeg befandt mig, og det var mig kun altfor klart, at det, jeg saaledes drømmende tænkte mig, naar jeg befandt mig fjernet, var forsvundet, naar jeg traadte nærmere. Den samme skjønne Følelse gjennemtrængte mig mere naar jeg en klar Dag befandt mig eensom under grønne Træer. Da var det mig, naar jeg opdagede et muntert Selskab spisende, drikkende og jub-

lende under Træerne, som om denne Lyst, betragtet i Frastand, saaledes som den tonede mig imode i Eensomheden, var den egentlige Sande og Høieste, endogsaa for mig. Da greb ofte en dyb Følelse mig, jeg kunde gaae grædende omkring, men det var Glædestaarer, der fremvældede af en dyb Vemods Nat, og vederqvægede og styrkede mig.

I vore Dage vil man finde mig svag og sentimental. Den, der har læst mine Skrivter og hørt mine Forelæsninger, vil bebreide mig, at jeg aldeles er kommen i en svagelig Retning, som jeg selv finder dadelværdig — nu — jeg skriver jo heller ingen Lovtale over mig selv. — At jeg svælgede i disse blodagtige Følelser, var vist at dadle og dog have de just mit hele Liv igjennem været mig Kilder til den dybeste Glæde. Denne Tilboielighed til at rive mig los midt i en øieblikkelig Nydelse, for i denne Adskillelse først at nyde den fuldstændigt, er altid bleven mig egen. I det Fjærne erholder enhver saadan Glæde først sit sande Indhold, og saaledes som de største Feltherrer i den sidste Befrielseskrig indsaae, at et Slag, naar det tog en betænkelig Vending, kunde, ved at afbrydes i det rigtige Øieblik, forvandles til en halv Seier, saaledes vare de gladeste Selskaber mig altid de kjæreste, naar

jeg paa en saadan Maade kunde trække mig tilbage. I det Fjærne erholdt det Nærværende sin Betydning, det syntes renset og vedvarende. Men kun altfor ofte henrev Glæden mig, saa at jeg nød den til den sidste Draabe; da var jeg desværre ikke sjeldent den vildeste af Alle, og jeg har kun altfor mange Momenter i mit Liv af dette Slags at angre.

Enhver blot fjern Lighed med denne kjøbenhavnske Egn fremkalder denne levende i min Erindring, og den meest fortryllende Egn erholder et forhøiet Trylleri ved denne Erindring. De store Bøgeskove, de grønne Egne vinke mig; jo ældre jeg bliver, desto mere vorer Længselen efter min Ungdoms yndige Omgivelse; der gives Øieblikke, da en Hjemve efter Havet griber mig smerteligt, som Bjærgbeboeren efter sine Bjærge. Jeg hører Bølgerne pladske ved Bredden; stormfulde Nætter hensylte mig midt paa Havet og iblandt stummende Bølger; naar jeg da vaagner, naar den nærværende Omgivelse forsvarer sin Ret, forekommer Alt mig saa tort, saa udtørret, det er mig, som om jeg følte en umaadelig Tørst, der truer med at udtørre min hele Tilværelse.

Ogsaa den digteriske Naturanskuelse har en dyb Rod fra denne Tid. Yndige Sagn omsvæve, som mine

ire Aander, de skjønneste Egne. Det er ikke de raae Bjærges truende Myther, det er en sagte, mild, lokkende Aandehvidsken, som om Bladenes Raslen, Bolgernes Pladsken ved Bredden lod sig høre, som om de opløsde sig i Sange. Yndige Gestalter vise sig letsvævende, møde hverandre, vi lytte til deres Samtaler, de synes at være der, og igjen at forsvinde i det samme Diehlik. I fuldendt Skjønhed omsvæve de os, deres Stemmer klinge, som den deiligste Musik, Indholdet af deres Tale er den siirligste Ynde selv. Det danske Sprog har for dem der forstaae at nyde det som Indfødte, Udtryk af den største Fiinhed for denne Naturpoesi. Ohlenschlæger er den Digter, der formaaede mægtigst at benytte dette Sprogets dybe Trylleri. Han har aabnet de yndige Naturtoners inderste Kilder.

Endnu et vigtigt Moment i mit Liv maa jeg berøre, det var det, der omskabde den nyere Historie i alle dens Retninger, der mere eller mindre greb hele Europa, man kan sige efterhaanden den hele Menneslægt. det var Revolutionen.

Jeg var ferten Aar gammel. Min Fader kom begeistret hjem, han kaldte sine Sønner til sig, vi saae

hans indre Bevægelse og ventede nysgjærrigt efter hvad han vilde berette os. „Børn!“ — sagde han, — „I ere at misunde,“ hvilken skjøn lykkelig Tid ligger for Eder! Dersom det ikke lykkes Eder, at tilkjæmpe Eder en fri, uafhængig Stilling, saa ligger Skylden i Eder selv. Alle Standens, alle Armodens indkrympende Forhold ville forsvinde; det Ringeste vil begynde med det hidtil Mægtigste en lige Kamp, med lige Vaaben, paa lige Jordbund. O, gid jeg var ung, som I! Men mine Kræfter ere lammede, jeg er allevegne bleven hemmet af ufornuftige Skranker, der ikke ville være for Eder. Elendige, slove Drenge vil jeg kalde Eder, der som Tidens mægtige Begeistring ikke formaaer at gribe Eder!“ Idet han taelde saaledes, greb hans Følelse ham mægtigt; han græd hæftigt og behøvede nogen Tid til at satte sig. Vi i vor huuslige Eensomhed havde intet erfaret af de Bevægelser, der i Paris forberedte en nær Krisis. Vi saae forbausede paa vor Fader og ventede, i den største Spænding, hvad han vilde berette os; og nu fortalde han os med ilingede Ord, af hvilke den indre Rystelse taelde, de første Scener i Palais royal, den uhyre Begeistring, der havde grebet Folket, hvorledes det stormede mod alle den bestaaende Magts Skranker, saa at den snart maatte

styrte sammen, endelig Bastillens Erobring og Befrielsen af Despotiets mangeaarige Offre.

Det var en vunderlig Tid; det var ikke blot en fransk, det var en europæisk Revolution; den var der, den slog Rødder i Millioner Gemytter; klartseende Storhed erkjendte den almindelige Magt, ja ærede den; en Straffedom var udgaaet over den henvandrende Tid, en afgjort Seier over elendige, usle Forhold var vunden. Revolutionen var allerede til i alle Europas frie Gemytter, endog der, hvor den ikke brød ud. Begeistringens første Moment i Historien, endog naar det uheldsvangert udvikler en frygtelig Fremtid, har noget Reent, ja Helligt, der aldrig maa forglemmes.

Mig greb et grændseløst Haab, min hele Fremtid, saaledes forekom det mig, var plantet i en anden frisk, ny Jordbund. Kort derefter bragde vor Fader os et Skrivt af en Liefländer Schulz over Revolutionens første Dage, som han havde oplevet. Denne verdenshistoriske Begivenhed i sin hele store Betydning gik som et flammende Sværd igjennem det hele Skrivt; fra det Øieblik af da Camille Desmoulins i Palais royal sprang op paa Bordet og forkyndte det hæftigt bevægede Folk, at Necker, som de den Tid kaldte deres Fader, forlod dem, ligetil Fangernes Befrielse af Ba-

stillen, har jeg oplevet de rystende Scener, der trængte sig paa hverandre i dette korte Tidsrum. De største, mægtigste Beslutninger gjennemtrængde, hævede, opflammede mig, vel svævede de ubestemte for mig, men, jeg tor sige det, de vare rene. Fra den Tid af læste jeg Aviserne hver Dag; alle Revolutionens Stadier har jeg gjennemlevet med, skjøndt i det Fjerne. Min hele Tilværelse havde fra nu af erholdt en ny Retning, der ikke udelukkede den Forrige, men meget mere syntes at meddele den en høiere Betydning. Men den religiøse Troes stille Grund traad mere og mere tilbage. Hvorledes den i Kjøbenhavn herskende Stemning maatte forøge min Deeltagelse i Revolutionen, vil det Følgende vise.

Saaledes traad jeg, som et inderligt bevæget, ja begeistret Tidens Barn, ud af min første Ungdoms stille Eensomhed.

Hvad jeg oplevede.

Nedskrevet efter Hukommelsen

af

Henrik Steffens.

Oversat

af

Fr. Schaldemose.

Anden Deel.

Kiøbenhavn.

Forlagt af Bog- og Papirhandler C. Steen.

Trykt i det Schlesinger'ske Bogtrykkeri ved N. H. Stenderup.

1840.

Universitætsliv. — Literærisk Færd. — Videnskabelig Færd. — Politisk Færd. — Det eensomme Liv og de sidste Dage i Kjøbenhavn.

Kjobenhavn.

Universitætet. 1790—1792.

Det kjobenhavnske Universitæt er i mange Henseender forskjelligt fra de Tydske og har meget Eiendommeligt. Det er stiftet i det femtende Aarhundrede (1478) tilligemed det i Tübingen og det i Mainz, tidligere, end noget af de preussiske Universitæter. Da Reformationen blev indført i Danmark, blev det, for den daværende Tid, rigelig doteret. Det besidder meget betydelige Godser, som det i min Tid selvstændigt bestyrede ved en iblandt Professorerne valgt Commission. Bønderne paa disse Godser bleve af de Andre kaldte de høilærde Bønder, og kaldte sig ogsaa selv saaledes. Facultæternes Inddeling er som sædvanlig; Rectoratet afverler efter Facultæterne, og i disse efter Alderen, ikke ved frit Valg. Medens jeg

studerede bleve visse af Universitætets Indkomster for-
deelte efter en vis Orden iblandt et vist Antal af Pro-
fessorerne, der umiddelbart hævede dem. Profes-
rerne beboede egne Huse og disse frie Boliger, saavel
som Andele af Lehn og Tiender bleve kaldte et Cor-
pus, af hvilket Aanden kun altfor ofte var faret ud.

Universitætets Tilværelse i Hovedstaden ligefra
dets Stiftelse, den ubestemte Studeretid, og meget For-
ældet, der havde vedligeholdt sig her, grundede maa-
skee det Eiendommelige ved denne Høiskole. Saale-
des havde vel Professorerne en vis Opsigt over de
Studerende; disse valgde sig en Ephorus, under hvis
specielle Veiledning de skulde staae. Jeg har aldrig
sporet noget af disse Herrers Virksomhed. Consisto-
riet (saaledes bliver de ordentlige Professorers For-
samling kaldet, ikke Concilium,) har specielt Opsyn
over de rigelig funderede Collegier. Et af dem, Re-
gentsen, har sin egen Forstander, der bliver kaldet
Provst, ellers har Universitætet intet Slags disciplis-
narist Jurisdiction. De Studerende staae ganske un-
der Politiet og under Domstolene, ligesom de øvrige
Indvaanere. Jeg erindrer mig kun een eneste Disci-
linarstraf, udført af de forsamlede Professorer, men
næppe besluttet af dem. Og da den angik mig selv,

vil jeg finde Leilighed til siden at omtale den. Om en Tidligere eller Sildigere har jeg aldrig hørt Noget.

Men en betydelig Anseelse vinde Professorerne derved, at alle Examiner ere i deres Hænder, selv de, der aabne umiddelbar Adgang til de høiere Embeder.

Adgangen til Professorerne var de Studerende ikke let, de stode kun ved Forelæsninger og Examiner i Berørelse med dem, Nogle ved Examinationer. Jeg lærde, som jeg senere skal omtale, kun at kjende To. I min Tid hvilede der en dyb Sovn paa dette Institut; al aandig Bevægelse af hvilketsombelst Slags kom udenfra. Professorerne foredroge deres engang udarbeidede Hæfter, de Studerende hørde dem, eller hørde dem for det meste ikke. Iblandt disse, som Saadanne, fandt der slet intet Slags Forening Sted og den søde Slummer blev ikke forstyrret af Noget; men dog hvilede der en Overeensstemmelse i Tænkemaade i Baggrunden, der ved en paafaldende Begivenhed forbigaaende kunde sætte den hele Stad, Hofset og Militairet i en urolig Bevægelse. Dette Universitet havde engang i det syttende Aarhundrede en betydelig Navnkundighed. Det var den Tid, da Bartholinerne, Ole Worm, Torfæus, Otto Sperling, Borch o. a. fl. glindsede her. Siden den Tid for-

faldt Universitætet mere og mere. I min Tid var i det medicinske Facultæt min Morbroder og den, som Accoucheur bekjendte Saxdorf næsten de Eneste, der havde et betydeligt Navn. De fleste Lærde af sand Fortjeneste vare endnu ikke ansatte ved Universitætet, eller deres Lærdom bar her kun ringe Frugter.

Det første Studieaar er for samtlige Studerende af alle Facultæter, opoffret til de almindelige Studeringer. Der finder i dette Aar to fra hinanden adskilte Prøver Sted; ved examen philosophicum bliver man examineret i theoretisk og praktisk Philosophi, Mathematik og Physik; examen philologicum (man kalder den saaledes, for at skille den fra den philologiske Embedsprøve, der hedder den store philologicum) er bestemt til at foranledige en videre Uddannelse af Skolestudierne. Man bliver examineret i Latin, Græsk, Historie og Astronomi. Det staaer enhver af de Studerende frit, at underkaste sig disse Prøver paa een Gang ved Enden af det første Aar, eller den Ene ved Enden af det første, og den Anden ved Enden af det andet Semester. Jeg valgde det Sidste. Mine Forventninger om Professorernes Foredrag vare umaadelige, min Flid i det første Semester grændseløs, og næppe begriber jeg selv, hvorledes jeg var i Stand

til at udrette saa meget. Jeg hørde hver Dag syv Forelæsninger, og da jeg snart hos mine Medstuderende kom i Orde for, at jeg iblandt de yngste Studerende besad usædvanlige Kundskaber i Philosophien og Physiken, ja endog i Mathematikken, sluttede snart Flere sig til mig. Vistnok var min hele Opførsel stikket til at henvende Opmærksomheden næsten med Magt paa mig. Hvad jeg saa længe i stille Eensomhed havde baaret om med mig, brød nu umodstaaeligt frem i en Talestrøm. I min Faders Huus fandt jeg Ingen, som jeg kunde meddele mig. Wahls Tilhørere vare ældre Ynglinger, som jeg ved den usammenhængende, stjondt rige Masse af mine Kundskaber, næsten var nødt til at betragte som Lærere. Her befandt jeg mig iblandt en Mængde unge Mennesker, der alle tilligemed mig strøbde efter eet Maal, og jeg mærkede snart, at de i alle reale Kundskaber vare langt bag efter mig. Da brød nu Tilbøieligheden til at undervise frem med Magt. Foredragene bleve Gjenstande for en vidtløftig Forklaring, ikke sjeldent for en umoden, ungdommelig Kritik. Jeg maatte vel forekomme Mange paatrængende, men snart mærkede de Fattigere, at de vel kunde drage Nytte af mig.

I Kjøbenhavn herskede en Skik, der havde sine Fordele, men ogsaa sin store Skade. De Studerende, der havde udmærket sig i de første Prøver ved Universitetet, saavelsom de Candidater, der havde udmærket sig i deres Embedseraminer, bleve Manuductører, som man kaldte dem; af disse bleve de yngre forberedte til de forestaaende Prøver. Var Manuductøren en udmærket Mand, da var hans Virksomhed ikke sjeldent endog mere betydelig, end Professorernes. I en senere Tid traad paa en saadan Maade Ørsted, denne for hele Danmark saa udmærkede Mand, i sine yngre Aar op som Manuductor. Ligesom han i sin høiere Alder dannede den første juridiske Autoritet i Landet, saaledes lagde han i sine yngre Aar Grund til en dygtig juridisk Skole, og hans Virksomhed kunde let maale sig med samtlige Professorers. Men denne Manuduction var ganske og aldeles et Privatforetagende. Prøverne vare offentlige; en Professor, der to Gange om Aaret hver Dag i nogle Uger efter hinanden skal prøve en Mængde Studerende, indskrænker sig let til en ganske snever Kreds af Spørgsmaal, og de gamle Herrer vare særdeles vel tilfredse, naar disse Spørgsmaal altid besvaredes paa den samme bestemte Maade. Manu-

buetorerne manglede aldrig at bivaane Proverne; de mærkede sig nøie et Par Dusin Spørgsmaal, der altid bleve gjentagne, og de Svar, som Professoren ventede. Saaledes blev nu Candidaten paa det Maaneligste forberedt til denne Prøve, men lærde intet. Denne skadelige Indflydelse blev endnu forøget derved, at Manuductøren sædvanligt blev mere punktligt betaalt, end Professoren. Han behøvede kun at crediterе et Par Maaneder, og saa at true sine Discipler med at høre op med sin Manuduction. De kunde nu ingen Anden vælge og vare aldeles afhængige af ham. Candidater, der havde erhvervet sig et betydeligt Navn som Manuductorer, forskaffede sig paa denne Maade en ikke ubetydelig Indkomst og levede i en meget uafhængig Stilling. Dette Uvæsen har endnu ikke ganske ophørt, og er i dette nu betydelige Universitæts senere levende Tid blevet en Gjenstand for alvorlige, ofte heftige Discussioner.

Jeg var altfor forfængelig til at hengive mig til en saadan secundair Veiledning; jeg opkastede mig meget mere selv til Manuductor, og naar jeg i hele syv Timer havde hørt Forelæsninger, anvendte jeg to eller tre Timer paa at repertere de nylig hørte Foredrag med fattige Studenter, der ikke formaaede

at betale Manuductor. Med Philologien gav jeg mig vistnok ikke af, men vel med Gjenstande, der bleve fordrede til den philosophiske Examen.

Om de Professorer, hvis Foredrag jeg burde maa jeg endnu tale noget. Der befandt sig iblandt dem nogle af hine Professor-Originaler, der bestandigt mere og mere forsvinde. Den Første, jeg vil nævne, er Riisbrigh. Det var en gammelagtig Mand af et noget eenfoldigt, men aldeles godmodigt Udseende. Han var ubeskrivelig betænksom i alle sine Bevægelser, taelde meget langsomt og monotont, og dog lagde han en ganske eiendommelig Vægt paa hvert Ord. Endskiondt jeg i det høieste kun taelde et Par Gange med ham i hans Huus og ellers kun i Examinatorierne, i hvilke han særdeles gjerne underholdt sig med mig, fik han mig dog personligt meget kiær og han havde den Tid vel næppe en Ahnelse om, at jeg endnu skulde forurolige ham i hans høieste Alder. Han læsde over Metaphysik, Logik og Psychologi, og da han var den Eneste, der paa den Tid ved Universitætet beskiæftigede sig med philosophisk Dybsindighed, nod han en stor Anseelse. Hans Metaphysik var tildeels den Wolfiske, tildeels den Baum-

gartenske, en af de mange Afarter, der uddannede sig efter den Leibnitziske Philosophies aandløse Afsplittelse. Da Alt maa udgaae fra en rigtig Definition, saa begyndte hans Philosophi med en Definition af Definitionen. Efterat han nu som Indledning havde oplyst denne tilstrækkeligt, begyndte hans egentlige Metaphysik med en Definition af Modsigelsen. Contradictio, heed det i den trykte Haandbog, est simultanea ejusdem de lodem affirmatio et negatio. Modsigelsen maatte, føiede han oplysende til, være samtidig; thi o. s. v. den maatte være udtalt af det samme Menneske; thi o. s. v., den maatte handle om den Sag; thi o. s. v. Han kunde tilbringe en heel Time med en saadan Exposition, og Tilhørernes Taalmodighed blev sat frygteligt paa Prøve. Paa dette fulgde nu og vel en heel Uge igjennem en Snak om Forskjellen imellem Muligheden og Virkeligheden. De forældede Sætninger ab esse ad posse, a non posse ad non esse, valet — ab posse ad esse, ab non esse ad non posse, non valet consequentia; ab posse ad esse, ab non posse ad non esse valet etc. bleve udviklede med uendelig Brede. Jeg fandt mig i Alt dette, ja i Begyndelsen morede jeg mig med disse Destinctioner, der vare mig fuldkommen frem-

mede og forstode sig saa ganske af sig selv, at man maatte undre sig over, at man ikke selv havde gjort dem; men naar den gode Mand begyndte at betegne Existentsen, som noget der hørde til Tænkningen tabde jeg Taalmodigheden. Den levende Tilværelse var mig jo dog alt, jeg levede og tænkte jo kun med denne, og nu skulde den udstødt af en fattig sammenstrumpet Tænken, henblegnet til et fattigt Noget, blot blive taalt ved Siden af den fattige distinguerende Tænken.

Saadanne Foredrag kunde vist nok ikke vinde mig for Metaphysiken; jeg hørde imidlertid Forelæsningerne med Opmærksomhed til Ende, repeterede dem med de Studerende, der havde sluttet sig til mig, og ventede paa hvad der vilde komme ud af alle disse Betragtninger, vist nok uden levende Deeltagelse, men med en vis Nysgjærrighed. Denne Maade, hvorpaa et Slags Speculation traad mig imøde, virkede nu tilbagestødende for flere Aar, og jeg fandt min Utilbøielighed fuldkommen understøttet af den paa den Tid herskende Stemning.

Som et Exempel paa denne gamle Mands barnagtige Naivetæt troer jeg at maatte fortælle Følgende: Ved hans Examinatorier tildrog jeg mig hans Op-

mærksomhed, han underholdt sig gjerne og længe med mig, og da han, naar han efter sin Mening havde udviklet en Sætning i klar logisk Sammenhæng, sædvanligt smilede med et saa fornøiet Ansigt, som om han haabede at hans Tilhørere ret skulde være overraskede af det vundne Resultat, eftersom han selv syntes saa inderligt overbeviist om det, han foredrog, bøvede jeg aldrig at modsige ham. Han indlod sig gjærne og længe med mig, og tilbød mig Bøger af sit Bibliothek til Laans. Saaledes erindrer jeg, at jeg af ham erholdt Adelungs Geschichte der menschliche Narrheit; jeg læsde flygtigt et Par Dele igjennem, og var overbeviist om, at de dybsindige Mænd, der blive nedrevne i den, samtlige vare Narre. Hilsbrigh deelde hans Mening. I hans Philosophi var der vistnok kun et caput mortuum af en uddød Speculation at finde og omendskjøndt metaphysiske Gjenstande bleve afhandlede, skeede dette kun paa en saa tør og formel logisk Maade, at enhver Fare for en levende Speculation aldeles var undgaaet. Om mig havde han stort Haab. Han opmuntrede mig til at studere, „som om jeg skulde være Professor," men især roesde han min Hukommelse. I sin Psychologi, i hvilken de forskjellige Sjæleevner bleve clas-

sificerede og definerede, havde han yttret: „Hukommelsen er en Sjæleevne, der sædvanligt bliver udannet paa de Andres Bekostning.“ Da jeg nu engang bragde ham en Bog, som jeg havde laant, tilbagehavde han maaskee erindret, at han havde roest mig for min Hukommelse, og troet, at hiint Sted i hans Foredrag kunde forurolige mig. Han sagde derfor for at troste mig: „Mr. Steffens (de gamle Herrer kaldte Studenterne, indtil de havde overstaaet begge Præliminaireraminerne, Monsieur,) De har en god Hukommelse, men derfor maa De ikke troe, at De er dum.“ Jeg forsikkrede ham, at denne Sorg mindst plagede mig af alle mulige Sorger.

En vis Professor Gamborg foredrog den practiske Philosophi. Det var et lost Raisonnement efter den federske Ideeassociations-Læres Maade, Dele af Naturretten, Sædelæren, der saa let behandlede, havde en vis Interesse. Jeg lærde ved ham at kjende Hugo Grotius og Hobbes. Meget af det, han foredrog, og hvorover han troede at have fældet en bestemt Dom, blev mig en Opgave til nærmere Eftertanke. Saaledes erindrer jeg, at jeg længe plagede mig med at udfinde den egentlige Betydning af Ægteskab, som min Lærer troede at have fundet i en lovmæssig Til-

freds-stillelse af Kjønsdriften, forbunden med den gjensidige Understottelse i alle Livets Forhold og i Børneopdragelsen. Denne Composition af Drivt og moralsk Forpligtelse vilde slet ikke smage mig, og dog vidste jeg aldeles ikke at hjælpe mig. Ligeledes blev Selvmord, som han, maaskee foranlediget af Werthers Lidelser, ansaae for en Sygdom og ikke for nogen Forbrydelse, mig en Gjenstand for en næsten farlig Efertanke. Der gives en Tid i Ungdommen, i hvilken der ved Siden af den største Tillid i Livet, ligger den meest dræbende Tvivl. Hos mig havde rigtigt nok Tilliden en afgjort Overvægt, og de mørke Tanker traad kun frem, som flyvende Skyer paa en klar Dag. Jeg er aldrig traadt Professor Gamborg nær; han syntes at leve stille, eensomt og indesluttet i sig selv; og taelde i sine Foredrag mere ind i sig, end ud af sig.

Men iblandt Lærerne var der især en, der behagede mig; det var Professor Kratzenstein, en gammel Tysker. Denne Mand behandlede, skjønt i en høi Alder, sine Foredrag og sine Tilhørere med stor Lethed. Efter de gamle Professorers Maade paa de tyske Universitæter søgde han at oplive sine Forelæsninger ved alle Slags Spads. Endskjønt disse og-

saa morede mig, saa var dog Manden selv mig i mange Henseender interessant. Læseren vil erindre, at jeg allerede i Roeskilde, i mine Drengeaar, havde beskjæftiget mig ivrigt med Krügers Naturlære, og at jeg især var greben af Historien om de electriske Opdagelser, saaledes som de i Midten af det forrige Aarhundrede fulgde hurtigt paa hverandre. Og denne Historie har, saaledes som man læser den hos Priestley, virkelig ogsaa en stor Interesse. Forøgelsen af Opdagelserne ligefra den første Maskine, gjennem Batterierne til Lynafledere, der fulgde hurtigt paa hinanden, havde fremmanet en hidindtil ubekjendt Naturaand. Hvad ventede man ikke af den? Man erindrer sig kun de Urter, som man kom ind i Electrisermaskinens Cylinder og som man troede, ved Electricitæten at kunne meddele ætheriske og vunderligt helbredende Kræfter. Men med dette Haab var der ogsaa forenet en Frygt. Efterretningen om det første Slag ved et Batterie, ved Muschenbroek, Nollet og Winkler udtaler denne Frygt ganske aabenhjertet. Den sidstnævnte Leipziger Professor blev ved Slaget grebet af en Feber; den kolde Sved stod ham paa Panden, og dersom hans Kone ikke havde havt mere Mod, end han, hvem ved om man ikke, i det mindste paa

nogen Tid, var bleven afstrækket fra fjernere Experimenter med en saa farlig Aand, og dog traad efter dette Franklin saa dristigt frem. De Forsøg, med electriske Drager at nedlede Lynet, bleve bestandigt dristigere. Experimentet af de Romas, der oplevede, at et Lyn virkelig traf hans Drage, og slog ned langs med Snoren nogle faa Skridt fra den dristige Experimentator, tjente endnu ikke tilstrækkeligt til Advarsel; men legede dristigt med Electricitætens Afledning fra Atmosphæren, endog ved truende Uveir. Professor Richmann i Petersborg blev endelig et Offer for disse Forsøg. Han var under et optrækkende Uveir bestjæftiget med et Electroskop, der var fastgjort ved Tilledningen, Lynet dræbde ham og Krapenstein blev hans Efterfølger. Derved var han virkelig bleven mig vigtig. Hvad jeg for inderligt havde oplevet, var ved ham rykket mig nærmere. Ham selv syntes denne Begivenhed, der havde en saa stor Indflydelse paa hans Liv, betydelig nok, for i sine Forelæsninger at fremstille den med stor Udførlighed. Der var vel hengaaet nogle og tyve Aar siden han blev kaldet fra Petersborg til Kjøbenhavn, men det Danske havde han kun lært meget ufuldkomment. Hans Fordrag erholdt ved en Blanding af

begge Sprog noget Pikant, hans muntre Lune, den noget overfladiske Lethed i hans Forelæsninger og Experimenter tiltrak, og da jeg allerede af den selsomme, tidligere omtalte C. havde lært at omgaaes med Luftpumpe og Electriseermaskine, blev jeg hans Medhjælper; han kaldte mig sin electriske Drage, og jeg maatte finde mig i, at han til Moerskab for sine Tilhørere staaende paa Isoleerskammelen, tildeelte mig ikke sjeldent de hæftigste Slag. Her saae jeg nu først i en vis Orden en Række af physicalske Experimenter, der hidindtil kun paa en ufuldkommen Maade havde været Gjenstande for Phantasien. Især lærde jeg nærmere at kjende Læren om Electricitæten, som den omtrent i firsindtyve Aar havde udannet sig.

Men jeg skulde paa denne Tid føle mig tiltrukken paa en anden Maade. Snedorf, en ung Mand, vel neppe 30 Aar gammel, var bleven Professor extraordinarius i Historien, og foredrog den danske Historie. Han var en smuk, mild, bestedten og høiskiftværdig, ung Mand. Ikke let har en Lærer saa hurtigt vundet min Hengivenhed. Den danske Historie havde især beskjæftiget mig som Dreng i Roeskilde; jeg havde læst det udførlige, skjønt yderst tørre Skrift af Christiani og Gebhardi; men det blev oplivet af

Omgivelsen. Nu erholdt denne Tilbøielighed ganske sin forrige Magt. Ved ham lærde jeg først at kjende Kilderne til den danske og norske Historie; Snorre Sturlesøn, Saxo Grammaticus, Hvitfeld, saavelsom ogsaa de nyere Historiegranskere Schönning, Gram, Langebek o. s. v. Hans Foredrag havde noget særdeles Levende og Behageligt. Endskjøndt en ganske anden Retning af mine Studeringer ofte stillede Beskæftigelsen med Fædrenelandets Historie i Baggrunden, havde jeg dog ham at takke for, at jeg bestandigt beholdt en levende Interesse for dette Studium, at jeg, endskjøndt ogsaa efter mangen Afbrydelse, gjentagne Gange fornyede det, at det endnu i min Alderdom er mig en behagelig Vedervægelse. Jeg sit Snedorf uendeligt kjær; den Forelæsning, som jeg hørde, var, om jeg ikke tager Feil, den Første han holdt, den var destoværre ogsaa den Sidste. Han erholdt et Reisestipendium. Brevene fra hans Reise der udkom, trykte i et Tidsskrivt, bleve læste med al et elskende Gemyts Deeltagelse. Jeg erindrer endnu med hvilken Forbauselse han bivaanede Reinholds Forelæsninger i Jena, der truede med at omstyrte alle en ufuldkommen Metaphysiks Grundsætninger. Han gik fra Tyskland til England, her styrtede han

ned fra the Outside af en Coach og døde. Navnet Snedorf var mig allerede bekjendt fra min Barndom. En af de berømteste danske Prosaister førde dette Navn. Han var Professor i Sorø, og jeg havde, som Dreng, læst meget af ham. Jeg erindrer ikke med Bestemthed om han var Fader til min venlige Lærer, eller ikke, dog troer jeg det.

Saaledes tilbragde jeg nu den første Vinter af mine akademiske Studeringer i stor Anstrængelse. Meget erfarede jeg af Livet paa Universitætet, Meget om tidlige Begivenheder, der nu ikke mere fandt Sted, men tildeels i deres Raahed havde noget Charakteristiskt. Et Samliv blandt de Studerende fandt egentlig ikke Sted; forbigaaende Berørelser ved Forelæsningerne førde sjeldent til et nærmere Bekjendtskab, en fælleds Interesse viisde sig intetsteds; kun Udfaldet af den offentlige Prøve frembød et almindeligt Foreningspunkt; men paa intet Universitæt var vel et ungt Menneske, naar han udmærkede sig ved en Examen og hans Navn blev offentligt bekjendtgjort i Bladene, paa en mere levende Maade en Gjenstand for almindelig Agtelse, end her; og dog lærde Erfaring, at denne haabefulde Ungdom senere knn sjeldent ydede noget Betydeligt. En

af dem maa jeg dog omtale her formedelst hans tragiske Skjæbne. Den er desværre ogsaa bleven kun altfor bekjendt her i Berlin.

N. havde nylig sluttet sit Universitætscursus med den bedste Embedseramen som Jurist, da jeg blev Student. Alle sine Examiner havde han bestaaet paa en glimrende Maade. Det var hans Hensigt at udvanne sig som Advocat; og denne Løbebane er paa enhver Maade i Danmark for den Kundskabsrige og Klogtige meget glimrende. Blandt alle de Studerende, som jeg kjendte, forekom hans Lod mig som den mest Misundelsesværdige. De vordende Sagførere begynde deres Løbebane ved Hof- og Statsretten i Kjøbenhavn. Ogsaa her erhvervede han sig som Sagfører den største Berømmelse. Ingen havde gjennemskredet denne forelobige Stilling hurtigere end han. Han blev Advocat ved høieste Ret, en Post, der snart fører til Velstand, ja endog til Rigdom, og er mere anseelig og uafhængig, end nogen Anden.

Jeg tabte N. af Syne. Jeg veed ikke hvorvidt han siden retfærdiggjorde de store Forhaabninger, med hvilke han i Begyndelsen traad op. Dog maa han som Advocat ved Høiesteret have erhvervet sig

en betydelig Tillid. En Engelskmand havde i Kjø-
benhavn en Proces og valgde ham til Advokat; han
var, ledsaget af en Elskerinde af stor Skjønhed, reist
derhen, og opholdt sig der en Tid lang. Efter no-
gen Tids Forløb var han nødt til at vende tilbage
til England, betroede sin Advocat en stor Sum og
gav ham det Hverv at beskytte hans Elskede. Straks
efter hans Afreise forlod N. sin egen Kone og sine Børn,
og forsvandt pludseligt med hiint Fruentimmer og
den ham betroede Pengesum. Der hengik nogle Aar
da viisde han sig som en Baron N. i Berlin, og
her blev han bekjendt som en Forbryder af et gyse-
ligt Slags. Man beskyldte ham for at have for-
givet en Mand, og der opstod tillige Mistanke om,
at han allerede før havde begaaet lignende Forbry-
delser; han fremtraad, indtil denne Mistanke ytrede
sig, som en dannet Mand, der interesserede sig le-
vende for flere videnskabelige Beskjæftigelser; men
den Iver hvormed han besøgde Klaproths Forelæs-
ninger og overhovedet beskjæftigede sig med Chemien,
gjorde det ikke usandsynligt, at han hørde til de syge-
telige Mennesker, der, naar de engang have lavet sig
forlede til den gyselige Gjerning at forgive, finde
en forfærdelig Tillokkelse i Bevidstheden om, at de

ved hemmelige Midler kunne byde over Menneskers Liv. En af de anseeligste Embedsmænd i den preussiske Stat, hvem Undersøgelsen imod ham blev betroet i hans tidligere Stilling, som Assessor ved Kammerretten, fortalde mig engang om denne Forbryder, der formedelst min tidlige Ungdoms Erindringer interesserede mig paa en meget smertelig ja rædselfuld Maade, Følgende: Han sad allerede under Undersøgelsen længe i et mørkt Hul i det offentlige Fængsel. Det var om Foraaret; man tillod den længe indspærrede Fange en smuk Dag at tage frisk Luft i Fængselets Gaard. Der stod et Pæretræ bedækket med Blomster; dette Syn overraskede og rystede Fangen, som styrtede hen til Træet, omfavnede det, og vædede det med sine Taarer. Denne dybe Følelse for Naturen, der pleier at være forenet med en høiere Dannelse, var altsaa ikke udslukket i denne Forbryder. Hvorledes kunde den veligeholde sig ved Siden af en raa, rædsom Tankemaade? Mig er dette en frygtelig dunkel Gaade i den menneskelige Natur. Ellers er den dybe Naturfølelse forenet med det Ædlere og Bedre i Mennesket; og den bevarer dog ellers Kimet til den dybeste helligste Kjærlighed endogsaa der, hvor den truer med at udslukt-

kes. — Det maatte have været en lignende Anfuelse, et Haab om at i dette bevægede Moment af hans Tilværelse en dyb Anger havde grebet ham, der bevægede Dommeren til umiddelbart derpaa at lade følge et Forhør. Han blev ført bort fra Træet og stillet ligeoverfor sine Inquisitorer. I dette Øieblik var han som forvandlet. Haabet om at lokke en Tilstaaelse af ham, forsvandt igjen, da man saae denne Forandring. Han havde eensomt i sit Fængsel udtænkt en sammenhængende Historie, der med den største Udførlighed og Nøiagtighed omfattede alle endog de mindste Begivenheder i de ulykkelige Dage, da hans Forbrydelse fandt Sted; ethvert tidligere Udsagn i Forhørerne erindrede han fuldkommen, og han forviklede sig sjeldent i nogen Modsigelse; ved ethvert farligt Spørgsmaal beraabde han sig med den største Sikkerhed paa de tidlige Udsagn og ogsaa nu var, da han stod inderligt rystet ligefor sine Dommere, denne dybe Gemytsbevægelse pludseligt forsvunden, og hans hele kolde Besindighed vendt tilbage.

Billedet af dette græsselige Menneske, den frygtelige Modsigelse af hans hele Tilværelse, har ofte i mørke Timer forfulgt mig som et Spøgelse, og da paatrængde den ydmygende Bemærkning sig, hvor

indstrænket og ufuldkommen ikke blot enkelte fortrinlige Menneskers bedste, reneste, ivrigste Villie, men og den hele dannede Menneskeslægts er der, hvor det gjælder de vigtigste Spørgsmaal. De meest cultiverede Folkeslag have valgt modsatte Veie for at overbevise Forbrydere. Nogle fordre, for at fælde Forbryderen, ligesom vi, hans egen Tilstaaelse; Andre holde denne ikke alene for overflødig, hvor Indicier give en tilstrækkelig Vished, men ogsaa Fordringen selv for unaturlig. At et høiere sædeligt Motiv leder de Første, kan ikke nægtes. Selv i religiøs Henseende maa man billige, at man fordrer Selvtilstaaelse; hvor det lykkes at fremkalde den af den dybe Anger, formaaer den ikke sjeldent at forsone os i en vis Grad end Forbryderen. Han forekommer os som en fri bleven Slave; ved den aabne Tilstaaelse af Forbrydelsen bliver han sin egen Dommer, afsiger selv Dommen, og vi troe at opdage noget Høiere i ham, der hæver sig over Misgjærningen, befrier sig for denne, og ved en frivillig Underkastelse synes renset under Dødsstraffen. Hvor der ikke bliver fordret egen Tilstaaelse, bliver Mennesket betragtet fra et lavere Synspunkt, man nægter det hiin høiere Retning, det bliver en Slave af sin Daad

og lige indtil sin Døds sidste afgjørende Øieblik, er det kun Lovens ydre Magt, der træffer det. — Og dog, hvor mange Fordele har ikke den dannede Forbryder, ja selv Enhver med et afgjort, og derved klart, ondskabsfuldt Sindelag, fremfor den Udannede, Raae og ofte Bedre — der, hvor der fordres Selvtilstaaelse? Hiin er ofte den mere stræbende, indvortes Ondskabsfuldere, thi Aandens paa mange Maader uddannede Energi meddeler Udaaden en klar Bevidsthed; har han engang besluttet ikke at aflægge nogen Tilstaaelse, veed han tusinde Veie til at gjøre den største ydre Sandsynlighed, naar den taler imod ham, vaklende ved en aldeles Modpart. Vant til aandig combineret Anstrængelse, uddanner han en alle Begivenheder omfattende Hypothese med bestandigt større Klarhed; den svæver hvert Øieblik for ham i sin hele Omfang, og den ulykkelige Skarpsindighed, forenet med Selvopholdelsens dybe Instinct, erholder en Skarphed, hvis Storrelse den næppe kan begribe, der ikke har været i en lignende ulykkelig Stilling. Jeg giver uden Betænkning den hos os herskende Skik Fortrinnet, endskjøndt den netop undertiden understøtter den stræbeligste Forbryder

og lammer Retfærdighedens Arm, der hæver sig imod ham.

Imod N. kunde Dødsdommen ikke affiges; med Hensyn til Undersøgelsen henvise vi til Hitzigs lærerige Fremstilling. Han stod sin Tid ud i Stettin. Siden har jeg ikke erfaret noget om ham.

Paa Universitætet følde vi unge Studerende os ogsaa tiltrukne ved mange Slags Fortællinger fra tidligere Tider. Det var mig paafaldende, at netop Naturvidenskaberne, der meest interesserede mig, bleve ved Universitætet saa mangelfuldt repræsenterede. For at lære Anatomi og Chemi, maatte den Studerende tage sin Tilflugt til det chirurgiske Akademi; Undervisningen i Zoologi og Mineralogi besørgedes den Tid, som vi vide, af et Privatselskab. Selv Directionen over den botaniske Have og Forelæsningen over Botanikken vare betroede til en Professor ved Veterinairskolen. Da erfarede jeg hvor tidligt dette Naturvidenskabernes Forfald havde fundet Sted ved Universitetet. Man fortalde mig hvorledes et ganske ubetydende Menneske, en vis Ascanius, havde erholdt Professoratet i Zoologien. Dette Menneske har valgt

en ganske anden Vei for at komme til sit Maal. Frederik den Femte, siger man, nærede en hemmelig Tilbøielighed for en Dame, der boede paa Slottet. Han gjorde sig Umage for at bevare Hemmeligheden, endskjøndt den var alle Hofembedsmændene bekjendt. Naar han om Aftenen sildigt begav sig til sin Elskede igjennem en Gang paa Slottet, holdt alle Beboerne af samme sig afsides; det var farligt at møde ham. Derpaa grundede nu Hr. Ascanius sit Haab. Han havde Venner iblandt Betjentene ved Hoffet og er-farede nu let, naar han kunde træffe Kongen i Gan-gen. Det lykkedes ham. Kongen, der troede sig ubemærket, sneg sig sagte igjennem Gangen, og op-dagede den elendige Zoolog; han gik forbittret hen imod ham, spurgde hvad han vilde her, og gav ham et Par vældige Ørefigener. Det var det, han on-skede. Frederik V. var af et særdeles mildt Sind og høist godmodig, Ascanius anstillede sig som fortvivlet, han vidste ved Venner, der omgave Kongen, at fremstille sit Møde med denne som fuldkommen uforsætlig og aldeles tilfældigt: Hans Konges Unaade fra-stede ham paa Sygeleiet; man frygtede, forstrækte hans Venner, for en fortvivlet Gjærning. Den gode Konge blev høist urolig; han forskrækte, at han intet

havde imod ham, ja, spurgde hvorledes han kunde trøste og opmuntre ham. Da foreslog man at give ham det ledige Professorat i Zoologien. Han havde, forsiktrede man, beskjæftiget sig med denne Videnskab. Kongen glædede sig over at kunne gjøre en overilet Handling, som han angrede, god igjen, og den Anden erholdt Professoratet. Men hans Uduelighed var alt for iøiefaldende. Nogle faae Aar efter blev han sendt med Pension til Bergen i Norge, sit Fødested. Hans Efterfølger Brünnich, der ogsaa foredrog Mineralogien, var ikke meget bedre; han blev befordret til Berghauptmann ved det rige Sølvværk i Kongsberg i Norge, hvis Ruin begyndte med hans Bestyrelse, indtil det i vore Dage, ved den uventede Opdagelse af rige Sølvaarer har hævet sig igjen paa en saa overraskende Maade.

Fra hans Afgang fra Universitætet til min Tid var Professoratet i Naturhistorien slet ikke besat.

Ligeledes erfarede jeg hvorledes man modtog den tyske Botaniker Oder. Man var forbittret over at en Fremmed var bleven kaldt ind, og man havde ikke Uret i at beklage sig. En ung Botaniker Rottboll udmærkede sig ved sine botaniske Kundskaber, og har siden erhvervet sig et betydeligt Navn. I dette Hvad jeg oplevede.

lille Land var der for en ung Mand, der med Iver opoffrede sig til en saa speciel Videnskab, kun den ene Udsigt, der blev betagtet ham ved Oders Anfættelse. Man vilde hævne sig. Oder havde den Forpligtelse at disputere offentligt; Rottbøll traad op imod ham. Man vidste at fortælle meget om Tysterens Utyndighed i det latinske Sprog, og hvorledes han compromitterede sig selv i sin Videnskab. Rottbøll, sagde man, havde aldeles tilintetgjort sin udenlandske Modstander. Oder døde, efterat han havde besørget de første Bind af Flora danica, hans Fortjenester blev nu villigt anerkjendte; Rottbøll blev hans Efterfølger, men ogsaa han var død, da jeg kom til Universitætet.

Men mine Reminiscenser af min tidligere Historie havde ikke alene Hensyn paa Lærerne. Et Par saadanne Historier, der især charakterisere Universitætslivet, troer jeg ikke at kunne lade uomtalte.

Jeg har vel sagt ovenfor at der ikke i Kjøbenhavn fandt et Samliv Sted, som ved Universitæterne i Tyskland; og dog gaves der snævrere Foreninger, der rørde sig, naar de troede, at den fælleds Inter-

sse var i Fare. Medlemmerne af de tidligere omtalte rigelig udstyrede Collegier vare forbundne paa en saadan Maade. En vidtløftigt Beslægtet, Cr. udmærkede sig paa Universitetet ved sin Uvidenhed, og næsten til Dumhed grændsende aandige Svaghed. Sandsynligviis ved min Morbroder Bangs Indflydelse, der ansaae sig for forpligtet til at bære Omsorg for alle den vidtløftige Families Lemmer erholdt dette stakkels Menneske en Plads paa et af de anseeligste af disse Collegier, og man hævnede sig paa dette eenfoldige Menneske paa en paafaldende, næsten grusom Maade, der vist nok kun alt for tydeligt bevisse hans næsten utrolige Uvidenhed og grændseløse Aandssvaghed.

Der blev anmeldt en Oversættelse af Werthers Lidelser. Det var under Enkedronningens Formynderskab, og den blev forbuden. Nu blev der talt meget om dette Skrivt og om Hensigtsmæssigheden, eller Uhensigtsmæssigheden af Forbuddet. Ved denne Leilighed hørde det stakkels eenfoldige Menneske, at en Søn af den bekjendte Skribent Jerusalem havde givet Anledning til dette Digt. Man forsikkrede, at han havde været Professor i Kjøbenhavn, hvor Enken endnu levede. Man fortalde ham ogsaa den ulyk-

kelige Historie om Selvmordet, som om det nylig
havde fundet Sted. Da Cr., endskjøndt en theolo-
gisk Candidat, troede Alt, gik man endnu videre.
Professor Jerusalem var, forsikkrede man, død af
Sorg over sin Søns Selvmord. Det vilde være
passende at forfærdige et latinsk Sørgedigt og over-
give Enken det. Man forfærdige derfor i hans Navn
et saadant Digt fuld af Sprogbommerter, lod det
trykke og satte hans Navn under det. Min Indling
iblandt Professorerne, Snedorf, den Tid Candidat,
forestillede, da han var af en lille Statur, Enken.
Han modtog Repræsentanterne for Medlemmerne af
Collegiet som Enke, klædt i Sorg, bleg og badet i
Taarer. Cr. maatte overlevere det latinske Digt og
som Ordfører tolke de Studerendes dybe Deeltagelse.
Snedorf skal ved denne Leilighed have udført sin
Rolle mesterligt; men man gik endnu videre. Dig-
tet blev fordeelt iblandt Professorerne og Studen-
terne. Det var brugeligt, at de fattige Studenter,
der beboede det store Collegium, Regentsen, bare lig
af de høiere Klasser til Graven. Denne ydmygende
Forret udgjorde en Deel af deres Indkomster. Man
forestillede Cr. at det var billigt, at en saa berømt
Mand, som Professor Jerusalem, ikke blev baaren til

Graven af fattige Studentere, men af Candidater, af Medlemmerne af et anseeligt Collegium. Men dertil behøvede man Tilladelse af Provsten paa Regenten. Da de stode udenfor hans Dør, stødte en af Ledsagerne den stakkels Cr. ind, lukkede efter ham og han stod nu alene ligeoverfor Professoren. Vel var han bragt noget ud af sin Fatning, da han saae sig forladt af sine Ledsagere, men dog fremkom han, til Professorens store Forbauselse, med Bønnen, og erfarede nu af denne paa hvilken Maade man havde klogt ham til Gjenstand for en skammelig Spog. — Denne Historie udbredte sig over hele Staden.

Saadanne og lignende Historier bleve fortalte, og vakte iblandt os Yngre en saa meget større Deeltagelse, som de vare sjeldnere. Men meest interesserede os en levende ofte farlig Kamp, der vistnok har ophørt nu, men som fandt Sted nogle Aar før. Det norske Folk havde bestandigt ønsket, at besidde et Universitæt i sit eget Land. Den store Besværlighed for fattige Forældre, at maatte sende deres Sønner til Kjøbenhavn, blev i Almindelighed følt dybt. Den Afhængighed af den danske Hovedstad, som de derved kom i, forbittrede dem. Men den danske Regierings Politik fordrede en saa inderlig Sammen-

smæltning af begge Folk som muligt. Mange studerende Normænd bleve bekjendte i danske Familier, ægtede deres Døttre og bleve ansatte i Provindserne. Det var saameget lettere at sende danske Embedmænd til Norge. Man turde ogsaa haabe ved Opholdet i Kjøbenhavn at gjøre de stivsindede Nordmænd mere eftergivende mod den noget eensidige, og om Forholdene ikke altid godt underrettede danske Regjerings Hensigter. Saaledes havde tidligere Christian VI i Sinde efterhaanden at grunde en ægte norsk indfødt Adel. Alle adelige Godseiere der i Landet vare hidindtil indvandrede Danske. Men der forefandtes i Landet selv Elementer til en ægte national Adel. Bønderfamilier, tildeels velhavende, i Guldbrandsdalen, Walders og andre frugtbare Dele af Landet, nedstamme fra gamle Jarler og vide det. De gjøde sig, i det mindste den Tid endnu mellem hverandre og vare sig deres adelige Herkomst vel bevidst. Sønnerne af saadanne Bønder bleve kaldte til Kjøbenhavn, indsatte i Landcadetacademiet og uddannede der. Man vilde vinde dem for Armeen som Officerer, ja vel endog for Hoffet som Pager. Men de var store fiirskaarne, Mennesker, stærke, halsstarrige, modige, opdragne under haarde Forhold i stor Fri-

bed, og at gjøre dem fortroelige med Subordination var umueligt. Den Tid bleve legemlige Straffe efter gammel Skik og Brug endnu anvendte ved Landcadetacademiet, og da skeede det nogle Gange at de raae Disciples satte sig til Modværge mod deres militaire Lærere. Man havde nu at vælge om man vilde styde dem ihjel, eller sende dem tilbage igjen. Kongen erkjendte sin Vildfarelse, valgde, menneskeligt fundet, den mildeste Vei, og Forsøget var aldeles slaaet feil.

Nordmændene følde bestandigt med Uvillie deres Afhængighed af Danmark. Da man vilde paalægge dem en Kopskat, udartede den i nogle Egne til et virkeligt Oprør mod de kongelige Embedsmænd; vel blev dette undertrykt, men den samme vedvarende Opposition var almindelig og yttrede sig paa mange Maader. Paa Universitætet viisde den sig ved en Adskillelse i Partier mellem danske og norske Studenter.

I de mere raae Tider gav dette Anledning til en Kamp, der strax fandt Sted mellem de ankommende Studerende. Det var ingen Dueller, som paa lyste Universitæter, mellem Landsmandskaber og andre Foreninger; det var vældige nordiske Nævekampe,

den legemlige Styrke blev betragtet som noget Væ-
fuldt, der skulde lede Kampen og fremkalde Seiren
eller Nederlaget. Uden al Tvivl vare Nordmændene
oprindeligt de Udfordrende. Oboerne vovede fjel-
dent Kampen; men de dygtige, kraftige Jyder stillede
sig ligeoverfor Nordmændene. Denne ægte nordiske
Nævekamp fandt Sted paa den temmelig høie Trappe,
der fører fra Universitætsbygningens Gaard til Era-
mussalen, Trappen var aaben til begge Sider og
Trinenene førde til en lille Flade udenfor Døren.
Hensigten var seierrigt at erobre denne Trappe, og
derved at tilkjæmpe sig et Herredømme indtil den næste
Strid. Ethvert Parti besteeg fra sin Side Trinene
og traf sammen ved Døren. De i modsat Retning
stridende Masser trængde sig imod hverandre; Kam-
pen bølgede ofte uafgjort frem og tilbage; Forkjæm-
perne, der umiddelbart traf paa hinanden paa den
fælleds Høide, vare altid de Fortrinligste. Lykkedes
det det ene Parti, at trænge de forreste Modstandere
tilbage paa Trinene, var Seieren afgjort; thi ovenfra virkede Kraften nu uimodstaaelig. Men saa ro-
ligt og uden Fare endte Kampen aldrig. Forkjæm-
perne brødes hæftigt med hverandre, bleve mere og
mere hidsige og forbittrede, søgte at styrte hinanden

ud over Rækværket; det skeede vel endog at Begge styrtede ned paa een Gang. Der fandt Forvridninger af Lemmer og som man fortæller Beskadigelser, Sted, farlige, ja nogle Gange endog dødelige Saar. I ældre Tider skulle disse Kampe have været raae, grusomme og barbariske; de mildere Sæder gjorde, at de bleve uden Fare, men selv efterat de (vel ogsaa ved Politiets strængere Forholdsregler) vare blevne fortrængte, vedbleve de endnu at leve i Erindringen. Jeg, der gjærne kaldte mig en Nordmand, har vel hørt de fleste af dette Slags Fortællinger af Nordmænd, og saaledes er det vel skeet, at disse i min Erindring næsten altid ere forekomne som Seierherrer, hvilket vel næppe var Tilfældet, thi Jyderne danne et dygtigt Slags Mennesker. Endskjøndt jeg nu var stolt af min Fødsel i Norge, kom jeg dog først meget tilbagere i en nøiere Forbindelse med mine Landsmænd.

Landliv. Sygdom.

Jeg berører kun i Korthed et Tidsrum af halvandet Aar. Da det første anstrængte halve Aar var

henrundet, overlod jeg mig ganske til min Tilbøielighed. Jeg havde vel endnu den philologiske Halvdeel af Proverne at overstaae, men den beskiæftigede mig kun lidet. Med heed Begjærlighed optog jeg igien de Studier, som jeg havde drevet i min første Skoletid. Jeg besøgde Forelæsningerne over Anatomi, Chemi, Naturhistorie; som et Moerskab tjente mig Studiet af Fædrenelandets Historie. Kun i kort Tid krænkede det mig, at jeg formedelst min Svaghed i det Græske misiede den offentlige Udmærkelse, som jeg havde erhvervet mig ved alle de andre Dele af Proven.

Den Nødvendighed, ogsaa for Bang at erklære mig bestemt angaaende mine tilkommende Studeringer, undgik jeg endnu, men desværre paa en for mig meget ubehagelig Maade. Min Fader fandt Opholdet i Kjøbenhavn bestandigt mere trykkende og ubehageligt. Han troede, at kunne leve lykkeligere i Holsteen, sit egentlige Fædreneland, søgde og erholdt Ansættelse ved et Regiment i Rendsborg. Mine Brødre vare forsørgede. Den Ældste, der var bestemt til Lærer ved Artillericadetakademiet og som allerede i to Aar havde været Officier, behøvede ingen Understøttelse, den Anden blev strax efter at han

havde overstaaet sin første Examen, og uden at besidde den ringeste Kundskab i sit Fag, i sit fortende Aar Compagnichirurg. En saadan Ansættelse blev selv betragtet som en Skole, i hvilken han practisk skulde uddanne sig. Men jeg maatte forlade Kjøbenhavn, for i Odsherred at fungere som Huuslærer hos en Nærbeslægtet, for to smaa Piger og en syvaarig Dreng. Jeg var atten Aar gammel, og selv i mine senere Aar var jeg fuldkommen uskikket til en saadan Bestilling. Jeg blev revet ud midt af mine Studeringer, just som de skulde begynde. En indre Uro plagede mig; jeg kunde nu i længere Tid ophold mig i Egne, der for havde været Gjenstanden for min Længsel og som svævede for mig med idyllisk Ynde, men jeg følde denne Glæde kun forbigaaende. Gjærne overspringer jeg den Tid, i hvilken den Bedsthed plagede mig, at den ligesaa meget var spildt for Børnene, som for mig. Min Slægtning var en videnskabelig dannet, endog som Skribent bekjendt Økonom. Han besad nogle botaniske Værker, og da Sommeren kom, var det min kjæreste Beskjæftigelse at botanisere.

Engang da jeg var ophidset og træt af en botanisk Excursion, gik jeg ind i en Bondegaard, for at

lade mig give et Glas Brændeviin (en den Tid i alle Stænder herskende Skik). Næppe havde jeg tomt Glasset, forend Konen, der havde givet mig det, styrtede ind, vred Hænderne og forsikkrede, at hun havde taget feil af Flasken og givet mig Brændeviin, satt paa Arsenik. Man tænke sig en ung, livslystен Mands Følelse! Mine Knæer sittred.. Mælk, skreg jeg, Olie! styrtede begge Slags Vædsker afværlende i mig, og Følgerne af denne voldsomme Kuur vare saa forfærdelige, at jeg blev pakket som halv død paa en Vogn og bragt hjem. Mellem Angst og Haab tilbragde jeg flere Dage. Det var den første Dag i mit Liv, at Tanken om min egen Død havde rystet mig. Men den hele Begivenhed var kommen saa uforberedt. Jeg laa som i en Bedøvelse, og jeg erindrer mig ikke at have oplevet Aandsbevægelser der fremkaldte Betydningen af tidligere, bedre Tider. Men hvor stor min Dødsangst havde været, følde jeg stærkest, da Lægen, der blev hentet fra den nærmeste Stad, blev et Par Dage i min Slægtnings Bolig, og da jeg nogenlunde var kommen mig igjen, gav mig den visse Forsikkring, at der slet intet Spor viisde sig til en Forgivelse med Arsenik. Var der nu maaskee kun meget lidet, eller slet intet Arsenik oplost i Vædsken

eller havde den voldsomme Kuur, der blev anvendt saa hurtigt, tilintetgjort Følgerne, saa meget er vist, at jeg siden den Tid aldrig har havt en Følelse, der kunde berette mig til den Slutning, at Giften i mindste Maade havde virket paa mig. Min Glæde, da jeg igjen vendte tilbage til Livet, var grændseløs, og snart var den hele Begivenhed fuldkommen forglemt.

En Anden syntes mere betænkelig. Paa en meget heed Dag sov jeg ind paa aaben Mark; min Hat var falden af og den hede Sol brændte paa mit blottede Hoved. Hvor længe jeg har ligget veed jeg ikke. En forbikjørende Bonde fandt mig fuldkommen uden Bevidsthed. Jeg kom vel til mig selv, efterat jeg var bleven bragt hjem, men en, først i længere, siden i bestandigt kortere Pauser tilbagevendende Svimmelhed satte mig i en ikke lille Angst. Min Slægtning, der uden al Tvivl havde opdaget, hvorledes det stod til med Huuslærer, beklagede vel denne Sygdom, men greb sandsynligviis dog ikke ugjærne denne Leilighed til at besætte min Plads med en mere Duelig. Jeg blev igjen bragt til Kjøbenhavn, for at blive helbredet paa Hospitalet, der stod under Bangs Direction. Denne Sygeanstalt (Kjøbenhavns Charité)

er indrettet for alle Klasser, selv for de høiere Stænder. En egen lang Sal var bestemt til at optage Studerende og unge Mænd af de bedre Klasser. Jeg var ikke længe der. Allerede Reisen til Hovedstaden havde virket velgjørende paa mig. Anfaldene viiste sig næsten ikke meer, og jeg tilbragde Tiden i Hospitalet nogle smaa Anfald af Svimmelhed fraregnede, næsten som et sundt Menneske.

En Erfaring, som jeg her gjorde, har jeg beholdt. En fattig Student laa ligeoverfor mig; det var en Hektiker i de sidste Stadier af sin Sygdom; han var frygteligt udtæret og selv den sagteste Talen kostede ham stor Anstrængelse. Dog syntes han ingen Smerter at føle og heller ikke at ahne sin farlige Tilstand; han var fuldkommen overbeviist om, at han om nogle faa Uger vilde forlade Sygestuen, og der var intet andet, der piinde ham, end Sorg for Fremtiden. Man fordrer, sagde han, af en Huuslærer især Fransk, og i dette Sprog maa jeg med al Anstrængelse gjøre mig fuldkommen. Nogle Venner, der besøgte ham og meget vel kjendte hans haabløse Tilstand, troede at burde rette sig efter hans Lune. De bragte ham en fransk Ordbog, en Grammatik og Skrivter i dette Sprog. Fra Morgen til Aften var nu det stakkels

Menneske beskjæftiget med dette Studium, han tænkte ikke paa andet. Jeg hørde hvorledes han med en ubehændig Tunge mumlede franske Ord. Endog om Natten klang saadanne Ord mig imøde fra hans Seng, om han vaagede, eller sov, veed jeg ikke. Det var ham ubehageligt, naar man begyndte en Samtale med ham, men allerubehageligst, naar man forespurgde sig om hans Befindende. „Man maa" — sagde han, — „ikke afbryde hans Studeringer!" Uden tvivl var det Sygdommen selv, der frembragde denne krampeagtige Iver. Mig var hans Tilstand gyselig. Gamle Erindringer fra Ungdommen bleve igjen vaagne, den selsomme Modsigelse mellem den nære, alvorlige Fremtid og den Beskjæftigelse, der ganske sysselsatte hans Sjæl, var mig forfærdelig. Jeg var sund, livsglad, og foran mig laa en ny haabefuld Tilværelse; min udvortes indskrænkede Stilling plagede mig paa ingen Maade; dog kunde jeg ikke afværge den alvorlige, urolige Tanke, at ogsaa min Tørst efter Kundskaber uundgaaeligt vilde føre til Døden, som Endepunkt. Den gamle Kamp imellem Religiositet og Videnskab, som jeg troede at have gjennemkjæmpet, opvaagnede igjen, men en Andens Død, der vel vakte en smertelig Deeltagelse, men ikke forstyrrede

min rolige Eftertanke, blev mig vigtigere, end min egen truende Dødsfare.

En Dag var den Syge især ivrigt beskjæftiget. Hans moisommelige Arbeide blev bestandigt mere uafbrudt, som om han havde Hastværk; sagte gjentog han grammatikalske Formeler, opsøgde med Hast, ja med et Slags Angst, snart et snart et andet forglemt Ord i Lexiconnet. Henimod Middag syntes han udmattet, men lod dog ikke sin Beskjæftigelse hvile. Jeg kunde ikke bortvende mine Øine fra den Syge. En af de medicinske Candidater, der gik igiennem Salen, gjorde jeg opmærksom paa hans Tilstand og spurgde, om man ikke skuld. sende ham en Præst? Candidaten betragtede den Syge, følde hans Puls, og spurgde ham hvordan han befandt sig. „Meget vel!" — svarede han med svag Stemme; — „Jeg er kun noget træt af at studere; jeg vil sove noget, og saa staae op." — „Han har," — sagde Candidaten, da han havde forladt ham — „nogle Dage at leve i. Synet af en Præst vilde strax dræbe ham." Jeg rystede paa Hovedet. Jeg var, troer jeg, den Eneste, der skjænkede den Syge nogen Opmærksomhed; en indre Angst drev mig til Sygeleiet; jeg satte mig ved hans Seng, saa at han ikke kunde see mig, og blev ved at

iagttage ham. Han syntes endnu at slumre, men uroligt, Hænderne greb efter Bogerne; han havde ikke kraft nok til at vende Bladene, Hovedet faldt tilbage paa Puden, jeg hørde en kort Rallen og det var hans sidste Aandedræt.

Denne Død, der her fandt Sted, havde for mig noget, der greb mig frygteligt. Just det, at den saa roligt, saa sagte, smerteløst sneg sig til, som en Wamhyr, traf den Døende fuldkomment bevidstløs, og henrev ham for bestandigt, var mig saa rædsomt. Den hæftige Dødskamp syntes mig, ved Siden af denne Hensluntren i en anden høiere Tilværelse, en Befrielse, og fra dette Øieblik af, opstod dette Ønske i mig, der saa ofte steg til en heed Bøn, at jeg maatte kjende Døden, naar den nærmer sig, see den i Øinene og døe med fuld Bevidsthed. Denne Tanke at selv det betydeligste Liv først da erholder sit sande Indhold, sin fulde Betydning, naar man formaaer frivilligt at opgive det, lod mig hvergang, naar det ved en ydre gunstig Anledning blev vækket, erkjende den umiddelbare reale Virkelighed af et usynligt Liv; den vakde den Tilbøielighed at besøge Døende i deres sidste Øieblikke, at fastholde Tanken om Døden, naar den traad mig imøde, roligt og med fuld Bevidsthed

og denne Tilnærmelse af det glade Liv til Døden var den Traad, der fastholdt og reddede Resten af min Barndoms Religiositæt, naar den truede med at forsvinde.

Beslutningen.

Jeg forlod Hospitalet fuldkomment helbredet og har siden ingen Følger mærket af Soelstikket. Jeg var nu fuldkommen forladt og eensom. Ogsaa min ældste Broder var, førend han tiltraad sin Lærerplads paa nogen Tid forsat til Rendsborg. Min yngre Broder, Lægen, saae jeg sjeldent. Han boede i Carlernen; hans Tilbøieligheder, hans Ønsker vare mig fremmede, hans Studier og hans Omgang afstilte os endnu mere. Jeg var for det første Øieblik ganske henviist til min Morbroders Hjælp, men her fremtraad nu det altid frygtede, det nu uundgaaelige Moment, da jeg skulde erklære mig bestemt. Professor Bang havde med fuldkommen Overbevisning forudsat, at jeg vilde studere Theologien. Men jeg

havde fast besluttet, at jeg vilde hellige mig til Naturvidenskaberne. Min Onkel havde virkelig Ret. Hvad man, ligefra min tidlige Barndom vidste om mig, kunde grunde den Overbeviisning, at jeg baade ved Tilbøielighed og Talent var født til Præst. Den Lethed, hvorved jeg behandlede Sproget, saavel skriftligt, som mundtligt, havde tillige tiltrukket sig mine Forældres og Slægtningers Opmærksomhed. Alle-rede i Norge, da vi fra Trondhjem besøgte en Præst, der var beslægtet med os, omtrent i mit sjette Aar, nedskrev min Fader en kort Prædken; jeg maatte lære den udenad; der blev sat en Skammel paa Præstestolen i Kirken, og Drengen fremsagde Prædkenen. Mine Forældre, vore Slægtninger og Tjenestefolkene vare nærværende; og Troldmanden Merlin, da han leiede sig i Buggen og holdt en Tale, kunde ikke vække en større Opmærksomhed end jeg, idet jeg fremsagde den Prædken, som jeg havde lært udenad. Saaledes gjaldt det for fuldkommen afgjort, at jeg, som Præst, vilde erhverve mig Lykke og Anseelse; desuden vilde i dette Tilfælde Professor Bang ikke have været den Eneste af min Moders Brødre, der understøttede mig. Men det var ikke alene min Tilbøielighed til Naturvidenskaberne, der aldeles afholdt

mig derfra. Den paa den Tid herskende Dogmatik var mig aldeles imod. Den indeholdt en utrolig raa Blanding af stiv Orthodoxi og plat Rationalismus, der gjensidigt forstyrrede hinanden. Hiin lod man staae, uden at man troede den; denne antog man uden at begrunde den. Jeg havde altid været ude af Stand til at behandle en udvortes opgivens videnskabelig Gjenstand; indvortes i vedvarende Gjæring paatrængde der sig Opgaver, der fuldte løses. Greben af disse, var jeg istand til den største Resignation. De moisommeligste Undersøgelser, den torreste Beskjæftigelse, naar den blot stod i Forbindelse med en saadan Opgave, erholdt da en Tillokkelse, der ofte forekom mine Venner ubegribelig. De tiltroede den bestandigt bevægelige, af enhver Gjenstand saa let begeistrede Yngling ikke er saadan Udholdenhed. Ofte yttrede jeg mig hæftigt mod Præstskrivter. De kunde, paastod jeg i min eensidige Iver, aldrig have noget betydeligt Værd. Jeg kjendte ingen anden Belønning, end den Selvtilfredshed, man selv tilkæmper sig ved at opløse en egen Opgave. Den religiøse Tro var maaskee ikke forsvunden, den hvilede som en skjult Skat fra min Barndom i Bunden af min Bevidsthed. Men den turde ikke

fremhæves, ikke blive en Gjenstand for Reflectionen. Enhver aandig Beskjæftigelse bevægede sig frit og uhemmet i alle Retninger, uden at berøre det religiøse Grundlag og saaledes blev dette ikke sat i Fare. Dgsaa forstyrrede mig i dette Moment af mangfoldigt oprørte Lidenskaber den mere slebne end sædelige gode ydre Opførsel, der blev fordret af de Geistlige. Der laa overhovedet, uagtet al mit Sinds Mildhed, ja Blødhed, noget Vildt, Utæmmeligt i min Opførsel og ved Siden af den største Foielighed en ubændig Trods og en ubøielig Halsstarrighed. Da jeg erklærede min Morbroder, at jeg kun vilde ofre mig til Naturvidenskaberne, var han ude af sig selv. „Du besidder Intet," sagde han, — „og vil spille den rige og fornemme Herre. Du maa først vide hvor Du kan tage Bolig, Føde og Klæder fra. Den stakkels Ungdom veed ikke hvordan den kan komme frem i Verden, det maa den først lære af gamle, erfarne Folk." Denne saa kaldte Erfaring hørde jeg nu ofte nævnes. Den blev paanødt mig af alle Slægtninger og ældre Venner, og var mig af Alt i Verden det Allerubegribeligste. En uovervindelig, videnskabelig Drivts meest reele Virkelighed dannede min inderste Tilværelse, og nu blev denne

Virkelighed selv, ved hvilken alt andet i Livet for mig erholdt Tilværelse, nægtet mig. Jeg skulde oprindeligt være intet, og først ved den saakaldte Erfaring blive noget i Fremtiden. Dette var mig paa ingen Maade indlysende, jeg formaaede ikke at hæve mig til den abstracte Idealismus af det Erfarede. Det var, det indseer jeg, en Kamp om min inderste Tilværelse, som jeg havde at gjennemkjæmpe.

At min Onkel paa ingen Maade havde blot et Begreb om saadan en oprindelig Personligheds Rethed, at han aldeles ikke var tilbøielig til at anerkjende den, det indsaae jeg vel. Der blev intet andet tilbage for mig, end ved Flid, Iver og ved det Haab, som udmærkede Mænd nærede om mig, lidt efter lidt at bringe ham til den Overbeviisning, at mit Forehavende ikke var saa taabligt, som det syntes ham. Men dette Haab kunde kun opfyldes i en fjern Fremtid, og saalænge maatte jeg leve. Men mine Studier forudsatte just et sorgfrit Liv, og jeg behøvede virkelig, hvor ung jeg var, ikke mine gode Slægtningers Erfaring for at indsee, at jeg bevægede mig i en Kreds, hvoraf jeg ikke kunde finde ud. Min Skjæbne vilde udentvivl ogsaa have været meget haard, jeg vilde have deelt den med saa mange

andre unge Mennesker, der, opfordrede til en lignende Kamp, gaae til Grunde, dersom ikke Bang, hvormeget han end følde sig krænket af mig, hvor tydeligt han end lod mig mærke sin Utilfredshed, havde besluttet at opfylde det Løvte, han havde givet sin døende Søster.

Fra nu af hørde jeg til hans Familie; jeg spiiste i hans Huus, og selv foruden dette blev jeg saa mange Maader understøttet af ham. Hans Stifsønner bleve mine Venner, og jeg hørde til en Kreds af unge Mænd, der, om deres udvortes Stilling end var mere gunstig og de ikke som jeg saa ganske studerede paa Lykke og Fromme, dog alle, aandigt bevægede, stræbte efter noget Høiere og mere Usædvanligt. Jeg selv behjalp mig udvortes saa godt jeg kunde. Jeg manuducerede Studerende, gav Pharmaceuter Underviisning i de første Elementer af Chemien gav Timeunderviisning, arbeidede for nogle Journaler, var endog Skribent og gjorde lidt Gjæld, fordi mit Forhold til Bang ikke var ubekjendt. Ofte var jeg efter min Anskuelse rig, som oftest havde jeg intet, thi enhver Sum, som jeg erholdt, blev sat i Bøger og Naturalier, ofte vel endogsaa opoffret til selskabelige Fornøielser; jeg leved alligevel fuldkom-

men sorgfrit og virkelig lykkeligt. De smaae Forlegenheder, som jeg ikke sjeldent kom i, plagede mig kun forbigaaende. Saaledes hengik Tiden fra Efteraaret 1792 til Foraaret 1794, fra mit nittende til mit eet og tyvende Aar, en Tid paa hvilken jeg altid, hvor kort den end var, tænker tilbage med stor Glæde. Den var meget rig, og om jeg end ikke spillede nogen betydelig Rolle i mine Omgivelser, tog jeg dog en levende Deel i Alt, hvad der foregik omkring mig. Hvad jeg oplevede hænger nøie sammen med den Tids politiske Væsen i Kjøbenhavn, og det var virkelig en ikke uinteressant Tid; og til mine Venner hørde Mænd, der deels paa den Tid ikke vare uden Betydenhed, deels siden udmærkede sig. Naar jeg i den følgende Fremstilling selv træder mere tilbage, vil dog det, jeg den Tid oplevede, som jeg troer, ikke være under Interesse.

Jeg var blandt mine daværende Venner en af de Yngste; de fleste ere døde, og som Vidner til det den Tid oplevede, veed jeg kun at nævne To, der stode mig nærmest, og det er: Mynster, den nuværende Biskop i Sjælland, Professor Bangs yngste Stifsøn, og Professoren i Botaniken, Horneman.

Mynster var i den literaire Kreds, i hvilken jeg levede, endnu yngere end jeg, den Yngste af os Alle.

Literair Færd.

Jeg havde egentlig ophørt i strængeste Forstand at være Student; jeg havde intet saakaldet Brødfag. Vel lod jeg, for at tilfredsstille mine Slægtninger, som om jeg vilde studere Medicin. Jeg besøgte, hvad der ogsaa ret egentlig hørde til min Hensigt, de anatomiske Forelæsninger, ja endog nogle practiske Foredrag, og bivaanede et Par Gange chirurgiske Operationer. Men i det Hele betragtede jeg mig som en Privatlærd. Vel vilde jeg underkaste mig en Prøve, men denne havde intet at gjøre med Universitetet. Privatselskabet til Befordring af Naturhistoriens Studium havde i Sinde at meddele unge Naturforskere, efter at de først, efter den i Danmark herstende Skik, vare offentligt prøvede, Stipendier til naturhistoriske Reiser i Ind- og Udlandet. I det jeg nu forberedte mig til en saadan Prøve, fulgde jeg

ganske min Tilbøielighed, og mine Studeringer vare kun bestemte ved denne.

Fremstillingen af den Tids literaire Færd i Kjøbenhavn vil, troer jeg, blive meest hensigtsmæssigt indledet, i det jeg først taler om de unge Literaters Levnet, deres Forhold til de Ældre og til sig selv indbyrdes. Enhver havde vel sit særegne Studium, eftersom ydre Forhold, eller indre Tilbøielighed havde foranlediget det. Men her er Talen om det, hvorved de alle vare forbundne med hverandre, og dette var, som allevegne, Politikken, Poesien og Theatret, (om Philosophien var der kun Tale i en meget snæver Kreds). Med Fremstillingen af den politiske Færd vil jeg slutte.

I Danmark fandt Poesien og Theatret stor Deeltagelse. I begge Retninger finder den Danske sig i sin Eiendommelighed og føler det. Den indre Forbindelse mellem den hele danske Literatur og Livet i Hovedstaden, avler et hurtigt Bifald, et ligesaa hurtigt Mishag, pludselig og afgjort Hylding eller Oppositioner. Ikke blot større Værker, ogsaa mindre Digte, ja en Vittighed, en aandrig Ytring kan sætte

den hele literaire Verden i Bevægelse, og selv, naar denne levende Bevægelse er forsvunden, klæbe saadanne Digte, saadanne Yttringer ved den taknemmelige Hukommelse og danne, ligesom Ordsprog, gnomiske Masser, der ere at ansee for blivende Elementer af Dannelsen. Omendskjøndt der er hengaaet næsten et halvt Aarhundrede siden den Tid, jeg da gjennemlevede, er jeg dog overbeviist om, at jeg deler en Mængde fastblevne Erindringer af ægte materiel Art, ikke alene med de faa Samtidige, der endnu leve, men ogsaa med den yngre Generation. Saaledes have i den nyere Tid nogle lykkeligt rimede Linier i et Sorgedigt over den afdøde Konge fremkaldt en saa almindelig Bevægelse i det hele Land, som næppe vilde finde Sted i andre Lande. De erindre næsten om hiint gamle nordiske Sagn om den gamle Skjald, der ved nogle Linier til Berømmelse for en almindelig elsket mythisk Dannerkonge Frode, selv blev Konge og hans Efterfølger.

En saadan mægtig Gestalt traad os imøde af den ikke fjerne Fortid, en i alle Retninger ægte national, var Holberg. Han havde, medens han levede, ikke blot en national, men ogsaa en europæisk Berømmelse; men Udlændinger kunne næppe gjøre sig

noget Begreb om hans Indflydelse paa Folket. Kun hans Skuespil have, i det mindste i Tyskland vedligeholdt sig i Erindringen, og ogsaa disse vilde sandsynligviis have været ganske forglemte, dersom Tieck ikke havde vakt Interessen for dem og Ohlenschlägers Oversættelse gjort dem mere tilgjængelige. Vel er det ikke at nægte, at hans dramatiske Værker i Danmark have havt den største Indflydelse. I vor Kreds vare disse os saa noie bekjendte, at det var Skik ved mange Leiligheder at citere Steder af Holbergs Skuespil, ligesom i England Schakespeare og i Tyskland Göthe bliver citeret i visse Kredse. Vi kunde undertiden holde Samtaler, i hvilke Tale og Svar dannede et Slags Mosaik af de holbergske Stykker. Dog var det ingenlunde Skuespillene alene, der indtraad saa virksomt i vort Liv. Holberg havde paa en eiendommelig Maade opfattet sin Tids hele Liv. Friere Momenter i Tænkningen, der begyndte at udvikle sig, men næppe vovede at blive lydelige, blevne af ham udtaelte med den største Dristighed, og den eneste Forsigtighed, som han anvendte, laa i hans rige, uudtømmelige Lune. Det Alvorligste blev phantastisk spøgefuldt fremstillet, og ofte skjulde han bag ægte komiske Optrin, der syntes ganske uskyldige og na-

turlige, den bitreste Sandhed. Ofte bliver det uvist, om det, han siger, er Ironi eller Alvor; dette gjælder især om hans satiriske Skrivt »Niels Klims underjordiske Reise.« Det var skrevet paa Latin; han vovede ikke at udgive det i Modersmaalet; desuden bestemde han det mere for det hele cultiverede Europa, end for sit Fædreneland, thi det behandlede frit og kjækt almindelige borgerlige Forhold og trykkende Misbrug. Til de Ytringer, der lade det tvivlsomt om de ere meente ironiskt eller alvorligt, høre ogsaa den om Fruentimmernes Emancipation. Denne er nu ikke, som i vore Dage, sat i en Ophævelse af Ægteskabets Helligbed, men han troer, at Fruentimmerne ere ligesaa duelige, og ikke sjeldent dueligere til at beklæde borgerlige Embeder, end Mændene. Over dette Thema var Holberg uudtømmelig. Vel blev det udførligt behandlet i Niels Klims Reise, thi han henflyttede os i en Stat, i hvilken Fruentimmer beklædte de vigtigste Embeder, men i alle sine digteriskt-satiriske Værker gjentager han det. Han, der, skjøndt han døde i en høi Alder, som Pebersvend, elskede Omgang med Fruentimmerne, maatte vel have fundet, at disse meget simplere og rigtigere opfatte, bedømme og behandle alle Forhold i Verden. Og

Modsætningen mellem Embedsmanden og Pedanten der er bleven ligesom forstenet i Embedsvirksomhedens, saavelsom i Lærdommens stive til aandløs Vane forvandlede Former, og de den Tid langt mere naturlige Fruentimmer var vist nok den aandrige Mand paa den Tid paafaldende nok; næppe vilde han i vore Dagn fælde den samme Dom, dersom en uglumstig Skjæbne henflyttede ham midt imellem vore æsthetiskt-philosophiskt, ja endog politiskt og ikke sjeldent religiøst doctrinaire Fruentimmer.

Men just denne den underjordiske Reises almindeligere ud over Nationalitæten gaaende Tendents, gjorde os den mindre interessant. Derimod behandlede det satiriske Digt „Peder Paars," der besynger en med alleslags Eventyr forbunden Reise fra Kallundborg til Aarhuus, med uudtømmelig Lune aldeles nationale Forhold, meest i de lavere Klasser, og omendskjøndt den altid gjentagne Kamp med den paa den Tid herskende Overtro, som han høist grundigt havde studeret, og kjendte indtil i dens mindste Detail og derved forevigede, havde tabt en stor Deel af sin Interesse, beholdt dog dette Skrivt for os en bestandig Tillokkelse, og mange Steder af det bleve (med Held og Aand indflettede i Samtalerne) optagne

med stort Bifald. Virkelig var denne Vane, ved alle Leiligheder at indflette en fremmed Skribents Ytringer passende og kraftigt i Samtalen, en Øvelse for Skarpsindigheden, der ikke havde været at dadle, naar ikke Holbergs, skjøndt aandrige Indstrænkethed havde fremkaldt en stor Eensidighed hos Mange. Ikke ved Holbergs Indflydelse alene, men ogsaa overhovedet ved vor Levemaade, ved en Mængde snart betydelige, snart ubetydelige Begivenheder, ved literaire Stridigheder, og ved den Maade, paa hvilken de bleve førte, med mere, uddannede der sig tilsidst en Maneer i Sproget, der sammensat af mange Slags Reminiscentser og Stridigheder var utilgjængelig for en Fremmed. Mig morede vel dette Spil ofte, men i det Hele var det mig dog imod. Det henvendte allerede i den Tid min Opmærksomhed paa Menneskenes Tilbøielighed til selv i de snævreste Familieforbindelser at afslutte sig i sig selv, og ligesom at gjøre sig mellem sig selv, saaledes ogsaa at føre et eget Sprog. Der gives Intet, der, uddannet til Extrem, mere indskrænker Mennesterne og avler en modbydelig Vandannelse, end denne snævre, usle og maniererede Forkrøbling. Engang gjort opmærksom derpaa, erkjendte jeg den let igjen i de saakaldte Aandiges Cotterier, ja ofte i

Dagens herskende og beundrede Literatur. Men den er imod enhver ægte, fri Dannelse, og fører umærkeligt til Barbari. Den vanstrede Middelalderens philosophiske Historie, den truer med at indføre et lignende Barbari i vor Tids Philosophi, og den, der blot, indsnoret i Skolens Sprog, formaaer at ytre de dybeste Tanker, han er allerede derved udelukket fra enhver stor, levende Udvikkling.

Min Modbydelighed mod denne Fordreielse af et eensidigt Samfund, forbandt sig med det allerede i min Barndom opstaaede Had til Tante og Fætter-Væsnet, og i det jeg fulgde denne Menneskeslægtens Tilbøielighed midt igjennem den levende Historie, meden det blev mig klart, ved hvilken stor Magt den formaaer at frembringe monstrøse Skabninger i alle Forhold, i de Største, saavelsom i de Mindste, vovede jeg at følge Slægtens saa mægtige, adsplittende Dæmon derhen, hvor han uimodstaaeligt og ved de fordærvede Racer affondrer Stammer, som iblandt Dyrene, saa at de, indsnorede i et bestandigt snævrere Sprog, ikke blot blive hverandre fuldkommen fremmede, men endog stræbe gjensidigt at tilintetgjøre hverandre. Denne mine Venners Retning bevirkede, hvormeget jeg endog ærede dem, allerede en stille

mig selv næppe bevidst Modstræben. Den blev vel bestandigt overvunden og trængt tilbage, jeg var stolt af at være optagen i en Kreds af unge Mænd af Betydenhed, men dog maatte denne Modstræben være gjensidig og jeg troede at mærke at den mere fnævre og fortrolige Kreds blev mig utilgængelig. Dertil bidrog nu vel og den gjærende Uro, i hvilken jeg bestandig var, den sprudlende Bevægelighed, der fore- kom det kolde, rolige Folk selsom, ikke lidet. Mig misbagede den Langsomhed, den Blødhed, der ikke sjeldent meddeelde selv Sproget en elastisk Eftergi- venhed, som jeg ikke kunde vænne mig til, endskjøndt jeg var opvoret blandt saadanne Toner. Ofte blev jeg utaalmodig, naar der blev taelt længe og lang- somt over et simpelt Thema, og jeg erindrer endnu, hvorledes jeg næsten skreg af Glæde, da jeg første Gang læste Egmonds berømte Monolog. Ofte op- puffe Menneskerne i Ryggen, for at faae dem til at gaae hurtigere.

Man vilde vel tage Feil, dersom man troede, at den tilsyneladende blødagtige Eftergivenhed, der især af Nordmændene blev bebreidet de Danske, var parret med Mangel paa Energi. Den Danske er

langt mere aandig modtagelig i alle Retninger, end Tydskeren. Gjenstandene for sin Tænken opfatter han med stor Klarhed; en Overbeviisning fastholder han med bestemt Vedholdenhed, og naar denne ikke sjeldent udarter i eensidig Halsstarrighed, der da rigtignok forstyrrer al Modtagelighed, saa skeer det kun der, hvor en indskrænkende Nationalitæt leder ham vild. Jeg har allerede her omtaelt hvad der, om ikke udvortes, dog indvortes adskilde mig fra en Omgivelse, der ellers var mig saa kjær og dyrebar og som blev mig saa vigtig. Der laa intet i denne Adskillelse, der endnu var mig saa dybt forborgen, der forstyrrede min Glæde, min Tilbøielighed, min Kjærlighed. Jeg begav mig villigt og gjærne til den aandige Nydelse, som Dagen bød mig, og da jeg var fuld af Tillid, mærkede jeg i lang Tid ikke at det Hæftige og Ubesindige ved mange Ytringer, den Tilbøielighed til at udtrykke mig hyperboliskt, som jeg ikke kunde overvinde, men især en vis Paatrængenhed, med hvilken jeg søgde at paanøde Enhver min Overbeviisning, gjorde mig besværlig for mine Venner.

Men dette i mig dybt hvilende Element til at fjærne mig fra Andre tjende til at nære en indre

Selvstændighed, og med den naturligste Aabenhjertighed forbandt der sig en hemmelig, en eensom Betragtningsmaade, der, som en Rest af min Barndom, forbunden med det Helligste, aldrig forsvandt. Jeg troer, at denne Betragtning vil gjøre mit Forhold til min Omgivelse, saaledes som jeg fremdeles vil fremstille det, klarere, uden at jeg især behøver at omtale det, i det jeg fremdeles udvikler vor Kredses literaire Væsen.

Endskjøndt de omtaelte Skrivter af Holberg bleve af os agtede høit, havde dog hans Skuespil, som sagt, den største Indflydelse. Theatret, til hvilket Holberg først lagde Grunden, var et sandt Nationalthéater i den ægteste Forstand, friskt og sundt udsprunget af Midten af den meest levende Nationalitet, og bar Præget af den meest ukunstlede Natur, der, just fordi Stoffet ikke var et udtænkt, kunstigt fremavlet, meget mere et givet, kunde anvende den ubemmede Virksomhed paa den kunstrige Fremstilling. Vist nok gives der holbergske Stykker, der vise sig lunefulde, helt Stykket ligner et henkastet Indfald; men de Fleste, som Hexeri og blind Allarm, Vielgeskrei (saaledes kalder jeg Holbergs Stundesløse, en

Titel, der i det Tydske er uoversættelig), udmærke sig ved en kunstig Stigen af Forviklingerne, flere Andre ved en meget kunstig Behandling, der i vore Dage er saa lidet videre uddannet, at naar man overseer de fleste tyske og franske Skuespil, der nu oversvømme vor Skueplads, man næsten bliver tilbøielig til at betragte den som en tabt Kunst. Holberg havde, da han grundede sin nationale Skueplads, at kjæmpe med en mangfoldig og hæftig Modstand. Haupt- og Statsactioner (det insipide Bundfald af en hensvunden Poesi) herskede, ligesom i den tidligere Tids Romaner, ogsaa i Skuespillene. En aandløs Sammendyngen af Here- og Tryllehistorier dannede Skuespil, der ikke alene truede med at undergrave Smagen, men ogsaa Publikums sunde Sands. Den kom fra Tydskland. Af Holbergs Skuespil selv erfarer man hvorledes hans meest lykkede komiske Karrikaturer ofte bleve udtydede som personlige Angreb. Man troede at gjenkjende den Gjærrige, den Titelsyge, Storpraleren, den pedantiske Lærde, Jean de France, den Snakkesalige, den politiske Kandestøber i denne, eller hiin Indvaaner af Staden. Dette var nu en Vanskelighed, mod hvilken Digteren umdgaaeligt havde at kjæmpe i

Hovedstaden i et lille Land, under fredelige Forhold, i hvilke Naboernes sladdervurne Jagttagelse havde udvandet sig. Moliere, der levede i en større Kreds, kjendte ikke denne Vanskelighed; ja selv dette farlige Slægtskab mellem Dagsfladderen og Digtningen grundede hans Skuespils ægte Nationalitet. Den der er bekjendt med dem, veed med hvilken Møie og Samvittighedsfuldhed Holberg bestræbde sig for at befjærne hiin den fri Digtning dræbende Indskrænkethed og at bensætte Tilskuerne paa et høiere Standpunkt.

Hvad der især udmærkede de holbergske Stykker var en dygtig borgerlig Sædelighed, der var for fast begrundet til at udarte til et ængstligt Snerperi; Tiden taalde Hentydninger paa Kjønsforhold, ligesom Shakespeares Tid, og det er vel et Spørgsmaal, om den Tids dreie Spøg, og den mindre omhyggelige Tildækken ikke viisde en større uaffecteret Tydelighed. At den først blev fortrængt fra det franske Theater, og, tager jeg ikke Feil, især under Ludvig XV., kan dog næppe betragtes som et Beviis paa den i Paris den Tid herskende sædelige Følelse.

Da der nu hviler en sædelig Alvor bag al Phantasiens ofte tilsyneladende frivole Spil, betragtede

Skuespilleren sig ogsaa som en Mand, der drev en vigtig Forretning, og som det ikke var tilladt at drive et letsindigt Spil med sit Spil selv. Den Tid, i hvilken jeg dengang levede, var omtrent ligesaa langt bortfjernet fra den tidligere Holbergske, som den tyske Skuepladses klassiske Tid, da Eckhof, Schrøder, Fleck forherligede den i Tydskland, fra vor Tid. Navnene Clementin, Hortulan, Londemann bleve endnu bestandigt ærede. Den Sidste især, der just spillede de dristigste komiske Henriksroller med en beundringsværdig Virtuositæt, blev afskildret som en alvorlig, streng sædelig, melancholsk Mand, der var inderlig overtydet om sine Fremstillingers moralske Nytte, og som det var magtpaaliggende ogsaa at bibringe Andre sin Overbevisning.

Fra denne Tid af dannede der sig en Skole, hvis Spil forplantede sig ved Tradition, i det mindste med Hensyn til den Maade, hvorpaa de holbergske Stykker bleve spillede, lige indtil min Tid.

Og Theatret udmærkede sig virkelig ogsaa paa den Tid. Navnene Schwarz, Rossing og hans Kone, Preisler og hans Kone, Gjelstrup, Jomfrue Astrup o. s. v. betegnede endnu bestandigt en classisk Tid for Skuepladsen.

Det er et meget alvorligt Spørgsmaal hvorledes Skuespillerne forholde sig til Folkets Udvikling, og om de overhovedet skulle betragtes som væsentlige Elementer af Folkedannelsen eller ikke? Strængt sindede, især religiøse Mænd, betragte dem som skadelige, og ikke een, men flere Secter, om de endogsaa ellers ere forskjellige i deres Anskuelser, trække sig tilbage fra dramatiske Forestillinger, som fra dæmoniske Fristelser. De fleste Mennesker, der ere bekymrede for deres Salighed skye dem, og Folket i christelige Lande forbrer at Præsten skal frasige sig Nydelsen af Skuespil. Fordum betragtede man Skuespillernes, mere især Skuespillerindernes Stand med et Slags Forbom, og man tør vel ikke letsindigt afvise en sig saa almindeligt uddannende Mening. Det er en Gjenstand, der ikke her kan blive behandlet udførligt; kun dette tør man paastaae, at Skuespillet kan være vigtigt, ja nødvendigt for visse Grader af Udviklingen. Det sædvanlige Liv var ordnet i alle Retninger; i Familierne, i Staten, ja selv i Videnskaberne gik Alt sin rolige Gang; men den opflammede Ungdom forbrer det Dristige, Selsomme, ja Farlige; den vil gribes af Forviklinger, der sætte Gemyttets Inderste i Bevægelse. Sjælens skjulte Kræfter, i hvilke Hi-

storiens Fremtid slumrer, ville ogsaa være virksomme i den nærværende Tid, og bundne i de ydre Forhold flye de til Skuepladsen. Hvor denne vækker en levende Interesse, beviser den, at Poesien endnu lever i Ungdommen, og sikkert vil der, hvor al Tilbøielighed til Theatret er forsvunden, ogsaa enhver høiere Stræben i Videnskaberne, som i Livet, være bortvegen af Ynglingens Sjæl. Den fuldkomne Ligegyldighed mod denne Nydelse kan kun udspringe af Sløvhed eller af Overmættelse.

Nu er det vel ikke at nægte, at denne Tilbøielighed er forbunden med stor Fare; den bliver let hæftig og lidenskabelig. Ogsaa henlevede jeg en Vinter, i hvilken Skuepladsen ganske henrev mig, og beskjæftigede mig mere, end billigt. Jeg besøgte næsten hver Aften Skuespillet, og naar jeg ikke var der, spillede jeg selv. Endnu forend denne, om og eensidigt, dog ikke unyttigt tilbragte Tid, geraadede jeg i en Forvirring, der rigtignok ikke varede længe.

I Kjøbenhavn dannede der sig en Mængde dramatiske Selskaber, der mere eller mindre beskjæftigede Indvaanernes Opmærksomhed. Det Første jeg tog Deel i, Selskabet ved Vesterport, var af en ringere Art; Medlemmerne vare unge Borgerkoner og Døttre,

Bodsvende, Studenter og Candidater, der ingenlunde udgjorde den Kreds, som jeg ovenfor har betegnet, og som jeg endnu ikke ganske tilbørde. Jeg erindrer ikke mere, hvorledes jeg kom i Forbindelse med Mennesker, der i Dannelse og Anskuelser af Livet vare mig fuldkommen fremmede; udentvivl var det den utaalmodige Tilbøielighed til selv at optræde som Skuespiller, der drev mig. En ung Mand kan ikke have nogen hæftig Tilbøielighed til Theatret uden selv at tænke som Skuespiller, og jeg tiltroede mig selv i denne Henseende ikke lidet. Iblandt Selskabets Medlemmer var jeg endnu altid en af de meest Udmærkede, og jeg spillede alle Roller, gamle Mænd, saavelsom Yngslinger, ædle Helte, saavelsom Skurke, lystige Tjenere, saavelsom Spidsborgere. Tilskuerne, de Medspillende vare tilfredse med mig, og især var jeg det med mig selv. Enhver veed hvordan det gaaer til i saadanne Selskaber. Der gives vel faa unge Mænd, der ikke, i det mindste et Par Gange, have drevet omkring mellem Coulisserne, i vore Dage endog Børn. De Forvirringer, som der finde Sted. De Stridigheder, som der ere unndgaaelige, de smaalige Lidenskaber, der drive deres Spil, de pludselige Tilbøieligheder mellem Mandfolk og Fruentimmer, der

opstaae der og hurtigt forsvinde, ere vel altfor bekjendte og bære vel allevegne det samme Præg.

Den første Bedøvelse forsvandt snart. I Begyndelsen og saalænge jeg kun spillede for mig selv, gav jeg slet ikke Agt paa Selskabet og Spillet. Jeg overdrev de alvorlige, og karikerede de komiske Roller; hvorledes de Andre affandt sig med deres Roller, lagde jeg næppe Mærke til. Men da Rusen var forsvunden, begyndte jeg noiere at betragte de Mennesker jeg var kommen iblandt, og jeg forstrækkedes ikke lidet, da jeg blev deres fuldkomne Raahed og totale Mangel paa Dannelse vaer. Selskabets Prima Donna var en Bagerkone, der blev anseet for smuk og var bleven uddannet ved Romaner af det ringeste Slags. Den Candidat, der anordnede Alt og tildeele sig selv de bedste Roller, var en forkrøvet Student. Alle Stykker bleve behandlede paa den plumpeste Maade. Saa taabeligt var Spillet, at det endnu er mig ubegribeligt, at jeg ikke gjos tilbage for det ved den første Prove. Ved enhver Opførelse fandt de ubegribeligste Misforstaaelser Sted, man kunde bringe en ny Samling af latterlige Misgreb i Stand, og havde jeg været uden den mindste Deeltagelse i Selskabet, vilde det gale Spil have moret

mig. Men nu blev jeg greben af den dybeste Skamfuldhed. Jeg tør ikke sige, at jeg her oplevede Noget, der fornærmede den sædelige Følelse, den herskende Dæmon syntes at være den platteste, naiveste, uskyldigste Dumhed; jeg vovede ikke at sige mine Venner, at jeg levede i et saadant Selskab. De finantsielle Forhold forvoldte en Spænding, som jeg benyttede, for hurtigt at trække mig tilbage.

Dog det er paa Tiden, at jeg taler om den Mand, der udøvede en stor Indflydelse paa den bedre Ungdom. Det var Rahbek, en i mange Henseender eiendommelig Mand. Allerede hans Udseende var paafaldende; han var af Middelstørrelse og gik noget krøget, med Hovedet bøiet forover. Hans sædvanlige Dragt var sort, der den Tid ikke var saa hyppig som nu, hans Haar var brændende rødt, ogsaa hans Ansigt havde en vedvarende, dog ingenlunde paafaldende rød Teint. Digteren Pram sammenlignede ham med en antændt Fakel. Han var meget fortsynet; medens han taalde, pleiede han at bringe begge Hænder nær til Ansigtet og med den høire Tommelfinger at gnide den indre Flade af den

venstre Haand. Han syntes da at tale ind i Haanden. Tonen af hans Stemme var meget høi, og grændsede til Fistelen. Han talede, som de fleste Danske langsomt og betænksomt, og hans noget brede Ansigt udmærkede sig ikke ved paafaldende Træk, men bentydede paa en høiere Dannelse, Forstand og stor Hjertensgodhed.

Han var en Søn af en ikke ganske uformuende Embedsmand og Huuseier i Kjøbenhavn, var dannet paa en af de bedste Lærde Skoler i Provindserne (Herlufsholm) og havde udmærket sig der. Ogsaa paa Universitætet overstod han den høieste Skoleprøve, den store Philologicum, med Ære. En stor Tilbøielighed til Theatret drog ham bort fra den sædvanlige Løbebane; han reisde i flere Aar i Tyskland, levede i meget fortrolige Forhold med Schröder i Hamburg og med Iffland i Mannheim. Da han kom tilbage blev han Professor i Æsthetiken.

Rabbek var, kan man sige, hvad man i det almindelige tyske Bursches prog kalder ein fideles Haus, vel og ein altes bemooftes Haupt; kun maa man borttænke sig alt Ringe og Modbydeligt. Man maa istedetfor usle Forbindelses-Stridigheder forestille sig den ærlefte, mangesidigste Sands for Videnskab og

kunst, forenet med sjældne Kundskaber. Ved et udbredt Studium vare alle Digtere i de gamle og nyere Sprog ham bekjendte, men han elskede dog fortrinligt den literaire Virksomhed, der beskjæftigede sig levende med den nærværende Tid, saaledes som hans Levemaade overhovedet sluttede ham til Ungdommen. Der levede vel næppe i noget Land et Menneske, der havde saa mange Dusbrødre som han; han fandt ret Behag i dette umaadeligt udbredte Broderskab, og kunde optælle sine Brødre i nogle Familier indtil i fierde Generation; han var paa en Gang Dus med Bedstefaderen, med Faderen, med Sønnen og med Sønnesønnen. Naar man borttænker sig alt det Snævre og Indskrænkende, saa kunde man vel kalde ham Senior for en ungdommelig Forening, der munter, undertiden overmodig og uden at tage Hensyn paa Forhold, men tillige beskjæftiget med det Høieste og Ædleste, med egne Opgaver, var flittig og arbeidede mesommeligt. Ved Siden af det forstenede Universitæt og de gamle meest jammerlige Professorer dannede der sig et virksomt og oplivende Princip. Hans Foredrag vare behagelige, men endnu i en meget høiere Grad var hans Omgang oplivende. Han var ikke blot den fjærnstaaende Lærer,

han var og den fortroelige Ven, som man uden Sky kunde meddele endogsaa sine Daarskaber og sine Tvivl. Han hjalp hvor der behøvedes Hjælp, han reddede hvor Nøden trykkede, og hans Underviisning viiste sig aldrig i Doktrinens stive Form, der ofte afstrækker og avler Modstand; det var meget mere det venlige Raad, der uden nogen stiv, abstrakt Form fremgik hjælperigt og naturligt af den nærmeste, subjektivste Trang, hævede Nøden, løste Forviklingen, og saaledes, advarende for Fremtiden, fra det tilsyneladende indskrænkede Standpunkt, blev desto mere indtrængende, og erholdt en høiere og almindeligere Betydning.

Jeg lærde først at kjende ham i Foraaret 1793, og henlevede det sidste Aar i fortrolig Omgang med ham. Jeg kan med Rette betragte dette Bekjendtskab, som den egentlige Optagelse i den Kreds af Venner, der gav min hele aandige Dannelse en Retning, hvis Indflydelse, som jeg meget vel erkjender, udstrækker sig over mit hele Liv. Jeg har Brødrene Mynster at takke for dette Bekjendtskab, som for saa meget. Rahbek var den Tid fem og tredive til sex og tredive Aar gammel, jeg tyve. Den Mand, som jeg kjendte af Rygtet, hvis Foredrag behagede mig, hvis

mægtige Indflydelse paa sit Lands Literatur fordrede min Agtelse, havde vel allerede hørt meget om mig. Han traad mig imøde paa sin utvungne Maade, som om jeg var en gammel Bekjendt, og tiltaelde mig allerede i Løbet af Samtalen med det fortrolige Du. Jeg var yderst bevæget, det forekom mig, som om jeg nu ved dette Bekjendtskab pludseligt havde naaet et høiere Trin i Livet, og med min Tilbøielighed til Fjerne og villigt at hengive mig til Mænd, der lovede at gavne mig i min indre rige Forvirring, bandt han mig ganske og for bestandigt.

Rahbek havde eet Middel, der, mere indgribende end noget Andet, forbandt Liv og aandig Beskjæftigelse med hinanden, og det var nu netop Theatret. Et dramatisk Selskab, under Navn af Borups Selskab — jeg erindrer ikke om det var blevet stiftet af Ham, eller paa ny oplivet — forenede en Kreds unge Mænd og dannede det egentlige Middelpunkt for deres Forening. Fruentimmer vare udelukkede af denne Kreds. Fruentimmerrollerne bleve spillede af Ynglinger, og derved vare allerede mange ubehagelige Forviklinger, der i andre dramatiske Selskaber frembragde Stridigheder, unyttige Udgivter, farlige Lidenskaber, ja vel endog ikke sjeldent Forargelse, lykkeligt fore-

byggede. I dette Selskab var Rahbek Herre og Mester, han bestemde Stykkerne, han fordeelde Rollerne, og endskjøndt Alt havde Udseendet af en Raadslagning, fandt der i min Tid neppe nogen Opposition imod hans Villie Sted. Beskjæftigelsen med de Stykker, der skulde opføres, var nu et sandt Studium.

Der blev kun sjeldent spillet; hvis jeg erindrer ret, kun een Gang om Maaneden, og i Sommermaanederne slet ikke, desto større Omhu kunde der anvendes paa enhver Forestilling, og den, der spillede, kunde i de sidste Dage førend Opførelsen af et Stykke, næppe tage sig noget Andet for. Stykkerne blevé læste, Stykkets Oprindelse, Forfatterens Hensigt, Maaden, hvorpaa enhver Rolle maatte tages, blev vidtløftigt omtalte. Kjøbenhavns Beboere skattede sig lykkelige, naar de kunde bivaane Forestillingerne, man trængde sig næsten mere til disse, end til det offentlige Theater, og mange af de meest fortjente Skuespillere bivaanede dem, naar de ikke selv vare beskjæftigede. Jeg spillede kun to eller tre Gange, og man havde Mangehaande at indvende imod mit Spil. Den Selvtillid, med hvilken jeg optraad i det forrige Selskab, var forsvunden, den mangfoldige Snak om den Maade, hvorpaa mine Roller maatte

tages, gjorde mig fortvivlet. Det gik mig her, som med Talen. Jeg formaaer kun at tale, naar en Gjenstand ganske opfylder mig, naar den svæver levende for mig i sin Totalitæt, med alle sine Dele. En Tale, der maa anerkjende ydre Hensyn, hvis Indhold skal opstaae af det Nærværendes Forhold, lykkes mig aldrig. Den af Göthe saa høitskattede Evne, at kunne gribe enhver frembudt Leilighed, for at gjøre den til Gjenstand for en heldig Tale eller et Digt, besidder jeg slet ikke. Det Billede, som jeg havde gjort mig af en Rolle, og indenfor hvilket jeg i det mindste kunde bevæge mig frit og mageligt, blev forstyrret af fremmed Reflexion, og med det, der blev paatvunget mig, blev jeg aldrig færdig.

Desto mere udmærkede Andre sig. Der var Skuespillere iblandt os, der erholdt en virkelig Navnkundighed. Rahbek selv spillede gjærne, ja med Lidenskab, vidste vel ogsaa at vælge de for ham passende Roller, men hans Sprogs skjærende Eiendommelighed var ham dog bestandigt i Veien. Ogsaa det offentlige Theater erholdt et Medlem af vor Midte, en Søn af en anseelig Embedsmand, en aandrig ung Mand. I vort Selskab gjaldt han for et stort Talent; det snævrere Rum, hvori vi bevægede os,

den tarvelige Omgivelse, hvorved Tilskuerne ikke kunde blive adspredte, ogsaa deres fortrolige Nærhed, henvendte Opmærksomheden paa de finere Enkeltheder af Spillet, paa Mimiken. Selv Rahbek synes at have overseet, at det Bifald, der under saadanne Omstændigheder blev vundet, ingenlunde lader slutte til et lignende paa et offentligt Theater. Ja den Vane for en snævrere Kreds at udkaste et omhyggeligt gjennemtrængt Miniaturbillede af en Rolle, kan vel ganske tilintetgjøre den Evne at bringe et Billede, der behager langtfra og maa henkastes i store Træk, i Stand. H. var en aandig interessant ung Mand, hvis Tilbøielighed til Theatret var bleven til Lidenskab, især udmærkede han sig ved et utroligt mimisk Talent. Nogle af hans forunderlige Mesterstykker af dette Slags nød hans Venner. Han slukkede om Aftenen Lyset; vi sade i Mørket og nu hørde vi Stemmer af en indtrædende, velbekjendt Universitetslærer forbre en Flaske Viin, en anden fulgde efter, derpaa en Tredie, en Fjerde, ja lidt efter lidt vel syv eller otte Personer. De vare Alle os vel bekiendte, respectable Mænd og Enhvers Sprog blev efterlignet paa den meest stuffende Maade. De begyndte først en langsom noget kjedsommelig Samtale imellem hverandre, men

denne blev bestandigt varmere, Tale og Svar afvexlede hurtigere, de kom i en Strid, der bestandigt blev hæftigere, endelig tabde de al Holding, udskjældte hverandre gjensidigt, Ingen lod den Anden komme til Orde, de streg til hverandre, faldt hverandre i Haarene, det var fuldkommen som om flere rasende Mennesker vare i Stuen, og dog adskilde vi tydeligt, selv under den største Forvirring, de Mænds Stemmer, som vi ellers kun vare vante til at høre i deres rolige, værdige Holding. En meget forstandig ung Mand, der behandlede sit Fag med Alvor, der besad saadanne sjeldne Færdigheder, maatte som Skuespiller vække de største Forhaabninger. Ogsaa Publicum syntede meget og vi længdes med Utaalmodighed efter den Dag, da han offentligt skulde træde op, vist ogsaa troede han op med Bifald, men vi maatte sige os selv, at han ikke fremkaldte det Indtryk, som vi ventede. Han syntes at være en Anden, hans Spil labde sig i det store Rum.

At han var bleven Skuespiller var i Kjøbenhavn maaskee mindre paafaldende, end det vilde have været et andet Sted; Skuespillerne vare ikke, som ofte i Tyskland, Eventyrere fra fjerne Egne, om hvis tidligere Stjæbne man intet vidste, eller og erfarede

det Selsomste; de vare for det meste opvorede under vore Øine, og man forbandt med en Skuespillers Beskjæftigelse, allerede siden Holbergs Tid noget, der befordrede Sæderne, noget Ærefuldt. Den Fordom, som, den Tid i det mindste, paa andre Steder udelukkede Skuespillerne af Selskabet, var her ringere og Madame Rossing blev anseet for en af de respectableste Koner i Staden. H. erkjendte kun alt for snart, at han havde forstyrret sin hele Fremtid. Publikum var ikke tilfreds med ham og han troede at have tilstrækkelig Grund til ikke at være tilfreds med Publicum. De havde, troer jeg, begge Uret.

Imidlertid blev vor Forlystelse, som vi vel og kunde kalde et Studium, og som gjorde os saa lykkelige, ikke bedømt eens i alle Kredse. De Gamle troede, at vi bleve bortdragne fra alle grundige Studier, en Tro, der rigtignok snart maatte forsvinde. Thi netop de unge Mænd, der siden udmærkede sig meest i de Fag, som de havde valgt, der bleve de dygtigste Embedsmænd og de grundigste Lærde, have været Medlemmer af dette Selskab. Her lærte jeg først at kjende Thorvaldsen, hvis beundringsværdige Talent ogsaa den Tid blev anerkjendt i Danmark. Han forekom mig høist indtagende, hans rand-

Stikkelse, hans udmærkede regelmæssige Ansigtstræk og hans stille Væsen maatte interessere Enhver. Han taelde gjerne over sit Fag, og ved ham erholdt jeg først et anskueligt Begreb om Kunsten. Kunstverdenen laa overhovedet endnu langt borte fra mig. Om Maler- saavelsom om Billedhugger-Kunsten hørte jeg kun lidet, og mit Øie forstod ikke at opfatte en Byon Stikkelse reent, som en Saadan, og aandigt at overere den. Omendskjøndt den danske Regjering opmuntrede og understøttede Kunstnere forholdsmæssigt med større Gavmildhed, end nogen Anden i Europa, endskjøndt de Danske tidligere udmærkede sig i Rom ved Zoega, Karstens, ligesom syldigere ved Thorvaldsen, var dog Kunstkjenderiet i Landet selv indsluttet i en meget snæver Kreds. Interesse for Kunsten holdt for et Slags fornemt, og sjeldent Liebhaveri, og mig foresvævede den som noget aldeles Selsomt og Underligt, men tillige som noget Forborgent. Hvad Grækerne havde leveret i Plastiken, Italienerne i Maleriet, havde jeg vel i Almindelighed erfaret, og Raphael, Coreggio, Michael Angelo vare mig vel, ligesom Phidias og Praxiteles, historisk bekjendte, men Kunstverdenen hævede sig for den stille Længsel i det fjerne Syden, ligesom de Bjærge, som jeg onskede

at lære at kjende nøiere i Norden. At der i Nærheden af mig laa Kunstgjenstande, eller Gjenstande af en Kjærgnatur, der vare Opmærksomhed og et Studium værd, erfarede jeg først, efterat jeg var bleven halv fremmed for mit Fædreneland. Thorvaldsen var den første Kunstner, som jeg overhovedet lærde at kjende i Verden, hans Gestalt havde allerede noget Plastisk: Naturen syntes med den formende guddommelige Kraft ogsaa at have givet ham den skjønne Form selv. Jeg saae flere af hans Modeller; han taalde flere Gange med mig om sine Udkast; nærpe vil den store Kunstner erindre sig disse Samtaler. De Dine, der saa længe vare forblevne lukkede, kunde han ikke aabne. Jeg var lig en Blind, der endnu ingen Gjenstande formaaer at adskille, som Lyset træffer smerteligt; en vunderlig Længsel greb mig; men Skjæbnen vilde, at de nærpe aabnede Øine snart skulde lukke sig igjen; kun som en Drøm traad hine Øieblikke af et pludseligt Lys mig forbigaaende imøde og vedligeholdt den slumrende Længsel.

Paa samme Maade var Musikken mig nær og fjern; simple Melodier kunde ryste mig og røre mig til Taarer. Overhovedet ligger denne Kunst indenfor bestemte Grændser det naturlige Menneske alt for nær, den

trænger sig ind i hans inderste Væsen; selv hvor dens indre, lovmæssige Ordens skjulte Gaade, der ligesom dannes sig i Univeret, i Gemyttet ligeoversor det Øre, bliver skjult for den endnu tillukkede Sands. Musik var den Tid i Danmark ligesaalidt for Piger som for Drenge et væsentligt Dannelseselement. Man fandt, selv i de bedste Familier, kun sjeldent et Instrument, eller Hænder, der forstode at behandle det. Ører, der vare oplukkede for mere, end for Toner af en simpel Kirke, eller Folke-Sang, traf man sjeldent. Vi hørde vel undertiden Oratorier, men jeg hørde Ingen i min nærmere Omgang, der formaaede at fatte og begribe dem. Den ogsaa i Tydskland bekjendte Kapelmester Schulz (en Tydsker) var almindeligt elsket og agtet, men ogsaa hans Musik blev, idet mindste blandt os, kun forstaaet, forsaavidt den sluttede sig til den simple Sang. Operaen var derfor uforstaaelig, ja kjedsommelig. I det Aar, i hvilket jeg besøgde Theatret saa flittigt, bleve Dronningen af Golkonda og Mozarts Tryllefløite opførte. De bleve anmeldte som Mesterstykker, men kun paa meget Faa gjorde de noget Indtryk ved Fortrinnene af deres Composition. En Opera, hvis Musik andetsteds blev roest meget, — den heed, troer jeg, Jaco-

binerhuen, — blev formeligt udpeben; Mishaget havde rigtignok ogsaa en politisk Grund. Os behagede kun de saakaldte Syngestykker, endskjøndt vi dog vare tilbøielige til at erklære Sangen i dialogisk Form for høist unaturlig. To saadanne Stykker, forfærdigede af den danske Digter Thaarup og componerede af Schulz, havde en national Interesse og djorde et stort og blivende Indtryk. Det Ene af disse heed Høstgildet, det Andet Peters Bryllup. Det var simple, idylliske Scener, blandede med landlige Sange og nogle Duetter og Chor, der vare meget naturligt anbragte; nogle Sange vare sande Folkesange, og have vel ogsaa endnu vedligeholdt sig som Saadanne.

Saaledes var Kunstverdenen i alle sine Retninger bleven mig fuldkommen fremmet, og selv Poesien traad mig imode i meget snævre Skranker, som jeg rigtignok paa ingen Maade var tilbøielig til at anerkjende. Allerede om Holberg maa man paastaae at hans Berørelse med Poesien egentligt grunder sig paa Hadet til den. Dette var i Sandhed poetisk og kunde være det. Han bekjæmpede det Udsvævende og Manererede ved Poesien med en virkelig digterisk Lune; men for hans Opfattelse af Livet

laa der dog en uovervindelig indstrænket, prosaisk Anskuelse til Grund. Kjærligheden fremstillede sig nyttern, og hvor det Positive i Livet traad frem, ytrede det sig med den torreste, aandløseste Forstaaelighed. Og noget af denne spidsborgerlige Anskuelse opdagede vi blandt os selv der, hvor Trangen til en poetisk Opfatning af Livet søgte at hæve sig over det Dagliges Skranker. Store Tragødier bleve aldrig givne. Den Mueligheden, at bringe Nathan den Vise paa Skuepladsen, blev betragtet næsten som et phantastiskt Ideal, omtrent som Mueligheden af at skrive Göthes Faust en Tid lang i Tydskland. Göthe, Schakespeare, ja selv Schiller vare fuldkommen fremmede for Skuepladsen. Alle dramatiske Forestillinger indstrænkede sig til Stykker af Holberg, Kotzebue, Iffland, og af nogle franske og engelske Forfattere. Blandt de Nationale gjorde et Skuespil af Heiberg, Virtuosen, især Opsigt. Dette Stykke behandlede et af Folkets Yndlingsthemaer, og holdt sig længe. Hovedpersonen er nemlig en tysk Vindbeutel, der ved sine Gasconader, gale Projecter og Bedragerier bringer en Familie i Forvirring. En Dansk gjorde i det samme Aar et Forsøg i det høiere Drama. Tragedien Dyveke, Christian den Andens Elskede, vakte

megen Opsigt iblandt os, ja en sand Enthusiasme der blev forøget derved, at en smuk ung Skuespillerinde, som jeg siden kommer til at omtale, spillede Hovedrollen, og endnu mere da Forfatteren (Samsø) kort derefter døde i sine bedste Aar, og efterlod en ved sin Dannelse udmærket Bruud. Denne Tragedie, der berørte dybere Momenter, end sædvanligt, den unge indtagende Skuespillerinde, der vakkede mere end blot Beundring, Forfatterens pludselige Død, hvis Bekjendtskab jeg kort tilforn havde gjort, den sørgende Bruud, som jeg vel ikke kjendte, men hvis Ynde og Aandsdannelse jeg havde hørt rose, hensatte mig i en Stemning, der vedvarede i nogen Tid og kastede mig tilbage i den phantastisk drømmende Eensomhed, der i min Barndom forskafede mig saa megen og ofte smertelig Nydelse. Jeg afskilde mig en Tid lang fra mine Venner, og begyndte at gjøre Udkastet til en Fortælling, hvis Begyndelse, Midte og Ende næsten bleve udarbeidede paa een Gang, og saaledes blev liggende fragmentarisk. Mangehaande blev begyndt paa en lignende Maade, men ikke bragt til Enden; og hvad der var nedskrevet blev min egen Hemmelighed; thi jeg indsaae vel at det, der paa en saadan Maade flod af Pen-

nen, var noget ganske Andet, end det, der blev roest af dem, der omgav mig som det Høieste og Fortrinligste. Det var den Verden, i hvilken Göthe havde draget mig ind. Den Tid rystede, ved Siden af Faust, der altid dybere, endskjøndt endnu bestandigt dunkelt oplukkede min inderste Tilværelse, især Egmont mig. Jeg erindrer, at jeg, dybt greben af dette Skuespil, der altid forekommer mig som den skjønneste Blomst af Göthes digteriske Liv, vovede at yttre mig for den ældste Mynster. Han afviiste min varme Fremstilling koldt, og med den Bemærkning, at Egmont ikke var andet, end en ubesindig Fændrik, hvis uforstandige Ungdomsstreger, der ikke kunde forsones ved selve Døden, maatte vække mere Modbydelighed, end Deeltagelse. Jeg var fornærmet i mit dybeste Indre; jeg følde, at jeg tilhørde en Verden, der var fremmed for den, jeg levede i, og fra nu af blev den en vedvarende Hemmelighed for mine Venner, og maatte vel ogsaa blive det, thi jeg var, om og dybt bevæget, dog fuldkommen i det Uklare over Dannelsen af denne Verden. De Følelser, der gjennemtrængde mig, det høiere og mere betydningsfulde Liv, der foresvævede mig, kunde ingen sikker Form erholde. Hvad der opfyldte mig berørte

alle Livets og Tænkningens Momenter, men det fandt intet Støttepunkt af noget Slags udenfra, og jeg selv var saa usikker; hvad jeg tænkte eller nedstrev forekom mig saa forvirret, uklart og piinte mig mere end det skaffede mig Nydelse. Da gjorde jeg mig vel al Umage for ikke alene at skjule det allevegne Fremmede, og hvor den sagteste Hentydning sigtede til det strængt Dadlede, men ogsaa for at undertrykke det som en ængstende Drøm. Men den qvindelige Kjærligheds dybe Mysterium, endskjøndt ved Forholdenes Magt i en ulovlig Form, saaledes som den foresvævede mig ved Göthe i Faust og ved Klara i Egmont, forfulgde, foruroligede mig bestandigt. Lederne i Skuespillene forekom mig nu saa nyttesløse, de Elskendes Kummer og Nød saa jammerlig, at jeg i den hæftige Eensidighed tabde al Sands for dette Liv, der dog som et let Spil med Sorger og Ulykke, i flere Skuespil besidder en eiendommelig Værdi ved den kunstige Behandling. Naar jeg sad i Skuespilhuset, naar jeg levede i mine Venners Midte, kunde jeg af min hele Sjæl tage Deel i deres Spog, i deres Kritiker, i deres Nydelser. Hvad der piinde mig i Ensomheden, forsvandt da og blegnede, jeg kunne i Stilhed udlee mit indre Sværmeri, som en Daarskab

jeg kunde, hvor dybere Yttringer af et lignende Slags bleve tydelige hos andre Skribenter, spotte over dem med mine Venner, og min ungdommelige Letsindighed hjalp mig at bestaae i en Kamp, der kunde være bleven farlig for et betænksomt, mere alvorligt, mindre bevægeligt Gemyt.

Og saaledes henfatte jeg mig nu igjen i den aandige Virksomhed, i hvilken jeg levede, der tilhyllede mit aandige Liv. Selsomt tør jeg vel kalde det, at mit hele Liv var et ganske omvendt, naar man sammenligner det med det Sædvanlige. Unge Mænd i vore Dage anspore sig for, kjæmpende mod den eiendommelige Verden, at styrte sig i den aandige Rigdom. Men jeg søgde at tilbagetrænge Tilbøieligheden til Speculation — thi denne var det dog, der, endnu navnløs, strædde at røre sig, — til Poesien, saavelsom de religiøse Erindringer, for at berøre mig med Livets Prosa, og det lykkedes mig virkelig i det Hele. Voss, Hölty, Stolbergerne med deres Forbundne syntes dog at frembyde meget, der hentydede paa mine Drømme, og jeg søgde at bilde mig ind, at dette kun saaledes under Tømme og Tvang turde vove sig frem i den legitime Poesi. Men især beundrede mine Venner Matthison, der

rigtigtnok af alle stod mig fjærnest. Den Retning, vi i Fælledsskab vare komne ind i, vilde have været endnu mere aandigt indskrænkende, dersom ikke en mægtig Aand, der beherskede os ved Lærdom, Poesi, Religion og paa en vis Maade ogsaa ved Speculation, af os var bleven læst, beundret og som det aandigt fortrinlige, Alt i sig forenende Middelpunkt for vor Stræben, ære og høitagtet. Det var Lessing. Om vi endog uden Rahbek lærde at kjende denne Skribent og fandt os tiltrukne af ham, bidrog dog hans Indflydelse meget til at vinde os for denne rige Aand. Ogsaa mig tilfredsstillede han i en langt høiere Grad, end nogen Anden. Göthe lovede mig vistnok større Skatte, men de vare dybt begravne paa et ubekjendt Sted. Den Aand, der skulde vise mig Stedet, hvor Skatten laa, manglede, og om jeg endog maatte betragte den som mig tilhørende og ikke formaaede at opgive den urolige Søgen, om jeg endog i forbigaaende Øieblikke troede at kjende den dybe Hule, i hvilken den var indesluttet, manglede jeg dog den Trylleformel, der kunde aabne den og bringe den for Lyset. Lessing derimod omfattede alle Retninger af Historien, og behandlede dem alle med sikker Driftighed og med forstandig gjennemsigtig Let-

hed. Jeg var aldrig mere lykkelig, end naar jeg havde læst en eller anden Opsats af Lessing, den maatte behandle hvad den vilde. Det var ikke Indholdet alene, ja ikke engang dette fortrinligt, der trak mig til sig, det var endnu mere Fremstillingens klare i sig selv afsluttede Form. Jeg læsde Alt, hvad jeg kunde faae fat paa af ham, med en sand Graadighed. Stridighederne med Götze, Ernst og Falk, Menneskeslægtens Opdragelse, ja endog mange korte Opsatser i Miscellerne, som hans Broder havde udgivet, henrykkede mig, naar jeg nylig havde gjennemlæst dem, om de end ikke siden efter tilfredsstillede mig paa en blivende Maade. De wolfenbüttelske Fragmenter havde ingenlunde den Magt, at de kunde ryste den i min Barndom grundede Tro, ja de virkede meget mere omvendt, de fremkaldte en afgjort, ja en hæftig Modstand. Jeg troede endogsaa at finde hos Lessing selv den vedvarende Ærbødighed for det religiøse Element; og den Skare af Oplyste, der kaldte sig hans Brødre og vovede at trænge sig til ham, var ham paa ingen Maade behagelig. Vel erkjendte jeg, at hans lille Skrivt om Menneskeslægtens Opdragelse i sin Consequents førte til en Anskuelse, mod hvilken jeg paa enhver Maade var nødt til at opponere: at ogsaa

Christendommen i sin historiske Form, som blot Udviklingstrin, maatte blive opofret for den fremskridende Tanke. Men Religionen var ham dog Aabenbaringen af en guddommelig Villie, og Betragtningen formaaede aldrig at udgrunde denne i dens Dybde. Han maatte jo dog selv betragte sit Forsøg som et mislykket, sit lille Skrivt som et ufuldstændigt. Saaledes blev Religionen mig endnu bestandigt et helligt, uudgrundeligt Mysterium, endskjøndt jeg slet ikke følde Trang til at slutte mig til en Menighed, at tage Deel i en Gudstjeneste, eller i Sakramentet. Jeg erkjendte min Tilværelses hellige og dybeste Midtpunkt, men jeg taalde det kun, thi Dagens Nydelse, Videnskaberne og Livet beskjæftigede mig ganske og aldeles. Og dog kunde heller ikke dette tilfredsstille mig, men henviisde uafladeligt til et Høiere, der syntes mere at skjule, end afsløre den Tankeverden, hvori jeg levede.

Dog jeg vender tilbage til Fremstillingen af vort Liv paa den Tid. Der yttrede sig i det den haabefulde Tillid, hvis egentlige Grund, hvordan den endog maa yttre sig, dog var en Tro paa Tilværel-

sen, der endnu ikke var gjennemgravet af nogen forstyrrende Tvivl og fortæret i alle Livsmomenter. Selv Theatret og Lysten til dette bevilsde en Længsel efter et Høiere, som det sædvanlige Liv tilhyllede, men ikke formaaede at fortrænge. En over al Kritik liggende Tro paa dets Virkelighed var fremherskende. Vel toge vi Deel i Skuepladsens Vildfarelser, vi vænnede os til at finde Glæde i et Ringere, ja endog i noget Uværdigt. Vi morede os, hvor vi ikke burde, ved Forestillinger, som vi burde have erkjendt i deres Plathed og afsmag; men dog laa der i denne Interesse selv et Moment, der formaaede at føre os ud over de snævre Skranker, indenfor hvilke vi bevægede os. Vist nok er den daglige Tilfredsstillelse, som vi finde i et Ringere, høist farlig, den sløvgjør Sindet bestandigt mere; men naar vi ved en eller anden Begivenhed blive førte voldsomt ud af den lokkende Omgivelse, opdage vi i denne selv, der nu ligger tydeligt for os, dens Skranker, og det som før tilfredsstillede os, ja synes os at være noget aandigt Fremmende, træder os nu som noget Hemmende imode. En høiere Tilfredsstillelse, som jeg med Taknemmelighed erkjender, benyttede min egen Daarskab, for at sætte mig i en saadan, for mig gavnlig Stilling.

Dog i Kjøbenhavn bedøvede jeg mig mere og mere med de Glæder, der omgav mig. Der var endnu en Livslyst i Alt, en frisk, naturlig Stræben, der ikke blot var opstaaet af en udmattet Reflection, først dræbt, og derpaa kunstigt dannet, ikke en, der prunkede i sin Hulhed og var overkalket med hoppende Aandrighed, som den i min høiere Alder paatrængde sig mig og vakde min Modbydelighed, ja min Vrede.

Den danske Ungdom elskede den Tid de selskabelige Glæder, ikke de udmattende Dinéer, der siden bleve Mode, meget mere de lystige Drikkelag om Aftenen, der rigtigt nok ofte varede til ud paa Natten. Man maa ikke troe, at disse vare saa særdeles umaadelige, især der, hvor Rahbek ledede den selskabelige Glæde. Den Vin, vi nøde, blev mere besjunget, end drukket. Den Tid, i hvilken jeg levede, og den der gik kort foran, dannede i Danmark især Drikkepiernes Epoche. De opfattede rigtigt nok en cynisk Anskuelse af Livet. Deres Hovedthema var modig Sorgløshed, der med Humor opfattede alle Livets Trængsler som et muntert Spil, beloe dem og afvilde dem med Lethed. Naar jeg overskuer disse Viser, — og Rahbek selv har forfærdiget Flere — hvorledes de

vare opstaaede ved en Mængde Digtere, og endnu bestandigt i min Tid bleve digtede for vor lystige Kreds, maa jeg i Særdeleshed beundre den Rigdom, der aabnede sig i dette, som det lod, simple Thema, og den altid paa ny morende Mangfoldighed af Billeder og Fremstillinger, saavelsom det digteriske Sprogs naturlige Lethed. Man saae af dette, at vi vare derved med vor hele Sjæl, og jeg tilstaaer, at det bliver mig svært at betragte disse min tidligere Ungdoms glade Momenter med nogen synderlig Anger.

Vi havde i nogle Dage beskjæftiget os med en Ivver, som jeg vel kan smile ad, med et Stykke, øfte med et middelmaadigt. Det var os i denne Tid vigtigt og betydeligt. Naar nu Rollefordelingen havde fundet Sted, sogde Enhver levende at hensætte sig. i Sin. Dette var os en meget alvorlig Forretning. Vi beskjæftigede os fra dette Øieblik af ikke let med noget Andet, og betragtede den Dag, da det skulde opføres vel ikke ganske uden Sorg, men dog som en Dag, da der ventede os en Triumph. Nu kom de lystige, mangen Gang ogsaa besværlige Prøvetimer, Uordenen tiltog, Rahbek dadlede, viisde tilrette, underviisde. Forgjæves paastod han, at i det mindste Generalprøven skulde foretages med en virkelig Forestillings

Nøiagtighed. Mangeslags ydre Fornødenheder mangle og maatte anskaffes. De unge Mænds Fruentimmerdragter var sjeldent fuldstændige ved Haanden; den sidste Prøve endtes sædvanligt med mange Slags Sorger, men de tjende kun til at holde Enhvers Opmærksomhed for Foreſtillingstimen i Spænding. Denne kom, vi erfarede let ved Medlemmer af Selskabet, der ikke spillede, med Tilskuernes Tilfredshed. Sædvanligt troede Enhver, at han havde Grund til at være tilfreds med sig selv, og ligesaa streng Nabbet var ved Prøverne, ligesaa mildt bedømde han dog i Almindelighed de ved Opførelsen begaaede Feil. Efter denne viisde han sig næsten altid tilfreds med Alle. Det var ham selv om at gjøre, ikke at forstyrre Munterheden ved det nu paafølgende Gilde; og enhver lystig Vildfarelse, som ikke skadede det Hele, var saaledes opfattet, at den ikke krænkede, men meget mere forøgede Glæden.

Tilskuerne havde bortfjærnet sig, Enhver afførde sig sine Theaterklæder. Et langt Bord blev dækket paa Scenen, mellem den sidste Akts Coulisser, og det muntre, men frugale Maaltid tog nu sin Begyndelse. Hvor længe det end varede, tømmede dog næppe Een sin Flaske; Samtalerne vare mangehaande; om

det Stykke, der var bleven givet, blev der slet ikke talt, hvis ellers ikke Noget ved Opførelsen gav Leilighed til en munter Spøg. Ofte tog Samtalerne en alvorlig Vending, men denne frembød sig da paa en naturlig Maade. Den oppakte inderlig glade Stemning passede særdeles godt for det Alvorlige. I disse Timer kom de danske Digteres Værker og Stjærne paa Bane. Mig vare vel den danske Poesies fortrinligste Værker allerede bekiendte fra min tidlige Ungdom. De to Heroer fra den nærmestliggende Fortid forestillede begge min egen Tilværelses mod hinanden stræbende Momenter, Ewald den mørke Alvor og Wessel det letsindige Overmod. Begge vare høist eiendommelige, ja mærkværdige Mænd. Poesien havde virket forstyrrende paa deres pdre borgerlige Stilling. Ewald især havde ført et forvildet, eventyrligt Liv. Wessel levede uden nogen Ansættelse i forglos Selskabelighed, Begge levede i trange Kaar, ligesom de ogsaa Begge døde i deres bedste Alder. Ewald var en sand Digter, meget dybere end den Skole, han var gaaet ud fra. Det var den paa den Tid endnu herskende Engelske, der blev repræsenteret af Milton, Pope og Andre, vel ogsaa af tydske Digtere. I hans Stykker, som Baldur og Fi-

skerne forekomme Digte, der udtale den allerdybeste digteriske Anskuelse. I det sidste Stykke er en Sang, der vel lader sig sammenligne med Göthes Fisker; den samme digterisk mystiske Anskuelse af Vandets Tillokkelser udtaler sig paa en gjennemgribende Maade, og Digtet er, om jeg ikke tager feil, ældre end Göthes. Denne var ham næppe bekjendt, medens han levede. For Ewald, den af Naturen begunstigede Digter, aabnede sig først Modersmaalets behagelige Dybde, den aandige Bevægelighed, der føier sig til det i sit Inderste rystede Gemyts meest forborgne Tanker, og som lader Toner af Lyst og Smerte trænge frem af den rystede Sjæls Inderste. Hans Harpe anslog før og tidligere, end Göthe fremtraad i Tydskland, de bævende Strænge, hvis Musik uddannede sig ved Oehlenschlæger. Med Rette bliver han æret af sit Folk. Jeg maa med Taknemmelighed holde ham fast i min Erindring, thi bestandigt erindrede han mig om den skjulte Skat, som jeg bar i mig og som altid slap fra mig, naar jeg vilde gribe den. To af hans Sange ere blevne nationale og det med Rette. Den Ene besynger Danmarks Ære, Roes og Styrke, dets Sømagt. „Kong Christian stod ved høien Mast“ — saaledes begynder den —

det var Danmarks store Konge, Christian IV. Allerede til Aars ledede han selv et Søslag med de Svenske; i Slagets Hede traf en Splint ham, saarede hans Øie og nedstyrtede den gamle Helt. Allerede ubrød Forvirringen paa Skibet, Modet sank, man troede, at Kongen var død. Da reisde han sig stærk og dristig op, et Klæde skjulde hans blodige Øie og han raabde: „Mod, I danske Mænd, Kongen lever!“ Og saaledes blev han staaende i hele Timer, ledede Slaget og tilkjæmpede sig Seieren. Det blodige Tørklæde bliver endnu opbevaret; enhver Dansk ærer det, som en Reliquie; Ingen seer det uden dybt bevæget at tænke paa Danmarks forsvundne Storhed og paa den store Konge, der, indskrænket ved en ham afvungen Haandfæstning og ved en overmodig Adels Magt, alene ved sin stærke Personligheds Kraft, gjorde sit Land lykkeligt. Til disse Erindringer knytter Sangen sig, og de vedblive at leve i enhver Dansk ved denne. Den Anden besynger Sømændenes stærke Liv overhovedet. Den flyder let hen og intet steds forstyrret i den bestandigt mere frembrusende Begeistrings uhemmede, levende Strøm. Det Beundringsværdige ved disse Sange er den fuldendte digteriske Præcision i Udtrykket. Man finder intet

overflødigt Ord, intet Spor af Tvang, ethvert Ord staaer paa sin Plads, det er en virkelig klassisk Fuldendthed, som i Göthes meest heldige Digte. Vel var Ewald ikke saa mangfoldig og rig, som Göthe, men de faa, dybe Strænge, som han anslog, bævede igjen i mit Inderste, og tilhørde den, mig endnu dunkle Verden, til hvilken Göthe hentrak mig. Og dog skulde ogsaa denne Digter, ved den Maade, hvorpaa min Omgivelse opfattede ham, fremkalde en Grund til en indre Modstand. Et Stykke, kaldet »den dramatiske Journal« havde vakt en hæftig Strid mellem Officiererne og den studerende Ungdom, det kom til Haandgribeligheder i Parterret, og der opstod en hæftig literair Strid. Overhovedet maa jeg bemærke, at Parterrets tilbagetrængte gamle Magt hænger nøie sammen med den hendøde Lyst til Skuespillet. Den frie offentlige Mening turde rigtigt nok næsten kun yttre sig her, men her ogsaa levende og uhæmmet. Mangen Raahed kan være forsvunden med Parterrets Indskrænkning, men med denne ogsaa den levende Interesse. Vi have det nu begvemmere i vore indsluttede Sæder, det er ikke at nægte, men ogsaa den levende bølgende Aand er indspærret i disse og kan ikke yttre sig. Naar en Mand træder i hæftig Be-

vægelse ind i din Stue, saa bed ham at sidde, han bliver da koldere, siger Kant i sin Anthropologi.

Hine Stridigheder bevægede nu Ewald til at tage Parti mod Officiererne; han skrev et Stykke de brutale Klappere, der endnu i min Tid blev beundret som et Mesterstykke af Vittighed; især fandt Hahbek Behag i en udførlig Udvikling af dette Skuespils Fortræffelighed, og hans Autoritæt havde en stor Vægt. I denne Beundring kunde jeg nu aldeles ikke tage Deel. At en ringe, ubetydelig Kamp, der fra ingen Side kunde have digterisk Interesse, blev af en Digter, som Ewald, slæbt igjennem et Skuespil af flere Acter syntes mig snarere ynkværdigt og ham paa ingen Maade værdigt.

Wessel dannede som komisk Digter en Modsætning til Ewald, han var især, ligesom denne, bleven dannet i den engelske Skole, han levede i ligesaa trange Kaar, men forgjæves fra den ene Dag til den Anden, og naar disse to Digtere end ikke gjensidigt angrebe hinanden, dannede de dog to ligeoverfor hinanden staaende Partier. Wessel var en født Nordmand og det norske Selskabs Stolthed, om hvilket der siden skal tales. Hans Humor erindrede om Butlers i Hudibras, og hans komiske versificerede Drama Kjær-

ligbed uden Strømper, i hvilket den franske Tra-
goedies høie Pathos bliver gjort latterlig, er fuldt
af Vid og Lune. Wessel blev betragtet som den før-
ste comiske Digter efter Holberg; ogsaa hans Ud-
fald bleve ofte gjentagne i vore Samtaler, og omend-
skjøndt de, som jeg tilstaaer, kun lidet behagede
mig, og dette Slags Parodier ikke forekom mig at
have synderligt digterisk Værd, kunde jeg dog godt
lide hans lette Vittighed i det ovennævnte Drama
og i hans komiske Fortællinger. Ogsaa Baggesen
sluttede sig, da han fremtraad, til hans Maneer at
fortælle paa. Denne Digters løse Liv leverede en
Mængde Anecdoter, der gjorde ham næsten ligesaa
berømt som hans Digte og vare hver Mand i Lan-
det bekjendte. De dannede, kan man sige, et Heelt
med hans Digte, saa meget mere, som han ligesaalidet
som Ewald var nogen frugtbar Skribent. Dramaet
var hans første Værk: hans Fortællinger ere ikke
uden Tillokkelser, men let henkastede, og han var lige-
saa bekjendt for sin Ladhed, som for sit Lune. Naar
han erholdt en Sum for et Arbeide, var den inden
nogle faa Dage bortødslet paa en letsindig Maade;
hans Venner søgde da vel at bemægtige sig en Deel
af hans Penge, for at forbedre hans sædvanligt me-

gt forsømte Garderobe. Var Summen fortæret, bleve de bedste Klædningsstykker satte ud. Da han engang var nødt til paa en saadan Maade at sætte et Par nye Støvler ud, og maatte tage sin Tilflugt til et Par gamle, forslidte, fandt han i den Ene en Mynstand, og opdagede til sin Glæde en Pakke Banksedler. Han var, fortalde man, naar han besad en hans Dine betydelig Sum, tilbagebetalen, ja hovmodig imod sine Venner. Da han engang stod i Theatret, viiste han sig saaledes imod de Venner, der stode ved Siden af ham; paa een Gang blev han høist venlig og snakkesom. »Hvad er der mødt Dig?« — sagde Een af dem til ham, — »Du er jo forvandlet.« — »Man har« — svarede han, — »i dette Øieblik stjaalet mig Pengene ud af Lommen.« Paa Gaden blev han anfaldet af en Hund; han greb efter en stor Steen, kastede denne efter Hunden og traf den saaledes at den døde. Eieren, en stor stirkaaren Slagter, besluttede at hævne sig. Han havde ladet betegne sig Personen, og da han engang mødte ham paa Gaden, stillede han sig trodsigt ben for ham og spurgde: »Hedder De Vesel?« Slagteren sagde Ja, og Slagteren gav ham et voldsomt Slag. Vesel indsaae vel, at han ikke kunde

værge sig mod denne stirstaarne Figur, og spurgte ham trodsigt: „Er det Alvor eller Spøg?“ — „Det er mit fulde Alvor!“ — forsikrede Slagteren med en truende Mine. „Nu!“ — svarede Digteren, — „det har jeg ogsaa forudsat, thi ellers var Spøgen for grov.“ Slagteren blev ganske forvirret ved dette Svar, og de Omkringstaaende, der kjendte den almindeligt bekjendte Digter, tilstode leende, at han havde overvundet Slagteren.

Blandt hans samlede Digte, finder man et Gravskrivt, som han i en munter Time forfærdigede over sig selv; det er charakteristisk og lyder saaledes:

Han aad og drak, var aldrig glad,
Gik sine Stovlehæle skæve;
Han ingenting bestille gad,
Tilsidst gad han ei heller leve.

Der forekommer her et Ord, der slet ikke lader sig oversætte. Han gad ingenting bestille hedder ordret: „er möchte Nichts thun“ men i det danske Sprog er Dovenskaben udtrykt paa en Maade, der ikke lader sig gjengive. Naar den Danske i en slæbende, blød, langsom Tone siger: „Jeg gider ikke,“ saa ligger der i disse Ord og i den Maade, hvorpaa de blive udtalte, et saa dybt Udtryk af Dovenskab og Indolents,

at Ordene „ich mag nicht,“ om de end blive udtaelte nok saa langsomt, imod det maa kaldes fuldkommen betydningsløse, overfladiske og ustyldige; og naar man læser Gravskriften, troer man at see Digteren, hvorledes han, efter sin egen Skildring opgiver Livet af bøven Kiedsomhed og dør gabende.

Naar i vore alvorligere Samtaler, Talen var om Vessel, fandt jeg ogsaa her Leilighed til en Opposition, som jeg rigtigt nok ikke turde vove at yttre høit. I mine tidligere Aar sagde jeg i Skrivter, der bleve roesde for mig af agtværdige Mænd, og som ikke behagede mig, ofte med stor, ja pinlig Anstrængelse, Grunden i mig selv, og mange ubehagelige Dage har jeg gjennemlevet paa denne Maade. Vessel har skrevet et Læredigt, ogsaa i den da herskende engelske Smag. Man tænker derved paa en Tid, i hvilken Pope og Addison foredrog de trivielleste Moralitæter i Rim. Ikke alene i venlige, lærerige Samtaler, men ogsaa i Foredrag hørde jeg med Forbauselse, hvorledes Rabbek sagde at hæve dette Læredigt over alle Vessels Digte. Han var, paastod han, ikke blot en vittig, overmodig Spøgefugl, men her i dette alvorlige Digt viisde han sig først, som en sand Digter. Han søgde gjennem flere Forelæsninger, hvori han

sønderlemmede Digtet, at vise dets Fortrin. Mig var det vel bekjendt, og jeg forbausedes; jeg kunde ikke med større Opmærksomhed følge den dybsindigste Speculation, jeg vilde med Magt opdage den aandige Skat, der skjulde sig for mig, og der hengik lang Tid, førend jeg kunde beslutte mig til at lade min egen Dom, der havde paatrængt sig mig ved den første Læsning, at dette Digt ikke indeholdt Andet, end rimede, fuldkommen trivielle Læresætninger, der vare mig ligesaa meget imod, som i mine Barneaar mine Forældres og Læreres Formaninger, gjældte. Men naar jeg ogsaa var enig derom med mig selv, opstod der en anden Uro. Rahbek og mine Venner, der gave ham Bifald, og som udøvede en imponerende Indflydelse paa mig, bleve mig en Gaade. Jeg kunde aldeles ikke begribe, hvorledes denne indre Forskjel var opstaaet, og hvorledes Mænd, som jeg agtede, kunde ansee det, der forekom mig som indholdsløst og ringe, for saa betydeligt. Det var ikke ved denne Leilighed alene, men i alle Retninger af mine Studier traf der mig kun altfor hyppigt en lignende Oval. Det var mig ikke, som den nuværende Ungdom, forundt, strax og uden nogen Eftertanke, at forkaste det, der ikke behagede mig, og jeg maa be-

tragte denne Anstrængelse for at tillægge det Værdiløse et Værd, som en af min Ungdoms virkelige Ulykker.

Naar nu i vore muntre Kredse alvorlige Gjenstande og Samtaler, der ofte vare lærerige, beskjæftigede os under den første Halvdeel af vort Maaltid, saa blev henimod Slutningen Indholdet af Samtalerne saavel mere levende, som mere lystigt og aabenhjertet.

Rahbek antydede denne forandrede Stemning af Samtalen sædvanligt ved at afsynge følgende Strophe af det vesselske Drama:

En mere viis der nævnes neppe
End Sokrates: han reed paa Kjeppe,
Og dog ei fra sin Viisdom reed.
Vi heraf drage denne Lære:
Man viis, som Sokrates bør være.
Men aal, som han, til Tid og Sted.

Rahbek havde egentlig slet ingen Stemme. Sangen klang som et Vægtervers, og hans Tale var næsten kun derved forskjellig fra hans Sang, at den Fistetone, hvori han i Almindelighed taelde, blev høiere, mere skjærende og skarp. Denne Sang var intet mindre end behagelig; den Bemærkning, at man

undertiden turde være en Daare, uden at opgive sin Fordring paa Klogskab, forrkom mig, nogle Gange gjentaget, noget taablig. Dette Slags Daarskab maatte, naar det skulde have nogen Betydning, efter min Mening, fremtræde af heelt Skind, og uden nogen Bemærkning. Denne Reflection selv syntes mig en Daarskab, der laa paa hiin Side det Tilladtes Grændse; og dog har denne slette Sang og denne trivielle Vise med stor Magt indboret sig i min Erindring, og hiin Stemning fra lykkelige og muntert henlevede Ungdomstimer, bliver vaagen med dem. Jeg reflecterede under Sangen hverken over dette, eller over Reflectionen, og det lette Spil om alle Livets Forhold, Spøgen og Indfaldene, der fulgde paa hverandre, styrkede og fuldstændiggjorde hverandre, og fremkaldte derved endnu mere Betydningsfulde, saa at ofte den rette Vittighed med sit svære Indhold kom til Syne i let, behagelig Bevægelse, som en betydningsfuld Genius, og overraskede os og veeg bort igjen, gav disse Aftener og Nætter et Værd, som de have beholdt mit hele Liv igjennem. Det var Themaet til et Lystspil af den hele Tilværelse, der midt ud af det dybeste Sorgespil, i de mangfoldigste Variationer, bar ledsaget mig til min høieste Alder; det var den inder-

lige Glæde over et muntert Spøg, den uskyldige Ironi, der maa ledsage Livets Alvor, naar denne ikke skal tabe sin levende Betydning. Mig ere disse Timer forbleyne uskatteerlige, thi en venlig Skjæbnens Gunst maa man kalde det, naar Gratierne ikke ganske bortvige af de dandsende Fauners og Satyrers Kreds.

Man har vel ofte bebreidet Nordboerne, at de have en stor Tilbøielighed til at drikke, men jeg tør paastaae, at de Aftener, vi saaledes tilbragde i overdaadig Glæde, endog hvor de svævede frem og tilbage og vaklede paa det Sommeliges betænkelige Grændse, dog aldrig sank ned til den scandaløse Plumphed og Raahed, der paa en modbydelig Maade stræmmere mig tilbage, da jeg i Jena første Gang bivaanede de tyste Burschers Ølgilder.

Vist nok endtes disse Aftenselskaber langt ud paa Natten med en let Ruus. Samtalerne bleve da behandigt mere høirøstede, gjennemkrydsede hverandre i alle Retninger; men det modbydelige, barbariske Brølen, Udtrykket af en Glæde, der var bleven dyrisk, lod sig aldrig høre. Historier fra forrige Tider, lystige og selsomme Begivenheder, fremkaldte af Ruset, vare ved Slutningen af Maaltidet vist nok de yndede Gjenstande for disse levende Samtaler. Det skal ikke

nægtes, at tidligere Digtere mere eller mindre pleiede at udmærke sig ved en ulykkelig Tilbøielighed til Udskeielse i at drikke. Et Par Begivenheder, der indtraf formedelst denne Tilbøielighed, maae finde en Plads her. En Digter, St***, der, ligesom Flere, levede uden at bryde sig om den Dag i Morgen, fandt et Tilflugtssted hos den rige og mægtige adelige Besidder af en fortryllende Ø. Denne havde gjort ham til sin Bibliothekar og han var Gjenstanden for hans ofte meget drøie Spøg. St***, der kun alt for gjærne drak, gav man engang saa megen stærk Vin, at han tabte al Bevidsthed; et Skib var færdigt til at seile bort, en gunstig Nordvest fyldte Seilene; efter al Sandsynlighed kunde det om nogle faa Timer naae sit Bestemmelsessted, Hadersleben i det Slesvigske. Den stakkels St*** var bleven trukken ud indtil Skjørten, og lagt i en Køie i Skibet, just som det seilede bort. Alt lykkedes, som man havde ventet det. St*** blev ifølge Aftale bragt til en Gjæstgivergaard, Skipperen lod sig anvise en Stue, bragde ham, afklædt som han var, indhyllet i en Kappe, til det anviste Værelse, indskjærpede Vertshusfolkene at de skulde lade ham roligt sove ud og gik bort med Kappen. St*** vedblev endnu at sove roligt i flere Timer, vaagnede

vorn og saae sig om. Han forbausedes ikke meget ved at see sig paa et ubekjendt Sted, dette havde han vel oftere oplevet, men at han maatte befinde sig paa Den, paa det grevelige Slot eller i Nærheden af det, var noget, han naturligviis forudsatte. Han blev liggende og ventede roligt paa at Nogen skulde træde ind. Endelig gik Døren op og en tyk Tjenestepige traad ind. Ulykkeligviis taelde St... næppe Tysk, og det platte Sprog var ham fuldkommen uforstaaeligt. Da han saae Pigens fremmede Dragt, og hørde sig tiltale paa Tysk, blev han hæftigt forskrækket. Pigen forstod ham ligefaalidt, og kun ved den største Anstrængelse lykkedes det ham at gjøre hende det begribeligt, at hun skulde række ham hans Klæder. Pigen sagde hele Stuen rundt og fandt Ingen. Den forstabsfulde Spøg var kun lykket alt for godt, og forvarledes Greven reddede sin Digter og Bibliothekar af den Stilling, hvori han havde bragt ham, blev ikke fortalt.

En anden Begivenhed, der ogsaa blev fremkaldt ved Drukkenskab, var virkelig ægte komisk. Et nyt Lokale var, om jeg ikke tager Feil, blevet indrettet paa Frederiksh...spital. De medicinske Candidater forestaltede en stor Indvielsesfest. Enhver havde Ret

til at modtage Gjæster; Selskabet var meget talrigt, og Mængden af de Forsamlede var saa stor, at Mange slet ikke kom i Berørelse med hverandre. Da Gjæsterne om Natten gik fra hverandre, og kun faa bleve tilbage, fandt man to Berusede, som Ingen kjendte. Man vidste ikke hvor man skulde bringe dem hen. En givt Mand, Hr. Cramer, tilbød sig, at optage dem i sit Huus. Med megen Moie erholdt man midt om Natten en Vogn. De Berusede bleve baarne ned i den. Hr. C. ledsagede den, de bleve baarne ind i Gjæstestuen, klædte af af en Tjener og lagte i en Seng for To. Sildigt vaagnede den Ene, saae sig om, forundrede sig over at han befandt sig paa et ham ubekjendt Sted, betragtede sin Sengekammerat, der var ham aldeles fremmed. Den Anden vaagnede ligeledes og den samme Scene gjentoges med ham. „God Morgen!“ sagde den Første og vendte sig til sin Nabo; denne gjentog Hilsenen. „Tør jeg spørge hos hvem jeg har den Ære at tilbringe Natten?“ Hr. R. nævnede sig. Paa det samme Spørgsmaal nævnde ogsaa Hr. S. sig. Begge vare Lærde af det ringere Slags, der ernærede sig kummerligt ved at oversætte fra Tyst, altsaa Rivaler, der kjendte hinanden ret godt af Navn og nu paa denne sel-

somme Maade gjorde dette første personlige Bekjendtskab. Høflighedsbeviserne vare forbi og Begge raabte paa en Gang. „De veed uden al Tvivl hvor vi ere?" Ingen vidste det; deres Forvirring steeg til det Høieste. Pigen kom og spurgte om Herrerne befalede Kaffe. „For al Ting sig os hvor vi ere?" — „Ih min Gud! De vide vel dog at De ere hos Hr. Cramer?" — „Hr. Cramer?" — sagde R. „Hr. Cramer?" gjentog S. De havde aldrig hørt tale om en saadan Mand. Verten kom, loede Gaaden, og tre Mænd gjorde paa den forunderligste Maade det første Bekjendtskab.

Men vor Forenings Virksomhed blev ikke alene imellem os. Lysten til ogsaa at fremtræde som Skribenter viisde sig mere eller mindre; især var det rigtignok korte Poesier, som vi allerede have omtalt, Drikkeviser eller lyriske Digte. Rahbek selv, der især vore utrættelig som populair Skribent, var den anerkjendte Kunstdommer, der afgjorde om et saadant Forsøg burde trykkes. Naar vi betragte det populaire Skribentvæsen i vore Dage, saa see vi vel, hvorledes det rører sig i alle Retninger, men dog er den, paa hvilken man paa den mangfoldigste Maade søger at

berigtige, at formere, at udvide Folkets Kundskaber, den meest overveiende. Ikke alene de særegne Skriv-ter, men ogsaa Dagbladene søge at gjøre historiske, saavelsom naturvidenskabelige og især tekniske Kund-skaber ved et populairt Foredrag mere tilgjængelige for Folket selv. Denne hele Tendents af Skribenterne hid-rører fra Folket selv, der blandt alle europæiske Folk ud-mærker sig meest ved sin praktiske Sands. De stør-ste og meest udmærkede Skribenter, de meest berømte Naturforskere i England ere fremtraadte som popu-laire Skribenter i deres Fag, ja Naturvidenskaben i sin hele Brede, alle dens Opdagelser træde ud af Skolen for at blive tilgjængelige for Folket. Fra dette Land af har den videnskabelige Popularitet ud-bredt sig til Frankrig og især til Tyskland. Men i dette sidste Land er Popularitætens historiske Side at betragte som den oprindelige. Vistnok har Tyskland ikke alene udmærkede Naturforskere i alle Grene af Videnskaben, men ogsaa iblandt de uddannede Tech-nikere viser der sig afgjorte Talenter. Men dog er-holde vi de største Opdagelser, saavel i Naturviden-skaberne overhovedet, som i Techniken, fra Udlandet. I England, saavelsom i Frankrig bliver denne Ret-ning dreven i en høiere Stiil, der antager en virke-

lig national Betydning, men det vil vare længe forend det tydske Folk, ja selv den tydske Ungdom i Almindelighed erholder en Sands for Naturvidenskaben. Tyskeren har en overveiende Tilbøielighed til Abstraction; han lytter, han fornemmer, han formaaer kun lidt at iagttage. Han seer hen over det Givne og raisonnerer over det, han tænker næsten uden at leve. Skolestriden imellem Humanister og Realister beviser dette paa en paafaldende Maade. De Første have Ret, thi de Sidste vide sjeldent hvad de ville. Et dygtigt Liv gior sig selv Plads, og hvor det berster maa al Raisonnering tie. Man behøver kun at kiende vore Universitæter for at erfare, hvor eensom Naturvidenskaben endnu staaer som Dannelsesmoment i Tyskland. Medens denne lover at omskabe det hele Liv, medens de meest overraskende Opdagelser med stor Hurtighed følge paa hverandre, bliver den tyste Lærde ukyndig i denne Videnskab paa en beklagelsesværdig Maade, og dog venter den netop sin dybere gaaende Udannelse i Tyskland. Den abstraherende Philosophi er et saadant Forsøg i det Store paa at tænke og tale sig hen over Naturen, ja over den hele Tilværelse og Livet. Engelændernes populaire naturhistoriske Værker blive oversatte og maae vel og-

saa blive kjøbte; men jeg har endnu ikke erfaret, at de blive læste af dem, som de ere bestemte for.

Man søger paa en anden Maade, der næppe vil lykkes med hele Skrivter, at skaffe sig Indgang; men sønderlemmer Videnskaben indtil i det Uendelige og meddeler Folket Brokkerne paa homoopathisk Maade i Pendingmagasiner; men ogsaa her udpiller Folket de historiske Anecdoter som Rosiner af Grøden og lader denne urørt. Men Historien bliver ikke alene i populaire Skrivter, men ogsaa i Romaner og Dramaer tillavet med en tragisk og sentimental Sauce, rakt Tysterne, og Gud veed, i hvilken Gestalt den vil gjennemtrænge Folket, naar de sig altid mægtigere opdyngende Dokumenter paa den ene Side, den æsthetiske Fordreining paa den Anden, og den mægtigere Raisonneren, der uddanner sig mellem Begge og udgaaer fra Begge, naar det politiske Skrig, der toner derimellem og forvirrer alt, skulde tiltage, som indtil nu i en stigende Progression.

Men saameget er afgjort, der skjuler sig, om og endnu chaotisk, en intelligent Tendens i denne Dagens Retning. Tilbøieligheden til at tage Deel i denne, om end ikke Kraften, vorer bestandigt, og omendskjøndt en religiøs Sands igjen bliver vaagen,

og [illegible] kjende en Sædelig, vilde man dog tage meget Feil, dersom man vilde troe, at denne Sands udbredte sig saa meget, som hiin intelligente og forbirrede Stræben.

Hvor uskyldigt, ja naiv var det hele literariske Liv, dersom vi sammenligner min Ungdomstid med den Nærværende. Den hele populaire Naturvidenskab bestod i nogle faa Afbildninger af Dyr og Planter, med hvilke man sogde at fornøie Børn. Men de populaire Skribenters almindelige Stræben var at befordre Sædelighed. Man skrev imod Luxus, man vilde indføre et simplere, mere huuslig Liv; Alt skulde være hvist dydigt og roesværdigt, ikke saa meget Staten, men Familierne skulde især indstrænke sig, og man stemmede sig, under lydeligere Formaninger, om endog forgjæves imod den tiltagende Trangs og Forlystelsernes rullende Hjul. Man har i et stort Land, hvis Literatur udbreder sig over nogle og tyve Millioner Mennesker, ikke let nogen Idee om en bestemt Retnings Simpelhed og sammenvirkende Kraft i en lille Stats Literatur, der, som paa den Tid, concentrerede sig fuldkommen eensidigt i Landets Hovedstad. Vel var Frihedstummelen ogsaa opvaagnet her, og kunde yttre sig mere frit, end i de fleste

Egne af Tydskland, men alligevel blev hiin Skribenternes moralske Tendens meget maadeholden, og man troede dog endnu bestandigt, at Fribedens store Formaal maatte grunde sig paa en simpel Sædelighed, og antage en patriarchalsk Skikkelse. I Kjøbenhavn stod den Tid Folket Skribenten nærmere, end nu. Vistnok uddanner der sig en snæver Kjøbstads-Literatur i enhver af de mere betydelige tyske Stæder, men den bliver ringe, ja den træder vel og paa en paafaldende Maade gemeen frem; det er et Slags vedvarende Gadesladder, der bestemt adskiller sig fra den mægtigere Literatur, der udgaaer fra Aandsretningen i Tydskland, og næsten intet har tilfælleds med den. I Kjøbenhavn skulde denne Adskillelse ikke finde Sted paa en saadan Maade, og om endog Folket derved erholdt bedre Dagblade, saa opstod dog tillige der Onde deraf, at Landets Literatur selv blev trukken ned til den momentane Gadesladder. Elendige personlige Stridigheder erholdt en aandsdræbende literair Betydning, selv de bedre Skribenter bleve dragne ind i en Kreds, der maatte indskrænke enhver høiere, friere, aandig Sands. Om dette end aldeles ikke gjaldt om Rahbek, bestjæftigede saadanne literaire Kampe ham dog mere, end billigt.

Den engelske Literatur havde, som vi allerede have seet, en stor Indflydelse paa den almindelige Dannelse, ja selv paa de Tyskes Uddannelse. I Poesien vare Engelskmændene næsten altid Mønsterne. Youngs Nattetanker forevævede de elegiske Digtere, Thomsens Foraar dem, der besang Naturen, næsten uvelluktende. I Almindelighed dyrkede de Lærde Englskmændenes Had til Philosophien, og en praktisk Moral var her, som tyve eller tredive Aar tidligere i London, Skribenternes fornemste Tendents. Aabenbart forevævede Addison Rahbek, da han grundede et Blad, der, om jeg ikke tager Feil, udkom et Par Gange om Ugen. Da jeg traad ham nærmere, havde dette Blad allerede oplevet flere Aargange, og da jeg kom tilbage fra Udlandet, levede det endnu. Jeg veed ikke hvor længe det holdt sig. Men det var af stor Indflydelse, og hvormeget end Rahbek end blev angreben, beholdt han dog iblandt Folket og i de høiere Kredse en bestemt Anseelse. Tidsskrivtet havde nu en æsthetisk moralsk Tendents. Vel forekom der ofte, politiske Yttringer, men til de egentlige dristige Skribenter hørde Rahbek ingenlunde. Overhovedet var han i alt sit videnskabelige og æsthetiske Væsen en Eklektiker og vovede ikke let at lægge sig ud med No-

gen. Vel havde han Medhjælpere til dette Tidsskrift, dog blev han saa lidet understøttet af disse, at man ingenlunde maatte betragte ham som en blot Udgiver, men snarere som den virkelige Forfatter. I vor Kreds gjaldt det for en stor Udmærkelse, naar man turde levere et Bidrag til hans „Tilskuer," ja naar man blot blev nævnet i dette Blad. Dette Sidste skeede sædvanligt med mange sirlige Omskrivninger, og overhovedet erholdt Rahbeks Spreg ved Pesitrabelsen for, endog i de betænkeligste Tilfælde at undgaae ethvert Anstød, ved enhver Ytring at undgaae en altfor afgjort Mening og at indstrænke Alt beyrigt, noget Frahinandenflydende, en bred Ubestemthed der i det mindste for mig var høist frastødende. De Gjenstandene for dette Blad kun interesserede mig lidet, bar jeg næppe læst eet eneste Nummer af dem til Ende, og dog have de, om og kun middelbart, udøvet en stille Indflydelse paa mig. Om der endog opstod mangen Opposition mod hans ubestemte, frygtsomme Famlen hos de mere Bestemte af os, vedligeholdt hans overveiende Anseelse sig dog i det Hele. Hans Maade at skrive og at tale paa smittede os, ja endog hans paafaldende Eiendommelighed blev ikke sjeldent efterlignet. Os selv maatte dette være mindre paa-

faldende, Efterlignerne mindst; thi denne mimiske Efterligning af Personligheder, der ere rige paa Indflydelse, er altid ubevidst; men i de fremmede Kredse, der ikke sluttede sig saa nær til Rahbek, ja vel endog søgte at hemme hans Indflydelse, vilde Mange nærende saadanne Copier, der da ikke sjeldent bleve en Gjenstand for Spot. Jeg var ikke forblindet nok, til at overse dette. Min personlige Hengivenhed for ham blev uforandret; jeg traad ikke sjeldent op som hans ivrige og hæftige Forsvarer; men Ahnelsen om en vis Indskrænkethed, en Armod paa Tanker, en Ubekjendtskab af det dybe Aandige, paatrængde sig mig bestandigt mere klart. For at være retfærdig mod Rahbek, maa man overveie de Forhold, fra hvilke hans Dannelse udgik, saavelsom den Tid, i hvilken han levede. En Mand, der i en anden Kreds vilde være hemmende, kunde i vor vise sig paa en velgjørende Maade, og han var det virkelig. Han dannede et levende Middelpunkt, hvor dette ellers aldeles manglede. Der gaves ved Siden af ham dansk Skribenter, der vare meget betydeligere, dybere, fastere i deres Anskuelser, end han. Vi erkjendte dem som Saadanne, men Ingen udøvede en saadan Indflydelse paa os, som han. Ogsaa var hans Indskrænkethed alle-

rede ved sin Ubestemthed mindre farlig, thi Ungdom-
men elsker mere en kjæk Eensidighed, end den mest
mangesidige Vakklen. Rahbek selv tjende til at ned-
rive de Skranker, inden hvilke han bevægede sig, thi
han var en alsidig Beundrer og uudtømmelig i mange-
sidigt omstrevne Lovtaler. Iblandt dem, der lovpriisdes
af ham, og som bleve mig særdeles vigtige, nævner
jeg to allerede gamle Mænd, der beklædte anseelige
Poster, begge som Skribenter ærede i en ærbødig
Afstand. Det var Tyge Rothe og Tetens. At begge
henviisde os til en Region, der var aandigt forneem-
mere, end den, i hvilken vi bevægede os, var os
klart.

Rahbek har opnaaet en meget høi Alder. I ve-
ganske forskjellige Udviklingsmomenter af mit Liv traf
jeg siden sammen med ham. Men jeg har aldrig
forglemt hvad jeg skyldte ham i min Ungdom, end
ikke, da jeg søgde at hemme hans Indflydelse. Han
er først død for syv eller otte Aar siden, og jeg har
hjerteligt glædet mig, da min Ven, Bisstop Mynter,
erindrede ved hans Grav med hjertelig Varme om
den Tid, i hvilken han blev saa vigtig for den be-
tydeligste danske Ungdom.

Den almindelige Retning af den aandige Stræben gaar altfor nøie sammen med Livet, især med Ungdommens Forhold til Qvinderne, til at jeg kan forbigaae dette med Taushed.

Det første nøiere Bekjendtskab, som jeg gjorde, var desværre ikke lykkeligt for mig, det var af kort Varighed, det blev hemmeligt, jeg vilde ønske, at jeg kunde forbigaae det. Naar jeg dog alligevel omtaler det, skeer det ikke for at aflægge et Skriftemaal; meget mere fordi en saadan Begivenhed ikke staaer isoleret, fordi den har en dyb Indflydelse paa alle Livets Anskuelser, fordi den med den hæftige Bevægelighed forbinder en indre Uro, der slaaer alt for dybe Rødder, til ikke at paatrykke alt det Øvrige, som man oplever, ja tænker, et bestemt Præg. Naar man undtager dette, og hvad Ungdommens Letsindighed oieblikkelig fremkaldte i en i denne Henseende ikke stræng sædelig Omgivelse, beholdt min Anskuelse af Fruentimmerne hiint ideale Anstrøg, som den tidligere havde erholdt. Det er vanskeligt af eget Bekjendtskab at fælde en Dom over den qvindelige Ungdom. Af de ældre Fruentimmer bliver en letbevægelig, livlig Yngling sædvanligt forkjælet. De tilbagetrængte Fornemmelser af ungdommelige, tidligere Følelser tiltroede

de ingen Magt meer og troe, at de ganske roligt kunne overlade sig til dem. Ynglingen finder det Behag i et saadant Forhold, og de Følelser, der fra Fruentimmerets Side erholde et moderligt Anstrog blive paa Ynglingens Side endnu mere inden for Barnlighedens Grændser. Anderledes forholdt det sig med de unge Piger; disse imponerede mig. Jeg vil ikke paastaae, at den qvindelige Skjønhed er meget almindelig i Kjøbenhavn, dog kan dette Sted vel i denne Henseende maale sig med enhver anden Hovedstad i det nordlige Tydskland. Blondinerne ere de hyppigste, levende Brunetter sjeldnere. Netop de Reneligste imponerede mig meest. Roligheden var forenet med en stille Ynde, med en mild Blødhed, der var ubeskriveligt henrykkende, endskjøndt den fremtraadte uden Fordring, og aldrig viisde noget Udfordrende eller Opmuntrende. Jeg har aldrig kjendt en Stad, i hvilket Koketteriet hos den qvindelige Ungdom traadte mindre frem, end i Kjøbenhavn, og dog forekom de mere dannede Pigers Holding, deres Undseelse lige over for unge Mandfolk, mig aldrig som Snærperi. Paa Landet vare Pigerne allerede lidt mere frie; de søgte paa en naiv Maade at spille Ynglingen alle Slags Pusser, der dog mangen

Gang satte ham i Forlegenhed, og bragde ham i en selsom, ja betænkelig Stilling. Til de Piger, der især tiltrak sig min Opmærksomhed, og hvis Nærværelse var mig yderst behagelig, hørde Døttrene af en borgerlig Minister. De bleve mig aldeles fjerne; jeg erindrer ikke, at jeg har taalt eet Ord med dem. Men jeg var lykkelig i deres Nærværelse, og kaldte gjærne det behagelige Billede tilbage i min Erindring. Den Ene ægtede en Prinds. Ligesaa fjernt stode mig Døttrene af en theologisk Professor, der baade ved deres Skjønhed og deres Dannelse gjorde Opsigt. De bleve bortgivtede til Venner, jeg saae dem mange Aar senere som Hustruer, som meget elskværdige Mødre, og de havde længe beholdt deres Ungdoms Yndе. Saaledes hørde ogsaa blandt de Qvinder, som jeg erindrer mig med reen Glæde, en Vens Brud, en Blondine, der vel allerede kunde være 24 til 25 Aar gammel. Hun kom ofte i Professor Bangs Huus, og blev baade af hans Sønner og af mig behandlet med den største Agtelse. Hun udmærkede sig ikke alene ved sin Dannelse, men ogsaa ved sin Aand. Ungdommeligheden var forenet med en stille Anstand, jeg kunde næsten sige Værdighed. Pigerne vedligeholdt i mig Billedet af reen Qvindelighed; jeg

var lykkelig i deres Selskab, ja blot naar jeg saae dem, og det Indtryk, de gjorde paa mig, var ikke alene fuldkommen frit for Lidenskab, men og sædeligt velgjørende.

Dog skulde der ogsaa blive vækket et lidenskabeligt; og dette var, efter alt, hvad jeg har sagt om vor Tilbøielighed til det Dramatiske, vel ikke uventet, at en Skuespillerinde først gjorde et stærkere Indtryk paa mig. Vi erfarede, at en ung Pige, hidindtil fuldkommen ubekjendt, vilde optræde som Emilie i Lessings Emilie Galotti. Næppe kan en ung smuk Skuespillerinde første Gang vise sig mere gunstig, end naar hun træder ind, som Emilie ængstlig og forskrækket. Den naturlige Angst forener sig med den, Stykket fordrer. Da vi stode fulde af Forventning, da Stykkets Heltinde styrtede forskrækket ind paa Scenen, da den sittrende Stemme lod sig høre, da hun frygtsom saae sig tilbage, fordi hun endnu troede, at Prindsen forfulgde hende, troede jeg for første Gang at see en Fremstilling med al Sandhedens og Virkelighedens Magt. Jeg forsmaaede hele Stykket igjennem ikke at stille Personen fra Skuespillerinden; hun, der gjorde et saa dybt Indtryk paa mig, syntes at opleve alt det Frygtelige, og da Faderen stødte hende Dolken i Brystet, var jeg i Fare for at vække mine Naboers Opmærk-

somhed. Bestandigt har en Fremstilling af rørende Optrin, selv naar jeg maa dadle Digteren og ingenlunde er tilfreds med Skuespillerne, en stor Magt over mig, ja den kan undertiden røre mig til Taarer; men denne Rystelse var dybere; det var ganske afgjort min første Kjærlighed. Jeg saae hende anden Gang som Kathinka i Pigen fra Marienburg. Dette Stykke, der dog egentlig er af et ringere Slags, fører os paa en ret unaturlig Maade en Underofficiers Datter ligeoverfor en Keiser, som et Mønster paa Skjønhed, Dyd, Klogskab, Heroisme, ja Viisdom og paa en vis Maade ogsaa Lærdom. Jeg vilde have lært ad dette moralske doctrinaire Præparat i en ung Piges Skikkelse, men nu syntes alt mig naturligt. Kun da hun til Slutningen, overflydende af Lærdom citerede en af Karthagernes Love, og kun med Moie kunde udtale det fremmede Ord, maatte jeg rigtignok le, men selv denne qvindelige Ubehændighed forøgede hendes Elskværdighed.

Den unge Skuespillerinde var Dagens Afgud; Gamle og Unge, Fornemme og Rige, ja Qvinder talløse Mænd vare henrevne af Beundring. Saalænge jeg kjendte det danske Theater, var ingen Debutantinde fremtraadt med et lignende Held. Den

virkelig udmærkede Kunstnerindes fastgrundede Bifald forøgede min lidenskabelige og flammende Beundring. Hendes Billede trængde sig ind i mit Indre, det forfulgde mig allevegne, og omendskjøndt jeg levede i en ikke ubetydelig Kreds, omendskjøndt denne tog levende Deel i alle Skuepladsens Begivenheder, var jeg dog ikke traadt i nogen personlig Berørelse med Skuespillerinden. Jeg leed vel ingen Mangel, men mine Forhold vare dog indskrænkede. Hvorledes turde jeg haabe, at træde en Pige nær, som jeg maatte troe omringet af den rigeste, fornemste, ved Stand saavelsom ved Skjønhed, udmærkede Ungdom? Jeg var rigtignok saa overtydet om hendes Sinds Reenhed, at denne Kreds af Tilbedere paa ingen Maade foruroligede mig. Saalænge jeg blev i Kjøbenhavn, ikke meget mindre end eet Aar efter hendes Optræden vedligeholdt denne stille Tilbøielighed sig i samme Styrke. Jeg er i al denne Tid aldrig traadt hende personligt nær. Min Bolig var ikke langt fra hendes; jeg var lykkelig naar jeg saae hende; jeg gik, som det forstaaer sig af sig selv, ofte forbi hendes Vinduer, og jeg tør vel paastaae, at denne Lidenskab i den ideale Reenhed, hvori den beherskede mig, har været mig meget gavnlig. Tilsidst havde jeg fuld-

kommen opgivet Haabet om at gjøre hendes personlige Bekjendtskab; enhver urolig Længsel var forbunden; men Haabet om at see hende langt fra, at vide hende i Nærheden gjorde mig lykkelig, og da jeg forlod Kjøbenhavn, følde jeg en Smerte ved Skilsmissen, der overraskede mig selv.

I Aaret 1807, i en kritisk Stilling, foruroliget baade ved Preussens Ulykke og ved min egen Skjæbne, kom jeg igjen til Kjøbenhavn. Der var indtraadt selsomme Forhold, der maatte gjøre mig til Gjenstanden for den almindelige Samtale. Den af mig meget skattede H...., der, forledet af sin Tilbøielighed til Theatret, var bleven Skuespiller, og som jeg ovr har omtalt, havde ægtet den beundrede unge Skuespillerinde. Siden jeg forlod Kjøbenhavn var der forsvundet tretten Aar. Jeg havde før levet i et fortroligt og venskabeligt Forhold til H...., hans yngre Broder havde med hjertelig Inderlighed sluttet sig til mig og blev lige indtil sin Død en af mine inderligste Venner. Men jeg kunde kun blive i nogle Dage i Kjøbenhavn; den Spænding, som jeg levede i, og som Læseren vil begribe, naar han siden lærer at kjende de Begivenheder, der førde mig for en kort Tid til Kjøbenhavn, tillod mig ikke med Rolighed at

erindre mine tidligere Forhold, og dog maa jeg bebreide mig, at jeg forsømde at besøge min Ven H..... Han opsøgde mig, og jeg lovede den fornærmede Ven at tilbringe en Aften i hans Familie. Nu traad jeg for første Gang Gjenstanden for min første Kjærlighed personligt nærmere. Hun var Moder til flere Børn, der omringede hende; jeg var Ægtemand og Fader. Ungdommens friske Vaar var forsvunden, men endnu var hun meget elskværdig, saa stille, besteden, ja undseelig, saa moderlig yndig midt imellem sine Børn. En Taare traad i mit Øie, den var helliget mit ungdommelige Livs ødeste Erindring, en Erindring, som jeg, reen som det hele Forhold var, gjærne kalder tilbage. Jeg kunde ikke modstaae den Glæde, jeg maatte sidde ved Siden af Manden, sige Moderen, der var omringet af sine Børn, hvad jeg den Gang havde følt for hende, og hvorledes hun i lang Tid havde ledsaget mig som en advarende og beskyttende Engel. Jeg troede at denne Tilbøielighed var min egen stille Hemmelighed, thi om endog nogle Venner havde mærket den, og ved Leilighed drillet mig med den, troede jeg dog med Vished, at de ikke ahnede hvor dyb min Lidenskab var. Af Gjenstanden for min Kjærlighed troede jeg aldrig

at være bleven bemærket. Min Ven og hans Kone
lerde paa mig med Opmærksomhed. Fuldkommen
naturligt og, som det syntes, uvilkaarligt sagde Ko-
nen, efterat jeg havde endt min Fortælling, der dog
ogsten klang som en forsinket Kjærlighedserklæring:
„Jeg erindrer, at de boede kun nogle faa Huse fra
mig." — „Min Gud!" — raabde jeg, — „De vidste
altfaa hvor jeg boede? De havde lagt Mærke til mig?
Hvor ganske anderledes vilde Alt have vendt sig, om
jeg havde havt blot en Ahnelse om min Lykke, som
jeg den Tid ikke vovede at drømme om!" — En hur-
tig Rødme fløi over det yndige Ansigt, og mig fore-
kom det som om al Ungdommens Ynde og de for-
svundne Dages stille Lykke vendte tilbage. Dog
vilsde hun sig snart igjen med den stille moderlige
Roslighed, der klædte hende saa godt, og sagde i let
Spog: „Troer De, at unge Piger ikke opdage deres
Tilbedere? I denne Henseende ere de alle skarpsynede."

Mit Ophold i Kjøbenhavn paa den Tid havde
bragt mig ind i Forhold, der maatte ryste mig dybt.
Det var et af de betænkeligste Momenter i mit ofte
urolige, brogede Liv, men denne skjønne Hendelse
fremtraad paa en saa mild, beroligende Maade; det
urolige Nærværende sluttede sig saa umiddelbart til

Fortidens skjønneste Momenter, at jeg forlod Huset, inderligt forsonet med mig selv og med Verden.

Videnskabelig Virksomhed.

Jeg har allerede gjort opmærksom paa hvor velgjørende i det Hele den Indflydelse var, som Nabbet udøvede paa os, hvorlidet de Bestræbelser, vi bleve dragne ind i, forstyrrede vore Studier. De forhindrede kun den stive, ofte aandsdræbende Eensidighed, og i det jeg søger at fremstille vor videnskabelige Virksomhed paa den Tid, maa jeg forandre Scenen. Vi hensætte os altsaa i min Morbroder, Professor Bangs Familie. Jeg har allerede ofte omtalt ham, og forsøgt paa at fremstille hans Eiendommelighed. I hans Familie fremtraad denne især. Han viisde sig her fra sin Personligheds Side, som en indenfor dens Skranker i sig selv afsluttet og fra mange Sider utilgjængelig Natur. Hans Kone var munter, en yngre Søster ligesaa, Svigermoderen, der levede i Huset og en ældre Søster, der just ingen Skjønhed besad, vare som de Fleste, og jeg veed ikke at sige noget Særegent om dem.

Den gamle Herre, der næsten hele Dagen var beskjæftiget med sin meget udstrakte Praxis, erfarede næsten Intet af det, der foregik i Huset. Hun var tilfreds naar vi om Middagen indfandt os til rette Tid. Konen var Alt, hvad hun maatte erfare, tilpas, og omendskjøndt hun leed af en meget besværlig Sygdom, var hun dog altid, naar denne lod hende i Ro, ved god Lune og tilbøielig til mangen Spøg. De anseelige Værelser, der bleve beboede af Professor Bang, og efter den Tids Maade vare meget stadseligt indrettede, indtog en høi Stueetage. Han saae af og til et stort Selskab hos sig, der sædvanligt forsamlede sig om Middagen, og det saaledes, at Fruentimmerne bleve sammen om Eftermiddagen og langt ud paa Aftenen, medens Mændene gik bort, besørgede deres Forretninger og indfandt sig igjen om Aftenen. I Kjøbenhavn herskede den Tid den almindelige, næsten over hele Europa udbredte Skik, at spille Kaart, i høieste Grad. Det var Husmoderens Kunst at forene hele Selskabet paa een for Gjæsterne behagelig Maade ved Spillebordene, ikke engang, naar man spiiede blev Spillet afbrudt. Smaa Borde, der just derfor maatte være ved Haanden i et stort Antal, bleve dækkede og satte ved Siden af Spillebordene.

Enhver af de Spillende erholdt Eet. I hele Selskabet herskede der da en høitidelig Stilhed, der sjeldent blev hist og her afbrudt af en sagte Samtale, dersom ikke hvad der kun sjeldent var Tilfældet, Piger og Ynglinger vare beskjæftigede ved et stort Bord i et Sideværelse, for ikke at forstyrre de Spillende, med Lotterispillet eller med andre saadanne Selskabsspil. Mine Venner sade sædvanligt, ligesom det øvrige Selskab, ved et eller andet Spillebord. Jeg har altid havt en Modbydelighed for Kaartenspil. Da jeg indvortes var saa urolig, saa mangfoldigt beskjæftiget, var det mig umueligt, at fæste min Opmærksomhed paa Spillets Gang. Den Maade, hvorpaa jeg lærde at spille Kaart, maa vel ogsaa have bidraget til at forøge denne Modbydelighed. Medens jeg opholdt mig paa Landet, bemærkede min Bedstemoder og Flere, at det var en stor Feil ved min Opdragelse, at jeg ikke var fortrolig med Noget af de bekjendte Spil. Jeg erholdt nu, medens man spillede om Regnepenge, formelig Underviisning i L'hombre, Whist og Boston. Skoletidens meest kjedsommelige Timer vare morende, naar jeg tænkte paa disse. Bestandigt blev min Mangel paa Opmærksomhed strængt dadlet. Jeg kunde derved forvirre og fordærve det hele Spil.

Mine qvindelige Slægtninger vare meget tilbøielige til at erklære mig for eenfoldig og tabde tilsidst al Taalmodighed. Jeg blev befriet fra en Underviisning, der var mig en Plage, glemde snart igien alt hvad jeg havde lært, og de herskende Kaartspils Mekanisme er siden mit hele Liv igjennem blevet mig fuldkommen fremmed. Først meget senere lokkede Hazardspillene mig og havde let kunnet blive mig farlige. I min egen Familie har vel af og til et Kaartenspil tjent til at fordrive en kjedsommelig Time blandt Børnene med de lettere Spil, men for de hos mig forsamlede Gjæster har det aldrig været. Der er aldrig bleven spillet i mit Huus. Men i Danmark gav min Udueligbed mig en egen Stilling i Selskabet. Ingen vilde troe, at jeg var saa uvidende i en Færdighed, der var saa almindeligt udbredt og som blev forudsat hos enhver ung Mund, der paa den Tid tog Deel i de saakaldte gode Selskaber. Naar jeg om Aftenen traad ind iblandt de forsamlede Gjæster, kom Huusmoderen mig imøde med et Kaart; næppe oppebiede hun min Hilsen. „Jeg har arrangeret et Lombrebord for Dem med Hr. A. og Madam B. det vil være Dem behageligt.“ — „Jeg beklager.“ — svarede jeg, — „at jeg ikke spiller L'hom-

bre." — „Det er fatalt," svarede Husmoderen, — „Hvorledes kunde jeg formode det! Jeg maa nu træffe et andet Arrangement." — Hun søgde at indrette det, placerede en Anden ved L'hombrebordet og anviisde mig et Whistparti. „Jeg spiller ikke Whist." — maatte jeg sige, — „og overhovedet forstaaer jeg slet intet Kaartenspil." — „Min Gud!" — raabde den forstrækkede Kone, — „Hvad vil De da tage Dem for den hele Aften?" — „Overlad De mig til mig selv!" — svarede jeg, satte mig affides paa en Stoel, forglemde i det stille beskjæftigede Selskab tilsidst, hensjunken i dybe Tanker, hvor jeg var; ingen levende Samtale, ingen lydelig Stemme forstyrrede mig. Tilsidst blev jeg slet ikke mere indbuden til saadanne Selskaber, eller, naar en saadan Indbydelse kom, undskyldte jeg mig, og mit Forhold til de selskabelige Kredse drev mig saa meget mere til de dog altid aandigt beskjæftigede Ynglingers Kriere, ja endogsaa lystige Forsamlinger. Jeg har ofte været i Selskab med Mennester, uden at lære at kjende et Eneste. Flere, især Damer fandt sig endog fornærmede, naar de opdagede, at de vare mig aldeles ubekjendte, endskjønt de ofte havde seet mig i et eller andet større Selskab, og jeg var i disse mig frem-

mede Forsamlinger for det det meste undseelig og intet mindre, end underholdende; thi desværre vare ogsaa Ungdommens selskabelige Lege, Lotteri, Opgaver for at vise sin Vittighed og Skarpsindighed, ved at opdage Ligheder eller Uligheder mellem vilkaarligt sammenstillede Gjenstande, Ordsprogsspil og andet Saadant mig ikke mindre imod, end Kaartenspil. Jeg besad aldeles ingen Færdighed i at opføre mig med Lethed ved saadanne Underholdninger, og jeg kiendte kun altfor vel min egen Ubehændighed. Mænd saavelsom Koner fandt mig uudstaaelig. Mange ansaae mig vel endog for stupid, og sjeldent kom der en Leilighed, der oplivede mig og bragde mig i en levende, mig naturlig Virksomhed. Saa fremtraad der ofte et andet og ikke ringere Onde; jeg udgjød mig i Fortællinger, i lette, spogende Tankespil med Alt, hvad der blev berørt, og, om Selskabet og en lang Tid fandt sig tiltrukket og underholdt derved, ja vel endog for et Øieblik glemde Spillebordene, blev dog tilsidst den Magt, med hvilken jeg, meest uden at jeg selv vidste det, ved en lydelig Tale afbrød den stille sædvanlige Orden, der næsten var bleven pligtmæssig, besværlig og forstyrrende. Der gaves ikke let en mere ubehagelig Følelse for mig, end naar jeg dog efter

nogen Tids Forløb maatte opdage, at min Livlighed havde bragt mig ud over den selskabelige Ordens Grændser. Høist sjeldent skeede det, at en Anden, eller ogsaa en Tredie traad frem, saa at der paa denne Maade opstod en Veddestrid, der i længere Tid underholdt Selskabet, hvorved da denne Aften blev bevaret i glad Erindring, som en særdeles underholdende.

Ganske anderledes var de unge Venners altid bevægelige, ja rige Liv, naar de vare stilte fra de Gamles Kreds. De to Stiffonner beboede en Stue en Trappe høiere. Den hørde oprindeligt til en Række af Sygestuer, der vare indrettede for Syge af høiere Klasser; den var betegnet med Nr. 8, og jeg tør paastaae, at dette Nummer ikke spillede en ubetydelig Rolle i den Tids Literatur. Bag ved denne Stue laa en Større, der blev beboet af Husmoderens to Søstre. De maatte, naar de gik ud eller ind, igjennem Sønnernes Stue; der var ingen anden Udgang. I Fruentimmernes Værelse har jeg næppe et Par Gange kastet et Blik. Den Ældste gik alvorlig og stiltiende igjennem den næsten altid med flere unge Mennesker opfyldte Stue. Den Yngre, der var mere bevægelig og livlig, underholdt sig vel

vise med os. Nummer 8 er under denne Benævnelse i lang Tid bleven et permanent Tegn paa en Tid, der af Enhver, der tog Deel i den blev anerkjendt og fastholdt i Erindringen, som en munter og aandig rig. De lidste Anstalter i Kjøbenhavn havde den Tid et stort Navn ikke i Danmark alene. Ligesom von Swieten og Brambilla i Wien, saaledes trak Bang og Sardorf mange unge Læger til Kjøbenhavn; ogsaa de Candidater, der vare virksomme ved Hospitalerne udmærkede sig for det meste ved et grundigt practiskt Studium. Ligesom Gothe i sit Liv blev levende tiltrukken af den Interesse, som de unge tyske Læger fandt i deres Fag, og hvorved de fordeelagtigt udmærkede sig fremfor de øvrige Lærde af andre Fag paa den Tid, saaledes henrev ogsaa disse vel undervidste unge Menneskers Underholdning mig. Deres Samtaler forekom mig høist lærerige, og omendskjøndt jeg alvorlig kunde beslutte mig til selv at blive Læge, begyndte jeg dog mange Slags medicinske Studier, og det Paaskud, ved hvilket jeg en Tid lang søgte at stuffe Bang, blev mig næsten naturligt. Der indfandt sig virkelig undertiden ogsaa iblandt de Læger, der forsamlede sig paa Nr. 8, ikke sjeldent ret betydelige unge Mænd. Af det Pedanteri, der dog var

mere eller mindre fremherstende i de øvrige Fag, var der her intet Spor. Jeg oplevede for første Gang, ligesom siden paa de større Universitæter i Tydskland, hvor meget gavnligt det er for en rigere og mangesidig aandig Uddannelse, naar unge Mennesker fra forskjellige Lande, fra meget fjerne Egne, opdragne under ganske andre Forhold, dannede under meget afvigende Livsanskuelser, blive forbundne ved en fælleds videnskabelig Interesse; men især naar de videnskabelige Gjenstande selv fortrænge al tom Abstraction, naar den strænge aandige Lovmæssighed er der i levende Virkelighed og griber den forstende Sjæl.

Her erfarede jeg nu, foruden de videnskabelige Ytringer, Begivenheder fra et ganske andet, fremmed Land. Jeg hensatte mig med inderlig Glæde i et fjernt Livs Forhold og flyede ikke ugjærne fra en Lovkreds, hvori Meget vel trak mig til sig, men Meget ogsaa ængstede og pinde mig. Det medicinske Studium var, om endog dets hele Omfang blev mig ubekjendt, jo dog nærbeslægtet med mit. Omendskjøndt den practiske Lægekunst udgjorde de unge tyske Lægers fortrinligste Beskjæftigelse i Kjøbenhavn, var dog den Sands, der drev dem til et udmærket

linist Institut i et fremmed Land, Følgen af et mangesidigt Studium. I Tyskland var den Tid Sandsen for en høiere naturvidenskabelig Retning i Medicinen bleven vaagen. Blumenbach begyndte just at henvende Opmærksomheden paa den comparative Anatomi. Kielmeiers fortræffelige Aand lovede at meddele de physiologiske Undersøgelser et hidindtil ikke ahnet Omfang, og physikalske og chemiske Lærere vaad i en haabefuld Forbindelse med den levende Naturs Undersøgelser. Disse aandigt meget lovende Kiim, der endnu ikke afstrækkede ved deres store Omfang, tiltrak Ungdommen paa en høist glædelig Maade, og jeg fandt mig henflyttet midt i en ungdommelig Stræben, ved hvilken min eiendommelige Natur og min oprindelige, tidligt nærede Tilbøielighed bleve fremmede paa en glædelig Maade. Men hvor en aandig Interesse bliver levende vækket, staaer den ikke isoleret; de unge fremmede Læger vare meget fortrolige med deres Lands Literatur; ofte erfarede vi noget Nyt, der henrivende beskjæftigede os; snart var det en physikalsk eller anatomisk Opdagelse, snart et nyt Digt. Saaledes tilbragde jeg min Tid blandt unge Læger, men disse vare ikke de Eneste, der forsamlede sig her. Bahls Disciples, Zoologer og Bo-

tanikere, indfandt sig ogsaa. Hvad Skrivter og Foredrag skjænkede mig, erholdt Berigtigelse, Bekræftelse og Udvidelse ved venskabelige Samtaler, ved rige Anskuelser, der bleve meddeelte og modtagne med Liv. Det var et friskt, muntert, ja lystigt videnskabeligt Liv; det var inderligt forbundet med alle Dagens Glæder. Naar vi havde Penge, hvilket vistnok ikke altid var Tilfældet, ilede vi ud af den snævre Stue, for, paa et eller andet offentlig Sted ved en Frokost og ved Viin at meddele Underholdningen friskere Liv. Ofte blev Bibliotheket revideret, om ikke en Bog var tilstrækkeligt benyttet, og kunde betragtes som overflødig; den blev da bragt til en Antiqvar, og saaledes blev da en lille Sum med Møie bragt sammen for en lystig Dag.

Her paa Nr. 8 kom ogsaa Mange, der vare forenede ved det borupske Selskab, sammen; endskjøndt jeg ikke erindrer, at jeg har seet Rahbek selv der. Her blev meget overlagt og aftaelt, og der gives ingen Retning af min Tilværelse, der ikke her blev berørt, vækket og fremmet paa en betydelig Maade. Men min inderste, mig selv dunkle Hemmelighed i sit phantastiske Dyb turde rigtigtnok mindst vove sig frem her. Som ved en hemmelig Trolddom blev

leg trukken ind i Kredsen, men jo stærkere denne virkede, desto bestemtere gjennemtrængde den Følelse mig, at der i mit Inderste hvilede et Kiim til en anden Verden, der her ingen Jordbund fandt til Udvikling.

Den unge Mand, der gjorde denne lille Stue saa vigtig, der forsamlede ikke allene de videnskabelige Læger, Indfødte, saavelsom Udlændinger, men ogsaa de unge Naturforskere, Philosopher og Digtere i det snævre Rum, var O. H. Mynster, Bangs ældste Stifson. Han var omtrent to eller tre Aar ældre end jeg, og beherskede os Alle. Han var rank af Vext, mager, hans Ansigtstræk betydningsfulde, men han var af en virkelig mærkværdig Ladhed. Han holdt af at blive betegnet som et dovent Menneske, og var uudtømmelig i Udtryk, der priisde den største Indolents som den høieste Salighed. Han kunde blive siddende i hele Timer, uden at røre sig, endog naar Samtalen tog den meest levende Vending. Ligeoverfor min Bevægelighed, der var Alle saa paafaldende, dannede hans Roligheb en mærkværdig Contrast. Den bequemmeligste Stilling, i hvilken man længst kunde holde ud, uden i mindste Maade at forandre sig, var ham et dybt Studium. Hiin

bundløse Betydning af Ordet „Jeg gider ikke", saaledes som jeg ovenfor har søgt at betegne den, blev mig i Særdeleshed klar ved ham. Han taalde godt, hans Udtryk vare valgte, men aldrig søgte; de betegnede nøie hvad han vilde sige, og udøvede altid en stor Magt over os. Naar nu en eller anden interessant Gjenstand blev behandlet, der var stikket til aandigt at bevæge os, forstod Ingen bedre, end han, at give den en pikant Vending. Mere, eller mindre satte han da de forsamlede unge Mennesker i Bevægelse. Samtalen blev mere levende, ofte hæftig; men han blev liggende, halvt siddende, fuldkommen rolig; medens Samtalen bestandigt afverlede hurtigere, tau han, eller henkastede kun af og til en skjærende Bemærkning midt i den lydelige Samtale, der ofte pludseligt tilbagekaldte en eftertænksom Pause. Naar da jeg, der af dem Alle var den meest Levende og Hæftige, sprang op, gik hæftigt frem og tilbage og udgjød mig i de varmeste Udtryk, betragtede han mig med sine ubevægelige, ingenlunde stive Træk og kom frem med en eller anden tør og træffende Vittighed. Ordene døde paa mine Læber, og han forstod pludseligt at tilintetgjøre enhver Gnist af Begeistring. Friederich Schlegel eriudrede mig ofte en

min danske Ven, dog var Contrasten, naar jeg kom i en Strid med denne, aldeles ikke saa paafaldende. O. H. Mynster udmærkede sig virkelig ved Aand, han besad de mangfoldigste Kundskaber og forstod paa en mesterlig Maade at vise sig som en Kyndig, endog hvor man taelde om en ham aldeles ubekjendt Gjenstand. Han fremlokkede da Samtalen. Medens han søgte Underretning om de ham fremmede Gjenstande, syntes han at examinere og kun at ville erfare hvorledes den kyndige Ven havde opfattet en ham velbekjendt Gjenstand. Da han virkelig besad mange Kundskaber, overraae han, ifolge sin Skarpsindighed, hurtigt Sammenhængen mellem det ham Ubekjendte og det Bekjendte, behandlede Hiint med den største Lethed og gjentog i en forandret Form hvad han nylig havde hørt, saa at den lidet Opmærksomme maatte troe, at han yttrede sine egne længe nærede og dybt tænkte Tanker. Jeg, der var altfor meget fordybet i mine egne Tanker, og Forestillinger, til at mærke paa Andre, blev fuldkommen stuffet, og det varede meget længe, førend jeg bemærkede, at han tilegnede mig mine egne Anskuelser i en noget forandret Form.

O. H. Mynster var indvortes en ganske anden

end han syntes udvortes. Det var, som om den altdrig hvilende Aand fordrede den legemlige Hvile. Alt, hvad vi foretoge os, udgik fra ham; han var uudtømmelig i mange Slags Anslag, men overlod os sædvanligt Udførelsen. En Forening af unge Mennesker havde i et Lokale i Fælledsskab sammenbragt en Naturaliesamling, der skulde understøtte deres egne Studier. Mynster vidste at vinde nogle halvvoxne Drenge, vel ogsaa nogle Ældre. De dannede hans Auditorium, og han foredrog Naturhistorien efter Blumenbachs Haandbog. Mig var dette Vovestykke næsten ubegribeligt, thi, da jeg kjendte hans Forhold, indsaae jeg vel hvorledes han nogle Timer om Ugen kunde finde Tid til Forberedelse, men hvor han skulde tage Indholdet fra, var mig en Gaade, thi med Naturhistorien kunde han kun leilighedsviis beskjæftige sig, og hans Kundskaber i dette Fag vare ingenlunde betydelige. Jeg yttrede min Forundring, og han foreslog mig at holde en Forelæsning for mig alene i Naturaliecabinettet over en Gjenstand af Blumenbachs Haandbog, og overlod mig det desuden selv at vælge Gjenstanden. Dette Forslag syntes mig nu næsten impertinent, thi jeg vidste med mig selv, at jeg var langt bedre underrettet i dette Fag

end han. Han satte sig, jeg opslog Stedet og han begyndte. „Det er“ — begyndte han — „slet ikke Talen om, at unge Mennesker skulle vide mere, end hvad der staaer i denne Bog, men vel det, som den indeholder; de kunne ti Gange tage Bogen af Haanden, og erfare det dog slet ikke. Jeg veed vist nok heller intet mere, end det jeg nu læser, og det jeg foredrager, lærer jeg i Gjerningen først at kjende nu, men jeg kan tænke over det, jeg læser, og jeg kan give mine Tanker Ord. Jeg vogter mig vel for, at gaae ud over det, der er trykt her. Selv Oplysninger kunde aabenbare min Uvidenhed, jeg vover dem sjeldent.“ — og i Sandhed, endskjøndt han intet sagde, der ikke stod i Bogen, læsde han dog i en heel Time over to Sider paa en Maade, der morede mig selv.

Den ældre Mynster er bleven mig uendelig vigtig. Han kunde behandle mig uden Skaansel, og dog hang jeg ved ham med min hele Sjæl. Jeg har allerede ovenfor sagt, i hvilken Retning han ubetinget stødte mig tilbage, men denne fandt heller ikke nogetsteds Anklang, og jeg fra den tidligste Barndom vant til at bevare den som min Hemmelighed.

Men i alle mine videnskabelige Bestræftigelser, endog i Saadanne, som bleve ham fremmede, blev jeg af ham opmuntret, ansporet, paa Ny sat i Virksomhed, naar min ikke sjeldent overdrevne Flid begyndte at slappes. Jeg kan næppe, uden at blive rørt, tænke paa med hvilken Interesse han fulgde alle mine Arbeider. Han opfordrede mig til Meddelelse, og jeg var kun altfor tilbøielig til at meddele min Ven enhver Idee; denne blev da rigtignok behandlet med stor Strænghed, og Mange vare virkelig næppe ude taelte, førend de ogsaa strax vare tilintetgjorte. Jeg var i Begreb med en bestandig Produceren. Visnok var det ikke sjeldent vilde Skud, der vorde frem af en altfor yppig Jordbund. Han kjendte godt sin dialectiske Færdighed og forstod at beskjære de vilde Skud. Det blev mig vel ikke skjult, at der ofte laa en ondskabsfuld Ironi til Grund; næppe skjulde han, medens jeg varmt og oprigtigt foredrog en ung dommelig Anskuelse, bag den største Opmærksomhed et spodsk Smil. Men ligesaa lidet, som et fast fuldt Træ lider, ved det af de yppige Grene blive beskaarne, endog naar de bløde, ligesaalidt blev jeg gjort medløs ved den forbigaaende Fornærmelse; det var som om min utømmeligt frembringende Na-

tur fordrede en Hindring, og jeg betroede mig i videnskabelig Hensigt ikke mere aabenhjertet til Nogen, end til ham.

I et ganske andet Forhold levede jeg til den yngre Broder J. Mynster, der tilligemed Botanikeren Hornemann, den ældste af mine nulevende Venner, er fra den Tid. Jeg erindrer næppe, at jeg nogensinde har seet ham i en hæftig Bevægelse; og Broderens pinlige Ladhed var ham fuldkommen fremmed. Et Par Aars Forskjel betyder i den Alder meget. J. Mynster var den Yngste af os Alle; hans stille ordnede Flid var vel bekjendt. Han var bestemt til Theolog og hans Studeringer bleve os næsten altid skjulte, men just derved erholdt de i mine Øine et ganske eiendommeligt Værd. Jeg havde jo i min Barndom saa ganske bestemt betragtet mig selv som en tilkommende Theolog, og mit Livs helligste og tidligste Erindringer knyttede sig til dette Studium. At J. Mynster i aandig Henseende kunde maale sig med os Alle, var Enhver klart, at hans Tænkemaade maatte kaldes aldeles redelig og inderligt sand, var min inderste Overbevisning.

Min Mening om Massen af Theologerne var ikke den bedste; jeg bedømde den meget strængt. Paa

Universitætet herskede den Tid en adeles flau Nationalisme. Den var mig fremmed, men jeg dadlede den ikke. Men at et ungdommeligt Gemyt i Begeistringens Aar kunde vælge et Fag, der efter hans egen Mening skjulde en uhyre Vildfarelse i Historien, syntes mig frygteligt. Min hele Tilværelse var absorberet af mit Studium, jeg søgde i dette, ved dette, og uden at det var blevet mig klart, Oplysninger om min Tilværelses inderste Sandhed, og de kunde vælge det, der var dem en Logn. Forgjæves søgde de at overbevise mig om det overordentligt Fortjenstlige ved at beseire Overtroen; mig var det altfor klart, at al Ungdom, naar den vil være skaberisk og frugtbar, naar den skal uddanne sig med sund Tillid, maa slaae Rødder i en eller anden aandig Tro, som i en nærende Jordbund; en Ungdom, der ringeagtede sit eget Studium, var mig en Vederstyggelighed.

En levende Personlighed udøvede altid en større Magt over mig, end abstrakte Principer. Formaaede jeg at opfatte hiin reent, vorde min Tillid til den, jo mere den inderligt aabnede sig, saa kunde jeg betragte den som en umiddelbar Aabenbaring af Sandheden, der for mig havde noget dybt Overtydende. To Theologer levede i vor Kreds, der ikke alene forsonede

mig med de Andre, men gav mig den Overbeviisning, at hiint Studium endnu bestandigt bevarede den dybe, aandige Skat, der var mig saa dyrebar. Den Ene, Laub, stod fjærnt fra mig; han var en stille, alvorlig Mand, der sandsynligviis saae ældre ud, end han var. Han nod blandt os Alle en almindelig Agtelse, der endnu blev forøget derved, at vi betragtede ham som en af Rahbeks fortroligste Venner. Han drev sit Fag med stor Flid og Kjærlighed, og af hans rene Iver traad paa en inderligt beroligende Maade, hans Studiums hellige Sandhed mig imøde, naar den truede med at blive vaklende.

Tyskland besad en Skribent, der den Tid bidrog meget til igien at oppuste Religiositætens hendøende Gnist i de høiere Klasser; det var den ved sin stjærnende Originalitæt udmærkede Claudius. Han var tidligere bleven mig bekjendt, han blev mig altid kjær og behagede mig. ligesom den dannede Verden paa den Tid; thi omendskjøndt han traad op imod Rationalisterne, havde dog den mysteriose Ubestemthed, i hvilket han opfattede Kirkens Lærdomme noget Tiltalende. I denne Ubestemthed laa der en Følelsens Religion; de bestemte Læresætninger hensvom-

mede i denne, og den betænkelige Kamp for det, som Reflexionen i Christendommen kaldte Overtro, blev vel ikke afviist, men saa meget som muligt undgaaet. I denne Form blev nu Christendommen selv noget Fornemt. De strænge Tanker, der, engang opvaagnede ved Reflectionen, ikke lade sig afvise, fandt, ligeoverfor disse hensvommende Følelser ingen Modstander, thi Tanken kan kun bekjæmpe det Bestemte, og de orthodoxe Lærere vovede sig ikke frem i deres tidligere Form. Der Wandsbecker Bothe var en Bog, om hvilken jeg ofte taelde med J. Mynster. Han maatte den Tid befinde sig paa det samme vaklende Standpunkt med Hensyn til Christendommen, som jeg, og Ungdommen trøster sig let, ja glæder sig vel og ved d'ese hensvommende Følelser, naar de fremtræde som noget Pikant og Aandrigt. Ogsaa var den religiøse Erindring fra min Barndom alt for nær beslægtet med det Phantastiske og Digteriske i enhver Retning; de meest hverandre modsigende Elementer hvilede fredeligt ved Siden af hverandre; og den Adskillelse, der dog engang maatte finde Sted, stjulde en betænkelig, ja smertelig Kamp, som jeg gjarne søgde at undgaae. Naar jeg besøgde Kirken, hvilket kun sjeldent skeede, saa var det for at høre to paa

den Tid berømte Prædikanter i Kjøbenhavn; den Ene var den reformeerte Præst Maurenbrecher, og jeg vil tilstaae, at det for mig havde noget Pikant at bivaane en anden Confessions Gudstjeneste, der var Landet fremmed, kun blev taalt og havde faa Tilhængere. Den Anden var Bastholm, Slotspræst og kongelig Confessionarius. Een Præken af ham foruroligede mig meget. Han søgde nemlig ved et geographisk Detail, efter den Tids Maade at anvende verdslig Lærdom paa Theologien, at godtgjøre, at naar paa den yderste Dag alle Sjæle, der havde levet, stode op igjen, vilde der ikke være Plads for dem paa Jorden. Jeg hørde store Tal, en omtrentlig Beregning af Antallet af Sjælene, der vilde komme tilsyne, en Sammenligning mellem dette Antal og det hele beboede og ubeboede Rum af Landene paa Jorden, og en Undersøgelse, hvor mange Qvadratfod et Menneske vel behøver for bequemt at kunne bevæge sig. I denne skjærende Skarphed, hvormed Sandseligheds Form blev holdt fast, havde jeg aldrig tænkt mig dette Problem: den almindelige Opstandelse. Det Skjæve, ja Latterlige i denne Maade at opfatte det paa, overraskede mig saa meget mere, som Bastholm ikke alene udmærkede sig ved sine Talegaver,

men ogsaa var berømt iblandt os for sine Prækeners fornuftige Klarhed og aandige Omfang. Han havde udarbeidet og ladet trykke et Udkast til en ny Liturgi. I denne viisde han en Mængde Urimeligheder i Rækken af Perikoperne, en Mængde stjærende Inconvenientser i den gamle Liturgi, der vist nok ikke lade sig nægte, og som, ved Kirkens daværende Tilstand, af hvilken den historiske Bevidsthed om dens Oprindelse var forsvunden, havde tabt al Mening. Af den stive Bygning var den levende Sammenhæng i den indre Organisation bortvegen, og saaledes maatte det Raae ved Sammensætningen falde Enhver i Øinene ved en overfladisk Betragtning, og hvad vi, af Vane hidindtil uden Overlæg havde taalt fra vor tidligste Barndom, forekom os som noget Uforstandigt, der paa enhver Maade gjorde en ny Omdannelse nødvendig. Dog pinde disse Betragtninger mig mindre; Gudstjenesten, der endnu havde meget Eiendommeligt, var mig vel kjær og dyrebar, men en Forandring i den turde ikke ængstige mig. Ganske anderledes forholdt det sig med Indholdet af den ovenomtaelte Præken. Det Upassende, ja det Urimelige i den hele Anskuelse var mig fuldkommen klart; men den sandselige Verden, opfattet i dens Totalitæt, renset ved Erkjendelsen, bar

vet til det Aandige, om endog ikke med Tankens Bestemthed, saa dog for den ahnende Betragtning, kunde jeg ikke opgive; den havde for mig en blivende, ja en dyb religiøs Betydning, og dog indsaae jeg klart, at jeg paa en saa indskrænket Maade ikke turde holde den fast. Der svævede en Opgave for mig, der forlangte sin Oplosning paa enhver Maade. Ved det ungdommelige Liv, der tilfredsstillede mig i Nydelsen af det Nærværende, blev den vel trængt tilbage, men traad dog igjen foruroligende frem i de forskjelligste Epocher af mit Liv, og da var dette denne Præken, hvis Indhold svævede ganske tydeligt for mig og rykkede mig Opgavens Betydning nærmere.

Det religiøse Element skulde endnu paa en paafaldende Maade sættes i Bevægelse. I den fornemme Verden, især blandt nogle mægtige Familier i Holsteen, havde der dannet sig en religiøs Tænkemaade i afgjort Opposition til den herskende Oplysning; den var vel tildeels om just ikke opstaaet ved Claudius, saa dog bleven næret af ham, endskjøndt han vel endog selv kunde betragtes som et Product af den. Os berørde denne Bevægelse kun lidet; den var os saa godt som fuldkommen ubekjendt. Vi glædede os, da vi fandt Lessing i et venligt Forhold til

Claudius, da denne i den Kamp, der opstod imellem den stivt orthodoxe Götz og den milde, fromme Alberti og som satte Menighederne i Hamburg i Bevægelse, uden Betænkning erklærede sig for den Sidste. Jeg kunde vist nok ingen Ahnelse have om den for mit senere Liv saa vigtige Forbindelse, hvori jeg skulde træde med Albertis Efterkommere.

Men nu skeede det, at Lavater besøgte sine fornemme christelige Venner i Holsteen, og derfra kom paa nogle Uger til Kjobenhavn. Man kan tænke sig, at han ikke var os ubekjendt. Vi kjendte nogle af hans Skrivter; hans Physiognomik havde vi gjennembladet med megen Interesse, hans Forsøg paa at omvende Moses Mendelsohn havde vakt vor Deeltagelse, og den Lidenskab, med hvilken han blev tilbedet af Nogle og bekjæmpet af Andre, var os ikke ubekjendt. Det var nu den første betydelige Notabilitæt, der fra det aandigt bevægede Tydskland traadt ind i vor Midte, og vi ventede hans Ankomst med stor Spænding. Han prækede i den reformeerte Kirke og jeg saae og hørde ham. Hans Gestalt, saaledes som den foresvæver mig, var høist interessant. Den lange, smækkre Mand gik noget bukket forover, hans Physiognomi var høist aandrigt, de skarpe Træk vid-

nede om en hæftigt gjennemlevet Fortid og om indre Kampe, hans Øine overraskede ved Ild, Glands og Klarhed. Saavidt jeg erindrer, forekom han mig ældre, end han den Tid kunde være; han var, som jeg finder ved at slaae efter, to og halvtredsindstyve Aar.

Den ikke store reformeerte Kirke var propfuld; i Forsamlingen herskede en høitidelig Stilhed. Vi vente vel en haard Udtale. Blandt de tyske Læger havde Nogle søgt at efterligne Sveitserdialecten; Contrasten mod den herskende Udtale var saa meget mere paafaldende, som det bløde Danske bliver endnu mere blødgjort i Kjøbenhavn; da derfor den skarpe ved Gummerne klæbende Stemme, den berømte Mands hule, skjærende Toner lode sig høre, gjorde de et saa- vant Indtryk paa mig, at jeg næsten ikke lagde Mærke til Bønnen. Jeg maatte lytte med spændt Opmærk- somhed til Talen, hvis jeg vilde forstaae den. Men nu var det høist mærkværdigt hvorledes denne Tale vandt og greb mig. I hans Ord udtaelde ikke alene Troens Tillid sig, men ogsaa en dyb, voldsomt gri- bende, hjertelig Inderlighed. Det var mig, som om jeg første Gang hørde en Stemme, som jeg i lang Tid havde længdes efter Hans Præken handlede om

Bønnen. Min Barndoms indre, dybt forborgne og dog mægtige Liv, som jeg havde lært at kjende det i min Moders stille Kammer, som det dybt greb det oplivende Indre, men udad kun lod sig fornemme sagte hvidskende, syntes pludseligt at vaagne op, syntes med en Tordenstemme at vække mig, den Slumrende, af den lange Søvn. Han skildrede med hin gjennemgribende Sandhed, der kun formaaer at danne sig der, hvor man udtaler Noget, man selv inderligt har oplevet, hine udvortes og indvortes Kampe, i hvilke Seieren ikkun kan vindes ved Bønnen. Det Sprog, dér i Begyndelsen forekom mig saa tilbagestødende, klang mig nu bestandigt skjønnere, klarere, mere behagelig, det syntes mig saa inderligt sammensmeltet med det oplivende Indhold, som om et Andet var umuligt. Naar han havde skildret en Tilstand af indre Haabløshed, holdt han nogle Gange inde, og raabde da med høi Røst: „Beder!“ — Eet blev næsten udtalt som en Diphtong, den haarde Udtale fordobblede Deet, og dog havde dette Ord, netop saaledes udtalt, en uhyre Magt. Han raabde høit, ja syntes knusende ind i mit Inderste, og jeg har kunnet gjentage det mit hele Liv igjennem, uden i det mindste

at føle noget til det dybe Indtryk, der den Tid ryfede mig.

Den egentlige Bøn kunde jeg vistnok ikke gjenfinde i den Tilstand, hvori jeg da levede, den Ryfelse, der havde grebet mig, forsvandt hurtigere, jo hæftigere den var; men en Braad var kastet i min Sjæl, der aldrig ganske blev afstumpet.

Om saadanne Gjenstande taelde jeg kun med J. Mynster. Hans milde Væsen tiltrak mig uimodstaaeligt; det var en venlig Fortroelighed, et mere indre, end ydre, et mere antydet, end udtaelt Forhold, der forbandt os, saa ganske forskjelligt fra det mere urolige, ydre, ja fra min Side hæftigt Bevægende til hans ældre Broder. Jeg har beholdt en Erindring om denne skjønne Tid, i hvilken vi dagligt saae hinanden, der mit hele Liv igjennem har været mig vigtig, og som fornyedes hver Gang jeg i de senere Aar saae ham igjen.

Jeg selv blev dog ogsaa undertiden erindret om min tidligere Tilbøielighed. En Student, der havde overstaaet begge Præliminaireexaminer, turde bestige Prækestolen. I Odsherred havde jeg prækt et Par Gange, i en Landsbykirke, hvorved en Slægtning var Præst, ligeledes. Om mine Prækener veed jeg ikke

at sige meget. Det er vel ikke usandsynligt, at mine Taler behagede, thi sentimentale Moralitæter dannede det mere overfladiskt rørende, end virkeligt religiøst oppvækkende Indhold. En Berørelse med en Slægtning, der fandt Sted ved en saadan Leilighed og sluttede meget tragiskt, maa jeg dog endnu omtale her.

Man vil erindre, hvad der før er bleven fortalt, at en Candidat ved Navn C. der ved Bangs Indflydelse, var bleven optagen i et anseeligt Collegium, blev Gjenstanden for en grusom Spot. Denne C. var bleven Præst i Pesthuset. Saaledes kaldte man en Bygning udenfor Staden, der i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede, da en pestagtig Sygdom, der under Navnet »den sorte Død« bortrev mange Mennesker, gik igjennem Europa, og trængde ind i Danmark, var bleven oprettet for de Smittede af de ringere Classer. Nu bleve Sindssvage stukne ind i dens gruelige Bure. Som man fortæller om nogle vilde Folk, at de udsætte deres Fædre og Mødre, naar de ikke mere kunne arbeide, hjælpeløse og uden Pleie i fjærne og øde Egne, og der lade dem omkomme af Hunger, saaledes herskede et fuldkommen lignende Barbari den Tid, endnu midt i det civiliserede Europa, mod de Sindssvage. Den, der havde den

Ulykke, ved den indre Kamp, som aldrig hviler, at komme i en vieblikkelig Forvirring, der blev synlig, var for bestandigt forloren. Ja alle Anstalter vare truffne, for at nære den indre Vildelse og at forøge den til Vanvid. Det var en gyselig Lyst, der drog mig til dette Huus og til disse Ulykkelige. Jeg taelde med dem, medens de sade i deres stumle Værelser, igiennem det lille Hul, giennem hvilket det alene var forundt dem at see. Jeg kiendte dem Alle.

Iblandt de saaledes indspærrede Vanvittige tiltraf To sig især min Opmærksomhed; den Ene var tidligere en ung Mand, hvis skjønne Gestalt og gode Kundskaber bleve fremhævede. Han levede i sin Ungdom, som en fattig Slægtning i Huset hos en anseet og rig Mand. Konen hadede ham, og da et kostbart Klenodie forsvandt under pludselige og betænkelige Omstændigheder, betegnede hun ham som mistænkt for Tyveriet. Derved kom han i den gyselige Tilstand, i hvilken jeg saae ham. Han var fuldkommen nøgen, havde sammenkrummet sig saaledes, at Knæene rørte ved Skuldrene og Hælene ved hans Bag. Han var forbleven i denne Tilstand i flere Aar, og ganske stivnet, saa at det var umuligt at bringe hans Lemmer fra hverandre. Hele Figuren var udtørret,

Sproget forsvundet; han yttrede sig kun undertiden ved et rædsomt dyrisk Skrig. Øinene hvilede aldrig, de tørre Arme syntes forlængede, saavelsom Fingrene; man kunde træde hen til ham, og han flygtede da, som et frygtsomt Vildt, hen i en Krog af sit Buur. Man forsynede ham — og det var det eneste Tegn paa menneskelig Deeltagelse for den Ulykkelige — een Gang om Ugen med friskt Halm og med en Lærredskjole over det nøgne Legeme. Uafladeligt vagede han i Halmen. Vægterne paastaae, at han havde, strax efter at han var bleven vanvittig, antaget den Stilling, i hvilket man fandt ham, han sagde efter det forsvundne Klenodie. Da jeg saae ham, havde han tilbragt femten Aar i denne Tilstand.

Det er en næsten gyselig Erfaring, at Vanvittige ofte leve meget længe, ja opnaae en høi Alder. Man har gjort den samme Jagttagelse med Fanger, der have tilbragt halve Aarhundreder i de rædsomste, snævreste Fængsler, ganske adskilte fra Dagens Lys, kun nærede med Brød og Vand, blindede i et bestandigt Mørke, omgivne af Fugtighed og Forraadnelse. Naar først Bevidstheden har overlevet sig selv, naar det menneskelige Legeme ligesom er indvoxet i den uforandrede Omgivelse, ved Gjentagelsen af den

samme Næring, i den samme Temperatur, da blive de aagrende vegetative Kræfter vaagne, da finder der et Forbund Sted mellem Legemet og den paa samme Maade opvarmede Omgivelse, og saaledes tilveiebringes hiin gyselige Seiglivethed, der fremkalder hos Mennesket et Phænomen, det lig, som vi finde hos Frøerne, der springe levende frem af de hule, allevegne tilsluttede Rum i sønderslagne Marmorblokke, men ogsaa pludseligt døe, naar de ere udsatte for den frie Luft. En Overgang til denne frygtelige Tilstand danner sig der, hvor den sløve, høie Alder, i den samme Stue, næret paa den samme Maade, omgivet af de samme Mobler, opvartet af de samme Personer, ikke egentligt kan leve, men heller ikke døe. Det er det vegeterende Livs Princip, der ligger til Grund for den hufelandske Kunst at leve længe (at høre Livet hjedsommeligt). Vistnok kan man kalde en høi, virksom, over sig selv klar Alderdom en guddommelig Velsignelse, men da skal ogsaa den aandigt forklarede Sjæl kaste Legemet fra sig, ikke overvindes og beherskes af det. At døe er da den sidste, høieste og betydeligste Act af en virkelig sund Tilværelse; men hiin sløve Henleven er en frygtelig Sygdom, der tærer paa vor hele Tilværelses inderste Marv.

Dette ulykkelige Menneskes Tilstand forfulgde mig bestandigt, jeg kunde ikke undlade bestandigt at gruble over den søndertraadte Sjæls Oval, der formaaede at overleve Legemet, efter at Bevidstheden var tagen fangen. Endnu mere forskrækkedes jeg over det umenneskelige Barbari, der kastede denne Ulykkelige, sammenkrummet, som han sad, hjælpeløs i dette dunkle Hul, og gav ham til Priis for den forfærdeligste Elendighed, uden at gjøre et Forsøg paa at gjøre Legemet, og med det Sjælen bevægeligt. Man fremhævede Konens Grusomhed, der styrtede Mennesket i Fortvivlelse, men om dette Barbari taelde Ingen.

Den Anden var en Skolemester, der, henreven af religiøs Fanatisme, havde efterlignet Abraham og offret sine Børn til Herren. Ogsaa denne gyselige Følge af en forvirret Religiøsitæt, traad mig, som et af de mange hemmelige Ulykkestilfælde, der lure i den menneskelige Sjæls Indre, og ubemærkede af den Ulykkeliges Omgivelse, ja af ham selv, snige sig til og tage den forvirrede Aand fangen, imøde, som en næsten farlig Gjenstand for Speculationen. Manden var mørk, alvorlig, altid grublende ind i sig selv, og syntes slet ikke at agte paa den Tilstand, i hvilken han var sat. Han begyndte altid paa forvirrede Samta-

ler af religiøst Indhold, og imellemstunder beklagede han sig over den slette Føde, som man gav ham, men kun over denne. Endskjøndt han saae fuldkommen forstandig ud, yttrede han dog aldrig Længsel efter at komme ud af sit Buur, eller at drage frist Luft. Eensomheden syntes just at behage ham. Jeg talde kun een Gang med ham om hans græsselige Gjerning; hans Øine rullede; „Jeg havde ikke Brød i Huset," — sagde han, — „min Kone var død; jeg ventede paa den Engel, der skulde bringe mig, vel ikke et Faar, men et Brød; at han ikke kom, mærkede jeg kun da Børnene vare døde." Jeg bruger andre Ord end han, jeg veed det vel, men saaledes var Meningen. En dyb Forfærdelse greb mig. Den menneskelige Tilværelses frygtelige Smerte steg frem af sit uudgrundelige nattlige Mørke, som om den vilde gribe mig; jeg bønfaldt aldrig at fornye denne Samtale.

Men jeg skulde endnu opleve noget Forfærdeligt her. C. syntes i sin Indskrænkethed altid tilfreds; han havde noget hastigt og saaledes som jeg saae ham og som han viiste sig, følde jeg vel et Slags Medlidenhed med ham, men troede dog, at han ingenlunde følelse sig ulykkelig. Ungdommen, der bliver udvortes adspredt ved Livets Mangfoldighed, men

er indvendigt beskjæftiget paa en urolig Maade med sin egen Uddannelse, besidder ikke det kolde Overlæg, der bliver fordret, for at anstille Jagttagelser over andre Menneskers Tilstand. Jeg havde i lang Tid ikke seet C. og erholdt en Opfordring i saa Ord fra ham, til at præke for ham den næste Søndag.

Jeg gik en smuk Søndag om Sommeren langsomt igjennem Forstaden, og over Marken, fuld af min Præken, hensjunken i Tanker om min Barndoms Tid, i hvilken Religion og Natur i et helligt Forbund gjorde mig saa tilfreds og lykkelig. Jeg agtede ikke paa Tiden, og da jeg kom, ventede C. mig med Utaalmodighed. Jeg hørde Klokkerne i Staden og Landsbyerne ringe og traad ind i den lille Kirke, just som Gudstjenesten begyndte. Denne var til Ende; vi gik over Gaarden, hvor nogle Sindssvage, der havde besøgt Kirken, gik frem og tilbage. Disse Ulykkelige forurolige mig næsten meest; deres forvirrede Tale, deres Yttringer, ud af en ganske anden Verden, stjar mig i Sjælen. Vi traad ud i Marken, vandrede ad Frederiksberg, indtil Middag. Efter Maaltidet opfordrede C. mig til at besøge de Afsindiges Huller. Denne Opfordring pleiede ellers at udgaae fra mig; men i Dag ønskede jeg det ikke, jeg

veed ikke selv hvorfor. Hidindtil havde jeg ikke mær-
ket noget usædvanligt hos C; men den Hæftighed,
med hvilken han paastod den ulykkelige Gang, var
mig fremmed. Vægteren kom med Nøglerne, vi saae
i de mørke Huller til nogle fuldkommen Rasende, der
maatte bindes. Jeg saae hvorledes den stakkels
Sammenkrympede rodede i det raslende Straa, som
om han søgde efter den Bevidsthed, der for femten
Aar siden gik tabt. Vi kom til Skolemesterens Hul;
han traad til den lille Aaabning, der førde til Gan-
gen, og syntes at betragte Præsten med Forbittrelse.
Jeg vendte mig til denne og forbausedes. Fuld af
Forbittrelse raabde han: „Det er et nederdrægtigt,
haardnakket, uudstaaeligt Menneske! Han ærgrer mig
hver Dag!“ Jeg forskrækkedes; en frygtelig Ahnelse
foer igjennem min Sjæl. En hæftig Samtale be-
gyndte nu imellem den vanvittige Skolemester og
Præsten. Tale og Svar bleve bestandigt hurtigere,
Indholdet af Striden syntes at være religiøs. Men
Samtalen afværlede saa hurtigt, at den ikke lod sig
opfatte. Jeg var som bedøvet, greben af en indre
Angst, og gik bort. C. synes næppe at mærke at jeg
gik. Vægteren vinkede til mig paa en betænkelig
Maade, at jeg skulde vente ham ved Udgangen til

Gaarden. Han lukkede den Aabning, som den indspærrede Vanvittige saae igjennem, søgde at berolige C. og førde ham med Magt til hans Bolig. Mig syntes den Ulykkelige ganske at have forglemt. Vægteren kom nu efter nogen Tids Forløb til mig, fortalde mig, at man længe havde mærket Præstens betænkelige Tilstand, og anmeldt den for Øvrigheden. Jeg gik fuld af Forfærdelse til Staden, og erfarede nogen Tid efter at C. var indespærret ligesom hans Modstander. Saaledes var hans Tilstand, da jeg forlod Kjøbenhavn, jeg har siden aldrig hørt noget om ham.

Dog jeg vender tilbage til mine videnskabelige Beskjæftigelser paa den Tid. Naturvidenskaben beskjæftigede mig vel i alle sine Retninger, imidlertid var dog Mineralogien det Fag, i hvilket jeg erhvervede mig de grundigste Kundskaber. De fjærne Bjærge i mit Fædreneland syntes at vinke mig; maaskee var det og den Omstændighed at Fossilierne i deres afvexlende Form lettere lode sig overskue. Hvorledes jeg erhvervede mig den Færdighed her at opfatte de finere Forskjelligheder, veed jeg næppe at sige. Den

uddannede sig instinktagtigt og paa en fuldkommen empirisk Maade, omtrent ligesom Droguisterne med stor Bestemthed opfatte de fineste Forskjel paa beslægtede Droguerier. Der var i dette Grundlag til mine mineralogiske Kundskaber egentligt intet Videnskabeligt. Jeg var hele Dagen beskjæftiget i den tidligere omtalte lidenskabelige Samler C's Mineraliesamling; jeg besøgte Schumachers Forelæsninger over Mineralogien, men hørde dem næppe; jeg var meget mere selvstændig beskjæftiget med de Fossilier, som han foreviiste. Hr. Monrads prægtige Samling af islandske Chalcedoner og Zeolither lærde jeg at kjende nøie; efterhaanden blev mit Navn som Mineralog grundet i Kjøbenhavn, og jeg troer virkelig at jeg tør paastaae, at Oryktognosien, som den den Tid havde uddannet sig, var mig tilstrækkeligt bekjendt i sit hele Omfang. Uafladeligt bestræbde jeg mig for, at hæve de empiriske Grundlag, som jeg instinctmæssigt havde erhvervet mig, til en skarpere videnskabelig Bestemthed. Schumacher var en Discipel af Romé de L'Isle, og hans Krystallographi var for mig Gjenstanden for et alvorligt Studium. Ganske paa min egen Haand beskjæftigede jeg mig med Werners Skrivt om Fossiliernes ydre Kjendetegn. Allerede

blev der bragt mig sjeldne Fossilier, for at jeg skulde bestemme dem. Endelig blev det i Sommeren 1793 betroet mig at ordne en af de berømteste Samlinger, Grev Moltkes. Greven havde kjøbt det den Tid udmærkede, af Linné i et eget Værk bestrevne og derved berømte Museum Tessinianum. Hans Samling af Kongsberger Stuffer var tilligemed den Kongelige, den Vigtigste i Europa. Jeg gjorde Esmarks Bekjendtskab forend hans Reise til Freiberg. Man havde i Danmark, endog i min nærmere Omgivelse saaledes vænnet sig til at betragte mig blot som Mineralog, at man selv i en langt senere Tid, efterat jeg i hele Tyskland blev regnet iblandt Philosopherne, naar Talen var om en Ansættelse for mig i Danmark, kun tænkte paa en mineralogisk Plads, og i denne Henseende havde man Ret.

De, der kjendte mig nøiere, vare fulde af Forundring, naar de saae, hvorledes den levende, og behændigt phantasiskt sværmende Yngling med sin hele Sjæl kunde hengive sig til et Fag, der forekom dem saa tomt, saa tørt, saa ganske beherskt af den blotte Masses Tilværelse og fremmed for enhver aandig Betydning. Jeg vidste næppe selv, naar dette

Spørgsmaal blev forelagt mig, at gjøre mig Regnskab for den hemmelige Magt, der hendrog mig til Bjærgene, som om min Tilværelses dybeste Mysterium i dem laa skjult og blev holdt fangen; og dog, naar jeg nu betragter denne frie Tilbøielighed, maa jeg indrømme at disse raae Masser betegnede det dunkle Sted i Naturen, fra hvilket jeg orienterede mig. Saaledes havde man i mit Fædreneland paa een Gang baade Ret og Uret. Jeg var rodfæstet i den dunkle Masses mørke Afgrund, men at denne Rod udviklede en levende Stamme og grønne Grene i en friere Atmosphære, syntes man ikke at kunne fatte.

I Tyskland fandt jeg senere en anden Anskuelse; men troede der, at jeg ganske uden Rod havde udsprunget mig i en formløs Atmosphære, og i mine yngre Aar krænkede det mig ikke lidet, naar man bebreidede mig, at jeg construerede a priori; uroligt har jeg indtil i min høie Alder maattet neddukke mig i Naturens Phænommer ligesom i Historiens Begivenheder. Hun, den levende Virkelighed, i alle sine mangfoldige Retninger skulde give mig Efterretning om sin egen dybeste Hemmelighed; hende har jeg bestandigt raadspurgt; min Tilværelses helligste Problemer hvile i hende; den guddommelige Villies

Ord er mig klarere, naar det erholder en Naturstik-kelse, naar det afsluttet i sig selv i moden Fuld-endthed frembringer en virkelig Fremtid, saavel i Hi-storien, som i Naturen i snævrere Forstand.

En Begivenhed maa jeg endnu omtale, der til-fældigviis reddede mig af en noget betænkelig Stil-ling. At det Hverv at ordne en af de fuldstændigste og mærkværdigste Mineraliesamlinger i Kjøbenhavn, bestemme Fossilierne og forfærdige et Katalog over dem, var mig yderst behageligt, er naturligt. Det var det første Bevis paa, at jeg allerede havde er-hvervet mig en vis Berømmelse som Mineralog. Den nøiagtige, videnskabelige Bestjæftigelse med en saadan Samling, maatte betydeligt udvide mine Kundskaber, og den, i min Forfatning ikke ubetyde-lige Sum, der blev buden mig, kom mig ikke lidet tilpas. Samlingen var opstillet i store Glasskabe i en meget anseelig Sal i Grevens Palads. Det var et af de fire Paladser, der, fuldkommen eens byg-gede, danne den skjønne Plads Amalienborg; det blev efter Slotsbranden af Greven overladt til Kon-gen, og er endnu siden den Tid, altsaa nu blevet be-boet af tre Konger. Da Inspectøren aabnede den pragtfulde Sal og førde mig ind, da jeg betænkte,

at alle disse Skatte nu vare mig betroede til videnskabeligt Brug, og da Noglen blev overgivet mig, var jeg ude af mig selv af Glæde. Paa nogen Forsigtighedsregel ved Overgivelsen af Samlingen vilde jeg slet ikke have tænkt. Lykkeligvis var Inspectøren mere besindig. Endskjøndt han ingen mineralogiske Kundskaber besad, kjendte han dog denne Samlings Skatte, der vare af høi Værdi. Inspectøren havde Opsigten over Samlingen, som over det hele Palads, men hans Forretninger vare dog mere økonomiske og finantsielle. En Mineralog havde i mange Aar slet ikke beskjæftiget sig med Samlingen, „Vi maae dog" — sagde Inspectøren — „førend Samlingen bliver Dem overgiven, have en Oversigt over dens nærværende Tilstand. De vil selv indsee, hvor nødvendigt det er, thi den har desværre været i slette Hænder." Han førde mig derpaa til et Skab, som han aabnede, og tog en Guldstuffe ud, en Ovarz, gjennemvoxet med gedigent Guld, af en Størrelse og Rigdom, der overraskede mig. En Vægtskaal blev bragt. Stuffens Vægt var nøiagtigt angivet i en Katalog, og jeg blev ikke lidet forskrækket, da jeg saae, at en betydelig Deel af Vægten manglede. Han fortalde mig nu hvorle-

des en tidligere Opsynsmand, i bestandig Pengeforlegenhed, havde afslaaet og solgt en betydelig Deel af det gedigne Guld; denne Guldstuffe maa i sin oprindelige Tilstand ikke alene have været af meget høi Værdi, men ogsaa en af de Betydeligste i nogen Samling i Europa. Som det Sted, hvor den var funden, angav man en af de philippinske Øer. Saa vigtigt og interessant den end vilde have været mig at constatere dette Findested, var det mig dog ikke mueligt, thi om denne Stuffes Historie kunde jeg ikke erfare noget Tilforladeligt. Den nuværende Vægt blev nu optegnet nøiagtigt, og undertegnet af mig og Inspectøren, men denne Opdagelse gjorde mig yderst bekymret. En saa samvittighedsløs Opsynsmand kunde vel have fundet mere i Samlingen, der kunde feies ud og bringe ham en betydelig Fordeel. Min Opmærksomhed var altsaa spændt, og ligesaa tilbøielig som jeg først var til at overtage Samlingen uden Forsigtighed, ligesaa ængstlig var jeg nu, og vi skulde snart gjøre en overraskende Opdagelse. Til Samlingens Skatte hørde et stort Stykke klart, fuldkommen pletfrit Rav, der, efter Inspectørens Forsikkring kun skulde staae lidet tilbage for det i det saa kaldte kongelige Kunstkabinet

bybevarede, berømte, i sin Art eneste Stykke, i Størrelse og Skjønhed; dette vilde han vise mig, og hvor forbausedes vi ikke, da vi istedetfor det fandt en drøi Masse gruult Steensalt, dette betydelige Tab kjendte Inspectøren ikke engang selv, det maatte meddeles Greven og en grændsesløs Ængstlighed greb mig. Jeg vidste vel, at Mineralogerne ikke pleiede at være meget samvittighedsfulde, naar der frembød sig en Leilighed til at formere deres Samlinger med Sjeldenheder. Jeg selv har aldrig været saaledes fristet, og hvor mangesidige mine Svagheder end maa være, er dog Tyveri, i hvilken Form det end maa finde Sted, mit hele Liv igjennem blevet mig saa fremmed, at jeg bliver greben af Forfærdelse, naar jeg engang imellem er geraadet i Tvivl om Noget f. Ex. en Bog, der af Skjødesløshed er bleven i mit Bibliothek, tilhører mig eller ikke. Endnu sætte, da jeg desværre ikke besidder det Talent at holde den strængeste Orden, betroede Pengesummer, saalænge de ere i mine Hænder, mig i en bestandig pinlig Angst. Jeg selv besad en for min Stilling meget betydelig Mineraliesamling, enhver Samler er Lykken gunstig, han opdager, ligesom instinctmæssigt, enhver, endog den fjerneste Lei-

lighed til at formere sine Skatte. Ved Ombytninger ved Kjøb, ved Foræringer voxede min Samling hver Dag. Nu var en endnu større Samling, der før havde været i de sletteste Hænder, betroet mig, og ikke alene det, der paa en urigtig Maade var forsvundet af denne, men ogsaa falske Bestemmelser kunde paadrage mig et Ansvar, som jeg sittrede for. Jeg opfordrede derfor Inspectøren til at gjøre sig nøie bekjendt med min egen Samling, jeg paastod, at han, saalænge jeg havde den grevelige Samling i min Magt, skulde lade sig nøie underrette om enhver Tilvæxt, som min fik. Kataloget over mine Fossilier overgav jeg ham, og under hans Øine blev ethvert nyt Fossil indført i det og Regnskab blev aflagt over den Maade, hvorpaa jeg havde erhvervet mig det. Det varede længe inden jeg kunde overtale ham til at underkaste sig denne pinlige og ham besværlige Forsigtighedsregel. Men min Angst var ikke engang derved fuldkommen neddæmpet, og jeg erklærede paa det bestemteste, at, hvor behagelig og vigtig, ja i enhver Henseende fordeelagtig den mig betroede Forretning end var, saae jeg mig dog nødt til at frabede mig den, hvis man ikke antog de Betingelser, jeg foreslog. Men da nu denne uven-

tede og forfærdelige Sag var bragt i Orden, da Roglen til Samlingen var overgivet mig, og jeg i lang Tid kunde betragte mig som Herre over den, følde jeg mig saa lykkelig, som da jeg første Gang kastede et Blik ind i det store suhmske Bibliothek.

Kjøbenhavn er udmærket ved sine anseelige Bibliotheker.

Det store kongelige Bibliothek har over 400,000 Bind, Universitætsbibliotheket over 100,000, om det Suhmske har jeg allerede talt; et eget Bibliothek af naturvidenskabelige, mathematiske og økonomiske Værker af mere end 30,000 Bind, havde Brødrene Classen (den Ældste efter sin Død ved en testamentarisk Anordning) bestemt til offentligt Brug; det var opstillet i en ny smuk Bygning og en aarlig Sum fundéret til dets Forøgelse. En zoologisk-anatomisk Samling ere forenet med Veterinairskolen, en Botanisk med den botaniske Hauge.

Jeg har allerede forhen fortalt, hvorledes jeg som en Dreng erholdt Adgang til Kammerherre Suhms Bibliothek; jeg var endnu ikke Student, da jeg paa dette Bibliothek traf sammen med den ældste Nyrup, Bibliothekaren, spurgte nysgjærrigt hvem

den lille Dreng var og for hvem han hentede de naturhistoriske Bøger? Saa stor var den næsten adelsværdige Liberalitæt i dette Bibliothek, at Bøgerne uden Betænkning bleve overgivne til en fuldkommen ubekjendt Dreng, endskjøndt man forudsatte, at han kun var et Sendebud fra en Unævnt. Mynster forsikkrede, at jeg selv skjønttede disse Bøger, og maa vel have yttret noget om mig; derved maa Nyrups Opmærksomhed være bleven henvendt paa Drengen, der var lille af Vært og saae yngre ud, end han var. Da jeg nu efter nogen Tids Forløb kom igjen, blev jeg ikke lidet forstrækket, da Nyrup sagde mig, at han havde faaet det Hverv, at føre mig for den høitærede Besidder af Bibliotheket. Jeg traad næsten zittrende ind; den gamle venlige Herre kaldte mig til sig og hans opmuntrende Tiltale fordrev al min Frygt. Han underholdt sig længe med mig. „Du vil vel dog gjærne selv gaae omkring iblandt Bøgerne;“ — sagde han, — „Du lærer saa bedre at kjende dem, og finder lettere hvad der kan være Dig til Nytte.“ Jeg var saa rørt over denne uventede Tillid, at jeg ikke kunde holde mine Taarer tilbage; fra nu af stod Bibliotheket ganske aabent for mig, og da jeg kom tilbage fra Landet og kunde

raade friere over min Tid, erholdt jeg et Slags Opfigt over den naturvidenskabelige Deel af Samme. Jeg var nu bekjendt med alle Bibliothekarer; naar jeg beskjæftigede mig med et Arbeide, bleve de vigtigste Værker med Lethed bragte sammen fra de forskjellige Bibliotheker, og denne Rigdom af Naturgjenstande og Skrivter, over hvilken jeg uden Vanskelighed kunde byde, havde kunnet blive mig farlig, dersom jeg ikke, naar en Opgave beskjæftigede mig, havde været saa ganske fordybet i den, at jeg forglemde Alt, indtil jeg havde løst den saavidt som Videnskabernes Tilstand paa den Tid tillod det.

Jeg arbeidede med en urolig Jilfærdighed; omendskjøndt jeg var af selskabelig Natur, og endskjøndt jeg fandt mig lykkelig iblandt mine Venner, kunde jeg dog blive greben af en pludselig Angst, som om jeg spildte unyttigt min Tid, der ikke igjen lod sig erstatte.

Jeg har fundet, at mange unge Mennesker i en bestemt Epoche lide af Sindssygdomme, der danne Gjennemgangspunkterne i deres Liv. Gjennem disse maatte jeg just i denne Tid arbeide mig. Yngligen er allerforst, som det forstaaer sig af sig selv, forelsket, og at jeg hemmelighedsfuldt bar og pleiede en stille Kjærlighed, har jeg allerede tilstaaet; men der-

efter føler han sig tiltrukken af saa mange Gjenstande; en Verden af eiendommelige Tanker rører sig i ham, han formaaer ikke selv at beherske sin indre Tilværelse, men troer sig miskjendt af sin Omgivelse. At saadanne Momenter mangen Gang ængstende overfaldt mig, vil Enhver let indsee, der overveier mit Forhold til mine Venner. Men en tredie Angst er i denne Epoche ligesaa naturlig. Blodets Omløb er hurtigere, det trænger sig ophidsende til Hovedet, saavelsom til Brystet; mit hele Legeme var i en ikke sædvanlig bestandig Ophrusen; naar jeg rakte mine Venner blandt Lægerne i udvortes rolige Momenter Haanden, talde de ikke sjeldent 120 Pulsslag i et Minut, og næsten til i mit tredivte Aar troede de, der ikke kjendte mig, at jeg stedse levede i en feberagtig Tilstand. En saadan Constitution fremavler let Tanker om en hurtig Død, og allerede som Dreng troede jeg nappe, at jeg kunde naae det fem og tyvende Aar; ogsaa nu overfaldt den samme Tanke mig oftere; jeg troede at føle mit Aandedræt besværet; Lungerne syntes ikke at have Plads nok i mit Bryst; jeg aandede hurtigere, kortere, ængstligere, en psychisk fremavlet Asthma forekom mig som en farlig Sygdom; men de Tanker, som da plagede mig, udsprang ikke saameget af

Angst for den nær forestaaende Død, men mere af den pinlige Overbevisning, at jeg skulde døe, uden at blive nævnet i Historien, uden at have erhvervet mig et Navn i Videnskaberne. Med J. Mynster havde jeg ofte taelt om den haarde Skjæbne, at maatte døe ubemærket. Begge troede vi nu, at dette var den største, næsten eneste Ulykke i Livet. Ungdommen troer, let at kunne overvinde alle Gjenvordigheder, naar Tilværelsen har erholdt en høiere Betydning, naar Personligheden i Forbund med Historien bestaaer endog den betænkeligste Kamp. Ogsaa Nederlag skaffe da en Nydelse. I saadanne Øieblikke drev jeg nu mine Studier med uafbrudt Anstrængelse, som om der kun var mig tilmaalt en kort Tid, som om jeg i denne havde en uoverseelig Opgave at løse med Anstrængelse af alle mine Kræfter. Og det var min Lykke, thi Beskjæftigelsen hensrev mig ganske; Følelsen af ungdommelig Kraft og Sundhed bar mig desto sikkrere, jo mindre jeg reflecterede derover. I en saadan Forfatning havde jeg engang forsørget mig med en Mængde Bøger af alle Bibliotheker. — En Sum, over hvilken jeg tilfældigviis raadede, gjorde det mueligt, at jeg kunde afstaae fra ethvert andet Erhverv. Skrivterne og

min egen Naturaliesamling beskjæftigede mig alene. Allerede ofte havde jeg bebreidet mig, at de Gjenstande, der vare i min Besiddelse, mindst sysselsatte min Opmærksomhed; disse maa Du først, sagde jeg til mig selv, fuldkommen lære at kjende og udgrunde; jeg havde et Herbarium af omtrent 1200 Planter, en Mængde Amphibier, Fiske og Mollusker i Spiritus, en Samling af Insekter, der ikke var ganske ubetydelig; jeg havde ved Gözes Naturhistorie om Indvoldsormene følt mig opmuntret til at beliige denne Green af Zoologien en særegen Opmærksomhed. Jeg havde allerede selv under mit Ophold i Odsherret anlagt en Samling, og har selvstændigt forstørret den. Den var efter Videnskabernes daværende Standpunkt ikke ubetydelig; men især havde min Mineraliesamling erholdt en vis videnskabelig Fuldstændighed. Jeg indlukkede mig i hele to Maaneder. var forsvunden af mine Venners Kreds; jeg modtog slet intet Besøg; Videnskaben holdt mig i strængt Fangenskab paa mit Værelse; kun Pigen bragde mig stiltiende mit Maaltid; jeg sov lidet og uroligt; ethvert roligt Øieblik forekom mig spildt og dog var denne Tid en af de lykkeligste i mit Liv. En dybtgribende Forestilling om den rige Verden,

der er indsluttet i det stille Studerekammer, opvaagnede da, og jeg har beholdt den mit hele Liv igjennem. Endnu bestandigt kan midt i et Selskab den afsides liggende, rolige Boligs stille Eensomhed gribe mig saa voldsomt, at den hele ydre Verden, at enhver Berørelse med andre Mennesker, forekommer mig forstyrrende og hemmende.

O. H. Mynster foreslog, at danne et Selskab, der kun skulde bestaae af nogle Venner og forsamle sig hver fjortende Dag. Efter Raden skulde der for denne Dag udarbeides en Afhandling over en Green af Naturvidenskaben; denne maatte være saa tidligt færdig, at den i Tiden fra den ene Forsamling til den Anden kunde circulere imellem Medlemmerne. Ved Forsamlede os om Eftermiddagen, Afhandlingen blev derpaa læst og derpaa blev der af de forsamlede Medlemmer uden Skaansel opponeret imod dens Indhold. I Almindelighed blev denne alvorlige Deel af de forsamlede Venners Bestræftigelse trukken meget i Langdrag; dog maatte den være endt Klokken syv. Da forsamlede de indbudne Gjæster sig, de saa kaldte spisende og drikkende Medlemmer. Love vare afsatte, for at undgaae enhver Luxus ved Selskabets

Maaltider. Den første Forsamling var hos Selskabets Stifter O. H. Mynster. Lovene blev her omhyggeligt overholdte. Den Anden, der havde Selskabet hos sig, viiste allerede en betænkelig Tilbøielighed til at forøge Nydelsen; jeg var den Tredie. Smørrebrød, med røget Kjød, Ost o. s. v. og en Bowle Punsch var overensstemmende med Lovene. Jeg havde det Indfald at føie Sardeller og Spegesild til, for at forøge Torsten, derved blev allerede den anden og tredie Bowle nødvendig. Jeg blev vel nu ifølge Lovene mulcteret, dog var Pengestraffen altfor ringe til at afstrække Efterfølgerne. Enhver vilde overgaae sin Formand. Sammenkomsten blev mere larmende hen imod Midnat. Digteren Frankenau medbragde hver Gang en Drikkevise, som han selv havde forfærdiget, og flere af disse have vedligeholdt sig i den danske poetiske Literatur. Jeg har allerede tidligere gjort den Bemærkning, at Drikkeviser, idetmindste den Tid, udgjorde en væsentlig Deel af den danske poetiske Literatur, jeg har og saa tyve Aar senere gjenfundet nogle af disse Sange i Studenterforeningens Visesamlinger i Kjøbenhavn; ligesom de ogsaa ere optagne i Frankenaus poetiske Skrivter. Enhver arbeidede med stor Iver og Flid

paa sin Afhandling; Enhver vilde ogsaa i denne Henseende udmærke sig og omgaae sin Forgjænger. Ved den Opposition, paa hvilken Medlemmerne meget omhyggeligt forberedte sig, bleve Opsatserne væsentligt fuldstændiggjorte, berigtigede og forbedrede. Der opstod paa denne Maade Nogle af sand videnskabelig Værdi. Gjenstande, der her bleve behandlede af nogle af Medlemmerne, bleve meget alvorlige Opgaver, endog for den modnere Alder, og gave Anledning til Skrivter, Undersøgelser, ja Opdagelser, der erholdt en blivende Værdi. Det var os alle Alvor. Mine første Arbeider ere forsvundne. Det var, erindrer jeg, først en Opsats, der indeholdt Undersøgelser om nogle sjeldne Dyr og om andre Dyrs Levemaade, som jeg havde anstillet i Odsherred; den Anden var om Borarsyre. Begge vare sandsynligvis ikke af stor Værdi; men ved min tredie Afhandling lykkedes det mig at vække Selskabets Opmærksomhed i en høiere Grad.

Vel havde Lavoisier allerede for flere Aar siden lagt Grunden til en fuldkommen Forvandling af Chemien; den havde først omdannet sig til en exact Videnskab, der kunde sætte sig ved Siden af de øvrige Doctriner i Physiken. Men man erindrer ogsaa hvor

længe det varede, forend denne Anskuelse banede sig en Vei til Tyskland. Endnu bestandigt vedvarede Striden, og Girtanners Lærebog i Chemien, i hvilken den antiphlogistiske Lære først blev behandlet i sin hele Sammenhæng, var nylig udkommen. I mit Fædreneland dannede den Stahlske Lære endnu bestandigt Grundlaget for alle Foredrag over Chemien. Mig havde den nye Lære allerede tidligere bestjæftiget, ja henrevet. Under mit tomaanedlige videnskabelige Fangenskab havde jeg helliget den en stor Deel af min Tid. Det Skarpsindige i Combinationerne, det Nøiagtige i Undersøgelserne, det Klare i Fremstillingerne forekom mig beundringsværdigt. En Følge af disse Studier var nu en Opsats: „Over de Hypotheser, ved hvis Hjælp man har søgt at forklare Metallernes Forkalkning." — Det havde altid været min Tilbøielighed ikke blot at lære at kjende enhver vigtig Anskuelse i Videnskaben, som den viiste sig i sin Fuldendthed, men og hvorledes den var opstaaet, hvorledes den havde udviklet sig af tidligere indskrænkede Anskuelser. Kun saaledes, efter en saadan historisk Undersøgelse, troede jeg at kunne forstaae den. Jeg læste derfor alle Lavoisiers tidligere Opsatser, jeg fulgte Anskuelserne tilbage indtil de

ældste Tider, i hvilke Scaliger, Farsius, Cæsalpin, Libaw og Cardan havde bemærket Tiltagelsen af Tyngden ved Forkalkningen. Den dybe Begrundelse, som den voxende Anskuelse erholdt ved Priestleys Opdagelse af Suurstofgasset og ved Cavendishs Sønderlemmelse af Vandet overraskede mig; først paatrængde der sig af al Magt en Anskuelse af en Tankernes hemmelig Magt, der som en forborgen ledende Haand strider igjennem Historien; hvad der nu vistnok er almindeligt bekjendt, hvad der som et elementair Grundlag for alle Anskuelser af Chemien, er blevet et Factum, som man er sig almindeligt bevidst, det saae jeg udvikle sig forunderligt og haabefuldt. Jeg var ikke ubekjendt med den phlogistiske Chemi; de tydske og svenske Chemikere, Bergmann i Særdeleshed, havde beskjæftiget mig meget. Scheeles Opsats: „Over Luft og Ild" havde jeg med Beundring studeret; men da nu Suurstoffet i den Eensidighed, i hvilken dets Virksomhed blev opfattet, fremtraad, jeg maatte sige, som et constituerende Princip i den hele Chemi, opgik der mig pludseligt et Lys over en forborgen aandig Eenhed i Naturens saa mangfoldigt forviklede Processer. Det var ikke mere en tarvelig Forklaring over en enkelt Proces, det var en stor Tanke, der omslyngede

og forenede Alle. Hvad der saaledes satte mig i Bevægelse havde ikke blot Tænkningens abstracte Værd, det forbandt sig med min Tilværelses dybeste Mysterium, saaledes som det slumrede uklart, men mægtigt i mit Inderste. Det var beslægtet, jeg vidste selv ikke hvorledes, med Poesiens melodiske Klang, der tonede ud af min Sjæls Dyb, ja med min Barndoms religiose Erindringer. Det var et Lys, der haabefuldt skinnede ind i min Aands dybeste Mørke, og jeg troede at opdage forunderlige Skatte der, om jeg end ikke formaaede at skjelne dem i den uklare dæmrende Belysning. Der var da givet mig en Nydelse, en Glæde, ja en Salighed i Erkjendelsen, der kunde ryste mig til Taarer. I Sandhed, det var de reneste, ja de meest religiose Momenter i min hele ungdommelige Tilværelse. At jeg maatte holde saadanne Følelser hemmelige, er klart, men den ovennævnte Afhandling, hvor videnskabeligt besindig den endog er, er dog opstaaet af saadanne hemmelige, nydelsesrige Timer.

Det ungdommelige Overmod, der holdt os sammen til langt ud paa Natten, efterat den videnskabelige Underholdning var endt med Alvorlighed og Samvittighedsfuldhed, havde vistnok Intet tilfælles

med mine ensomme Studiers stille Nydelse; den udannede sig bestandigt vildere, bestandigt mere hæftig. Ophidsede hævede vi Selskabet fildigt om Aftenen, styrtede forenede, høit jubelende gjennem Gaderne; Stiger bleve tagne bort, og ved Hjælp af dem Haandværkernes Skilter ombyttede, og mange andre Ungdomsstreger udøvede, der dannede en stærende Contrast med det Alvorlige ved vore videnskabelige Bestræbelser. Vi maatte nogle Gange søge at bestikke Nattevægterne, der overraskede os og, efter den i Kiøbenhavn herskende Skik, truede med at lade deres gjennemtrængende Piben lyde, dersom ellers Nogen iblandt os havde beholdt Besindighed nok dertil. En Gang kom det hele ærværdige, naturvidenskabelige Selskab i den største Fare for at maatte tilbringe Natten paa Raadhuset og Morgenen derpaa at blive stillet for et Politiforhør. Kun med Møie lykkedes det os at undgaae Vægternes Hænder. Vort Selskab havde allerede, ihvorvel der endnu ikke var udkommet noget offentligt fra os, vakt store Forhaabninger; det gjaldt i Almindelighed for en Udmærkelse at være et Medlem af det; men nu kunde det ikke feile, at Rygtet om vore Natteværmerier ogsaa blev lydeligt, saa at det trængde til vore Forældre, Slægt-

ninger og Venner, og beredte os mange Ubehageligheder og Fortrædeligheder.

En alvorlig Raadslagning fandt Sted; Aftengilderne ophørde ganske; de spisende og drikkende Medlemmer forsvandt og med disse Drikkeviserne. Der maatte fra nu af ved vore Sammenkomster kun gives Øl og Tobak. Denne fornuftige Beslutning oprettede snart igjen Selskabets Anseelse, ja forhøiede den. Jeg maa udtrykkeligt bemærke, at Rahbek ingen Deel tog i vore Bachanalier; de havde aldrig kunnet finde Sted paa den Maade, hvis han havde været iblandt os.

Vi vare nu fuldkommen komne til Besindelse, vi gik, naar vi kom sammen, alvorlige og ædrue fra hverandre igjen, men det er desværre kun alt for sandt, at den Iver, med hvilken vi før forsamlede os var paa en betænkelig Maade kjølnet. Hvorledes dette Selskab siden vedblev, hvor længe det var forenet, veed jeg ikke, thi et Par Maaneder efter vor Anger og Omvendelse forlod jeg Kjøbenhavn.

Selskabet bestod af unge Mænd, af hvilke de Fleste ere blevne den Beslutning, at hellige deres Liv til

reent videnskabelige Bestjæftigelser, troe. En af de Ældste iblandt os, der, om jeg husker ret, senere traad til, var den som Physiolog og Læge bekjendte Karpsindige Herholdt. Raffn begyndte som Medlem af Selskabet sine physiologiske Undersøgelser af Planterne, der siden forskaffede ham en betydelig Berømmelse; Ratje fortsatte efter Müller og Abildgaard Zoologia danica og har foretaget sig en zoologisk Reise fra det høie Norden af de scandinaviske Oer langs med Vestkysten af Europa til Teneriffa. Hornemann er Fortsætteren af Flora danica. Jeg maa rigtigt nok tilstaae, at Herholdt først blev Medlem af Selskabet efter at det igjen var kommet til Besindelse, at Ratje, der var en stille alvorlig ung Mand, høist sandsynligt skildte sig fra os, naar vort Overmod antog et vildt Præg, at Hornemann, om han endog blev os troe, søgde at advare og styre os. Jeg hørde desværre ikke til disse Besindige. Af alle Medlemmerne leve endnu Tre, Ratje som Professor i Botanikken og Director over Haven i Christiania, og min Ven Etatsraad Hornemann i en høi Alder, almindeligt elsket og æret, i den samme Qvalitæt i Kjøbenhavn. Men denne Forening af unge Mænd var heller ikke uden Betydning for den danske videnskabelige Litera-

tur. O. H. Mynster foreslog at udgive et videnskabeligt Tidsskrivt. Om endog de Lærde, der bleve opfordrede til at være Medarbeidere, ikke alle vare Medlemmer af Selskabet, udgik Tidsskrivtet dog bestemt af dets Midte. Det førde den Titel „Physicalsk økonomisk og medico-chirurgisk Bibliothek for Danmark og Norge. Udgivet af et Selskab." Det blev spotviis kaldet Journalen med den lange Titel, men denne var uundgaaelig. En reen naturvidenskabelig Journal vilde have fundet et saa lidet Publikum i Landet, at det ikke havde kunnet dække Omkostningerne ved Udgivelsen. O. H. Mynster havde paataget sig Redactionen; det første Hæfte udkom i Januar 1794, og ligger for mig. Af de Afhandlinger, der bleve forelæste i Selskabet blev min Opsats om Metallernes Forkalkning optaget, og jeg fremtraad altsaa som den antiphlogistiske Chemies første Skribent i Danmark. Mynster var en Elsker af at gjennemblade de franske, engelske, tyske og italienske Journaler og derved at gjøre sig bekjendt med alle Dagens Nyheder. Paa Afhandlinger var der i Begyndelsen ingen Mangel, men de mere besværlige Arbeider, f. Ex. Oversættelserne o. s. v. bleve for de første tre Hæfter tildeelte mig. Mynster var

for indolent, men jeg var i en sand Angst saa længe til det nødvendige Manuscript var samlet til det næste Hæfte. Ogsaa holdt Forlæggeren, med hvem jeg ellers stod i Forbindelse, sig især til mig, fordi jeg boede nærmere, Mynster længere fra ham. Og saaledes har jeg da i nogle Maaneder af min Ungdom tilstrækkeligt nok lært, at kjende den Oval, der følger med Redactionen af et videnskabeligt Tidsskrivt, til at opnaae den Overbeviisning, at der intet er, som jeg mindre duer til. Mine indre sammenhængende aandige Arbeider vare nu afbrudte; Andre interesserede mig kun lidet. Endnu altid lægger jeg ikke Mærke til endogsaa vigtige Opdagelser, eller bemærker dem kun flygtigt, indtil de ved en eller anden Opgave, der beskjæftiger mig, erholde en Betydning for mig. Min Tilværelse var mig sønderreven; jeg følde mig inderligt ulykkelig. I April opgav jeg enhver Deeltagelse i Journalen; i Mai forlod jeg Kjøbenhavn. Journalen blev fortsat, den indstrænkede sig siden mere til Naturvidenskaben. Man indsaae Vigtigheden af et saadant Tidsskrivt, og det udkom i flere Aar med kongelig Understøttelse; det var det første naturvidenskabelige Tidsskrivt i Landet og indeholdt flere be-

tydelige Opsatser af Medlemmer af Selskabet, senere af Ørsted.

Et andet Slags Forfatterarbeide, rigtignok af en mindre betydelig Art beskjæftigede mig allerede tidligere. Jeg oversatte, opfordret af Vahl, Wildenows Haandbog i Botanikken. Terminologien blev fuldstændiggjort af Persoons Elenchus, og et Anhang om Botanikkens Historie i Danmark tilføiet. Denne var jeg rigtignok nødt til noget moisommeligt at sammensætte af Kilderne, thi den var den Første. Desuden var jeg flittig i at kritisere, nogle Recensioner med Mærket x. 5., fremkom i de lærde Efterretninger, og en Opposition ved en Promotion, hvor Doctordisputatsen behandlede et chemiskt Thema, vakde nogen Opsigt og blev offentligt omtaelt af den medicinske Megetskriver Professor Tode. Overseer jeg nu min literaire Virksomhed i denne Epoche af mit Liv, er det klart, at jeg ikke havde Mod nok til at udtale noget Eiendommeligt. Jeg var, som jeg udvortes viisde mig, aldeles en Discipel af Tiden.

Men endnu maa jeg omtale mit Forhold til Philosophien. Hornemann, en ældre Broder af min

Ben, Botanikeren, var vendt tilbage fra sin Reise i Udlandet. Han havde opholdt sig i flere Aar i Jena, for under Reinhardt at studere den kantske Philosophi. I Vintersemestret 1793 holdt han Forelæsninger over den kantske Critik. En Sygdom tvang ham til at begynde sildigere, og den hele Tid tilbragde han med Fordrag over den transcendentale Æsthetik. Det var den første Gang der i Dannmark blev holdt Forelæsninger over denne det philosophiske Studiums nye Retning. Kant var indtil den Tid saa godt som ubekjendt der i Landet. Hornemanns Forelæsninger gjorde Opsigt, han var meget æret og agtet formedelst sin Skarpsindighed, sine grundige Kundskaber og sin tvivlige Tænkemaade. Hans Svoger Birkner erhvervede sig siden med fuldkommen Ret et stort Navn ved sine philosophiske Skrivter, der ligeledes gik ud fra kantske Grundsætninger og behandlede Gjenstandene for hans Betragtninger klart, udtømmende, med stor aandig Frihed. Blandt de Ældre gjaldt, som jeg allerede har sagt, især Tyge Rothe og Tetens for Philosopher. Den Første har især behaget mig; vel vil man nu ikke mere lade ham gjælde for en Philosoph, dog indeholder hans Skrivt: „Om Christendommens Indflydelse paa den europæiske Cultur-

meget virkelig dybsindigt, der vel fortjener Opmærksomhed. Ogsaa hans Naturbetragtninger efter Bonnets Maade morede mig, men underviisde mig rigtigt nok ikke meget. Tyge Rothe havde en Tid lang opholdt sig i Genf. Han havde levet i et fortroligt Forhold til Bonnet og Saussure, og beklædte en anseelig Post. Jeg lærde paa en for mig meget smigrende Maade at kjende ham. Kort efter at min Afhandling over Metallernes Forkalkning var udkommen, blev jeg indbuden af ham. Jeg har ikke let seet en gammel Mand, der saaledes imponerede mig ved et vist fornemt, og tillige høist betydningsfuldt, ved det første Diekast strængt Udseende. De stærke Øienbryn bedækkede de endnu klare, hvasse Øine, Læberne vare strængt lukkede, han syntes hensunken i dyb Eftertanke; jeg fandt ham i en grøn Silkeslaabrok, der i vide Folder let omhyllede ham; Hovedet var bedækket med en rød Fløielshue: han sad i en blød, særlig Lænestoel, foran ham laa Bøger og Papirer, men endskjøndt bestemte til Brug, uden Spor til Uorden. Smukt indbundne Bøger stode ved alle Vægge; den høie, lyse Stue var elegant, ja kostbart møbleret; han var et saadant Billede, som forestævede mig, naar jeg saae Portraiter af anseelige Lærde

foran deres Værker. Jeg blev ført ind af en Tjener, maatte sætte mig i Nærheden af ham, og jeg hørde nu af denne Mand, som jeg allerede ærede som Skribent, hvis ærværdige Udseende endnu forøgede min Agtelse, at min Opsats saavelsom hvad han ellers havde erfaret om mig, lod ham haabe, at jeg engang vilde gjøre mig fortjent af Videnskaben. Nu befad jeg vel en stor Selvtillid og tiltroede mig selv ikke Lidet; men hvormeget en ung Mand end kan være tilfreds med sig selv, og hvor mægtigt end det Selvbedrag ofte er, der faaer ham til at troe, at de første Linier, som han lader trykke, ere betydelige nok til at vække Opsigt, saa ligger der dog i Bagrunden af denne ungdommelige Vildfarelse en Tvivl, der ikke lader sig fortrænge. Jeg vilde sammenligne den med den Jubel, til hvilken en Skoledreng hengiver sig en glad Aften, medens dog en indre, pinende Bevidsthed siger ham, at han har forsømt sin Skoleopgave for den næste Morgen. Hvor mægtig denne Tvivl var i mit Indre, havde jeg kunnet erkjende af den Glæde, der saa forunderligt oplivede mig, da denne høitagtede Olding yttrede sig saa forelagtigt om mig. Det var som om en tvivlsom Fremtid paa een Gang blev klar for mig, som om

de modstræbende Forhold traad i et venligt Forbund, for at forfremme mig. Denne Mand havde med et religiøst troende Sind udtaelt dybe Ord om Christendommen; de opmuntrende Ord klang mig af den ærværdige Oldings Mund, som en Velsignelse. Jeg var virkelig ligesom befriet fra en svær Byrde, endskjøndt jeg hidindtil ikke havde følt dens Tryk. Jeg havde maattet erkjende dette, dersom Ungdommen overhovedet var i Stand til at gjøre Reflectioner af det Slags. Men jeg troede kun at finde en Bekræftelse paa min letsindige Selvtillid. Jeg blev længe, den Gamle holdt mig næsten fast i to Timer; de forsvandt som Minutter. Han arbeidede just i denne Tid paa et Skrivt, der indeholdt Betragtninger over geologiske Forhold. „Naar man ikke selv," — sagde han — „har levet mellem Bjærgene, kan man ingen Forestillinger gjøre sig om saadanne Forhold. I Genf laae de høie Alper ligefor mine Vinduer, Strueturen af nærliggende Bjærge lærde jeg at kjende, veiledet af min Ven Sausfure; saaledes troer jeg at turde tale om Forhold, der ere de fleste af mine Landsmænd ubekjendte. De norske Bjærge ere luftede for Beboerne."

Den Magt, som en saa ærværdig Mands per-

sonlige Anseelse udøvede paa mig, kaldte min tidligere Beskjæftigelse med religiøs-theologiske Skrivter tilbage i min Hukommelse. Bonnet, der naturligviis var mig bekjendt, havde, forsaavidt han anstillede almindelige Betragtninger over Naturen, aldrig behaget mig synderligt. Jeg havde det Mod, skjøndt med den største Engstelighed at yttre nogle af mine Tvivl for Blothe. De Ord, i hvilke jeg søgde at indklæde disse Tvivl, erindrer jeg ikke; jeg frygter for, hvis jeg gjentager dem, at bruge Udtryk, der tilhøre en senere Udviklingsepoche af mit Liv; men jeg troer at turde paastaae, at min Hovedindvending især grundede sig paa, at jeg ikke var i Stand til at indsee, hvorledes vi, da hele vor Erkjendelse bevægede sig indenfor Sandseligheden, og vi paa en saadan Maade kun være i Stand til at sammenligne det ene Sandselige med det Andet, kunde være i Stand til at begribe det Sandsigtsmæssige i Naturen; thi dette laa dog i Ideretningen af det Hele og var ingenlunde kjendeligt i de enkelte Deles Forhold til hverandre, som vi alene formaaede at opfatte. Det svæver for mig med stor Bestemthed, at den Trang som jeg følde til at udtrykke mig saa klart og bestemt som muligt, lige overfor en saa ærværdig og agtet Mand, har været me-

get gavnlig; at jeg ansporet af ham havde opfattet noget, som mere bestemt, end forhen, oplyste mig om min egen Tvivls Natur. Saa meget veed jeg ogsaa vist, at de Svar, og den Opløsning af min Tvivl, som Rothe søgte at give mig, ingenlunde tilfredsstillede mig; men at den Nødvendighed at betragte Naturen og Historien paa en eller anden Maade som et Heelt, den Tid foresvævede mig; at den mere bestemte Opfattelse af mine Tvivl, istedetfor at bringe mig i Fortvivlelse, gav mig Haab om at løse dem. At jeg aldrig har gjennemgaaet en Epoche af trøstesløs Fortvivlelse som en nyere Speculation betragter som et nødvendigt Gjennemgangspunkt, for at komme til den sande Speculation, maa jeg bekjende. Rothe paastod, at Opløsningen af enhver Gaade laa i Religionen, og omendskjøndt den Maade, hvorpaa han søgte at gjøre mig dette klart, paa ingen Maade tilfredsstillede mig, havde han dog gjennem alle Tvivl fundet det Punkt af min inderste Tilværelse, der ved enhver Grublen holdt mig opreist og altid paa ny oppustede det levende Haab.

Imidlertid vare mine Venner, der Alle besøgte Hornemanns Forelæsninger, samtlige mere eller mindre forvandlede til Philosopher. Jeg hørde en Tid

lang rundt omkring mig tales om Rum og Tid, om Tingen i sig, om Categorier, om det absolute Imperativ, men paa en saa forvirret Maade, at jeg blev fuldkommen afstrækket fra denne Maade, at philosophere paa. Jeg fandt ingen Drivt til at høre Hornemanns Forelæsninger. Philosophien, dersom der gaves Een, turde ikke forvandle mig Virkelighed til Syner, men den skulde meget mere gjøre hiin gjennemsigtig for en høiere Erkjendelse. Jeg havde et eget Problem at løse; jeg kunde ikke lade mig paatrænge noget fremmed; fremfor Alt var det mig fuldkommen klart, at dette Problem og dets Opløsning laa i en Region, der bestandigt bortfjærnede mig fra min Omgivelse, at det var inderligt beslægtet med min hele Tilværelses dybeste Hemmelighed. En haardnakket Opposition imod Philosophien, der bestandigt tonede lydeligere omkring mig, uddannede sig bestemt, og jeg fandt mig i at mine Venner erklærede mig for uskikket til nogensinde at blive en Philosoph. Jeg selv var tilbøielig til at troe det Samme om mig, thi alt, hvad jeg hørde af denne Videnskab siden jeg besøgte Riisbrighs Forelæsninger, om Philosophiens blot abstract reflecterende Retning, overbeviiste mig bestandigt mere om, at det, jeg søgte, var forskjelligt i

Princip fra det, Videnskaben g v os. Og dog maa jeg tilstaae, at jeg maaskee vilde være bleven mere opmærksom paa Kants Philosophi, og det ved en ret iøiefaldende Taablighed, dersom det Lys, der just opgik mig ved denne, ikke var indtruffet netop i de sidste Dage af mit Ophold i Kjøbenhavn, og medens jeg udvortes og indvortes var paa det hæftigste bevæget. En vis Biskop Boye fandt sig kaldet til i et Skrivt »Statens Ven« at gjendrive den kantske Philosophi. Mod dens bekjendte Paastand, at naar Mennesket borttænker sig Alt af Rummet, bliver dog Anskuelsen af Rummet som et Oprindeligt, tilbage for hans Bevidsthed, indvendte denne Fortræffelige: »at man jo kunde paastaae det Samme, naar Talen var om en Grønlænder, om Kulden. Følelsen af Kulden vilde han bestandigt beholde, naar han endog borttænkte sig alt Andet, der omgav ham.«

Jeg troer, at den populaireste Commentator vil søge længe forgjæves om en almindeligt forstaaelig Exposition, for at gjøre den kantske Lære om Rummet forstaaelig for Enhver, der lader sig sammenligne med denne taablige Indvending. Forskjellen imellem en empirisk subjectiv Følelse og hiin den menneskelige Bevidsthed som Saadan i sin rene Almindelighed lev-

sagende Anskuelse var mig pludseligt indlysende; fra nu af ventede jeg noget af den kantiske Philosophi. Jeg har oplevet det, at en saadan Braad kan kastes i Sjælen, at den lig et Frøkorn kan hvile i den i mange Aar, uden at spire og dog bevare sit Livsprincip i sig. Denne fortræffelige og i sit Slags tillige træffende Indvending, er forekommet mig saa vigtig, Virkningen, som den yttrede paa mig, var saa afgjort, at jeg bestandigt benyttede og endnu benytter den i mine Forelæsninger over den kantiske Philosophi.

Dog jeg besidder et skriftligt Vidnesbyrd om den Maade, hvorpaa jeg søgde aandigt at opfatte Livets mere almindelige Phænomener. Vel er det, jeg besidder, ikke nedskrevet i Kjøbenhavn, men nogle Maaneder efter at jeg havde forladt Staden; men de Tanker, der gaae igjennem denne Opsats, havde just beskjæftiget mig i Kjøbenhavn; jeg havde meddelt nogle Venner dem, og de have forjaget mange mørke Timer førend min Afreise.

Universitætet i Kjøbenhavn udsatte, som det nu er Brug paa de preussiske Universitæter, Priisspørgsmaal til Besvarelse af de Studerende. Gjenstanden for et saadant Spørgsmaal var nu den Gang: at en

kjøbenhavnsk Student skulde forsøge paa at retfærdiggjøre Forsynet ved den som det synes hensigtsløse Stigen og Synken af Kultur og Oplysning i Historien. Jeg var uudtømmelig i Spotterier over dette Priisspørgsmaal, et Spørgsmaal, der, som det syntes mig, indeholdt Alt, hvad der piinde mig, det Høieste og Dybeste, som overhovedet en Professor ikke burde forelægge en umoden Student, men som Historien burde fremlægge sig selv til Oplosning: rigtigt nok i en mere passende Form; thi et gudommeligt Forsyn, der dog bliver antaget i Spørgsmaalet, og som behøver at retfærdiggjøres af en Student, er dog et altfor elendigt Begreb. Men just i det jeg spottede over dette Spørgsmaal, blev dets Indhold mig bestandigt vigtigere.

Jeg havde, endskjøndt Naturvidenskaben i Særdeleshed beskjæftigede mig, ikke forsømt det historiske Studium, Rahbek opmuntrede os bestandigt til at læse de klassiske romerske Skribenter. Rollins Historie, de engelske Klassikere Gibbon, Robertson, ja selv Montesquieu, vare mig bekjendte; især behagede Livius og Tacitus mig. Naar jeg hele Dagen havde været beskjæftiget med Naturgjenstande, saa ligesom udhvilede jeg mig ved at beskjæftige mig med

historiske Værker. De meest Detaillerede vare mig de kjæreste. Gamle Krønniker f. Ex., naar de ikke vare altfor besværlige at læse, behagede mig især; ja i Stilhed spirede vel den Anskuelse, at den hele Tilværelse maatte forklare sig ved Historien, naar den skulde antage en aandig Betydning. Vistnok følde jeg kun altfor tydeligt Modsætningen mellem Natur og Historie, hvorledes den laa skarp og skjærende og umiddelbart for mig. Det aldeles afsluttede i Naturen, dens Formers stive Nødvendighed, ubelukkede Historiens indre Bevægelse, og gjorde en fælleds desværre umulig, saaledes som Historiens Bevægelighed ikke formaaede at vinde nogen i sig rolig Skikkelse. Ogsaa blev mit historiske Studium brevet altfor fragmentarisk, altfor lunefuldt; enkelte Epocher bleve fulgte indtil i de nøiagtigste Details, andre lærde jeg at kjende overfladisk og ufuldstændigt, og mellem Begge blev der store Huller, der slet ikke bleve udfyldte. Og dog var det, jeg søgte med Urolighed, just Sammenhængen. Var Herders Ideer til Menneskehedens Historie den Tid faldne mig i Hænderne, vilde de være blevne ubeskriveligt vigtige for mig. Jeg skulde gaae en mere nøisommelig Vei; da jeg langt senere lærde at kjende

Herder, tilfredsstillede han mig ikke mere, og dog maatte jeg tilstaae, at han havde opfattet mit Livs tidligere Opgave, just som den ængstede mig, i dens hele Omfang, og med aandrig Lethed søgt at løse den.

Nu paatrængde det ovennævnte Spørgsmaal sig; og omendskjøndt det aldeles ikke var min Hensigt at træde frem som Medbeiler til Prisen, beskjæftigede det mig dog bestandigt. Vistnok er Opfatningen høist plump. Man kunde sige, at Udkastet, saaledes som det ligger for mig, (det er det eneste Fragment af mine strivtlige Opsatser, som jeg har beholdt tilbage fra den Tid) søger et Indhold, uden at finde det, og udtaler Trangen til et Indhold paa en høist naiv Maade. Tanken, der gaaer igjennem den, er nu Følgende:

Den hele Historie fremstiller en vedvarende aandig Udvikling. De tidligste orientalske Tider, hvis Dannelsesmomenter vare opfattede efter den Tids Maade, indeholde endnu bestandigt i eensidig Natur Dannelse, den hele Histories nærende Stof, der ikke derligt assimileret aldrig vover sig for Dagens Lys en Historiens vedvarende Hemmelighed, saaledes som en saadan uudviklet, hviler i ethvert menneskeligt Gr

nyt, og først i vor Barndom ganske omfavner os, men ogsaa senere aldrig forsvinder. Derfra uddanner Historien sig i dybsindig Eensidighed, efter forskjellige Retninger, den Ene følgende efter den Anden, ved Græker, ved Romere, ved de europæiske Folk i den nyere Historie. Hvad der erholdt den høieste Fuldendelse og derved viisde sig som noget Udødeligt i Historien, det traad ind i Udviklingens hemmelige Fremgang og jo mere fuldendt i sig selv, desto bestemtere henvisnede det i den ydre Historie. Derfor hensank Grækenland, saa ganske affluttet og afrundet i sig, dybest, det ikke færdige Rum mindre. Folkene i den nyere Historie vilde, troede jeg, aldrig fuldkommen nedsynke, men en ny Verden, der skulde udvikle en modnere Slægt, en høiere, felleds Gjennemtrængelse af alle tidligere Momenter i det græske, romerske og nyere europæiske Liv vilde uddanne sig i Amerika. Som bekjendt, var det Haab, at den perfectible Menneskeslægt for det Første skulde nedsætte sig i Nordamerika, efterat den var kommen til Forstand, og havde afstreifet alle den tidligere Histories Overilelser og Daarskaber, den almindeligt herskende paa den Tid. Man betragtede Historien, som om den manglede Hovedet, og som om dens Sjæl endnu ikke havde fundet sit

egentlige Sæde (sin glandula pinealis) hvorfra den kunde regjere Alt. Denne Tidens herskende Mening havde ogsaa grebet mig.

Naar jeg betragter denne Opsats, saa er det mig mærkværdigt, at der slet ingen Anstalter blevne gjorte for at betegne, hvilke Functioner nu de efter deres Død i den fremskridende Cultur optagne Folk vilde have at udøve paa at fremme den fiernere Uddannelse, at jeg kun var tilfreds med den Indsigt, at de forskjellige efterladte Skatte, enhver i sit Slags, maatte indeholde noget Fortræffeligt. Men naar man betragter den herskende Maade at behandle Historien paa og tillige det Udviklingstrin, hvorpaa jeg den Tid stod, vil man maatte tilstaae at en dunkel Ahnelse om alle Tiders aandige Eenhed maa have foresvævet mig. Jeg var virkelig, medens disse Tanker foresvævede mig, forunderligt lykkelig, jeg var mig bevidst, at de vare udsprungne af mit eget Inderste. Haabet om at opfatte Betydningen af Folkenes eiendommeligste Liv i den aandige Eenhed af historisk Udvikling, svævede for mig, selv Nøglen til den høiere Naturkundskab maatte søges her. Jeg havde jo oplevet hvorledes de Tanker, der slumrede i Naturens Skabninger, altid dybere opfattede,

trænge ind i den fortskridende Historie, oplyse Menneskerne bestandigt mere og mere over sig selv, i det deres egen inderste Fatteevne bestandigt bliver klarere. Mærkværdige ere Slutningsordene i den gamle Opsats; „Vil man ikke," — saaledes lyde de, — „snart indsee, at man kan tænke for eensidigt, abstract, troe for overflødigt, være for fri? Med Hensyn til Betydningen af mit hele Liv vare disse Ord prophetiske, dog vidste jeg vel næppe hvad jeg sagde."

Imidlertid kom Tiden, da jeg skulde underkaste mig den offentlige Prøve. Wahl havde haabet at uddanne mig til en dygtig Botaniker; han troede, at jeg besad tilstrækkelige Kundskaber i Zoologien for at udstille nye Dyr fra de Bekjendte og at beskrive dem med Nøiagtighed. Han havde taget feil. Mine Kundskaber i Botaniken og Zoologien vare ingenlunde betydelige; jeg manglede al Sikkerhed.

Prøven fandt Sted i en stor Sal; jeg var den Første, der underkastede sig en Saadan; Nysgjærrigheden drev en Mængde Mennesker derhen, og jeg stod nu ligeoverfor min elskede og ærede Lærer, omgivet af udstoppede Dyr, Insecter, Fiske, Mollusker i

Spiritus og af Planter. Jeg skulde bestemme, og naar de vare nye, betegne og beskrive deres Sted i Systemet. Proven havde et taaleligt Udfald, den varede længe, og jeg maatte tilsidst tilstaae, at jeg var udmattet. Den holdt op, jeg havde med en ængstlig Opmærksomhed betragtet enhver Gjenstand, som jeg skulde bestemme og beskrive, og min Lærer maatte selv tilstaae, at et meget ringere Antal Planter og Dyr, naar de bleve grundigt behandlede, fordrede et fuldkommen roligt, uforstyrret og eensomt Studium; dog erklærede han, at han var tilfreds med mig. Schumacher examinerede i Mineralogien; her kom jeg nu fuldkommen til mig selv igjen; det var mere en venskabelig Samtale, end en Examen. Det Rygte som jeg havde erhvervet mig som Mineralog blev bekræftet ved denne Prove.

Politisk Færd.

Den Bevægelse, der ved Revolutionen blev fremkaldt i alle Europas Lande, havde vel allevegne den

samme Oprindelse, dreiede sig om de samme dunkle Ønsker, der foresvævede den dannede Middelstand, men havde dog paa ethvert Sted et forskjelligt Præg. Maaskee gives der ingen Leilighed til mere bestemt at lære at kjende et Folks Eiendommelighed, end naar man følger disse Yttringer; thi da de abstrakte Principer, der kom paa Bane, allevegne vare de Samme, hidrørde de forskjellige Maader, hvorpaa de dannede sig ind i Folket, alene fra dets eiendommelige Forhold; der gaves maaskee intet Land i Europa, i hvilket Deeltagelsen i de offentlige Anliggender førend Revolutionen var ringere, end i Danmark. Siden Kronprindsens Regentskab var Landet tilfreds, og havde Grund til at være det. Man erkjendte en almindelig Fremskriden i alle Administrationsforhold. Retspleiens store Uafhængighed gav en personlig Sikkerhed, Landets Rolighed lod ingen Undtagelseslov komme frem; tiltagende Velstand herskede i alle Klasser. De faa offentlige Blade benyttede maaskee Præssefriheden til at fremføre besynderne Ønsker i et maadeholdent Sprog, men de Allerfleste søgte med mere eller mindre Lykke at virke paa Sædeligheden, Fliden, og det stille mere indskrænkede Familieliv. En behagelig Rolighed herskede alle-

vegne, især paa Landet, hvor man med synlig Glæde nød det Nærværende, og den Utilfredshed, der aldrig kan fortrænges af menneskelige Anliggender, de Klager, som man hørde hist og her, udsprang af de snævreste personlige Forhold, bleve kun hørte i de nærmeste Kredse og forsvandt i disse.

Og dog spirede der i denne ydre Ro, mere udstrakte og urolige Ønsker og Forhaabninger. Elementerne af en tiltagende Gjæring, ved hvilken Revolutionen blev fremkaldt, manglede ikke ganske i nogen dannet Stat i Europa, thi de vare et Product af den almindelige, europæiske Dannelse overhovedet. Enhver udmærket Historiegrandsker har allerede for længe siden erkjendt dette, og naar han prøver de Begivenheder, der bragde Revolutionen i Frankrig til Udbrud, naar ved denne Undersøgelse forskjellige Anskuelser komme paa Bane, eftersom den Betragtende overveier de historiske Begivenheder i Frankrig fra et eller andet Synspunkt; naar der maa tilstaaes, at allevegne adspredte Elementer allerede i flere Aarhundreder havde fundet et farligt Concentrationspunkt i Frankrig, saa vil dog enhver eftertænksom Historieskriver aldrig forklare Spiren til Revolutionen af enkelte historiske Begivenheder, eller

af en Composition af Flere. Revolutionens egentlige historiske Betydning ligger i denne dens Oprindelses Hemmelighed uden Begyndelse, der intetsteds kan opfattes i sandselig Bestemthed, just fordi den allevegne maa erkjendes som allerede eristerende.

I Dannemark kunde hine Anstuelser af en historisk Bevægelse yttre sig mere uhindret, end i mange andre Lande. Handelsforhold havde forbundet dette Land nøie med Engeland og det engelske Folks Forfatning blev vel og beundret og misundt af mange Dannede. I det man søgde at hindre den tyske Literatur, der uvilkaarligt paatrængde sig, tillod man den Franske en stor Indflydelse. Den betydelige Forbeel, som Landet drog af den nordamerikanske Krig, maatte nødvendigt vække en levende Deeltagelse i Kampen, og desto lettere paatrængde sig ogsaa de Anstuelser, der fremkaldte og vedligeholdt denne Kamp og tilsidst tilkjæmpede sig Seieren. Præssefriheden tillod Yttringer der bleve undertrykte paa andre Steder; ja selv den priisværdige Regjering, der vel søgde at beherske og lede, men dog tillige erkjendte det; der for den fremskridende historiske Aand havde erholdt en dybere og almindeligere Betydning, understøttede enhver Anstuelse af de historiske For-

hold, ja endog befordrede deres Udvikling. Thi den troede, at den ingen Grund havde til at frygte denne.

Den Deeltagelse, som Revolutionen virkede i Dannemark, forhindrede den danske Regjering ikke i at indtage den politiske neutrale Stilling, der syntes den at være den fordeelagtigste for Landet. Den, der er bekjendt med den Tids lidenskabelige, politiske Skrivter, med Parlamentsforhandlingerne i London, veed, at det Selsomme fandt Sted, at det ved sin Forfatning meest absolute Monarki i Europa blev priset af den liberale Opposition i England, af Jacobinerne selv i Frankrig, af Revolutionens Tilhængere i Tydskland. „Giv os Eders Bernstorf" — bød det i Parlamentet fra Oppositionens Side, — „og vi ville skjænke Eder vor Pitt og endnu meget ovenikjøbet." — En saadan Ytring af det hæftige Parti blev i Danmark hørt med Glæde; den indskrænkede Betydning, som den i et forbigaaende Moment havde i England, blev overseet, og den trængde, som en Anerkjendelse af Folkets værdige Stilling i Europa, ind i alle Kroge, hvor blot en politisk Interesse rørde sig.

Naar man overveier alle disse Forhold, maa man forbauses over den Rolighed og den indre Tilfreds-

hed med Regjeringen, der endnu herskede. Skribenterne traad vel dristigt nok frem; der udkom Opsatser, der vare strevne med stor Hæftighed; men jeg behøver vel næppe at sige, at saadanne Flyveblade indenlunde afgive en Maalestok for Folkets Sindelag. Blandt de Skribenter, der i denne Henseende udmærkede sig, fortjene blot To at nævnes; Heiberg og Malte Brun.

Den Første var en i mange Henseender mærkværdig Mand, af en streng, skaansellos Charakteer; han besad meget grundige philologiske Kundskaber, behandlede med stor Dueligbed alle levende europæiske Sprog, baade i Tale og i Skrivt; han hørde til de sikkre i sig selv afsluttede Naturer, der ikke blive angstede af en utæmmelig Videbegjærlighed, og just derfor ere sig deres erhvervede Evner bevidste. En mork Bestemthed vakde i Nærheden af ham en hemmelig Frygt hos dem, der ikke kjendte ham; han var efter sit inderste Sindelag en streng Demokrat; altid sniigrede han enten de Høiere, eller dem, der omgav ham, mindst sig selv; hans Popularitæt strev sig fra det, han i Overeensstemmelse med Dagens Skribenter bekjæmpede, ikke derfra, at han forsvarede nationale Svagheder; han var agtet som Lærd, stat-

tet som Borger, almindeligt frygtet som polemisk Skribent. Saaledes var han blandt alle revolutionaire Skribenter den Betydeligste, og hans Angreb vare fuldkomne uden Hensyn til Forholdene. Heiberg vilde blandt et gjærende Folk ved den imponante Stilling han indtog, ved sin urokkelige Fasthed, have været en farlig Mand for enhver Regiering. De Modstandere, der traad op imod ham, bleve fuldkommen sønderknuuste. I en lille Stat, i hvis Hovedstad al Bevægelse concentrerer sig, staaer man hinanden nær, kjender hinanden nøie. Enhver personlig Svaghed hos Modstanderen fremhævede han med Strænghed, ja med staansellos Grusomhed, og han syntes at kjende alle sine Modstandere saaledes, at de i deres Angst frygtede for, at han ogsaa maatte vide det, som han fortaug, men vel ved Leilighed vilde drage for Lyset. Derved gjorde han enhver Pen lam, og sjeldent blev et Angreb besvaret. Imod ham kunde man ikke bruge lignende Vaaben. Hans strænge ydre Redelighed syntes ikke at frembyde nogen svag Side, som man kunde angribe; dog var han i nøiere Venskabsforhold tro, og den let bevægelige, endogsaa frygtsomme Rahbek var en af hans fortroligste Venner. Jeg har aldrig kunnet beundre saadanne Jern-

naturer, der forholde sig fuldkommen rolige i et abstrakt Princip, der fra den tomme Almindelighed see ned paa alle bevægelige, menneskelige Forhold, som paa Ubetydeligheder, saameget at jeg kunde blive deres Ven. Der gives Mennesker, hvis Svagheder vare mig bekjendte, der ofte og med Rette bleve dadlede, og som dog, i deres let antastelige Menneskelighed, ikke alene syntes mig elskværdigere, men ogsaa betydeligere og større, end saadanne forstenede Naturer. Vistnok kun da, naar en stor af enhver tilsyneladende urolig Bevægelse uberørt Kjærligheds-Ide gjennemtrænger og luttrer deres hele Væsen. Jeg har næppe seet Heiberg i Kjøbenhavn; jeg kom ikke i nogen personlig Berørelse med ham. Hans Flyveblade, der berørde næsten alle Dagens Anliggender, snart angreb denne, snart hiin Øvrighed, snart den nuværende Regjering, ja endog Hoffet, har jeg næppe læst. Et ungt Menneske, uroligt bevæget, bestandigt beskæftiget med sin egen Dannelse, er lidet stikket til at være opmærksom paa de ydre Forholds Detail; hans indre Anliggender forskaffe ham Gjenstande nok for hans aldrig hvilende Bevidsthed. Og dog var ogsaa jeg som ungt Menneske paa en vis Maade en Jacobiner, ligesom de

Andre, i det mindste i Begyndelsen af Revolutionen, og det er mig endnu ubegribeligt, hvorledes dens Rædsler ikke strax bragde mig til Besindelse. Men det er det Frygtelige ved enhver voldsom Bevægelse i Historien, i enhver Retning, saavel naar den fremhæver det despotiske, som naar den fremhæver det demagogiske Element, at den fuldkommen blænder Menneskerne, at den, hvor den endog trænger ind, ja hvor den blot berører det roligste Gemyt, aldrig aflægger den stivt eensidige, fanatiske Charakteer. Selv Kongen og Dronningen af Frankrigs Henrettelse bragde mig ikke strax til Besindelse. Alle Revolutionens forskjellige Phaser har jeg gjennemlevet; den dæmoniske Begeistring, de meest aandige Ideers Magt henreve mig, bedøvede mig. Til min indre Uro sluttede sig endnu denne Ydre. Saaledes maa jeg kalde den, thi jeg taalde den hele politiske Bevægelse kun som et Ydre, det var en Gjenlyd af den mægtige Tid, et Echo af dens Aand, et Fremmed, som jeg optog i mig og lod raade, ikke en eiendommelig Tone, der klang af min Sjæls Inderste.

Jeg erindrer, hvorledes engang den gode Rahbek taalde om den Tid, i hvilken en Nationalforsamling skulde sammenkaldes, som om vi nu Levende

kunde komme til at tage Deel i denne Tid. De populaire Ministre Bernstorf og Schimmelmann fandt en Plads i denne Forsamling, naturligviis ved Siden af de demagogiske Skribenter, der havde ladet sig høre. Dog var Anskuelsen en maadeholden; de meest udmærkede Embedsmænd var der tilstaaet en afgiort Indflydelse, især den almindeligt agtede Generalprocureur Colbjørnsen. Alt var dannet efter franske Anskuelser, dog skulde det gaae roligt og fredeligt til. Vi snakkede os ind i denne Anskuelse, som i en Drøm, og som det pleier at skee, Alt syntes os saa naturligt, saa nødvendigt; enhver lille Dagens Bevenhed erholdt en Betydning, og tilsidst forekom Sammenkaldelsen af Stænderne mig saa uundgaaelig, saa nær, at jeg næsten blev forskrækket derover. Denne Tanke forfulgde mig i min Eensomhed, men der dannede den sig ganske anderledes. Ligesom Gestalterne i urolige Drømme uvilkaarligt fordreie sig, Fødder, Arme, Næse forlænge sig, Hovedet udvider sig kjæmpemæssigt, saaledes udfoldede alle Revolutionens Rædsler sig i den forventede Udviklings rolige Gang; jeg hørde Mængdens vilde Skrig; jeg gyssede naar jeg tænkde paa, at ogsaa jeg skulde bevæge mig midt iblandt dem, jeg hørde mit eget Jubelskrig tone midt

ud af Folkevrimmelen, og bævede tilbage for mig selv, som for et Spøgelse. Jeg elskede Kronprindsen; trofast Hengivenhed for det kongelige Huus var en stiltiende forudsat Betingelse for min hele Tilværelse; Bernstorf især syntes mig saa inderligt forenet med Landets Skjæbne, at en vild Tvang udøvet imod ham maatte ryste, ja forstyrre alle Landets Forhold, enhver Families Rolighed; og dog saae jeg den oprørte Hob hæve sig fornærmende mod Landets salvede Hoved, mod dets ærede Tjenere.

Dromme af dette Slags forurolige mig vel ofte, men min Deeltagelse for Revolutionen leed alligevel intet.

Heiberg forlod Kjøbenhavn, sluttede sig i Paris til Talleyrand; jeg traf ham der 1814. Om politiske Gjenstande var Talen ikke. Jeg havde forhen kjendt ham for lidet, og de mange Modificationer i de politiske Forhold, som han havde gjennemlevet, gjorde at jeg taug. Hans Skjæbne var vist nok knyttet til den snildeste Diplomat i Europa, steeg og faldt, eftersom hans Principals Indflydelse tiltog, eller aftog; men deraf at slutte, at den i Danmark stolte og strænge Demokrat havde forandret sit politiske Sindelag saa ofte som Talleyrand, vilde være

meget ubilligt. Selv den Dom, der pleier at fældes over den Sidste, forekommer mig meget tvivlsom.

Talleyrand var den koldeste, meest besindige, den Klogeste i sin Omgivelse, han overskue sit Fædrenelands Stilling baade indvendigt og udvendigt. Antager man nu, at han ved det Talent, som Enhver villigt tilskriver ham (endog de, der hadde ham meget) opfattede Tilstanden skarpere, at han klarere erkjendte om de kunde beholdes, eller om de maatte opgives; antager man, at han elskede sit Fædreneland mere, end abstrakte Principer, og at han, mere skarptdommende end nogen Anden, hverken vilde slutte sig til den mægtigt lidenskabelige Napoleon, der tilbørde en usikker Fremtid, eller til Bourbonnerne, der, som han maatte troe, tilhørde en uddød Fortid, men del til sit Fædreneland, saa veed jeg i Grunden ikke hvordan han kunde have handlet anderledes. Han opgav sig, det kan aabenbart, naar man vil være billig, tillige hedde, han opgav sit Fædreneland alerig, og derfor endte ethvert Nederlag, som det Sidste leed, med en Seier for ham, og det hedder dog tillige med et nyt Haab for Frankrig. Vistnok, naar man paa den sædvanlige Maade, efter den herskende Anskuelse, sammenligner ham med Lafayette, der lige-

som han gjennemlevede det lange Tidsrum mellem den første Revolution i 1789 og den Sidste i 1830, kan man kalde denne Faaret og den Anden Ræven i alle de verlende Forhold i Frankrig; og dog vare vel begge Benævnelser eensidige og uretfærdige. Jeg vil ingenlunde opkaste mig til Forsvarer for Talleyrands Tænkemaade, men man maa bekjende, at det vilde være altfor overilet saa afgjort at bryde Staven over den Mand, der endnu i en usædvanligt høi Alder døde som sit Fædrenelands skarpsindigste Raadgiver, der blev den seierrige Mester over alle foranderlige Forhold. Lafayette og Talleyrand dannede vistnok to lærerige Modsætninger. Den Første blev sit hele Liv igjennem den Anskuelse troe, at indrette et patriarchalsk Forhold mellem tredive Millioner Mennesker, og saaledes maatte det skee, at det han vilde, aldrig lykkedes; den Anden troede, at det historiske Liv, at den levende Nutid havde en Ret, at man for at være politist virksom, overhovedet for at herske, først maatte anerkjende de uovervindelige Forhold, ja deres factiste Magt, naar man vil beherske dem, naar man overhovedet vil regjere. Begge Mementer ere urigtige i deres Modsætning, Begge danne i deres Vexelgjennemtrængen Historiens egentlige Liv.

Lafayette blev bestandigt revolutionair, thi det abstracte Princip, som han holdt fast, havde i bestandig Adskillelse fra den historiske Virkelighed ingen nærende Rod; Talleyrand lod den mægtige Nutid vederfares Ret, men de Seire, som den tilsyneladende tilhjæmpede sig, vare forbigaaende, som de Momenter i Historien, af hvilke de udsprang. Begge manglede den Basis, der mægtigere, end en abstract Drøm, og bestandigere end en omvexlende Klogskab, igjennem en dyb Fortid danner det Nærværendes Liv og Fremtidens Udvikling. Men Lafayette og Talleyrand fremhille de adskilte Momenter af den franske Historie. Revolutionen begyndte da de bleve skilte fra hinanden, og kan kun ende, naar Skilsmissen paa en eller anden Maade ophører.

Heiberg, der spillede en passiv og underordnet Rolle, som Translateur, kunde vel fastholde sin oprindelige Anskuelse i alle Forhold. I hans lille Fædreneland maatte han føle sig kaldet til at grunde en friere Tilstand: den Magt, der omgav ham her, et mægtigt Lands convulsiviske Bevægelse maatte han, den Fremmede, vel anerkjende. Han taug, men jeg har al Grund til at troe, at han bestandigt har fastholdt sin gamle

Tænkemaade. Mig forekom han godmodig, gjæstfri, velvillig, og at jeg kun saae ham i Begyndelsen af mit Ophold i Paris, og ikke siden, laa i hans Forhold til Malte Brun. Han hadede denne, og dette var ifølge hans Tænkemaade uundgaaeligt. Siden saae jeg hans Navn under flere Notitser og Kritikker i en Journal, hvis Titel jeg ikke mere erindrer, og som udkom under Restaurationen. Der fandt selv derved en personlig Berørelse Sted. Et lille Skrivt, i hvilket jeg gjorde det norske Stortings Forhandlinger i Aaret 1824 bekjendte og ledsagede dem med historiske Betragtninger, blev af ham gunstigt anmeldt. Han gjorde derved kun en dadlende Bemærkning, som i een Henseende overraskede mig. Som Anhang vare Universitætets Statutter i Christiania og den norske Statsforfatning aftrykte, hine først; denne fulgde efter. Han sluttede deraf, at jeg som en pedantisk Professor agtede et Universitæts Statuter høiere, end Landets Constitution. Jeg havde paa et Sted i Skrivtet selv talt om Universitætet, og føiede Statutterne i Anhanget til disse Bemærkninger; men hele Skrivtet endte med almindelige Betragtninger over Landets Forhold, og til disse hørde det sidste Anhang.

saa at man vel mere kunde betragte den kritiske Bemærkning, som en Følge af et diplomatisk Pedanteri, som jeg ingenlunde forudsatte hos en saa fast, sit Sindelag tro, vel af de ydre Forhold bunden, men ikke beherskет Mand.

Malte Brun var en ganske anden Natur. Han var bleven Student omtrent paa samme Tid som jeg, vi kom ofte sammen; der herskede et venskabeligt Forhold imellem os: et Fortroligt kunde det rigtigt nok ikke blive, thi et Saadant var for mig kun mueligt, hvor min indre Dannelses-Proces paa en eller anden Maade fandt Deeltagelse og Fremme.

Malte Brun havde et næsten drengeagtigt Udseende, og om han endog saaledes som han viisde sig, let vandt Tillid, opdagede man dog snart noget Vaklende og Ubestemt i hans Personlighed. Han var meget blond, hans Legeme havde endog noget Blødagtigt, hans Gang, saavelsom hans Holding var usikker, men derved var han høist bevægelig, urolig, uden at være hæftig; han gjaldt for en ung Mand med gode Skolekundskaber, og den Tilbøielighed, hurtigt og paa den letteste Maade at gjøre sig bemærkelig, beherskede ham ganske. Saaledes blev

han, efterat han havde overstaaet de første Prøver, snart politisk Skribent, og erholdt som Saadan en vis Berømthed. Hvor en Ungdom er forsamlet, der blot har nogen Betydning, viser der sig ogsaa en modstræbende Uro, en gjærende Bevægelse, der vel er høist farlig, hvor den faaer Overhaand og ganske bestjæftiger Ungdommens Tid og Sind, men som heller ikke nogetsteds fuldkommen bør mangle. Hvad mod Slutningen af det forrige Aarhundrede Stridighederne mellem Landsmandskaberne og hemmelige Forbindelser, hvad Oppositionen mod en academisk Overighed, og Indslagningen af Prorektorens Vinduer var, det var efter Revolutionen, i Kjøbenhavn, den Syge at angribe de mægtigste Mænd ved Hoffet. Jeg vil tilstaae, at jeg ikke blev fri for denne ungdommelige Svaghed. Om de egentlige Statsforhold vidste jeg aldeles intet, saa meget omtrent, som Malte Brun; han greb strax Pennen, som den overmodige tyske Bursch Stenen, men dette Forsøg var mig, jeg tor sige det, gavnligt. Jeg var altid, hvor jeg henvendte min Forskning og Eftertanke, beherskket af et alt for rigt Indhold, der paatrængde sig. Man har i min høieste Alder ikke med Uret bebreidet mig, at jeg aldrig lærde fuldkommen

at overvælde det; nu skulde jeg fremstille det Indholdsløse, Frihed, Lighed, Menneskeret; disse i deres Almindelighed aldeles tomme Ord skulde erholde et kunstigt Indhold. Et Saadant formaaede jeg ikke at give dem, og hvad jeg nedskrev, forekom mig høist jammerligt og taabligt. Det var naturligt, at jeg tænkde over, om dette mislykkede Forsøg kom af min egen Ubesindighed, eller om Aarsagen laa i Gjenstandens Natur. Det er ligesaa naturligt, at jeg antog det Sidste, og saaledes lagde den forsænglige Selvtilfredshed den første Grund til et mere maadeholdent politisk Sindelag. Saa meget er vist, at en Gjenstand, der ikke for mig indeholdt noget Kiim til Udvikling, altid maatte blive mig mere ligegyldig, og om jeg endog udvortes viisde mig hæftigt Demagogisk, var det kun, fordi jeg ikke vilde opgive det Rygte, jeg stod i, som en dristig og frimodig Yngling. Saaledes som mine Venner fandt et literairiskt Forenelsespunkt med mig i Borups Selskab, et Videnskabeligt ved den ovenomtaelte Forening af Naturforskere, saaledes dannede der sig ogsaa et politisk Selskab i et Kaffehuus, (Neergaards Kaffehuus). Her blev der politiseret ved Punschen; Selskabet kaldtes i Staden „den kjøbenhavnske Jako-

binerklub" og jeg besøgte det, ligesom flere af mine Venner, om just ikke ofte, dog heller ikke ganske sjeldent. Ogsaa her var der en lille ung Mand, der især den Tid førde Ordet, og ofte anstillede sig ret selsom og glubsk. Han vilde gjerne spille en Marats og Robespierres Rolle iblandt os. Den bekjendte Yttring af den Sidste: „I ville have en Constitution, men I maa først erholde en Revolution!" udtaelt da allerede Strømme af Blod vare flydte og alle Forhold vare opløste, dannede hans Devise ved den demagogiske Opstand. Jeg veed ikke hvad der er blevet af denne lille Rasende, der egentlig skjulde et svagt Faarehjerte under en Ulvepels — næppe noget Betydeligt. Imidlertid har jeg oplevet nok for at vide hvorledes netop saadanne svage Naturer snakke sig selv ind i et slagteragtigt Sindelag, og, naar de bæres af en vanvittig Masse, uagtet al indre Jammerlighed, kunne blive de farligste. Her traad nu Demagogernes Tomhed mig imode som et personligt Vrængebillede. Jeg opponerede, og desværre altfor ofte, med den ubesindigste Hæftighed. En Opposition der, gjennemført med Rolighed og Fasthed havde kunnet være mig og Andre nyttig, tabde derved ikke alene for disse, men ogsaa for mig al Indflydelse,

og Striden endes med Selvbebreidelser, der kun vare alt for vel fortjente.

Imidlertid strev Malte Brun det ene Flyveskrivt efter det Andet. Da man ikke agtede noget paa de Første, blev han dristigere. Nogle Gange, naar en Anklage reisde sig, forsvandt han og skjulde sig hos Venner; jeg kjendte i Almindelighed hans Opholdssted, og det forstaaer sig af sig selv, at disse politiske Forfølgelser vækkede en stor Deeltagelse for hans Person, som hans Angreb ikke vilde have forskaffet ham. De Sidste har jeg næppe læst; men at jeg vidste hans Opholdsted, at jeg besøgte ham i hans hemmelige Tilflugtsted, havde for mig en farlig Tillokkelse, ligesom enhver politist Hemmelighed for Ungdommen. Tilsidst fandt man hans Stilling saa farlig, at man anfaae en Flugt til Sverrig for nødvendig. Hans Venner overlagde hvorledes man skulde bringe ham bort. Malte Brun var meget bekjendt for sin personlige Frygtsomhed. Een, der tog Deel i Deliberationerne, fandt det nødvendigt at forsyne ham med ladte Pistoler. „For Guds Skyld!“ — raabde Rahbek, — „ville I give hans Fjender Vaaben i Hænderne!“

Jeg traf Malte Brun i Aaret 1799 i Leipzig. Han havde nu, ligesom Heiberg tidligere, forladt sit

Fædreneland for evigt, for at søge sin Lykke i Paris. Han besad, ligesom hiin, den Evne, at behandle de levende Sprog med Lethed, baade i Tale og i Skrivt. Den unge Mand begræd sit Fædreneland, men spaaede Regjeringens Fald og den nær forestaaende Befrielse. Saaledes som han var sindet, manglede han kun den rette, dristige Hersker, der intet Hensyn tog; ifølge sit Sindelag blev han aldeles baaren af den herskende Mening blandt dem, der omgav ham. Faa Aar vare henrundne førend hans Rygte lød fra Paris; da han ingen Flyveblade meer kunde skrive, hjalp hans Talenter og Kundskaber ham igjennem. Han blev den første Grunder af en alsidig og videnskabelig Geographi i Frankrig, han afhjalp først i dette Land en national Trang; ja, ikke der alene; friere, omhyggeligere, mere alsidigt behandlede han Videnskaben, end den hidindtil var bleven behandlet selv i England eller Tydskland. Da Humboldt grundede en ny Videnskab (den physikalske Geographi) var han den første, der benyttede den for den almindelige Geographi, om just ikke gjennemgribende. Der opstod en Kappelyst i Frankrig efter at overgaae den Fremmede, hvis Fortjenester bleve erkjendte. Det er lykkedes; geographiske Foreninger dannede sig alle-

vegne, men længe var han det anerkjendte Middelpunkt for dette Foretagende. Men ogsaa hans tidligt udannede politiske Talent hvilede ikke; han folgde sig til Napoleon og tog Deel i Journal des Debats, der en Tid lang heed Journal de, l'Empire. Da Blücher efter Slaget ved Epernay trak sig tilbage for at concentrere sin Magt, udkom denne Journal i Napoleons Hovedqvarteer. De Beretninger, der fremstillede Slagene ved Brienne og Epernay, som fuldstændige af den franske Armee tilkjæmpede Seire, og den blücherske Hær som fuldkommen i Opløsning, bleve som man forsikkrede, forfærdigede af Malte Brun. Da jeg hørde dette i Blüchers Hovedqvarteer, traad Erindringen om tidligere Dage mig imøde, og nu befandt vi os revne ind i Folkenes mægtige Kampe, paa en saa selsom Maade ligeoverfor hinanden.

Jeg traf Malte Brun i Paris, i de Lærdes Qvarteer, i Gaden St. Jacques, og han traad mig endnu imøde med et paa en vis Maade barnligt Udseende og med en hvid Kokarde. Han boede meget anstændigt; hans lille Kone, født i Laon, var en yndig, elskværdig Skabning. Jeg erindrer ikke, om de allerede havde været givte længe, i det mindste vare de

endnu meget omme mod hinanden. Han gav Dagen derpaa en glimrende Dejeuner; flere Lærde vare tilstede, Cuvier, som jeg allerede havde besøgt, var iblandt disse; Humboldt havde ladet sig undskylde. Han yttrede en uhykklet Glæde over at see mig igjen efter saa lang Tids Forløb og tgelde meget aabenhjertet om sin Stilling. At han havde ledsaget det keiserlige Hovedqvarteer vilde han ikke tilstaae, endskjondt jeg hørde det bekræftet af flere Lærde. Jeg mærkede snart, at han havde maattet forøde en stor Deel af den Sum, han havde til sin Raadighed, til Frokosten. Det var tydeligt, at han indskrænkede sig til det Yderste. Tilsidst gjorde han ingen Hemmelighed deraf for mig. „Brun!“ — sagde jeg til ham, — „det maa dog være Dig ubehageligt saa ofte at skifte politiske Meninger. Du gik, som en Demokrat, ja næsten som en Demagog fra Danmark, for i Paris at tjene Napoleons Politik; Du bærer nu den hvide Kokarde, og naar den Skaansel, ja næsten Agtelse, hvormed Seierherrerne behandle Frankrig, vedvarer, vil det om nogle Aar hæve sig, staae som et mægtigt Rige, føle sig fornærmet ved et paatvunget Dynasti og fortrænge dette. Du vil da igjen bære en anden Kokarde, ligesom Du, som det synes mig,

har paasat den Hvide lidt for tidligt og overilet. Om Du vil kunne holde Dig her under Bourbonnerne, bliver endnu tvivlsomt. Forlad Paris; i Bonn vil man oprette et nyt Universitæt; jeg tvivler ikke paa at Du, ved Din Navnkundighed som Geograph, vil erholde en anseelig Ansættelse. Du kan selv gjøre Dine Fordringer; en saadan Stilling er en sikker for dit hele Liv. Du er udreven fra alle det tilkommende Livs Omverlinger, saavelsom fra al Politik. Du vil leve i Nærheden af Frankrig, og kan ganske opoffre Dig til Din Videnskab. Jeg turde den Tid opmuntre ham til et saadant Skridt. Hans Berømmelse, som den Første i sit Fag i Europa, var saa afgjort, at der, naar jeg blot havde yttret for Hardenberg, at han vel var til at vinde, uden Tvivl vilde være udgaaet en Indbydelse til ham. „Ven!" — svarede han, — „Det er sandt, min Stilling her er ingenlunde sikkret, nu er den betrængt og for den nærmeste Fremtid uvis, men Du tager Feil, hvis Du troer, at dette bekymrer mig synderligt. Naar man har Penge nok, kan man intetsteds leve behageligere end i Paris, men heller intetsteds mindre ubehageligt med faa Penge. Jeg har ingen Børn, jeg elsker min Kone, der ikke er forvænnet, den egentlige

Nød er endnu langt borte, og naar blot Forholdene nogenlunde have ordnet sig, og Roligheden igjen er vendt tilbage, bliver min Stilling i ethvert Tilfælde bedre. Jeg kjender det Pariser-Publicum og kan leve uafhængig som Skribent. Men Paris forlader jeg aldrig; jeg kan ikke bringe min unge Kone til et fremmed Land; jeg kan ikke leve paa noget andet Sted end i Paris; Stadens Atmosphære er mig som Livsluften, min Aande vilde forgaae mig paa ethvert andet Sted. Livets Bequemmeligheder og Behageligheder findes, hvad enten man er rig eller fattig, intetsteds som her." Han kunde ikke udtrykke sig stærkt nok over den Nødvendighed kun at leve i Paris. Han forsikkrede, at den meest glimrende Stilling ikke kunde bevæge ham til at forlade denne Stad. Jeg fandt ham i hans betrængte Forfatning sjeldent hjemme, men vi satte hinanden Stevne i Tuileriernes Have, i Champs Elysees, i forskjellige Kaffehuse, og han, saavelsom hans Kone, var altid oprømt og vel tilmode. Journal des Debats hvilede sandsynligviis, men han udgav en Journal, hvis Titel jeg har glemt; sandsynligviis er kun et Par Hefter af den udkomne; jeg fik Lov til at benytte den, for at indrykke nogle Opsatser, der af ham bleve oversatte

paa Fransk, og som skulde oplyse Franskmændene om deres Stilling til de seierrige Hære. De maatte efter Sagernes daværende Forfatning kun være alt for maadeholdne; de ere i den Forvirring, der endnu herskede, vel næppe blevne læste, sikkert har man ikke lagt synderligt Mærke til dem.

Malte Brun lod sin Keiser, som han nylig havde tient, med saadan en Roslighed falde, at denne Ufølsomhed dog var mig høist paafaldende og ubehagelig; at en Mand af saa stærkt befæstede Grundsætninger, som Heiberg, fandt den oprørende, kunde man forudsætte. Heiberg hadede saadanne svage Mennesker; Malte Brun syntes at frygte sin Landsmand; de kom aldrig sammen.

Nogle Aar efter Krigen læste jeg i et eller andet fransk Blad, at Malte Brun havde aabnet en stærkt besøgt Salon. Han døde, som bekjendt, under Restaurationen.

Jeg maa her endnu omtale en tredie Skribent, endskjøndt han var Theolog, og det Skrivt, han udgav, „det theologiske Repertorium“ ikke berørde Politikken. Men dette Tidsskrivt behandlede de theologiske Anliggender meest udvortes, og formerede paa enhver Maade den stille gjærende Bevægelse i Literaturen

Allerede det første Hefte gjorde en usædvanlig Opsigt, og denne blev formeret ved Ethvert af de Følgende. Dette Tidsskrivt udkom anonymt. Ingen kunde gjætte Forfatteren, men han syntes at være nøie bekjendt med Geistlighedens Forhold i Danmark og Norge. Vel indeholdt Tidsskrivtet theologiske Opsatser, især exegetiske, efter saadanne Anskuelser, som herske i den berømte Paulus Skrivter, men hvad der vakde almindelig Opsigt, var Efterretninger om alle Utilbørligheder, der fandt Sted blandt Geistligheden paa Landet. Ingen Landsbypræst, endog i de fjerneste Egne af Jylland var sikker, naar han gjorde sig skyldig i noget Utilbørligt. Ofte mindede disse Angreb om Bahrdts berygtede Kirchen- und Ketzer-Almanach. Saaledes som de geistlige Anliggenders Forhold den Tid var, maatte man tilstaae, at en saadan Kontrol, der ganske uventet hidrørde fra en ubekjendt Haand og svævede truende over ethvert skyldigt Hoved, kunde kaldes gavnlig. Begjærligheden efter at opdage Forfatteren var grændseløs. Nyrup, en lidenskabelig Literat, havde ingen Ro; endelig vidste han at forskaffe sig Manuscriptet fra Trykkeriet, men Haandskrivten var Enhver ubekjendt. Man gjættede frem og tilbage; ikke een eneste Gisning holdt Stand;

Forfatterens Personlighed blev bestandigt gaadefuldere, og i en saa begrændset Literatur, som den Danske, syntes en saa utilgjængelig Anonymitæt aldeles ubegribelig. Men Nyrup fortsatte sine Undersøgelser ufortrødent. Endelig lykkedes det ham at opdage, at Haandskriften var en theologisk Candidats, der heed Malte Müller, og som i nogle Aar havde opholdt sig i Jena. I det næste Hefte læsde man nu følgende Notise: „Forfatteren af Tidsskriftet har erfaret at en vis Malte Müller i Jena fordrister sig til at nævne sig som Udgiver af Repertoriummet. Denne Mand er den virkelige Forfatter meget vel bekjendt; man veed meget om ham, som han ikke ønsker offentligt omtalt, og advarer ham.“ Denne Bekjendtgjørelse gjorde Nyrups Opdagelse igjen tvivlsom, da man desuden ikke godt indsaae hvorledes en hidindtil kun lidet bekjendt Candidat udenfor Fædrenelandet, skulde kunne erholde saa nøiagtig Underretning om de nøieste personlige Forhold. Og dog var denne Malte Müller virkelig Forfatteren. Netop den Hjælp, der var ham nødvendig i Danmark, røbede ham tilsidst. Anonymitætens Tillokkelser vare nu forsvundne, Anstrebene syntes ved deres Gjentagelse, slove, ofte vare

de vel endogsaa ikke at retfærdiggjøre. Tidsskrivtet tabde al sin Betydning og gik ind.

Denne Malte Müller traf jeg endnu i 1798 i Jena. Flere af dem, der den Tid studerede i Jena, ville endnu erindre ham. Han var et noget mørkt, i sig selv indesluttet Menneske, vist not ikke uden Kundskaber, men meest bevandret i de literaire Kjævlerier. Da jeg saae ham, nærede han sig endnu af den Anseelse, som det var lykkedes ham at erhverve sig i sit Fædreneland ved sit Tidsskrivt. Det var en Finantsspeculation, som hans Stilling havde gjort nødvendig. I Jena var det let at erholde Credit, især vare de Danske bekjendte som gode Betalere. Hans Repertorium maa have forskaffet ham en for hans Stilling ikke ubetydelig Sum. De indtrufne Verler formerede hans Credit, og da Tidsskrivtet ophørde, da Remisserne udebleve, kunde han endnu længe leve af at gjøre Gjæld. Hans Bolig var, da jeg opholdt mig i Jena, anseelig. Med Professorerne havde han slet ingen Omgang, men han besad en Magt til at trække unge Mennesker til sig, holde dem fast, og da at beherske dem tyranniskt, som jeg næsten aldrig har kjendt Mage til. Derfor blev han en interessant Gjenstand for mine Jagttagelser. At en Mand, der

levede i det den Tid af betydelige Aander besjælede Jena, selv ikke uden aandige Evner, kunde erholde en vis Færdighed i at tale om philosophiske og poetiske Gjenstande, begreb jeg vel; at en Saadan, der ikke var forpligtet til at lade streng Orden og Grundighed herske i sine Meddelelser, maatte synes de unge Mænd tilgjængeligere, end Lærerne, er heller ikke vanskeligt at indsee; dog blev den Trolddom, som han udøvede, mig en Hemmelighed. Han kunde fuldkommen absorbere en saadan ung Mand, og bevogtede derpaa hans Skridt med en lidenskabelig Skinsyge. Enhver Tilbøielighed, yttret for en Anden, naar han tiltroede denne en aandig Indflydelse, der kunde være hans farlig, søgte han ved ethvert Middel at undertrykke. Han sad for Gjæld i Carceret, da jeg forlod Jena. Da jeg i 1802 vendte tilbage til mit Fædreneland, fandt jeg ham i Kjøbenhavn. Jeg veed ikke hvorledes han er kommen løs fra Jena. Hans Stilling i hans Fædreland er bleven mig ubekjendt. Men en aandrig og begavet ung Mand af en anseelig Familie, der sluttede sig levende til mig og som jeg fik meget kjær, havde allerede længe før været beherskет af ham, som af en Trolddom. Han fortalde forunderlige Ting om den Magt,

som Müller havde udøvet over ham. Hvorledes han først havde fængslet hans Opmærksomhed ved interessante Meddelelser af saadanne Anskuelser, saavel philosophiske, som æsthetiske og religiøse, som den Tid klang fremmede i Danmark, hvorledes han havde vidst at oplive sine Samtaler over videnskabelige Gjenstande med Fortællinger af berømte Lærdes og Digteres Levnet, hvorledes han følde sig opvækket, bestandigt dybere bevæget, som hensat i en anden Verden; hvorledes Alt, hvad han hidindtil havde erfaret, lært, tænkt, forekom ham jammerligt og usselt. I Begyndelsen havde han følt sig lykkelig, men da han ganske var i hans Magt, bemærkede han med bestandigt større Angst hvorledes Müller belurede alle hans Skridt, hvorledes han søgte at skille ham fra hans tidligere Venner; den skjønne, frie, aandige Verden, der havde aabnet sig for ham, forekom ham nu som et Fængsel; ofte søgte han at rive sig løs, men han formaaede det ikke. Da jeg nu lærde at kjende denne unge Mand, da hans levende Sands for en dybere aandig Bestjæftigelse, tilligemed hans mange ideefulde og aandrige Anskuelser, som han udentvivl havde Müller at takke for, interesserede mig, besluttede han, som han tilstod, ganske at losrive sig fra Müller og hans

Herredomme. Han fortalde mig forunderlige Scener, der fandt Sted i denne Tid og ved hvilke Skilsmissen rigtigtnok altid syntes nødvendigere. Han havde først begyndt med hæftige Bebreidelser, kaldt ham en Følelsløs, en Utaknemmelig, erindret ham om de skjønne Timer, i hvilke han havde erkjendt, at han skyldte ham hans egentlige inderste aandige Liv. Da disse Bebreidelser allerede ved deres Gjentagelse tabte deres Magt, da den Underløde bebreidede ham den tyrranniske Magt, som han udøvede, græd han og anstillede sig som en Forvivlet; han advarede ham for min Indflydelse. En lidenskabeligt elskende Pige kunde ikke opføre sig mere afsindigt, end han; den unge Mand gjøs tilbage for en Lidenskab, der forekom ham uhyggelig, og flyede næsten med Forfærdelse den Aand, der først var foretommet ham saa venlig, og nu havde forvandlet sig til et Spøgelse. Müller, der for en kort Tid havde gjort saa stor Opsigt i sit Fædreneland, er nu fuldkommen glemt; jeg i det mindste har aldrig hørt noget om ham siden.

Til Fremstillingen af den politiske Færd i den Tid, som jeg da tilbragde i Kjøbenhavn, hører ogsaa nogle Begivenheder, der satte Publikum i Bevægelse, og som bære et eiendommeligt Præg. En hollandsk Professor i Grønningen, E., hørte til det den Tid overvundne oraniske Parti. Han var Professor i Chemien. Bragt i Knibe af det seierrige Parti ønskede han at vandre ud og man tilbød ham en Plads som Professor i Chemien ved Universitætet i Kjøbenhavn. Han havde spillet en ikke ubetydelig politisk Rolle; man kunde betragte ham som et Hovved for det oraniske Parti, i det Mindste i hans Provinds, og man havde vel næret det Haab, at en Mængde rige Familier, der vare af samme politiske Tænkemaade, som han, skulde følge ham og indvandre i Dannemark med deres Kapitaler. Denne Regjeringens Beslutning vakde stor Forbittrelse ved Universitætet og det af en dobbelt Grund. For det Første fandt de Lærde sig angrebne i deres Nationalitæt; Manthey havde med Rette erhvervet sig Navn af en dygtig Chemiker; den almindelige Misfornøielse, der bestandigt blev tydeligere naar en Udlænding fortrængde de Indfødte fra de faa Pladser ved Universitætet, lod sig med Hæftighed fornemme;

for det Andet var ogsaa det oraniske Parti betragtet som et antiliberalt og det politiske Had forenede sig med det Nationale, og forøgedes endnu, da man opdagede at Regjeringens Beregning var falsk. C. kom alene; ingen rig Familie ledsagede ham.

Da C. kom til Kjøbenhavn, lod Professoren i Historien, Kall, trykke en Fremstilling af de sidste, politiske Begivenheder. Han optog i Denne de hæftigste Angreb mod C. og en Proces blev anlagt imod ham, der, da den blev forhandlet i sidste Instants, vakde den almindeligste Interesse. At alle Sager bleve forhandlede offentligt og mundtligt for denne Ret, har jeg allerede omtaelt. Den ældgamle Skik, med hvilken Landets Høiesteret bliver aabnet, er mærkværdig. To Herolder i hensvundne Aarhundreders Kostume forkynde paa de store Pladser, og paa Gadehjørnerne, idet de ved Trompetstød forsamle Folket omkring sig, paa en høitidelig Maade, at Retten bliver aabnet. Denne Forkyndelse finder Sted i Februar. I Marts begynder Retten sine offentlige Møder. Den kongelige Throne er anbragt i Baggrunden af den anseelige Sal. I alle Møderne bliver Kongen, skjønt fraværende, dog af de plaiderende Advokater tiltaelt som Nærværende. Ved Rettens

Aabning, da en Sag, der var moden til Dommen, for sidste Gang blev plaideret og Dommen strax afsagt, havde jeg vidst at forskaffe mig en Plads, og denne høitidelige Scene har gjort det dybeste Indtryk paa mig. Endskjøndt den Sag, der blev forhandlet, var mig fuldkommen ligegyldig, fulgde jeg dog med den største Opmærksomhed Advokatens Taler og Svar. Ved de Forhandlinger som den ovenomtaelte Proces fremkaldte, manglede jeg naturligviis ikke. Det var vistnok at forudsee, at Professor Kall maatte tabe Processen. Denne Mand var ingenlunde en frugtbar Skribent; foruden en Haandbog i Verdenshistorien, der blev brugt i Skolerne, har han ikke ladet noget trykke, undtagen nogle Opsatser, der ere optagne i det kongelige Akademies Skrivter. Den Paastand, at hans Historie om de nyere Begivenheder i Holland var opstaaet uden alle Hensyn paa C., af blot videnskabelig Interesse for hans Fag, lod sig derfor saameget mindre gjennemføre, som Fremstillingen altfor meget var affattet i det antioraniske Parties Aand. Advocaten havde derfor en vanskelig Sag at forsvare, Plaiduren forekom mig i høieste Grad mesterligt, og jeg omtaler denne Sag allerede fordi det Indtryk, som Forhandlingen

gjorde paa mig, var et blivende. Jeg havde læst saa mange Udtog af offentlige Forhandlinger i de Pariser Kamre, saavelsom i det engelske Parlament. Her var jeg nu Vidne til levende Taler af begge Parter og til den almindelige Deeltagelse, som de vakde. Vel var det Retsforhandlinger af det almindelige Slags, men selve Sagens Natur meddeelde dem en politisk Betydning. Den store Domstol var propfuld af Tilhørere, der med den største Spænding fulgde især den Anklagedes Forsvar. Denne var bekjendt for sin liberale Tænkemaade. Saavidt jeg erindrer, laa Hovednerven af hans Forsvar deri, at han fremhævede det Reenthistoriske i Opsatsen, at han frakjendte Domstolene den Ret, at domme over de Hensigter, der havde givet Anledning til Affattelsen; at den Partisthed, man paastod der skulde findes i Fremstillingen, var en Gjenstand for en videnskabelig Critik, ikke for en Undersøgelse af Retten; at han endelig med stor Veltalenhed fremhævede den Skade, der vilde opstaae for den videnskabelige Historiegrandskning, naar denne paa nogen Maade berørde Nutiden, i det Tilfælde, at Retten erklærede sig for competent. I det foreliggende Skrivt, sagde han, fandt man ingen

fra Forfatteren udgaaet Beskyldning mod Klageren. Alt, hvad der kunde være ham ubehageligt, var allerede blevet offentligt bekjendtgjort i de hollandske Blade, som man maatte anse for historiske Kilder. Heller ikke havde Forfatteren ladet det oraniske Parties Gjendrivelser, saavidt de ere ham tilgjængelige, uomtaalte. Jeg har ved denne Leilighed erfaret hvilket umaadeligt opvækkende Princip der ligger i saadanne offentlige Forhandlinger; hvorledes i saadanne mundtlige Foredrag den engang herskende Mening hvergang stiger. I Sager, der ikke aldeles ere af en juridisk Art, som denne, vil i de moderne Stater, Partivæsnet kun tiltage; Enhver vil tilskrive sig Seieren, og dersom Discussionerne ikke føre til noget afgjort Resultat, ville de altid afstedkomme en endelos Kamp; Nederlaget med en Majoritæt vil ikke ende Kampen, men kun concentrere de Overvundnes Anstrængelser; men hvor, som her, Sagen er afgjort for bestandigt, ved en Kjendelse af Retten, bliver denne, hvordan den end falder ud, altid af det ene Parti anseet for en uretfærdig Dom. Professor Kall tadde Sagen, dog var Dommen yderst mild, og denne Rettens Mildhed havde en meget god Følge. Om vi ogsaa under Forhandlingerne betragtede Forfat-

teren som en Martyr for de nationale og liberale Interesser, troede vi dog ogsaa, at Retten selv ved sin milde Dom var traadt saa meget som mueligt over paa vor Side. Hele Sagen var allerede forglemt fotend jeg forlod Kjøbenhavn. C. blev siden fuldkommen uanfægtet, og nød Anseelse og Agtelse. Han foredrog vel Chemien, men jeg troer ikke, at han fortsatte disse Forelæsninger ret længe.

En anden Begivenhed, der i nogle Dage satte den hele Hovedstad i en urolig, ja, som nogle troede endog meget farlig Bevægelse, og, omendskjøndt den oprindeligt aldeles ikke havde med Politiken at gjøre, dog ved en iblandt Ungdommen herskende Gjæring kunde erholde en forurolignde Betydning, tør her saameget mindre forbigaaes med Taushed, som jeg personligt blev dragen ind i denne Begivenhed og ved Resultatet af en commissarisk Undersøgelse tilligemed et andet ungt Menneske alene blev straffet. Det kan ikke være min Hensigt at ville forsvare en ungdommelig Ubesindighed. Jeg vil ganske upartisk fortælle Begivenheden og hvorledes jeg blev trukken ind i den.

Nr. 8, denne Brødrene Mynsters mig saa vigtige Stue paa Frederichs Hospital, laa i en meget afsidesliggende Deel af Staden. Det var en smuk klar Sommerdag, om jeg ikke tager Feil, i Juni. O. H. Mynster og jeg beskjæftigede os meget alvorligt med en eller anden videnskabelig Gjenstand. Ganske fuld af denne vilde jeg hjem. Det Værelse, jeg den Tid beboede, var vel i en lille Gade, men i en af de meest levende Dele af Staden. Længe gik jeg fordybet i mine Tanker, saae vel hvorledes en Mængde Mennesker ilede hen over den store Plads, alle i een og samme Retning, men uden at jeg derved blev forstyrret. Smaae Gadeopløb vare den Tid ikke sjeldne i Kjøbenhavn, men da jeg kom over den store Plads og ind i Gaden, blev Menneskestrømmen bestandigt mægtigere. Nogle, der mødte hinanden, taelde sammen med stor Hæftighed; den herskende Bevægelse var mig ikke fuldkommen klar. De Første, som jeg henvendte mig til, svarede ikke, men ilede hurtigt videre. Jeg lod mig rive bort af Menneskestrømmen, der bestandigt blev tættere, og kom i Nærheden af Posthuset. Her trængde Alt sig nu voldsomt sammen. Udenfor Posthuset, hvor to Gader krydse hinanden, stod en anseelig Vagt, der

holdt den urolige Menneskehob tilbage. Det var klart, at dette Sted havde været Skuepladsen for en betydelig Begivenhed, og nu erfarede jeg, at der havde fundet en Strid Sted imellem en Student og en Gardeofficier. Den Sidste havde trukket Kaarden og bibragt sin Modstander et betydeligt Saar. Nogle sagde, at det var dødeligt, Andre forsikkrede med stor Bestemthed, at Studenten var bleven død paa Pladsen. Folket, der havde været Vidne til et saa oprørende Optrin, vilde gribe Officieren. Denne havde trukket sig tilbage til Posthuset; og man havde lukket Døren i Laas, saasnart han var kommen ind. Det oprørte Folk paastod, at man vilde beskytte den Skyldige, skjule ham og siden lade ham slippe usiraffet bort. Det fordrede, at en Vagt skulde hentes, der skulde bortføre den Skyldige som en Forbryder. Folket havde, fortæller man, villet storme Posthuset, Studenterne fra det nærliggende Collegium (Regentsen) vare tilligemed mange Andre, der vare ilede til fra Høresalen, flere hundrede i Tallet, efterat man havde baaret Omsorg for den Saarede eller Døde, trængte frem til Posthuset, Alle i den hæftigste Sindsbevægelse og mægtigt understøttede af det oprørte Folk. Nu var Pladsen udenfor Posthuset renset. Allerede

i et Par Timer havde hele Staden været i Oprør, jeg havde i det fjærntliggende Værelse ikke hørt noget deraf. Det af Vagten tilbagetrængte Folk taelde vel hæftigt, ytrede sin Harme høit, men forholdt sig ellers roligt. Det var klart, at hvis et Arnested for Oplobet endnu brændte nogetsteds, maatte det være paa den anden Side af Vagten, maaskee henad Regentsen til. Vagten havde tydeligt not Ordre til at afholde Folket fra dette Middelpunkt af den gjærende Bevægelse. Jeg maatte have været en ganske Anden, end jeg virkelig var, hvis disse Fortællinger, hvis en stor Folkemængdes Forbittrelse rundt omkring mig, ikke havde sat mig i den hæftigste Bevægelse. Jeg saae med en uhyre Spænding hen efter den af Vagten afspærrede øverste Deel af Gaden. Alle Vinduer i Husene vare aabne, en utallig Mængde Mennesker saae ud; men Gaden var paa en selsom Maade tom. Dette Tomme havde for mig noget forunderligt Imposant. I Sidegaden ligeover for det for omtaelte runde Taarn, i hvilken Professorer boede, Collegier og i den anden Ende Universitætsbygningen laae, tænkte jeg mig den sammentrængte Hær af utilfredse Studenter, Borgere, Matroser af den kongelige Marine, der, som det blev

fortalt rundt omkring mig, fra alle Sider vare ilede Studenterne til Hjælp. Jeg var overbeviist om, at denne Hær var forsamlet der og endnu bestandigt havde i Sinde at gjøre en farlig Modstand. Jeg var i hæftig Bevægelse, jeg deelde Folkets Overbeviisning, at man paa en oprørende Maade søgde at beskytte Officieren; men man vilde tage meget Feil, hvis man troede, at jeg var tilfreds med Studenternes Opførsel. For enhver, endogsaa rolig Folkehob havde jeg altid havt en vis Frygt; en personlig Stolthed forbød mig at trænge mig ind iblandt Folket. Hvor en Vagt har at byde, bliver jeg om muligt, bestandigt langt borte, enhver Tilbagevisen fornærmer mig. Jeg havde derfor mit hele Liv igjennem holdt mig langt borte fra alle Optog, ved hvilke Militairet maa holde Orden; men en vild, bevæget, oprørst Folkehob var mig langt mere modbydelig, end den vakde Frygt hos mig. Der er med denne Modbydelighed forbunden et Slags Ækelhed, som jeg næsten maatte kalde physisk. Jeg har oplevet farlige Oversvømmelser, Ildebrande have truet i Nærheden af mig, jeg har lidt Skibbrud i en hæftig Storm; men alle de Farer, hvormed Naturen truer, have noget Stort, noget Beundringsværdigt,

noget Herligt, hvilket selv der, hvor Undergang truer, hæver Aanden og toner ud af den, som en mægtig aandig Musik; der ligger altid, hvor den uimodstaaelige Magt ustandseligt trænger frem, noget Forsonende i denne Fare; et hemmeligt Slægtskab aabenbarer sig, vi føle os hævede, i det vi blive overvundne, vi føle os stadsæstede, i det vi bukke under. Men naar et oprørt Folks spøgelseagtige Uhyre med de mange Hoveder, rører, i en modbydelig Bevægelse, sine mangehaande Lemmer, naar det snoer og krummer sig i ækle Boininger, lig tusindfold i hinanden sammenslyngede Slanger, saa ligger der i denne Masse intet Forsonende, intet Stort, og vi føle os, naar vi bukke under, nedtraadte i Tilværelsens Smuds. Der gives intet mere Frygteligt, end naar man maa tilstaae sig, at Aanden selv bliver greben af en skrigende, hylende, rasendegjort Mængdes Vanvid. Trods den Bevægelse, jeg var i, fik dog denne Følelse Overhaand; den urolige Snakken omkring mig begyndte at blive mig modbydelig; den forvirrede mig altid mere, jeg længdes efter den eensomme Roligheb i min Stue, der var i Nærheden, og besluttede at gaae bort.

Da min Bolig laa ikke ret langt fra den anden

Side af Vagten, og det i en Retning, der fjærnede mig fra den Plads, hvor Sammenløbet var, troede jeg at formaae den her kommanderende unge Officier, som jeg kjendte, til at lade mig slippe igjennem. Den unge Mand, der var meget ophidset, svarede kort og foragteligt; jeg var tirret, men troede dog ved fornuftige Forestillinger at opnaae min Hensigt. Samtalen havde vækket de Omkringstaaendes Opmærksomhed, og de fandt, som næsten altid ved saadanne Leiligheder, min Bøn meget billig, og gjorde Officieren bestandigt haardere og lydeligere Bebreidelser. Jeg burde nu have gaaet bort i Taushed, ja retfærdiggjort Officieren for Folket, da havde jeg virkelig spillet en Rolle, som jeg kunde see tilbage paa, uden at behøve at stamme mig. Jeg gjorde det ikke, jeg troede nu engang, at jeg var fornærmet; der stak noget af Pøbelen i mig. Maaskee havde Officieren ikke ganske Ret deri, at han uden at advare mig, gjorde et Skridt, hvorved Uroligheden maatte blive formeret. En Soldat traad frem og stødte mig med Kolben af sit Gevær for Brystet, saa at jeg tumlede tilbage i de Omkringstaaendes Arme. Et høit Forbittrelsesskrig hørde jeg omkring mig. Jeg

havde kunnet, ja burde have beroliget, men jeg handlede desværre som et ganske ringe Menneske.

Den pludselige Vrede, der griber et Menneske, ligesom i Vanvid, og overvælder hele Bevidstheden, bliver ofte betragtet som en Grund til Undskyldning, endog for en Forbrydelse; i juridisk Henseende maa man vel ikke saa ganske have Uret, thi der gjælder Usædeligheden, som Saadan, ikke for Noget, der skal straffes, men kun Gjærningen, som den ligger for Dommeren med sine nærliggende, i Ytringen fremtrædende Motiver. Vreden selv er i Gjærningen at betragte som en dyb Fordærvelse; den sædelige Følelse, der aldrig lader sig fortrænge, viser os i Vredens Moment den egne Afmagt og denne er det, der vil forsvare sig, det er den velbevidste Løgns Energi, der aldrig kan fremtræde i en ordnet Form af Bevidsthed, thi den forfærdelige Kamp er just rettet imod denne. Hvor mangfoldige Arter af Vanvid der end maa være, de udspringe alle paa samme Maade, og selv hvor den forstyrrende Tilstand er en blivende, ligger en skjult ordnet Bevidsthed, som den Tilbagetrængte, i Baggrunden, og Vanviddet vedligeholder sig nu som en vedvarende Krig imod denne. I den psychiske Lægekunst er denne Anskuelse af den

største Vigtighed. Den især formaaer at fortrænge den falske Anskuelse, som om man maatte vende sig til Vanviddet selv, understøtte det, træde i Forbund med det og rette sig efter den Vanvittiges Griller. Man skal meget mere aldrig lade disse gjælde, man skal bekjæmpe dem med alle Vaaben, især med det Latterlige, og vende sig umiddelbart til den fortrængte, ordnede Bevidsthed. Jeg udtaler ikke blot en theoretisk Anskuelse, men jeg taler ogsaa af Erfaring. Jeg har i Galeanstalter, som jeg ikke sjeldent i mit Liv besøgte, oplevet de meest glimrende Følger, just hvor denne Anskuelse var den herskende. Vistnok fordrer en saadan Lægemethode en stor Virtuositæt; ethvert Slags Vanvid en anden Behandlingsmaade. Lægen maa være fuldkommen rolig, handle aldeles urokkeligt, lig en lovmæssig Naturmagt, ligeoverfor hvilken den Afsindige seer sig i sin fuldkomne Afmagt og Ubetydelighed.

Mit Vanvid blev nu desværre understøttet af et Lignende hos den oprørte Pøbel; jeg tilhørde den fuldkommen. „Paa Raadhuset“ — raabte man til mig, — „er Retten forsamlet; der maa De ile hen og forebringe deres Klage.“ — Mig maatte der skee Ret. Jeg styrtede afsted, ophidset og fuldkommen

uden Bevidsthed. Paa den lange Vei til Raadhuset fandt jeg mig allevegne omgivet af en tæt, oprørt, skrigende Menneskevrimmel. Jeg havde ikke engang det Overlæg at forundre mig derover; det faldt mig slet ikke ind, at jeg nu dannede Middelpunktet af Oproret.

Det gamle, i den store Ildebrand siden afbrændte Raadhuus laa fuldkommen isoleret, midt paa en stor Plads; en høi Trappe førde til Indgangen, og fra denne oversaae jeg den tilsammentrængte urolige Menneskehob, der opfyldte Pladsen, saae alle Vinduerne i Husene aabne og besatte med Tilskuere. Det var som om en straffende Bevidsthed vilde gjøre mig den Rolle klar, som jeg her spillede; jeg indskjærpede den voldsomt og traad med trodsig Brede ind i Salen, hvori alvorlige Dommere sade i en rolig og besindig Holding forsamlede omkring et Bord. Jeg var i en altfor hæftig Bevægelse til at kunne frembringe en ordnet Fremstilling af min Klage. Med stille, ja med høflig Rolighed bad Dommerne mig at fatte mig, at besinde mig. „Dersom der" — sagde de — „var skeet mig Uret, vilde jeg erholde Erstatning. Men det var nødvendigt at kjende hele Sagens Beskaffenhed, og dertil udfordredes da en koldblodig

Fremstilling." Jeg indsaae dette. Roligheden omkring mig beroligede ogsaa mig lidt efter lidt, og da jeg nu begyndte min Fortælling, forekom jeg mig ingenlunde saa uskyldig, som medens min Brede vared; imidlertid fortalde jeg Alt med diplomatisk Nøiagtighed. Dog ophidsede nogle Spørgsmaal mig. Af min Fortælling var det klart, at jeg ikke kunde vide Noget om den Begivenhed, der havde givet Anledning til Oplobet. Dog blev der yttret Tvivl om denne Deel af mit Udsagn. Man formanede mig til at sige Sandheden; man erindrede mig om, at jeg kunde blive opfordret til at stadfæste mit Udsagn med Eed. Denne Formaning forbittrede mig. "Det behager Dem, mine Herrer!" — sagde jeg — "at behandle mig som en Løgner. At vise mig sanddru for Retten, som en Mand af Ære, gjælder mig ligesaa meget som en Eed. Denne har kun en Vægt saavelsom en Betydning for en overtroisk Pobel." — Denne Anskuelse, der var opstaaet af et abstract sædeligt og et ligesaa tomt almindeligt politisk Princip, havde i den senere Tid beskjæftiget mig meget. Da jeg nu vovede offentligt og trodsigt at udtale den her for Retten, forekom jeg mig ikke lidet hævet. Jeg havde fundet et Middel, til i det mindste momentan

at redde mig ud af den ydmygende Stilling, i hvilken en straffende Bevidsthed havde sat mig. Medens mit Udsagn nu blev ført til Protokols, blev Tummelen paa Pladsen endnu hæftigere. En Underbetjent blev sendt ud for at underrette sig om Aarsagen. Han bragde den Efterretning, at Folket blev bestandigt mere uroligt, da det troede, at Studenten var arresteret. Imidlertid blev Skriget bestandigt tydeligere, et Par Stene fløi igjennem Vinduerne og Dommerne saae betænkeligt paa hverandre. „Skynd De Dem ud!“ — raabde En af Retten. Jeg stod nu paa den høie Trappe, vinkede med Haanden, og raabde saa høit jeg kunde, at jeg var den Student, der havde forebragt Klagen, at man havde lovet mig Fyldestgjørelse, og at jeg var meget vel tilfreds med de forsamlede Dommere. Et høirøstet Hurra tonede, og den tilintetgjørende Bevidsthed af den elendige Rolle, jeg spillede, overvældede mig. Jeg sneeg mig saa ubemærkt som muligt ind i den tætte Hob. Jeg rev mig voldsomt løs fra Nogle, der vilde holde mig fast, uden al Tvivl for at danne et Middelpunkt for Folkets Opmærksomhed. Det lykkedes mig endelig at smutte ubekjendt igjennem de Gader, der bestandig bleve mere stille og naaede be-

dovet mit Værelse. Jeg formaaer ikke at skildre den dybe Følelse, der her nedtordnede mig. Jeg satte mig tilbage i det rolige Øieblik, da jeg, opfyldt med videnskabelige Betragtninger, opmuntret af den skjønne varme Dag, levende i stille Fred med mig selv og den hele Verden, forlod min Ven. Kun nogle faa Timer vare forløbne siden den Tid. Det var mig, som om der laa en mørk, natlig Afgrund mellem den saa nære Fortid og Nutiden, som om det Inderste af min hele Tilværelse i denne korte Tid vendte sig paa en afskyelig Maade. Jeg bedømde nu min Hæftighed, min Vrede meget haardt; jeg fandt Officieren fuldkommen retfærdiggjort. Den, der ved saadanne Leiligheder blander sig mellem Massen, hører til den, sagde jeg, og har mistet enhver Fordring paa Personlighed. Den Fordring, at han i mig skulde have erkjendt Vennen — eller egentlig den fjærnere Bekjendt — syntes mig latterlig. Jeg tænkte mig bestandigt paa ny hvorledes jeg burde have handlet; jeg twang mig til den Forestilling, at jeg virkelig havde været saa fornuftig; der gaves Øieblikke, da denne Forestilling, at det Taablige virkelig ikke var skeet, for en kort Tid beroligede mig, men ikkun for strax efter at ydmyge mig endnu haardere. Des-

værre var dette Optrin ikke det Sidste, jeg oplevede af dette Slags. Men paa en saa tilintetgjørende Maade, som her, oplevede jeg det for første Gang. Ligeoverfor Folket, ligeoverfor den offentlige Stemme, havde jeg altid ønsket at vise mig værdig. Haabet om, igjen at oprette mit offentlige Rygte, som jeg fra nu af troede ganske tilintetgjort, havde jeg ganske opgivet. Saaledes sov jeg nu tilsidst, udmattet af urolige Betragtninger, ind henimod Morgenen. Som det pleier at skee, Morgenen fandt mig roligere; de hæftige Overdrivelser i den modsatte Retning vare forsvundne; men en stille Mishag lod sig ikke fordrive, jeg maatte opsøge mine Venner. Henimod Middag var jeg gjærne paa Nr. 8, og hvor forbausedes jeg ikke nu, da mine Venner traad mig imøde i hæftig Bevægelse, men tydeligt nok ikke misbilligende. Rygtet om min Handling var gaaet igjennem den hele Stad. Nogle af Husets Folk havde kjendt mig, mit Navn var gaaet fra Mund til Mund; jeg var bleven Dagens Helt — dette var naturligt. De, der havde givet Anledning til Opløbet, kjendte meget vel deres farlige Stilling, og holdt sig skjulte. Saaledes blev jeg almindeligt nævnet. Nu skulde jeg fortælle Alt; alle Familiens Lemmer trængde sig omkring mig.

man havde ventet min Ankomst med stor Utaalmodighed. Denne Modtagelse tilintetgjorde nu pludseligt alle mine Betænkeligheder. Jeg havde ventet, at alle mine Venner vilde bebreide mig, hvad jeg bebreidede mig selv; men hvad al Verden syntes at billige, troede jeg ikke at turde misbillige; jeg var nu fuldkommen munter, og fortalde. Om Medlemmerne af Retten var min Beretning, efterat jeg havde befindet mig, diplomatisk tro. Men her stod jeg nu ligeoverfor venskabeligtsindede Mennesker, der betragtede min Daad, som en Heltegjærning. Jeg erfarede, at den offentlige Stemme ogsaa betragtede den saaledes; ja, det jeg havde gjort, forekom mig næsten ogsaa selv i den offentlige Menings fordeelagtige Lys. Jeg blev vel i det hele Sandheden tro, men jeg syntes ligeoverfor Officieren mere trodsig og udfordrende. Da Professor Bang kom hjem, maatte jeg gjentage min Fortælling, og var nu fuldkommen beroliget og tilfredsstillet, da jeg saae, at denne besindige Mand endogsaa syntes at glæde sig over den Rolle, som hans Søsterson havde spillet.

For at begribe dette, maa man kjende den Stemning, der herskede i Kjøbenhavn. Man fandt almindeligt efter en langvarig Fred den store staaende Hær

overflødig, ja, betragtede den som en trykkende Byrde for Landet. Denne Gjenstand blev just i denne Tid behandlet med den største Frimodighed. Kammerherre von Hennings, Amtmand i Plön, ogsaa ellers bekjendt som en fri, politisk Skribent, havde skrevet offentligt mod den staaende Hærs Størrelse; hans Skrivt gjorde stor Opsigt, og gav Anledning til at en Mængde Flyveblade af lignende Art udkom i Kjøbenhavn. To høie Officierer havde affattet Modskrivter i en meget lidenskabelig Tone. Striden blev bestandigt mere personlig, ja endte med en Udfordring af den ene Officier, der ikke blev antaget. Publicum tog paa en lidenskabelig Maade Deel i disse Stridigheder, men især var Garden paa den Tid forhadt. Nu havde en Gardeofficier trukket Kaarden imod en Ubevæbnet, ved lys Dag, ligefor Folkets Øine, og blev, som man troede, ikke arresteret efter denne Handling, men beskyttet. Forbittrelsen var almindelig. Enhver dadlede Regjeringen.

Nu først erfarede jeg Historiens sande Sammenhæng. Da man havde optaget Officieren i Posthuset og ikke vilde efterkomme det urolige Folks Fordring at bringe ham som Arrestant til Hovedvagten, blev Klokken paa Regentsen, som man dagligt be-

nyttede for at samle de Studerende til Middags-maaltidet, trukken som Alarmklokke. Længe og vedholdende blev der ringet, saa at alle de Studenter, der vare hjemme, bleve forstrækkede og strømmede sammen. Med Studenterne forenede Folket sig, især en Mængde Matroser; Politiet blev fordrevet, tildeels mishandlet, og først Militairet forhindrede flere Angreb. Uroligheder af dette Slags vare i Kjøbenhavn hidindtil noget Ubekjendt, og Øvrigheden betragtede hele Sagen, der i og for sig selv var ubetydelig, som farligere, end den virkelig var. Man havde uddeelt skarpe Patroner til Militairet; Dagen derpaa drog Patrouiller igjennem Staden; man skal, bliver der forsikret, endog have sat Artilleriet i Virksomhed, som om man virkelig frygtede for en Folkeopstand. Men paa en saadan blev der slet ikke tænkt. Den følgende Dag drev vel en Mængde Mennesker om paa Gaderne, smaa Grupper forsamlede sig, de taabligste Rygter udbredte sig, men Roligheden blev ikke mere forstyrret. Man fortæller et selsomt Optrin, der just den anden Dag satte den hypochondriske og frygtsomme Professor Gamborg i en ikke ringe Forlegenhed. Han var den saakaldte Provst paa Regentsen. To Skibstømmermænd lode sig melde

hos ham, og da de bleve indladte til ham, tiltaelde de ham saaledes: „Er De ikke Formand for Studenterne?“ — Da han ikke vovede bestemt at nægte denne Benævnelse, bleve de ved: „Dersom Studenterne med Magt ville fordre deres Ret, staae 200 dygtige Karle til deres Tjeneste.“ — Disse Skibstømmermænd vare hvist kjække, ja forvovne Mennesker. Ved Ildebranden grændsede deres Mod til Dumdristighed; deres Vaaben vare for en Kamp i Nærheden, Øren, og den mere bortfjernede Fjende angrebe de med stærke og spidse Jernhager der vare fastgjorte ved lange Strikker, og som de forstode, med overordentlig Behændighed at kaste efter ethvert Punkt. Paa en politisk Opstand tænkde nu disse Folk slet ikke, men en Leilighed til at angribe de dem forhadte Soldater, vil de ikke lade gaae forbi. De bleve ikke lidet forstrækkede, da de erfarede, at der var paalagt Professor Gamberg den Forpligtelse at anmelde Enhver, der vilde tage Deel i en Opstand, hvad enten han var Student eller ikke, for Øvrigheden; at det var hans Embede at holde Roligheb og Orden iblandt Studenterne; at de maatte betragte ham som en Officier blandt Studenterne, og han begyndte nu at forestille dem med Al-

vorlighed ikke alene det Farlige, men ogsaa det Lovstridige i deres Tilbud. Der blev nu indledet en Undersøgelse. Jeg kunde visnok vente at blive indstævnet. En Morgen traad en ældre Student W., der udmærkede sig som en dygtig Philolog, ind til mig. Han havde hørt at jeg, saavelsom han, skulde møde for Undersøgelsescommissionen. Jeg havde kun havt liden Omgang med ham, og han maatte forudsætte, at min Deeltagelse i Urolighederne strakte sig langt videre, end det virkelig var Tilfældet. Hans Hensigt var nu, at overlægge med mig, hvorledes vi skulde bringe vore Udsagn i Overensstemmelse. Han begyndte allerede at fortælle hvorledes det var gaaet til; jeg afbrød ham, forsikkrede, at det var min Hensigt, naar jeg blev forhørt, at sige Alt, hvad jeg vidste; at jeg lykkeligviis kunde gjøre dette nu uden at compromitere Nogen, fordi det var mig aldeles ubekjendt hvorledes det var gaaet til; at hans Meddelelser altsaa vilde sætte mig i Forlegenhed.

Jeg vil ikke fortælle noget om denne Samtale; jeg maa desværre tilstaae, at det almindelige Bifald, man havde givet min Opførsel, havde forvandlet den dybe Anger, jeg følt den første Dag, til Overmod. Jeg har maaskee ikke ganske opført mig som jeg burde

for Commissionen; men hvor overmodig jeg end maa have været, formaaer jeg allerede derfor ikke her at give nogen sanddru Beretning, fordi den Maade, jeg svarede paa, ved at fortælles vel igjen antog en anden, mere energisk Charakter, og fordi jeg ikke mere veed at stille denne Gjenfortællingens Form fra mine oprindelige Yttringer for Commissionen. Jeg var Sandheden aldeles tro, og fortalde Alt, hvad jeg havde oplevet, paa den simpleste Maade. Flere Aar efter, da jeg kom tilbage fra mine Reiser til Danmark, traf jeg paa et Gjæstgiversted i Sjælland en Embedsmand, der den Tid havde assisteret ved Undersøgelsen som Protokolfører. Talen kom, da han hørde mit Navn, paa denne Begivenhed, og han fortalde med et ironisk Smiil, at jeg ved mine aabenhjertede Naivitet havde sat den hele Undersøgelses-Commission i Forbauselse. Jeg forestillede ham vel, at det vilde have været urimeligt om jeg for min Deel havde nægtet, fordi jo paa den ene Side Officieren og den hele Vagt kunde vidne imod mig, og paa den Anden min lidenskabelige Anklage jo med alle Omstændigheder var bleven protokolleret paa Raadhuset. Men han blev ved, at intet besindigt Menneske havde opført sig som jeg, og jeg maa des-

værre bekjende, at dette Slags Uklogskab, der her blev mig bebreidet af en forstandig Mand, er mig saa eiendommelig, at jeg endnu paa mine gamle Dage, under lignende Forhold næppe vilde have opført mig klogere. Jeg havde givet en Ven den Commission at udfordre Officieren. Han fortalde mig siden, at han havde nølet med at afgive Udfordringen. Ved Commissionen, der vel mere havde forudsat en saadan Udfordring, end hørt noget om den, blev Duellen forhindret. Jeg maatte i Øvrighedens Nærværelse forsone mig med Lieutenanten og paa mit Æresord love, at jeg ingen videre Fyldestgjørelse vilde fordre.

Gardeofficieren, der havde givet Anledning til disse Uroligheder, har ogsaa uden al Tvivl ikke været saa skyldig, som Hadet til Militairet fremstillede ham. Det er meget sandsynligt, at Studenten har gjort Mine til at angribe ham personligt og derved sat ham i den Nødvendighed at afværge et Angreb, som han efter sin Stands herskende Fordomme paa ingen Maade maatte taale, hvis han ikke vilde betragtes som ærelos. Vilde man nu, som billigt, skaane Officieren, var man vistnok ogsaa ved Sagens Beskaffenhed nødt til at fare lempeligt med Studenterne.

Kun W., der besøgde mig, og jeg bleve straffede, og mig forekom det kun selsomt, at jeg blev anseet for en af Formændene i en Sag, hvori jeg ingen Deel havde, ja som, da jeg erfarede Straffen, kun var mig bekjendt af utilforladelige Rygter. Straffen bestod nu deri, at vi i Universitætets Examinationssal skulde i de forsamlede Professorers Nærværelse have en Irettesættelse af Rector. Denne Straf, der paa de tyske Universitæter er saa hyppig, vakde almindelig Opsigt. En Disciplinairstraf, executeret af Universitætet som Øvrighed, var i Kjøbenhavn noget aldeles usædvanligt; der laa endogsaa noget udmærket, Personligheden anerkjendende i denne Straffemaade, ved hvilken vi Begge, som ved en Undtagelse, blev unddragne fra Politilovene. Da W. og jeg en Formiddag indfandt os paa Universitætet, for at underkaste os Straffen, saae vi i Universitætsgaarden en tæt Vrimmel af Studenter. Vi gik som Dagens Heroer triumpherende igjennem og traad ind i Salen. Man havde søgt, at gjøre Akten saa høitidelig som muligt. Omkring et Bord sade samtlige Medlemmer af Consistorium (concilium) i høitidelig Stilhed. Vi vare Begge bekjendte for vor Flid og vore Kundskaber. Rectoren begyndte: „Vi have af den høieste

Øvrighed erholdt den Befaling at give Dem en Irettesættelse; vi beklage, at denne Straf skal træffe udmærkede Medlemmer af vort Universitæt, og ere overbeviiste om, at De selv hjerteligt ville angre Deres Opførsel." Vi taug, bukkede og traad af. Medens denne Irettesættelse blev meddeelt i Salen, vare Studenterne blevne temmelig hoirøstede, nogle Professorer bleve urolige, og da vi viisde os paa Trappen udenfor Indgangen blev der bragt os et lydeligt Vivat. Saaledes endte Sagen. Men man vilde tage Feil, naar man troede, at jeg var tilfreds med den Rolle, jeg her havde spillet. I Hamborger Correspondentsblad vare Uroligheberne i Kjøbenhavn blevne fortalte med Overdrivelse. Nu kom der en berigtigende Artikel, i hvilken hele Sagen blev fremstillet som ubetydelig, som et Pøbelopløb foranlediget af Studenter, og tillige blev der anmeldt, at to Studenter havde som Hovedmændene erholdt en fortjent Irettesættelse. Vel vare vi ikke nævnte, men den bittre Følelse, at denne Fremstilling var den rigtige, nedtrykte mig dog, hvormeget jeg end udvortes søgde at skjule det. Den Følelse af Anger, der havde piint mig paa mit eensomme Værelse, den Aften, da Begivenheden havde fundet Sted, fik Overhaand, ja den fremkaldte en

Anskuelse, der blev mig bestandigt klarere og begyndte bestandigt alvorligere at beherske mig. Denne Begivenhed hang dog i sine dybeste Rødder sammen med Tidens hele Urolighed. Jeg fandt mig indviklet i den første Pøbelopstand, jeg havde oplevet. Hvor ubetydelig den endog maatte være, naar man sammenlignede den med de Bevægelser, der allevegne mere eller mindre foruroligede Europa, var den dog traadt i en meget modbydelig Kontrast til den stille Rolighed, der hidindtil havde hersket i mit Fædreneland. Hvad en Opstand var, vidste jeg nu; det Gemene, Elendige ved en saadan Færd havde grebet mit Indre, og der dannede sig i Stilhed en Anskuelse, der erkjendte Værdien af Orden og indsaae den absolute Fordeel af en fast herskende Magt. Som det pleier at gaae i Ungdommen, blev denne Følelse efterhaanden sløvere, jeg maatte ganske rives ud af min Omgivelse, for at den igjen skulde faae Magt, og stige til en blivende, mere indsigtsfuld Tænkemaade.

I Februar 1794, faa Maaneder førend min Reise, brændte Slottet. En Skildring af Slotsbran-

den i min Novelle Walseth og Leith har fundet Anerkjendelse. Jeg kan beraabe mig paa den. Men her vil jeg søge at fremstille denne Begivenheds Indflydelse paa Folket i Almindelighed, paa den Kreds, i hvilken jeg levede.

Da Efterretningen om en Ildebrand i Slottet først blev optaget ligegyldigt, men siden efter imod al Formodning bestandigt lød farligere, fremtraad en Bevægelse i Folket, der tydeligt viisde hvor dyb Folkets Kjærlighed til den kongelige Familie var. Jo klarere Flammen lysde, desto varmere fremtraad Hengivenheden, det var som om den klartopflammende Ild gravede sig ind i Folkets inderste Hjerte. Da den kongelige Familie, den stakkels Konge selv, Kronprindsen og hans Gemalinde med ham, forlode det brændende Slot for at finde et Tag i en Undersaats Huus, udbrod det ellers saa rolige Folks Deeltagelse lidenskabeligt og voldsomt. Hvor ganske anderledes, hvor meget stjønnere forekom mig det nu dybt bevægede Folk, end den Gang da en elendig Stridighed mellem nogle ubesindige unge Mennesker satte det i Bevægelse paa en saa modbydelig Maade. Nu var der intet, der bortstødte mig fra den bevægede Menneskestrom, det var det Helligste, det Beste i mig, der

forbandt mig med den og vældede mig afsted med den; jeg følde mig hævet, idet jeg tilhørde den inderligt rensede Masse, Folkets dybe Gemyt; og da hele Slottet var grebet af Branden, da det uhyre Flammehav slog ud af alle Vinduer, da det brændende Taarn styrtede ned i Flammerne, var det mig som om den frygtelige Brand lysde for en ny Dag, en ny Tilværelse. Det var den første dybe Rystelse hos det længe slumrende Folk. Det var Begyndelsen til en Epoche i et Lands Historie, der bestandigt blev mere dunkel, mere uheldsvanger. Ja, i Sandhed, Flammerne skinnede spaaende ind i en tragisk Tid. Jeg havde tilbragt hele Natten igjennem paa Brandstedet, var ikke uden Fare trængt ind i Slotsgaarden, havde seet en stor Deel af det, som jeg fortalde i den anførte Novelle, havde arbeidet, reddet, og da henimod Morgen Ruinerne af det brændende Slot styrtede sammen, da de for høit i Luften stigende Flammer begyndte at skjule sig i Røgen af de endnu brændende Ruiner, ilede jeg bedøvet, udmattet til min stille Bolig og faldt i en dyb Søvn. Enhver Beboer af Kjøbenhavn vil virkelig, da han Dagen derpaa vaagnede op efter den dybeste Bevægelse om Natten, efter Udmattelsens dybe Søvn, og besindede sig, ligesom

jeg have troet, at en vild Drøm, der phantastiskt forestillede ham det Utroligste, det Selsomste, havde ængstet ham; og naar han nu erkjendte, at det, der forekom ham som en ængstlig Drøm, var noget virkelig Oplevet, maatte han ogsaa tilstaae sig selv, at han følde sig som forvandlet, og ikke alene han, men alle Stadens Indvaanere med ham. Alle Mennesker forekom mig, som om de vare luttrede i Ilden.

Det varede længe, førend Tingenes sædvanlige Orden vendte tilbage igjen, førend Menneskene igjen vare hjemme og fandt sig tilrette i deres sædvanlige smaalige Sindelag og egennyttige Bestræbelser. Indvaanerne maatte tilstaae, at en saa uventet Begivenhed havde en stor Betydning for dem Alle. Nygterne om en Mængde selsomme Begivenheder, der havde fundet Sted i hiin ulykkelige Nat, tiltog endnu i flere Uger. En stor Deel af Ungdommen fortalde Undertiug, der vare mødte dem, og saalænge den indre Bevægelse varede, vedblev ogsaa den almindelige Deeltagelses yndige Aande at svæve over Indbyggerne.

Nogle Dage efter Branden blev der i Rahbeks Tilskuer fortalt og commenteret en Tildragelse, der vakde Opsigt og Harme. Man havde, medens Slottet stod i Brand, medens Forfærdelse og Rædsel be-

vægede alle Mennesker, saet en Engelskmand, en høi Skikkelse, indhyllet i en vid Kappe. Denne havde, til sin Lykke i et fremmet Sprog, dog høit nok, til at det kunde høres og forstaaes af Nogle, der stode i Nærheden, yttret sig paa følgende Maade: „Havde den taablige Regjering anvendt Halvdelen af den Sum, der er gaaet tabt i denne Nat, til at udruste en Flaade mod Franskmændene, vilde det staae bedre med Landet, saavel som med den europæiske Sag og denne Nats Tab vilde snart være dækket.“ Vist nok hvidskede man hverandre i Øret, at denne Person ikke var nogen Ubekjendt, dog blev denne Formodning vakkelende, da man til Alles Forbauselse hørde, at den daværende engelske Gesant i Kjøbenhavn havde henvendt sig med en bitter Klage over Forfatteren til denne Opsats til Ministeren for de udenlandske Anliggender, Grev Bernstorf, og paa sit Folks høirøstede og overmodige Viis forlangt Fyldestgjørelse.

Grev Bernstorf optog Sagen med Klogskab og Forsigtighed; der blev nedsat en Commission af Jurister og Rahbek maatte fremstille sig for denne. De forsamlede sig ved aabne Døre i en stor Sal. Saa usædvanlig Klagen var, saa usædvanlig var ogsaa denne Fremgangsmaade. Mange af Rahbeks Ven-

ner troede ham i stor Fare, Mange meende, at en Klage, der kunde foranledige et Brud med England og i ethvert Tilfælde fremkalde ubehagelige diplomatiske Forviklinger, fordrede en skaansellos Behandling og stor Strænghed. Vi vare alle mere eller mindre i Frygt, og henlevede Dagene til Commissionen skulde forsamle sig, i en stor Spænding.

Det var en Vinteraften, den store Sal, der rummede nogle hundrede Mennester var propfuld; jeg og nogle andre af Rahbeks Venner havde indfundet os tidligt; Inqvisitorerne kom og indtoge deres Pladser i den Ende af den lange Sal, der var ligefor Indgangen. Ogsaa Rahbek traad ind og satte sig hos dem. Undersøgelsen begyndte, men tog strax en Vending, der forjog enhver Frygt fra vor Side. Jeg havde i de sidste Dage ikke seet Rahbek, men han var fuldkommen rolig. De Lovkyndige, der ledede Undersøgelsen, vare ligesom de fleste ansete Embedsmænd i Kjobenhavn, hans Venner og Dusbrødre. Den hele Forhandling lignede mere en venskabelig Samtale, end en retlig Undersøgelse. Rahbek drev sine sædvanlige Sysler; under en rolig Samtale skar han sine Inqvisitorers Penne, holdt disse kort foran de kortsynede Øine og betragtede med stor Opmærk-

somhed Spidserne, i det han ganske roligt og uden den mindste indvortes Bevægelse besvarede de Spørgsmaal, man gav ham. Han paatog sig ganske Ansvaret for Opsatsen, og spurgde, naar han havde svaret, det Medlem af Commissionen, der havde gjort ham Spørgsmaalet: „Mener Du, Ven! at Svaret kan føres til Protokols i den Form, hvori jeg har givet det, eller ikke?" En venskabelig Raadslagning bestemde Formen, og saaledes gik Forhandlingen roligt sin Gang. Rahbek søgde først at bevise, at der ikke kunde fordres af ham, at han for Retten tydeligt skulde betegne den Person, som han havde meent, da denne i hans Opsats ikke var tydeligt beskreven, og det var klart, at han ikke havde villet betegne ham tydeligt for Publicum; meget mere kunde han med Rette fordre af Gesanten, at han skulde angive en Grund for sin Anklage, der aabenbart ikke var at finde i den ubestemte Maade, hvorpaa han havde affattet sin Beretning. I det jeg med Opmærksomhed fulgde Forhandlingen, forekom det mig at Gangen af den var Resultatet af et tidligere Overlæg. Man vilde først erklære, at denne Fordring, ifølge Retten, maatte kaldes en ubillig, men at man af Hensyn til en fremmed Magts Gesant vilde gaae videre, end der

med Billighed kunde fordres. Rahbek erklærede altsaa, at han ikke havde meent Gesanten, og dermed var Undersøgelsen til Ende.

Roligheden ved denne Forhandling, dennes Ende, der slet ikke førde til noget Resultat, denne forunderlige Offentlighed ved en næppe hørlig venskabelig Samtale, dette ubetydelige Udfald af en Begivenhed, der i flere Dage havde sat os i den høieste Spænding, forekom mig næsten latterlig. Folkemængden trængde sig stille ud af Salen; heller ikke var Roligheden blevven forstyrret under Forhandlingen. Fra nu af blev der ikke taelt mere om denne Sag. Nogle exalterede unge Mennesker meende vel, at Rahbek havde viist sig svag og at han ikke skulde have givet denne Erklæring; men Rahbek troede nu at være saa meget mere berettiget til at maatte give en saadan Erklæring, der paa en Gang vilde ende en Forvikling med et fremmed Hof, som han virkelig ikke havde meent Gesanten. Ogsaa den, der havde berettet ham Sagen, havde, om og ubestemt, antydet en anden Engelskmand, endskjøndt man ikke kan nægte, at ved Gesantens Opførsel den Mistanke var opstegen hos ham, at den Ytring, der oprørte Enhver, virkelig hidrørte fra ham. Da Rahbek lod Opsatsen trykke

havde han ligesaalidet som hans Hjemmelsmand tænkt derpaa. Det var klart at Gesanten havde compromitteret sig. Mig forekom senere denne for længe siden forglemte Begivenhed som et Forvarsel for begge Engelskmændenes i Historiens Aarboger med straang Dadel optegnede Overfald paa Kjøbenhavn.

Denne Begivenhed er den sidste af nogen Betydenhed, som fandt Sted forend min Afreise fra Kjøbenhavn, der allerede kan betragtes som Begyndelsen til min Skilsmisse fra mit Fædreneland.

Det eensomme Liv og de sidste Dage i Kjøbenhavn.

Jeg har allerede for omtalt, at jeg midt i Livets Lyst ikke formaaede at fortrænge den Forestilling, at der forestod mig en tidlig Død. Endskjøndt jeg saae sorgløs og tillidsfuld ind i Fremtiden, og altid var fuld af de dybeste Forhaabninger, søgde jeg dog aldrig ængstligt at undgaae Tanken om Dø-

den. Naar nogen af mine Venner blev farligt syg, tilbragde jeg gjærne de frie Timer, naar Faren var tydelig, ogsaa Nætterne, ved hans Sygeleie; men ingen af disse døde den Tid, endskjøndt Nogle af dem næsten allerede vare opgivne af Lægerne.

Men paa en anden Maade skulde Livets Alvor rykkes mig nærmere. Var det den reflectionsløse Tillid, med hvilken jeg nød det Nærværende, eller var det mit stedse bevægede og deeltagende Gemyt, der drog hypocondriske og i sig selv fordybede Mennesker til mig? Jeg veed det ikke. Men mit hele, just ikke korte Liv igjennem har jeg i fuld Maade maattet tage Deel i Andres Sjælekval. Endskjøndt man i min Ungdom sjeldent spurgde mig om Raad, naar tvivlsomme Omstændigheder fordrede Overlæg, vare dog sørgmodige Mennesker kun altfor tilbøielige til at opfordre mig til tage Deel i deres indre Ovaler. Mennesker, der skyede alle Selskaber, der vare fuldkommen tilbageholdne mod de Fleste, have ofte ved en sjelden Tillid vendt sig til mig. Ligesaa tilbageholdne og tause som saadanne Mennesker pleie at vise sig mod dem der omgive dem, ligesaa tilbageholdne, ligesaa snaksomme blive de, ligesaa udførlig bliver deres Fremstilling, hvor de

engang have fattet Tillid, og ikke blive afviiste. De fleste Mennesker undgaae vel saadanne Meddelelser, i det de paa den tydeligste Maade vise de sorgfuldt stemte Mennesker, at de ere dem ubehagelige, i det Mindste besværlige. Var det Overmaalet af Lyst og Glæde over det Nærværende, der drev mig til at søge en Braad, i det jeg villigt læsede Andres Oval paa mig? To unge Mænd, der ere blevne mig kjære og dyrebare, vil jeg her omtale; de have givet Anledning til at fremstille to Egendommeligheder i mine Noveller.

Den Ene, O. H., faldt mig vist nok aldrig besværlig med Klager, han var en overordentlig elskværdig ung Mand, der aldrig taelde om sig selv, endskjøndt man betragtede ham som en betydelig ung Mand. Jeg har aldrig seet den stille Ynde vise sig venligere. Han var i Stand til en Opoffrelse for Andre, der maatte gribe ethvert Menneskes Indre. Til mig havde han fattet en Tilbøielighed, paa hvilken jeg aldrig kan tænke uden at blive rørt. Naar der mødte mig noget Ubehageligt, naar der blev mig en Udmærkelse til Deel, var hans Glæde saa uhyklet, hans Deeltagelse saa uforstilt, at Enhver maatte troe, at der var mødt ham en stor Lykke. Ofte blev

en saadan behagelig Begivenhed, som jeg maaskee, ifølge den Indbildning, jeg havde om mig selv, letsindigt havde antaget for Noget, der forstod sig af sig selv, mig først ved hans Glæde over den, klar som noget Betydeligt, der kunde have vigtige Følger. Naar en Opsats var lykkedes mig, naar en Anskuelse som jeg udtaelde, syntes ham ny, var den Glæde, som han følde derover, stor, ja grændselos. Derved stillede han altid sig selv i Baggrunden. Da jeg kom tilbage fra mine Reiser til Dannemark, og mine Forelæsninger der gjorde stor Opsigt, var det, som om han atter oplevede efter nogle sørgelige Aar. Jeg saae ham for ferten Aar siden for sidste Gang ved mit Besøg i Kjøbenhavn, og den ufortjente Maade, paa hvilken jeg der blev modtaget af de meest fortjente Mænd, gjorde ham næsten ligesaa lykkelig som mig selv. Man vil sige, at det kun er altfor naturligt, at en forsængelig ung Mand finder Behag i en saadan Hengivenhed. Men i Sandhed, der var noget Bedre, Dybere, der trak mig til ham.

En mørk, men mild Alvor herskede i alle hans Ansigtstræk. Jeg erindrer aldrig, at jeg egentlig har seet ham lystig eller overmodig; selv den inderligste Glæde formaaede ikke at forstyrre hans alvorlige Ro-

lighed. Endskiondt han ikke egentlig var productiv, besad han dog, især i sit Fag, grundige Kundskaber, og hans Hengivenhed for mig syntes ogsaa, da jeg siden holdt mine philosophiske Forelæsninger, paa en mærkværdig Maade at aabne hans Fatteevne ogsaa for Speculationen, som han hidindtil slet ikke havde bestjæftiget sig med. Han havde som Manuducteur i sit Fag givet flere Candidater Undervisning, og disse havde bestaaet sig meget godt ved deres Embedseramen, dog kunde han selv aldrig beslutte sig til at underkaste sig denne Examen. Han var almindeligt agtet og elsket. Finere Forhold fordrede hans Ansættelse; den Udsigt, at erholde et godt Præstekald, saasnart han havde overstaaet sin Examen, svævede for ham, men en Angst, som han aldrig kunde overvinde, overfaldt ham naar han blot tænkte derpaa. Saaledes hengik Aar; han blev ældre; allerede flere Gange bleve de Pladser, som han havde Haab om at erholde, besatte, fordi han ikke kunde komme til nogen Beslutning. Hans Venner, der kjendte hans Kundskaber, gjorde efter en Overeenskomst med Examinatorerne, der bestyttede ham, et Forsøg paa at tvinge ham. Paa Universitætets Tavle stod hans Navn blandt de Candidater, der skulde underkaste sig Embedsexamen, til-

ligemed Fleres, som han havde underviist. Man kunde altsaa være overbeviist om at han vilde læse Bekjendtgjørelsen. Da nu dette Foretagende af hans Venner blev ham bekjendt, kom han fuld af Angst til dem, og besvoer dem atter at tage Bekjendtgjørelsen ned. Han var i en saa ophidset og ulykkelig Tilstand, at man var nødt til at opfylde hans Ønske. Ved den daværende Arveprindses Gunst erholdt han en lille Post, der var tilstrækkelig til at tilfredsstille hans beskedne Ønsker, opgav alle sjernere Udsigter og døde for nogle Aar siden, almindeligt beklaget. Jeg havde lært at kjende ham i Borups Selskab; han spillede her de sentimentale Elskerroller, ligesom hans Broder, med udmærket Lykke. Man er sjeldent tilbøielig til at erkjende hvormeget man skylder saadanne passive Naturers stille Tilbøielighed. Stolthéden tillader os ikke at tilstaae, at de tjene os til Nytte, endskjøndt de ikke formaae at holde sig selv opret. Denne Vens Kjærlighed har jeg vel gjengjældet med den hjerteligste Hengivenhed, men først efter min Tilbagekomst til mit Fædreneland, da jeg saavel ved Bifald som ved Modstand saae mig mere ængstet end opmuntret, blev det mig klart, hvilken betydelig Støtte jeg besad i min Vens stille ube-

mærkede Deeltagelse. Naar jeg underholdt mig med ham om Gjenstandene for mine Forelæsninger, naar han var fuld af Glæde, fordi det lykkedes ham fuldkommen at tilegne sig Betydningen og den frugtbare Følge af en Anskuelse, saa manglede han sjeldent en træffende Ytring, der igjen tilbagegav mig det Selvtænkte lysere, klarere og mere omfattende, idet mindste for Fremstillingen. Ved ham lærde jeg først at skatte de Fordele, som vi skylde aandrige Tilhørere, og som de offentlige Kritikker saa sjeldent yde os. Paa denne Vei tænkte jeg, da jeg i Novellen Malcolm søgde at fremstille Hallings Charakteer.

Men en anden Vei skulde berøre mig smerteligere. Man paastaaer, at Indbyggerne af Øen Bornholm ofte ere tilbøielige til en dyb Tungsindighed. Jeg kjender for faa til at kunne modsige, eller bekræfte denne Paastand. Var den sand, maatte man vel være tilbøielig til at søge Grunden til en saadan Sørgmodighed i Beboernes isolerede Stilling paa saadanne Smaaøer. Landet selv, der er gjennemskaaret af Urbjærge, er mig ubekjendt; det maa, bortfjærnet fra de større Lande, have et sørgeligt Udseende, og i alvorlige, dybtbevægede Gemytter kan da vel den Længsel, der i de mere mangfoldige For-

hold søger og finder Gjenstande for et oplivende Haab, her i den indstrænkede Omgivelse og i den grændsesløse Ubestemthed erholde et mørkt Anstrøg. Allerede i min Skoletid i Roeskilde fandt et rystende Selvmord Sted. En Discipel, født paa Bornholm, havde tilladt sig et af hine raae Anfald paa en Discipel af jødisk Herkomst, der kun ere altfor hyppige. Sagen var bleven offentlig; Faderen, en rig Banquier i Kjøbenhavn, fordrede strænge Fyldestgjørelse. Sognepræsten, der havde faaet det Hverv at fremme denne, lod den ikke ganske unge Discipel komme for sig. Hans Hensigt var at fremkalde en alvorlig Anger, og han ansaae det derfor for passende, at forestille ham Handlingen, som en, der kunde have farlige, ja de allerfarligste Følger for ham. Han havde Grund til at angre denne Uforsigtighed. Disciplen var forsvunden. Man fandt en Skrivelse fra ham, i hvilken han betegnede en Brønd. I denne, skrev han, har jeg styrtet mig; Samtalen med Præsten har bragt mig til Fortvivlelse. Liget blev fundet paa det betegnede Sted. Jeg saae det, og denne Begivenhed maatte gjøre et saa meget større Indtryk paa mig, som det var det første Selvmord, som jeg havde oplevet i Nærheden af mig. Saa ofte jeg nu ogsaa

senere oplevede denne rædselfulde Handling i alle dens Former under de forskjelligste Forhold, har jeg dog beholdt dette første Indtryk, og jeg maa tilstaae, at jeg aldrig siden, endog der, hvor min hele Deeltagelse blev vækket, har ganske kunnet overvinde noget physisk Modbydeligt, der overvældede mig, da jeg saae det første Lig af en Selvmorder. En livslystен Dreng forekommer Selvmord i dets fuldkomne Ubegribelighed nødvendigt som det natligt Mørkeste, han kan opleve; ja som en dunkel Aandsaabenbaring, som noget Spøgelseagtigt, der truer med at beskadige hans egen inderste Tilværelse i dens Rødder.

N. viisde sig, allerede naar man saae ham, som et melancholsk Menneske. Over hans store blaae Øine hvilede et Slør; det mørke Blik syntes at udøve en hemmelig Trolddom; af alle hans Ansigtstræk taelde en indre Angst. Det var ingen egentlig Spænding, snarere herskede en fortvivlet Rolighed, en saa gyselig indre Grublen i hans Træk, at man ikke sjeldent blev forfærdet, naar man saae ham. Hans Gang var usikker; naar man mødte ham, stirrede han hen for sig, som om han ikke bemærkede noget af det, der foregik omkring ham; i hans Gestalt opdagede man noget Slappende. Han levede bestandigt i en mørk

Ensomhed, og søgte at flye enhver Omgang. Hvorledes jeg gjorde hans Bekjendtskab erindrer jeg nu ikke mere, endskjøndt hans Skikkelse og hvad jeg oplevede med ham, svæver klart og tydeligt for mig. Han var ikke bekjendt med nogen af mine øvrige Venner og min Omgang med ham fandt Sted i de sidste Maaneder af mit Ophold i Kjøbenhavn. Jeg har aldrig besøgt ham i hans Bolig, men ofte, og tilsidst næsten dagligt saae jeg ham hos mig. De selsomste Samtaler fandt da Sted imellem os. Det var et mærkværdigt, og originalt Menneske, flere Aar ældre, end jeg. Han havde med fuld Kjærlighed kastet sig paa Historiens Studium, og de oprindelige Phænomener, der danne Historiens dunkle Grundvold, de historiske Begivenheder, der have udøvet en fortrinlig alsidig Indflydelse paa Slægtens Dannelse, vare overveiende Gjenstanden for hans næsten sygeligt uvilkaarlige Grublen. Saaledes grublede han bestandigt over Sprogenes Oprindelse, over hvorledes de forskjellige Racer ere opstaaede, over Mythologiens og den historiske Christendoms Betydning, over Folkevandringerne, Krudtets Opfindelse, Bogtrykkerkunstens, Reformationens Indflydelse paa Folkenes Dannelse. Den abstracte Maade, at betragte

Historien paa var endnu ikke den herskende; kun faa Skribenter beskjæftigede sig med saadanne vanskelige, dybt gribende Undersøgelser, og selv det Mod, at vælge saadanne Gjenstande for Betragtningen, var tilstrækkeligt for at skaffe Forfatteren en vis Anseelse. Allermindst var den Galskab bleven herskende, at vælge saadanne Undersøgelser i Skolerne som Gjenstande for Udarbeidelser af Drenge. En mig hidtil fuldkommen ubekjendt Skribent hørde jeg nu for første Gang omtales. Herders „Ideen zu einer Geschichte der Menschheit," forekom ham blandt alle Skrivter i den nyeste Tid som et af de Betydeligste. Kun mine egne mangfoldige Beskjæftigelser, de Studier, der vare nødvendige for min Reise, de mange Slags Opgaver, der foruroligede mig, forhindrede mig den Tid i at beskjæftige mig alvorligt med Herder. Denne Skribents Ideer, fulgde han, skjøndt vækket af ham, paa en ganske egen Maade. Meget var mig dunkelt, meget foresvæver min Hukommelse som ægte spekulativt. Det Meste blev af og til forhandlet i Samtaler, nogle Gjenstande bleve udførte skriftligt, og han forelæsde mig da sine Opsatser. En Afhandling om Opfindelsen af Skydekrudtet kom ud, om min Hukommelse ikke slaaer mig feil, i Rahbeks og Prams

Minerva. Saa meget var mig hver Gang klart, at denne Ven førde mig hen til en Region, der var fuldkommen fremmed for den, i hvilken mine andre Venner bevægede sig, men nær beslægtet med den hemmelige Verden, der forurolige mig og forskaffede mig saa megen Nydelse. Det er utvivlsomt, at han havde megen Indflydelse paa den Maade, hvorpaa jeg opfattede og søgte at besvare det ovenomtaelte Priisspørgsmaal.

Dog disse videnskabelige Gjenstande beskjæftigede os ikke udelukkende. Hans indre Tilstand, hans Sindskampe, der rystede hans hele Tilværelse, var det især, der udgjorde Indholdet af vore Samtaler. Han besad en frygtelig Veltalenhed, naar han begyndte at skildre sine egne Qvaler. Det var klart, at han oplevede dem medens han beskrev dem. Den forfærdelige Sygdom og Beretningen om den faldt sammen. Han trak mig voldsomt ind i de indvortes Kampe, som han oplevede, medens han omtaelde dem. Der laa for mig en gyselig, uimodstaaelig Tillokkelse i disse Meddelelser. Jeg levede, saalænge denne Omgang fandt Sted, et dobbelt Liv. Det Ene var fuldkomment adskilt fra det Andet; de formaaede ikke vexelvis at fatte hinanden. Naar N. ikke var

hos mig, naar jeg iblandt mine øvrige Venner, greben af det Nærværende, dets Sorger og Nydelser, ganske levede efter min egen Maade, da var den mørke Verden, som han havde fremmanet, mig fuldkommen fremmed; jeg begreb den ikke, og den udøvede ingen Magt over os; kun en dunkel Erindring som om noget Skrækkeligt, svævede i Baggrunden af min Bevidsthed.

Men naar de sørrigfulde Øine vare ligeover for mig, naar Fortvivlelsens Kampe kigede ud af dem, og Forfærdelsen tiltaelde mig af hans Ord, da forekom det mig ofte, som om min hele Færd var noget Intetsigende, min Tillid og mit Haab en Vildfarelse, som om min Tilværelses Soel udslukkedes, som om alle Livets Farver blegnede, som om de muntreste Melodier forvandlede sig til et uvilkaarligt Smertensskrig. Der laa ofte noget Forfærdeligt i Synet af ham. „Jeg er“ — sagde han „ikke sjeldent nødt til at udtale en Gudsbespottelse, og da gribes jeg af en forfærdelig Gysen for mig selv, naar jeg har gjort det. Det er mig, som om jeg havde begaaet den frygteligste Forbrydelse, som om jeg havde myrdet min Fader og Moder. Selv naar jeg holder Breve fra dem i Haanden, i hvilke de, da de kjende

min Oval, med ængstlig Omhyggelighed forespørge sig om min Sundhed, kan jeg anse disse Breve for et Gjøgleri, for et Blendværk, og min syge Indbildning forekommer mig som den græsselige Virkelighed."

Saadanne Samtaler satte mig hver Gang i en høist bevæget Stemning. Det var mig da, som om jeg var greben af en mørk Drøm, som jeg forgjæves stræbde at arbeide mig ud af. Men ogsaa jeg fandt mit Sprog mere hæftigt, jeg kunde selv arbeide mig ind i den Ulykkeliges mørke Forestillinger: det var som om en dunkel, dybt slumrende Ahnelse erindrede mig om en lignende Tilstand, der ogsaa rystede mit Indre, om skjulte Tanker, der hidindtil ikke vare blevne tydelige, fordi de manglede Sproget. Men nu havde de fundet det, og jeg udtaelde det, ja fremstillede udførligt, hvad der i min sædvanlige Stemning var mig selv ubegribeligt. Et Instinkt syntes imidlertid at lede os Begge, og just naar Samtalen bar den mørkeste Farve, og grændsede til Fortvivlelse, begyndte den efterhaanden at losrive sig fra de blot personlige Forhold og at tage en almindelig Retning. Vistnok bar da de historiske Gjenstande, de almindeligt menneskelige, som vi behandlede, endnu bestandigt et mørkt Præg, men dog laa der en for-

sonende Anskuelse i Baggrunden, der lysde, om ogsaa kjæmpende med Tvivl, noget Guddommeligt, alle forvirrende Syner Formildende derigjennem, om dette endog ikke vovede at udtale sig med religiøs Tillid.

Jeg havde engang — der var siden den Tid hengaaet flere Aar — Leilighed til at forespørge mig om denne, den Gang saa ulykkelige Ven, og hørde med Overraskelse, at han siden vel bestandigt var mørk og alvorlig, men dog havde, som det lod, fuldkommen overvundet den ulykkelige Epoche. Han viisde sig ofte munter i Selskaber, havde erholdt et betydeligt Embede og bestyrede dette med stor Orden og Kjærlighed. Om han lever endnu eller er død, veed jeg ikke. Man vil, naar man læser dette, tænke paa Walseth.

Det var selsomt, at denne min Tilværelses natlige Side just blev sat i Virksomhed paa en Tid, der ogsaa ellers udenfra bevægede mig paa den mangfoldigste og mest forvirrede Maade, thi om nogle faa Uger skulde jeg forlade Kjøbenhavn. I det saadanne mørke Anskuelser beskjæftigede mig, om endog kun forbigaaende, forenede de sig med den Bevidsthed, at jeg nu skulde sønderrive alle Vanens Traade, saavelsom med den betænkelige Forfatning,

hvori dette skeede. Vel syntes en kort, halvaarig Reise til Norge ubetydelig, og ikke at indeholde noget, der kunde være betænkeligt for en ung, af Naturen munter og tillidsfuld Mand; men mange Slags Forhold traad frem, der vel vare skikkede til at formørke den muntre Stemning, som en Reise næsten altid fremkalder hos Ungdommen.

Det Første, og dette var ikke det Ringeste, der truede mig, var min finantsielle Forfatning. Den lille Sum, som jeg erholdt af Selskabet, blev paa en høist betænkelig Maade formindsket ved Gjæld, der nødvendigt maatte betales før min Afreise, og jeg vovede ikke at tilstaae mine Venner, under hvilke i denne Henseende mørke Forhold, jeg tiltraad en Reise paa betydeligt mere end hundrede Mile. En ideal Anskuelse maa agte Pengenød saa ringe, som den vil, saa bliver det dog vist, at den Usikkerhed i Tilværelsen, der udspringer af den, meget ofte gnaver sig ind i Gemyttet, og udøver en hemmelig Magt over den hele Anskuelse af Livet, endog hos letsindige Mennesker.

Men nu var denne Reise den Første, der løsrev mig fra mine hidindtil værende Forhold. Den O, paa hvilken jeg levede, var mig selv for største Delen

ubekjendt; jeg havde blot forladt Kjøbenhavn, for at reise til Odsherret fra Slægtninger til Slægtninger. Vel laae de norske Bjerge, som en Gjenstand for min dybe Længsel, for mig, men langt borte, grændsesløse og ubestemte, og en hemmelig Angst bemægtigede sig mig nu, da jeg var saa nær ved at see mit Haab gaae i Opfyldelse.

Endskjøndt en Mængde Forretninger overvældede mig i den sidste Tid af mit Ophold, opsøgde jeg dog enhver Leilighed til at tilbringe min Tid i stille Eensomhed. Denne blev nu, syntes det mig, ikke forstyrret af C. H. eller af den tungsindige N. Begge hørde til den eensomme Verden, der i de sidste Aar bestandigt gik ved Siden af den mangfoldigt bevægede Ydre, og vinkede mig, som min inderste Hemmelighed. Med C. H. deelde jeg Sorgen over vor Skilsmisse og den mørke N. stod ofte grublende paa mit stille Kammer, naar jeg traad ind, udmattet af at løbe omkring.

Men ogsaa ellers besøgde jeg, naar Tiden blot tillod det, alle de Egne, der vare mig kjære. Jeg løb hele Mile, og den hele Magt af de stille Nydelser, der i min Ungdom vare blevne mig til Deel, greb mig nu. Til de behageligste Egne hørde de,

der erindrede mig om Helsingør. Naar jeg kunde finde en Fritime, drev jeg gjerne omkring paa Toldboden, mellem Pakhusene, Brimmelen af Skibene, og de muntre Erindringer, der knyttede sig til disse Vandringer, vare mig desto dyrebarere, jo sjeldnere jeg kunde nyde dem. Et Par Gange lykkedes det mig, udmattet og eensom at komme til disse Egne og Virksomheden omkring mig syntes mig mere end alt Andet opmuntrende og styrkende.

Jeg maa ved denne Leilighed omtale en Retning af mit Liv i Kjøbenhavn, der, endskjøndt den var af det muntre Slags, skilde mig fra mine Venner, og aldeles uddannede sig i Eensomheden. Saasnart jeg var overladt til mig selv, traad min Tilbøielighed til Sølivet, der var næret fra min tidligste Barndom i Helsingør, kraftigt frem. Søvandet trak mig til sig; ganske var denne Tilbøielighed aldrig undertrykket. Min Fader holdt ogsaa i Kjøbenhavn af at bade sig. En meget lang Træbro, Langebro, forbinder i en eensom og afsidesliggende Egn den store Stad med den Deel af Samme, der ligger paa Øen Amager. Her paa Bredden af Øen var der opretted svømmende Badehuse, som vi flittigt besøgte. Vi kastede os fra disse ud i det frie Søvand, for

ikke at glemme at svømme. I de varme Sommerdage blev denne Øvelse ofte fortsat. Siden vare Baden og Svømmen blevne mig til en Vane, og jeg nød den hvergang, aldeles adskilt fra mine Venner. Kjøbenhavn ligger ved Bredden af Østersøen; men det er mærkværdigt hvor lidet Indbyggerne af Kjøbenhavn forskaffe sig de Forlystelser, som Nærheden af Havet kan frembyde dem; i det mindste faldt det paa min Tid og i de Kredse, som jeg levede i, ingen ind, at nyde Havet paa en anden Maade, end ved den sikkre Betragtning fra Strandbredden. Ofte blev jeg erindret om den paafaldende Forskjel mellem Menneskeracerne, der leve paa begge Havbredder; hvorledes Laplænderne f. Ex. ere Landfolk, der næsten blive ubekjendt med Havet, paa hvilket Grønlænderne tilbringe den største Deel af deres Liv. Det er virkelig selsomt, ikke blandt Ungdommen i Kjøbenhavn at erfare noget om de mangfoldige Nydelser, som Nærheden af Havet forskaffer andre Nationer. Den unge Mand sidder i sin Stue og man seer ham læse med Begjærlighed om Venetianerne, Neapolitanere, hvorledes hine benytte deres Kanaler, disse deres Havbugt, som om noget aldeles Fremmed, som om han levede midt i Tydskland, som

om han selv intet Hav havde i Nærheden. Jeg erindrer virkelig ikke, at jeg een eneste Gang har siddet i en Baad med mine Venner. Kun naar et Krigsskib løb af Stabelen, bleve alle Hovedstadens Beboere satte i Bevægelse, for at nyde dette rigtignok ophøiede Skuespil; alle Huse, ja alle Tage i Nærheden vare da besatte med Mennesker; den største Deel af Indvaanerne trængde sig sammen paa den store Tømmerplads og en utallig Mængde Baade, besatte med Mandfolk og Fruentimmer roede omkring paa Vandfladen, der rigtignok allevegne var indsluttet af Bolværker og Broer, saa at den næppe blev bevæget endog i en hæftig Storm.

Beboerne af Kjøbenhavn have en Grund til at skye saadanne Forlystelser. Pludselige Vindstød gjøre det endog ved klart Veir betænkeligt at seile med smaa Baade, og sjeldent hengaaer eet Aar, uden man hører om Ulykkestilfælde, der have fundet Sted ved saadanne Lystfarter. Men jeg kunde ikke overvinde min Tilbøielighed fra min tidligste Ungdom. Ved det at vi saa ofte badede os, havde jeg og mine Brødre gjort Bekjendtskab med Fiskerdrengene i Egnen deromkring, og saaledes fornyet et Forhold, der lignede det, der havde fundet Sted i Helsingør. Ofte seilede vi her med Drengene langt ud paa den Hav-

bugt, der fører mellem Amager og Sjælland henimod Kjøge-Bugt. Ogsaa her herster der vel Vindstød, men os forekom de ikke betænkelige. Da jeg nu opholdt mig i Kjøbenhavn ganske som min egen Herre, trak Søluften mig uimodstaaeligt til sig. At sidde alene med en Fisker ved Roret, holdende under en rask Kuling det svulmende Seil med et Toug i Haanden, medens de skummende Bølger spillede ved Randen af Baaden, og saaledes, som Ewald udtrykker sig, at storme hen over Havet i susende Galop, er virkelig for den, der ved Vanen er bleven befriet fra Frygten, en Nydelse af en høist eiendommelig Art. Da Vindstødene kunne ventes hvert Øieblik og pludseligt, tør man ikke let fastgjøre Touget, hvormed man fastholder Seilet, ved Pinden; man maae naar Faren bliver mere truende holde den løst i Haanden, og med anstrængt Opmærksomhed passe paa, for at det pludseligt indbrydende Vindstød kun skal træffe det slappe Seil. Det er en ganske egen, dybtgribende Følelse paa en saadan Maade at spille med Afgrunden om Liv og Død. I det sidste Par Dage af mit Ophold i Kjøbenhavn kunde jeg endnu forskaffe mig denne Nydelse ved smukt Veir og en frist Vind; og naar Bølgerne sprøitede mig koldt i Ansigtet og Baaden fløi hen i ustandset Jil, var det

mig, som om alle truende Aander, der søgde at ængste mig, forsvandt. Enhver kommende Bølge, ethvert truende Vindstød var mig et Symbol paa den uvisse Fremtid, og jeg følde Mod hos mig til at træde den imøde med Fasthed.

Jeg behøvede vist nok en Vedergjældelse af dette Slags, thi alle ikke løste Modsigelser i mit hæftigt bevægede Gemyt trængde med Hæftighed ind paa mig. Jeg har ikke skjult for Læseren, at en dyb Tilbøielighed, hvis Styrke jeg først nu lærde at kjende ved Skilsmissen, beherskede mig, og til denne Forvirring i min indvortes og udvortes Forfatning skulde der endnu komme en Begivenhed, der maatte gjøre mig Skilsmissen endnu haardere. I Kjøbenhavn udbrød der ikke sjeldent en farlig Sygdom, som man ansaae for smitsom, det var en gastrisk Feber, forenet med en typhøs Hjernebetændelse. En af mine Venner blev angreben af denne Sygdom, jeg tilbragde de sidste Nætter hos ham. Skibet, der skulde bringe mig til Bergen i Norge, laa seilfærdigt, og jeg maatte forlade min Ven under hans Sygdoms meest truende Stadier. Jeg selv følde mig smittet, jeg følde at Blodet bestandigt trængde til Hovedet, en Trykken paa Hjertegruben, en Susen for Ørerne, og en galdeagtig Smag i Munden; men jeg holdt

mig raft; den indre Bevægelse, som jeg vel ikke kunde dølge, forekom ogsaa uden en Sygdom mine Venner begribelig. Vi havde tilbragt den sidste Aften sammen. Om Eftermiddagen derpaa gik jeg, ledsaget af nogle Venner, til Toldboden, og besteeg, greben af en spirende farlig Sygdom, indvortes og udvortes overvældet af de mangfoldigste mod hverandre stridende Følelser og Tanker, Skibet, der skulde føre mig en skjæbnesvanger Fremtid imøde.

Den, der har fulgt Gangen af min Dannelse med nogen Opmærksomhed og Deeltagelse, kan det ikke være blevet skjult, at jeg følde mig i mit Indre hentrukket til Tyskland; men at Fartøiet, der styrede mod det høie Norden, var bestemt til, efter en forbigaaende Hjemkomst, at rive mig løs fra min hele Omgivelse, at fængsle mig for bestandigt til et fremmed Land, til et fremmed, vel aandigt, saavelsom ved Herkomst beslægtet Folk, at dette Skib var bestemt til at fremhæve og gjøre mig klart, hvad der blev mig selv, saavelsom mine Venner en skjult Hemmelighed, kunde jeg rigtignok ikke ahne, da jeg dybt bevæget steeg op ad Skibstrappen.